R G B WH GR BL Grey Scale #13 C M Y K
DANES PICTA .COM
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

AON wewn. 4523/93

[redacted]

Egz. nr [redacted]

DZIAŁANIA OPERACYJNE

Podręcznik

BIBLIOTEKA GŁÓWNA * Akademii ON *
Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/2135
05-002135-115-0
60484

WARSZAWA 1993

Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres
DANES PICTA .COM

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

AON wewn.4523/93

[redacted]

Egz. nr [redacted]

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 60484
II
Akademii Obrony Narodowej

DZIAŁANIA OPERACYJNE

Podręcznik

Działu Zbiorów Jawnych - Akad

S/2435

WARSZAWA 1993

Opracował zespół oficerów w składzie:

- płk prof. dr hab.Stanisław KOZIEJ
- płk dr hab.Leopold CIBOROWSKI
- płk dr Jacek PAWŁOWSKI
- płk dr Ryszard KORDAS
- płk dr Józef ŁABĘDZKI
- płk dr Jerzy MAZURKIEWICZ
- płk dr hab.Wojciech MICHALAK
- płk prof.dr hab.Eugeniusz NOWAK
- płk dr Włodzimierz POLEWSKI
- płk dr hab.Sylwester PIOTROWSKI
- płk dr hab.Paweł SZUSZCZYŃSKI
- płk dr hab.Stanisław ŚLADKOWSKI
- płk dr Bogdan TARASIUK
- płk dr hab.Adam TOMASZEWSKI
- ppłk dr Ryszard KURIATA

Redakcja techniczna

- ppłk dypl.Stanisław CYMBALISTA

Podręcznik "Działania operacyjne" zalecam do wykorzystania w procesie dydaktycznym przez nauczycieli akademickich, studentów i słuchaczy kursów Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej.

KOMENDANT
WYDZIAŁU WOJSK LĄDOWYCH

płk doc. dr hab. Marian LASZCZYK

SPIS TREŚCI

strona

WSTĘP 9
I. POLITYCZNO-STRATEGICZNE UWARUNKOWANIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH 10
II. OGÓLNE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH 22
2.1. Pogotowie operacyjne 22
2.1.1. Utrzymanie stałej gotowości bojowej i osiąganie jej wyższych stanów 22
2.1.2. Rozwinięcie mobilizacyjne 26
2.1.3. Rozwinięcie operacyjne 31
2.2. Przegrupowanie 35
2.2.1. Cele i rozmach przegrupowania 35
2.2.2. Sposoby przegrupowania 40
2.3. Operacje obronne 43
2.3.1. Ogólna charakterystyka operacji obronnych 43
2.3.2. System operacji obronnych 46
2.3.3. Prowadzenie operacji obronnych 53
2.4. Operacje zaczepne 58
2.4.1. Ogólna charakterystyka operacji zaczepnych 58
2.4.2. System operacji zaczepnych 62
2.4.3. Prowadzenie operacji zaczepnych 67
2.5. Rajdy operacyjne 72
2.6. Działania powietrzno-lądowe 85
2.6.1. Podstawowe pojęcia 85
2.6.2. Dotychczasowa ewolucja działań powietrzno-lądowych. ..91
2.6.3. Tendencje przyszłościowe 91
2.7. Odwrót operacyjny 109
III. WSPARCIE I ZABEZPIECZENIE DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH 117
3.1. Rozpoznanie i walka elektroniczna w działaniach operacyjnych 117
3.1.1. Status, miejsce i rola rozpoznania oraz walki elektronicznej w działaniach operacyjnych 117
3.1.2. Siły i środki rozpoznania oraz walki elektronicznej szczebla operacyjnego 130
3.1.3. Funkcjonowanie systemu rozpoznania i walki elektronicznej w działaniach operacyjnych 135
3.2. Wsparcie ogniowe wojsk w działaniach operacyjnych 150

3.2.1. Rola i miejsce wsparcia ogniowego wojsk we współczesnychoperacjach.....152
3.2.2. Pojęcie i treść wsparcia ogniowego wojsk w operacji..153
3.2.3. Zadania operacyjnego wsparcia ogniowego.....161
3.3. Udział WRiA w działaniach operacyjnych 169
3.3.1. Właściwości i skład bojowy wojsk rakietowych iartylerii.....169
3.3.2. Podstawowe zasady użycia WRiA.....173
3.3.3. Działania bojowe wojsk rakietowych i artylerii.....175
3.4. Udział lotnictwa w działaniach operacyjnych wojsk lądowych.....187
.3.4.1. Rola lotnictwa w działaniach operacyjnych wojsk lądowych.....187
3.4.2. Skład i siły lotnictwa wykonujące zadania w działaniach operacyjnych.....192
3.4.3. Prowadzenie działań przez lotnictwo.....196
3.5. Obrona przeciwlotnicza w działaniach operacyjnych wojsk lądowych.....207
3.5.1. Rola obrony przeciwlotniczej (OPL).....207
3.5.2. Operacyjne siły i środki wojsk OPL.....209
3.5.3. Funkcjonowanie OPL w działaniach operacyjnych.....210
3.5.3.1. Dowodzenie OPL.....210
3.5.3.2. OPL w operacjach.....214
3.5.3.2.1.Obronnych.....214
3.5.3.2.2.Zaczepnych.....219
3.5.3.3. OPL podczas przegrupowania.....223
3.5.3.4. OPL podczas pogotowia operacyjnego.....224
3.6. Zabezpieczenie inżynieryjne działań operacyjnych.....227
3.6.1. Rola zabezpieczenia inżynieryjnego w działaniach operacyjnych.....227
3.6.2. Operacyjne siły i środki wojsk inżynieryjnych.....229
3.6.3. Sposoby realizacji głównych przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w podstawowych rodzajach działańoperacyjnych.....230
3.7. Obrona przeciwchemiczna w działaniach operacyjnych.....250
3.7.1. Rola obrony przeciwchemicznej w działaniach operacyjnych.....250

3.7.2. Operacyjne siły i środki wojsk obrony przeciwchemicznej.....252
3.7.3. Zasady i sposoby realizacji obrony przeciwchemicznej w działaniach operacyjnych.....257
3.7.3.1. Obrona przeciwchemiczna w czasie pogotowia operacyjnego.....258
3.7.3.2. Obrona przeciwchemiczna w okresie przegrupowania (przesunięcia) związku operacyjnego.....259
3.7.3.3. Obrona przeciwchemiczna w operacjach związku operacyjnego.....260
3.8. Wsparcie logistyczne wojsk lądowych w działaniach operacyjnych.....268
3.8.1. Rola wsparcia logistycznego w działaniach operacyjnych.....268
3.8.2. System logistyczny związku operacyjnego.....269
3.8.3. Realizacja wsparcia logistycznego w związku operacyjnym.....274
3.8.3.1. W operacjach.....274
3.8.3.2. Podczas przegrupowania operacyjnego.....278
3.8.3.3. Podczas pogotowia operacyjnego.....280
3.8.4. Kierowanie wsparciem logistycznym w związku operacyjnym.....282
3.8.4.1. Właściwości ogólne.....282
3.8.4.2. Planowanie wsparcia logistycznego.....284
3.8.4.3. Organizowanie wsparcia logistycznego.....285
3.8.4.4. Pobudzanie i inicjowanie procesów logistycznych...288
3.8.4.5.Kontrolowanie.....289
IV. DOWODZENIE OPERACYJNE.....291
4.1. Ogólna charakterystyka dowodzenia operacyjnego.....291
4.1.1. Cechy szczególne dowodzenia we współczesnej operacji.....291
4.1.2. Wymagania w zakresie dowodzenia operacyjnego.....293
4.2. Planowanie i organizacja wojennego systemu dowodzenia związku operacyjnego.....295
4.2.1. Wymagania dotyczące planowania i organizacji wojennego systemu dowodzenia związku operacyjnego.....295
4.2.2. System stanowisk dowodzenia związku operacyjnego.....296

4.2.3. Struktura, rozmieszczenie i przemieszczanie stanowisk dowodzenia.....297
4.2.4. System łączności związku operacyjnego.....298

4.2.4.1. Właściwości współczesnych wojskowych systemów łączności.....298
4.2.4.2. Struktura systemu i sieci łączności związku operacyjnego.....299
4.2.5. Komputerowy system wspomagania dowodzenia związku operacyjnego.....302
4.2.5.1. Rola i znaczenie komputeryzacji i automatyzacji wojskowych systemów dowodzenia.....302
4.2.5.2. Ogólna charakterystyka zautomatyzowanych systemów dowodzenia.....304
4.2.5.3. Podstawowe wymagania operacyjno-taktyczne mikrokomputerowego systemu wspomagania dowodzenia związku operacyjnego.....306
4.3. Metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy na stanowisku dowodzenia.....308
4.3.1. Czynniki wywierające wpływ na metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizację pracy na stanowisku dowodzenia.....308
4.3.2. Metody planowania i organizowania działań operacyjnych.....308
4.3.2.1. Metoda równoległego planowania organizowania działańoperacyjnych.....309
4.3.2.2. Metoda kolejnego planowania i organizowania działańoperacyjnych.....309
4.3.3. Style /techniki/ dowodzenia.....309
4.3.4. Organizacja pracy na stanowisku dowodzenia.....312
4.4. Dowodzenie w czasie pogotowia operacyjnego.....315
4.4.1. Dowodzenie w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej i podczas osiągania wyższych jej stanów.....315
4.4.2. Dowodzenie podczas rozwijania mobilizacyjnego.....316
4.4.3. Dowodzenie podczas rozwijania operacyjnego.....317
4.4.3.1. Planowanie rozwijania operacyjnego.....317
4.4.3.2. Rozwinięcie wojennego systemu dowodzenia.....317
4.4.3.3. Rozwinięcie systemu łączności.....318
4.5.DOWODZENIE PODCZAS PRZEGRUPOWANIA OPERACYJNEGO.....319

4.5.1. Planowanie i organizowanie przegrupowania operacyjnego.....319
4.5.2. Dowodzenie podczas przegrupowania wojsk.....321
4.6. DOWODZENIE W OPERACJACH.....324
4.6.1. Warunki przejścia do operacji i ich wpływ na dowodzenie.....324
4.6.2. Przygotowanie operacji.....324
4.6.2.1. Planowanie operacji.....324
4.6.2.2. Organizowanie operacji.....329
4.6.3. Dowodzenie podczas prowadzenia operacji.....331
ZAKOŃCZENIE.....334
BIBLIOGRAFIA.....335

WSTĘP

Na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych w polskiej sztuce wojennej, zwłaszcza w strategii i sztuce operacyjnej zaczęły zachodzić radykalne zmiany, zarówno jej stronę teoretyczną, jak i praktyczną.

Zmienione warunki polityczno-militarne, nowe koncepcje doktrynalne dotyczące bezpieczeństwa państwa wymagały zmiany zadań operacyjno-strategicznych dla sił zbrojnych oraz opracowania skutecznych w tych warunkach zasad i sposobów ich realizacji. Potrzeby te zdeterminowały praktycznie kierunki i zakres prac w dziedzinie sztuki wojennej. Odzwierciedleniem tego są wydawane w Akademii Obrony Narodowej materiały studyjne, opracowania naukowe oraz skrypty i podręczniki. Jednym z nich jest niniejszy, traktujący głównie o działaniach operacyjnych wojsk lądowych.

Zawiera on podsumowanie i uogólnienie kilkuletnich prac i poszukiwań badawczych oraz wniosków i doświadczeń dydaktycznych, głównie z ćwiczeń akademickich. Po syntetycznym naszkicowaniu najważniejszych uwarunkowań polityczno-strategicznych porusza się w nim podstawowe problemy dotyczące przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych, ze zwróceniem szczególnej uwagi na przedsięwzięcia pogotowia operacyjnego, przegrupowania operacyjne oraz operacje obronne i zaczepne. Kompleksowo omawia się również zagadnienia wsparcia i zabezpieczenia działań operacyjnych oraz problematykę dowodzenia operacyjnego.

W wymiarze merytorycznym jest dopełnieniem i rozwinięciem treści zawartych w podręczniku "Podstawy i zasady sztuki wojennej". Jej układ i treść dostosowane są do nowego programu zintegrowanych studiów dyplomowych Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej. Może być jednak wykorzystywany także na studiach podyplomowych, jak również w procesie szkolenia i doskonalenia operacyjnego kadry poza uczelnią.

I. POLITYCZNO-STRATEGICZNE UWARUNKOWANIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

Podstawowe uwarunkowania i właściwości polskiej sztuki wojennej u progu XXI wieku będą wynikać przede wszystkim z przewidywanych warunków polityczno-militarnych,determinujących cele i zadania strategiczne Wojska Polskiego, a także z pożądanego i możliwego składu i struktury sił zbrojnych.

Jeszcze do niedawna dominującą cechą polityczno-militarnej struktury Europy była jej dwublokowość. Zmiany zainicjowane w Europie Środkowej, w co niewątpliwie istotny wkład wniosła Polska, pociągnęły za sobą ewolucję w skali całej Europy. Analizując obecne warunki polityczno-militarne w Europie i dające się zauważyć tendencje ich rozwoju można stwierdzić, że w latach dziewięćdziesiątych Europa będzie najprawdopodobniej zmierzać do osłabiania i eliminowania różnorodnych barier i granic istniejących dotąd między państwami, grupami państw i narodami. Można przewidywać stopniowe ewolucyjne tworzenie jakościowo nowego, euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa. O ile poprzednia struktura polityczno-militarna Europy prowadziła do jej dezintegracji i bazowała na wyszukiwaniu lub wręcz tworzeniu przeciwieństw wewnątrz Europy, to przyszłościowa wizja euroatlantyckiego tego systemu zakłada integrację państw w nim uczestniczących. Sprzeczności między tymi państwami byłyby zatem rozstrzygane wewnątrz systemu, z pomocą, a w razie konieczności, pod presją innych jego członków.

Główną rolę w kształtowaniu nowej, przyszłej Europy i systemu wspólnego bezpieczeństwa ogólnoeuropejskiego (euroatlantyckiego) będą odgrywać bez wątpienia: USA, państwa i organizacje zachodnioeuropejskie (Wspólnota Europejska, NATO, UZE) oraz proces KBWE. Obszarem najbardziej istotnych i intensywnych przeobrażeń będzie Europa Wschodnia i Środkowa. Dla Polski szczególnie ważne będzie krystalizowanie się sytuacji polityczno-militarnej bezpośrednio za wschodnią granicą.

Niezależnie od kierunku i tempa rozwoju sytuacji polityczno-militarnej nadal będą istnieć w Europie potencjalne źródła napięć politycznych, mogące wywołać kryzysy i przekształcić się w konflikty wojenne. Polska nie traktuje żadnego ze swoich

sąsiadów, ani też żadnego innego państwa, jako wroga, celowo przygotowującego się do zbrojnej z nami rozprawy. Nie możemy jednak nie uwzględniać obiektywnych, niezależnych nawet od woli politycznej poszczególnych państw, przesłanek potencjalnego zagrożenia wojennego.

Te obiektywne przesłanki, typowe właśnie dla Europy Wschodniej i Środkowej, tkwią przede wszystkim w sprzecznościach narodowościowych, w niewygaszonych i co pewien czas odżywających nacjonalizmach. Ujawniają się one zwłaszcza na tle mniejszości narodowych w powstających niezależnych państwach tej części Europy. Napięcia z tym związane mogą być głównym źródłem kryzysów wewnętrznych i międzynarodowych oraz zagrożeń wojennych, w tym zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski.

Ocena możliwego rozwoju sytuacji polityczno-militarnej w latach dziewięćdziesiątych wskazuje, że Polska musi uwzględniać potencjalne zagrożenie czterema rodzajami konfliktów wojennych.

Na pierwszym miejscu należy wymienić potencjalne zagrożenie lokalnym, ograniczonym konfliktem wojennym, głównie na tle sprzeczności narodowościowych. Może on być próbą militarnego rozstrzygnięcia spornego problemu metodą tworzenia faktów dokonanych, przez przeprowadzenie błyskawicznej i na ograniczoną (co do sił i przestrzeni) skalę akcji zbrojnej. Inwazja taka może oczywiście mieć na celu aneksję części terytorium Polski, lecz bardziej prawdopodobne są rajdy lądowe lub powietrzno-lądowe, będące jedynie próbą chwilowej zbrojnej interwencji w obronie spraw mniejszości narodowej w Polsce lub też reakcją zewnętrzną danego państwa na swoje wewnętrzne problemy z mniejszością polską. Konflikt taki może się charakteryzować prowadzeniem przez obie strony różnorodnych działań specjalnych oraz bardzo zmiennym nasileniem działań zbrojnych. Mogą one mieć charakter dywersji, potyczek przygranicznych aż do operacji na pełną skalę włącznie. W rozstrzyganiu tego typu konfliktów, we wszystkich ich fazach, a zwłaszcza w fazie początkowej i końcowej, bardzo istotną rolę mogą odegrać zabiegi dyplomatyczne.

Bardzo mało prawdopodobne, choć nie dające się w pełni wykluczyć, jest zagrożenie wojną na dużą skalę w obronie istnienia Polski. Byłaby to wojna o dużym natężeniu, angażująca totalnie cały naród i jego potencjał materialno-duchowy, w tym militar-

ny. Charakteryzowałaby się ona działaniem w warunkach zdecydowanej przewagi przeciwnika oraz zbrojnego oddziaływania jednocześnie na całe terytorium kraju.

Innym specyficznym rodzajem zagrożenia dla Polski jest fakt czasowego stacjonowania zgrupowań wojsk rosyjskich w Niemczech i bezpośrednio nad polską granicą w rejonie królewieckim. Może to grozić przeniesieniem ewentualnego wewnętrznego konfliktu i niepokojów z mało stabilnych politycznie obszarów byłego Związku Radzieckiego na terytorium naszego kraju. W razie skrajnie niebezpiecznego rozwoju sytuacji politycznej wojska te mogą być gwałtownie ściągane do kraju nawet przez różnych dysponentów. Mogłoby to wiązać się z niekontrolowanym przemarszem przez nasze terytorium oddziałów wojskowych, z pewnością wojsk trudnych w dowodzeniu, a nawet zrewoltowanych.

Polska - jako członek ONZ, KBWE i w dalszej perspektywie (po włączeniu się w struktury wspólnego bezpieczeństwa) NATO, euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa - może także uczestniczyć w jakiejś formie w zapobieganiu lub likwidacji kryzysów bądź konfliktów wojennych poza swoimi granicami (w Europie lub poza kontynentem europejskim), w życiowo ważnych dla całej wspólnoty rejonach. Obszar Polski może być w takiej sytuacji obiektem wzmożonego oddziaływania terrorystycznego.

Za najlepszą strategię obronności Polski uznaje się zapobieganie konfliktom wojennym. Dlatego opowiadamy się za działaniami zmierzającymi do zbudowania w przyszłości euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa, który, bazując na pozytywnych doświadczeniach Europy Zachodniej, objąłby wszystkie państwa uczestniczące w procesie KBWE. System ten powinien być tak skonstruowany, powiązania między jego uczestnikami powinny mieć taki charakter, aby każda próba naruszenia wspólnie uznanego za pożądany stanu rzeczy spotykała się natychmiast z przeciwdziałaniem pozostałych państw. Polska zamierza uczestniczyć w tworzeniu takiego systemu przez stopniową integrację z istniejącymi strukturami zachodnioeuropejskimi, w tym z NATO i UZE.

Do czasu zbudowania systemu wspólnego bezpieczeństwa będziemy prowadzić samodzielną politykę obronną, w pełni zgodną z podstawowymi normami prawa międzynarodowego, postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych i innych umów międzynarodowych, w

tym z ustaleniami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Za szczególnie korzystne uznajemy kierowanie się zasadami nienaruszalności istniejących w Europie granic, suwerenności, nieingerencji w sprawy wewnętrzne, wyrzeczenia się użycia lub groźby użycia siły. W zapewnieniu bezpieczeństwa chcemy ściśle współpracować z wszystkimi sąsiadami, nie zamierzając jednakże zawiązywać bezpośrednich sojuszy militarnych z jednym z sąsiadów przeciwko innemu. Sąsiedzką i regionalną (zwłaszcza z Czechami, Słowacją i Węgrami) współpracę w dziedzinie polityki obronnej traktujemy jako tworzenie lepszych możliwości wspólnego włączenia się w przyszły euroatlantycki system wspólnego bezpieczeństwa.

W polskim interesie leży rozwijanie wielopłaszczyznowego zbliżenia polsko-niemieckiego, mogącego być jednym z najważniejszych w latach dziewięćdziesiątych czynników sukcesywnego, idącego z Zachodu na Wschód, i ostatecznego wygaszania w Europie ognisk potencjalnych zagrożeń wojennych. Wyjątkowo ważnym dla bezpieczeństwa Polski oraz istotnym wkładem w zwiększenie poczucia bezpieczeństwa w całej Europie jest ustanowienie i kształtowanie takich stosunków z odrodzonymi państwami za naszą wschodnią granicą (Ukrainą, Białorusią, Litwą oraz Rosją), które zapobiegałyby pojawianiu się groźnych dla pokoju sytuacji konfliktowych.

Jednym z podstawowych warunków minimalizowania zagrożeń wojennych jest niewątpliwie eliminowanie uprzedzeń, obaw, niepewności i atmosfery wzajemnych podejrzeń w dziedzinie wojskowej, a tym samym wzrost jawności i przez to zaufania międzynarodowego w tej sferze. Korzystne byłoby niewątpliwie opracowanie i przyjęcie przez wszystkie państwa europejskie modelu niekonfrontacyjnej doktryny militarnej, zakładającej zwiększenie poczucia bezpieczeństwa nie tylko danego państwa, ale również bezpieczeństwa ogólnego, zwłaszcza państw sąsiednich.

Popieramy wszelkie inicjatywy rozbrojeniowe, zamierzając aktywnie w nich uczestniczyć. Uważamy za zasadne dążenie do tego, aby liczebność sił zbrojnych państwa europejskiego nie przekraczała 0,5% ludności danego kraju. Za godną rozwijania uznajemy ideę tworzenia wielonarodowych sił zbrojnych. Interesujący wydaje się być pomysł tworzenia mieszanych jednostek

wojskowych wspólnie z innymi państwami.

Pragniemy rozwijać ścisłe kontakty wojskowe z wszystkimi zainteresowanymi tym państwami. Opowiadamy się za wzbogacaniem dotychczasowych form wojskowej współpracy naukowej, szkoleniowej i kulturalnej. Jesteśmy zainteresowani wspólnymi konferencjami, wymianą studentów i wykładowców wojskowych, pełnym umożliwieniem wzajemnych kontroli i inspekcji oraz organizowaniem wspólnych ćwiczeń i manewrów.

Jeśli nie udałoby się zapobiec konfliktowi wojennemu, Polska jest zdecydowana przeciwstawić się każdej próbie agresji, dążąc do rozstrzygnięcia konfliktu za pomocą działań zbrojnych, dyplomatycznych i specjalnych, przy jednoczesnym zapewnieniu ciągłego funkcjonowania państwa i życia narodu w warunkach wojny.

Ze względu na zróżnicowanie zagrożeń wojennych różne będą również cele strategiczne i zadania operacyjne sił zbrojnych na wypadek wojny. Poprzednio głównym wyznacznikiem tych zadań było uczestnictwo Polski w Układzie Warszawskim. Zadania operacyjne Wojska Polskiego były częścią zadań koalicyjnego zgrupowania wojsk na teatrze działań wojennych. O ich właściwości przesądzało geostrategiczne usytuowanie Polski w Układzie Warszawskim oraz miejsce naszych sił zbrojnych w jego strukturze militarnej. Najogólniej rzecz biorąc, zadania Wojska Polskiego polegały na udziale w potężnej operacji koalicyjnej, charakteryzującej się zmasowanym użyciem wojsk, dużym nasyceniem sprzętu, rozbudowaną infrastrukturą, dominującym znaczeniem czynnika ognia. Nie ulega wątpliwości, że w warunkach samodzielności obronnej - a w przyszłości w ramach systemu bezpieczeństwa - taki właśnie model kampanii wojennych staje się nieaktualny.

Celem strategicznym Polski w razie lokalnej agresji przeciwnika, dokonanej na jednym z kierunków operacyjnych, będzie jak najszybsze rozstrzygnięcie konfliktu, aby nie dopuścić do długotrwałego wyniszczania kraju. Dla osiągnięcia tego celu konieczne będzie przeprowadzenie operacji obronno-zaczepnej, obejmującej zlokalizowanie, zatrzymanie i rozbicie nieprzyjacielskiego zgrupowania inwazyjnego (rajdowego, desantowego). Jeżeli będzie to konflikt o małej intensywności zbrojnego oddziaływania ze strony przeciwnika, likwidowanie go może obejmować prowadzenie jedynie działań osłonowych, rajdo-

wych, patrolowych, antyterrorystycznych itp.

W razie wojny totalnej z wielkim mocarstwem Polska nie miałaby szans samodzielnego zwycięstwa w otwartej, regularnej walce zbrojnej. Celem strategicznym byłoby wówczas stawianie jak najdłużej zorganizowanego oporu, aby zadać maksymalne straty agresorowi, zademonstrować determinację obronną i zyskać czas na stosowną kontrakcję międzynarodową. Siły zbrojne w takich warunkach powinny zorganizować obronę strategiczną (kampanię obronną), obejmującą manewrowe operacje obronne sił pierwszego rzutu, przeciwuderzenia i rajdy sił odwodowych, obronę przestrzenną wojsk obrony terytorialnej i strategiczną bitwę obronną w głębi. W ostateczności wojsko może być zmuszone przechodzić do działań nieregularnych i wtopienia się w powszechny ruch oporu całego narodu na terytorium okupowanym przez przeciwnika.

W razie konieczności neutralizowania zagrożenia ze strony wojsk obcych próbujących samowolnie przemieszczać się lub przebywać na terytorium Polski, nasze siły zbrojne powinny być gotowe - w zależności od sytuacji i decyzji politycznej - do zablokowania granicy i uniemożliwienia niekontrolowanego wejścia tych wojsk na terytorium Polski albo do operacyjnego konwojowania zorganizowanych zgrupowań, aby zapewnić jak najszybsze i bezkolizyjne przegrupowanie ich przez obszar kraju. Niezbędne może okazać się także dozorowanie, internowanie, a nawet blokowanie i rozbicie niektórych zgrupowań, które chciałyby samodzielnie, wbrew decyzjom swoich przełożonych i władz polskich, przebywać w wybranych przez siebie rejonach i miejscowościach.

W latach dziewięćdziesiątych Wojsko Polskie musi być także gotowe do wydzielenia zgrupowań o różnym składzie do sił międzynarodowych w celu wykonywania różnych zadań operacyjnych poza granicami kraju. Mogą to być misje pokojowe (w celu utrzymania pokoju) lub ekspedycje zbrojne mające na celu zaprowadzenie pokoju (likwidację konfliktu zbrojnego).

Oczywiście równolegle ze zbrojnym przeciwstawianiem się agresji zakładamy zintensyfikowanie polskiej polityki zagranicznej, mającej na celu doprowadzenie do rozstrzygnięcia trwającego konfliktu. Główną rolę będzie tu odgrywać dyplomacja skoordynowana z międzynarodową działalnością w sferze ekonomicznej i militarnej. W celu obiektywnego osądzenia zaistniałej sytuacji

i zyskania wymiernej pomocy w jej rozwiązaniu Polska będzie się odwoływać przede wszystkim do ogólnoświatowych i europejskich organizacji i autorytetów międzynarodowych, do państw zaprzyjaźnionych, do międzynarodowej opinii publicznej.

Konieczne będzie również ciągłe szukanie możliwości wygaszenia konfliktu przez bezpośrednie kontakty dyplomatyczne z przeciwnikiem. Wydaje się, że może to być skuteczne postępowanie, zwłaszcza w warunkach lokalnego konfliktu wojennego, o zmiennym ("falującym") nasileniu działań zbrojnych, a także w neutralizowaniu zagrożenia ze strony wojsk obcych znajdujących się na naszym terytorium.

Szczególnie ważną pozazbrojną formą oddziaływań na przeciwnika w czasie wojny jest wywiad i działania sił specjalnych. Zdobywanie wyprzedzająco informacji o przeciwniku, o jego siłach i zamiarach oraz dezorganizowanie jego działań, osłabianie od wewnątrz jego woli i możliwości prowadzenia wojny - są niewątpliwie ważnymi czynnikami strategicznymi, mogącymi w istotny sposób wpłynąć na przebieg i rezultaty zmagań wojennych z agresorem.

W celu przeciwdziałania zagrożeniom wojennym w czasie pokoju i realizacji zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych zadań wojennych utrzymuje się i rozwija na czas zagrożenia i wojny system obronny Rzeczypospolitej Polskiej. Jego głównym elementem są siły zbrojne. Wyróżnić Można ponadto wyróżnić szereg pozamilitarnych ogniw obronnych oraz system kierowania obronnością.

Nowa treść zadań operacyjnych Wojska Polskiego oraz inne niż przyjmowaliśmy poprzednio warunki ich realizacji wymagają bardzo istotnych zmian modelu sił zbrojnych. Dlatego trwają intensywne prace nad nowym modelem wojska. Planuje się zmniejszenie jego liczebności oraz przeobrażenia strukturalne, przesunięcia dyslokacyjne oraz modernizację techniczną.

Stosownie do umów międzynarodowych, zmieniających się potrzeb operacyjno-strategicznych oraz możliwości ekonomicznych kraju przewidujemy, że w połowie lat dziewięćdziesiątych liczebność Wojska Polskiego nie będzie przekraczać 250 tysięcy żołnierzy w czasie pokoju. Można przypuszczać, że w razie korzystnego rozwoju sytuacji międzynarodowej i utworzenia euroatlantyckiego systemu wspólnego bezpieczeństwa liczebność

sił zbrojnych w każdym kraju europejskim może być zmniejszona do 0,3 - 0,5% ludności danego kraju. Oznaczałoby to że u progu XXI wieku Polska mogłaby posiadać armię liczącą od 120 do 200 (średnio około 150) tysięcy żołnierzy.

W latach dziewięćdziesiątych będziemy musieli również przeprowadzić istotną reorganizację sił zbrojnych na szczeblach operacyjnych. Dotychczasowa struktura naszego wojska podporządkowana została bowiem wymaganiom koalicyjnym Układu Warszawskiego. Do udziału w dużej koalicyjnej operacji na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych mieliśmy tworzyć wyższy związek operacyjny w postaci frontu, składającego się z dwóch armii ogólnowojskowych i korpusu zmechanizowanego oraz związków i jednostek lotniczych, obrony powietrznej i innych rodzajów wojsk. Marynarka Wojenna miała działać w ramach Zjednoczonej Floty Bałtyckiej. Terytorium kraju podzielone zostało na trzy okręgi wojskowe, przy czym zdecydowaną większość sił zbrojnych rozmieszczono w zachodniej i północnej części kraju. Całość sił zbrojnych była przygotowana do działania wyłącznie na zachodnim kierunku strategicznym.

Teraz sytuacja uległa radykalnej zmianie. Nie jest potrzebne nam duże, ciężkie zgrupowanie operacyjne w postaci frontu. Musimy mieć wojskos kładające się z mniejszych, ale wysoce mobilnych zgrupowań, zdolnych ponadto do działania na różnorodnych kierunkach zagrożenia. Wiele przemawia za tym, że w wojskach lądowych zamiast ociężałej struktury armijno-dywizyjnej bardziej odpowiednia dla naszych warunków powinna okazać się struktura korpuśna na poziomie operacyjnym i struktura brygadowa oraz batalionowa na poziomie taktycznym. Dyskusje na ten temat trwają, prowadzone są badania i doświadczenia podczas ćwiczeń. O ile przejście na strukturę korpuśną może nastąpić stosunkowo łatwo, to zmiany na szczeblach taktycznych muszą trwać niewątpliwie dłużej . Łączą się one bowiem silnie z koniecznością zmian w wyposażeniu technicznym.

Przyjmuje się, że wszystkie rodzaje sił zbrojnych składać się będą z dwóch części:

- wojska operacyjne - składające się z jednostek wojskowych wyposażonych w najlepszy sprzęt bojowy (objęty limitami porozumień wiedeńskich), o wysokim stopniu uzawodowienia;
- wojska obrony terytorialnej - wyposażone przede wszystkim

w lekką broń przeciwpancerną, przeciwlotniczą i strzelecką.

Planuje się utworzenie nowego jakościowego komponentu sił zbrojnych w postaci tzw. Sił Szybkiego Reagowania (czy też wojsk pierwszej gotowości). Powinno to być awangardowe zgrupowanie Wojska Polskiego o pełnym ukompletowaniu, największym stopniu gotowości i zdolności bojowej, w dużym stopniu uzawodowione (służba zawodowa i kontraktowa). Siły Szybkiego Reagowania przeznaczone byłyby do: natychmiastowego działania w każdym miejscu i na każdym kierunku, samodzielnego przeciwstawienia się niespodziewanym lokalnym zagrożeniom, stworzenia warunków do rozwinięcia sił głównych, działania jako odwód strategiczny Naczelnego Wodza w czasie wojny oraz udziału w misjach pokojowych i ekspedycjach zbrojnych w składzie sił międzynarodowych.

Nadzwyczaj trudnym zadaniem, jakie oczekuje nas w latach dziewięćdziesiątych, będzie modernizacja techniczna sił zbrojnych. Obecny stan techniczny wojska oceniamy bardzo krytycznie. W dużej mierze mamy uzbrojenie przestarzałe, o nie najlepszej jakości. Ponadto, stosownie do przewidywanych dawniej w ramach Układu Warszawskiego zadań operacyjnych, jest to występujące w znacznych ilościach uzbrojenie ciężkie, uderzeniowe.

Postanowienia rozbrojeniowe oznaczają dla Polski konieczność zredukowania dużej liczby podstawowych typów uzbrojenia ciężkiego. Równocześnie z redukcją powinniśmy dokonać reorientacji technicznej naszych sił zbrojnych. Jej myślą przewodnią powinno być przekształcanie dotychczasowej ciężkiej armii - dostosowanej do prowadzenia wielkich, wyniszczających bitew w ramach potężnych, koalicyjnych operacji - w wojsko lekkie, wysoce mobilne, zdolne do manewrowego działania samodzielnymi i niewielkimi zgrupowaniami na znacznej przestrzeni. Aby to osiągnąć, będziemy musieli, oprócz planowanych redukcji ilościowych, sukcesywnie zastępować również pozostałe ciężkie uzbrojenie środkami walki charakteryzującymi się przede wszystkim dużą manewrowością i precyzją rażenia. Niezbędne będzie istotne zwiększenie potencjału środków walki radioelektronicznej.

Jednym z kierunków tego rodzaju modernizacji technicznej Wojska Polskiego powinno być np. w wojskach lądowych sukcesywne zastępowanie znacznej liczby czołgów śmigłowcami. Wiele wskazuje

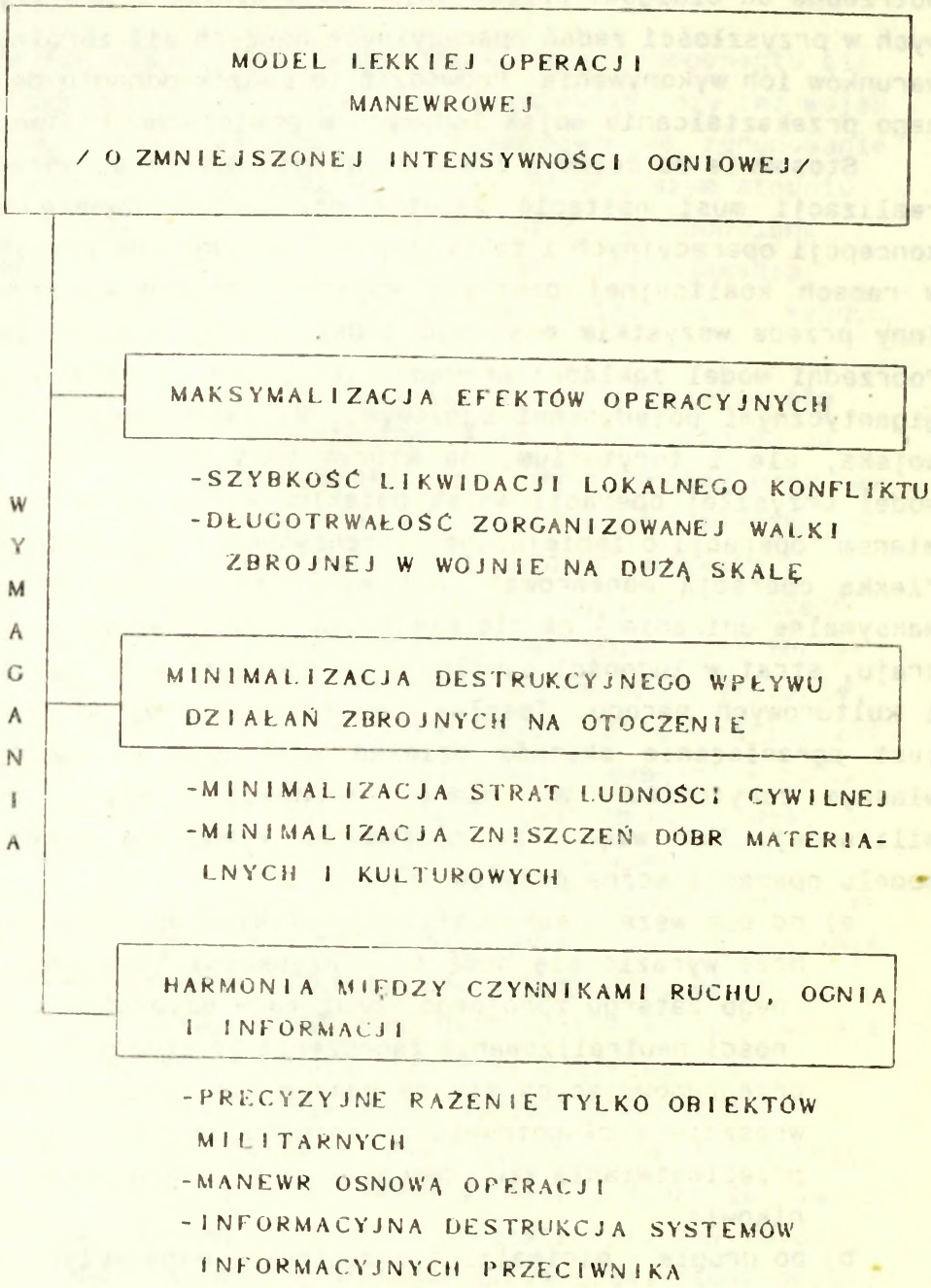
na to, że nawet nie w pełni doskonałe śmigłowce są nam bardziej potrzebne od czołgów. Przekonanie takie wynika z analizy możliwych w przyszłości zadań operacyjnych naszych sił zbrojnych oraz warunków ich wykonywania. Prowadzić to będzie ponadto do pożądanego przekształcania wojsk lądowych w powietrzno-lądowe.

Stosownie do celów i zadań strategicznych oraz warunków ich realizacji musi nastąpić istotne przewartościowanie polskich koncepcji operacyjnych i taktycznych w stosunku do przyjmowanych w ramach koalicyjnej doktryny wojennej Układu Warszawskiego. Inny przede wszystkim musi być model operacji wojsk lądowych. Poprzedni model zakładał prowadzenie dużych "ciężkich" bitew z gigantycznymi pojedynkami ogniowymi, wyniszczającymi nie tylko wojska, ale i terytorium, na którym były prowadzone. Dlatego model przyszłej operacji wojsk polskich można umownie określić mianem "operacji o zmniejszonej intensywności ogniowej" albo też "lekką operacją manewrową". Jej myślą przewodnią powinno być maksymalne unikanie - na ile się tylko da - zniszczenia własnego kraju, strat w ludności cywilnej, zniszczenia dóbr materialnych i kulturowych narodu. Ideałem, do którego powinno się dążyć, jest ograniczenie skutków działań wojennych prowadzonych na własnym terytorium w miarę możności jedynie do sfery militarnej. Tak więc za podstawowe wymagania wobec nowego modelu operacji można przyjąć (rys. 1):

a) po pierwsze - maksymalizację efektów operacyjnych, co może wyrazić się bądź to w szybkości likwidacji lokalnego zatargu zbrojnego, bądź to w szybkości i skuteczności neutralizowania zagrożenia ze strony wojsk obcych przegrupowujących się na naszym terytorium, bądź też wreszcie w długotrwałości zorganozowanego zbrojnego przeciwstwiania się zdecydowanie przeważającemu przeciwnikowi;

b) po drugie - minimalizację destrukcyjnego wpływu działań zbrojnych na otoczenie (ludność i środowisko).

W sumie, koncepcja lekkiej operacji manewrowej o zmniejszonej intensywności ogniowej zakłada przywrócenie zakłóconej w dotychczasowym modelu harmonii między czynnikami ruchu, ognia i informacji. Poprzednio, w modelu koalicyjnym, wobec uwzględniania operacji prowadzonych głównie poza terytorium własnego

Rys. 1. NOWY MODEL OPERACJI WOJSK LĄDOWYCH

kraju, mógł zdecydowanie dominować czynnik ognia. Teraz już w żadnym wypadku nie możemy szukać rozstrzygnięcia w gigantycznych pojedynkach ogniowych. Zamiast wyniszczających bitew nowy model operacji przewiduje większą liczbę mniejszych, raczej krótkotrwałych starć w postaci przygotowywanych w wyniku manewru nagłych, zaskakujących i precyzyjnych uderzeń, zakończonych szybkim wyjściem z walki w celu przeprowadzenia manewru przygotowującego korzystne warunki do kolejnego starcia. Dlatego osnową musi być manewr mający oczywiście oparcie w silnym oporze wojsk w newralgicznych rejonach, uzupełniony precyzyjnym ogniem niszczącym obiekty wojskowe przeciwnika i destrukcyjnym oddziaływaniem informacyjnym (fortel, mylenie, obezwładnianie radioelektroniczne itp.) na jego systemy informacyjne (dowodzenia, rozpoznania, WRE i łączności).

II. OGÓLNE PROBLEMY PRZYGOTOWANIA I PROWADZENIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

2.1. POGOTOWIE OPERACYJNE

W przewidywanych wariantach możliwego zagrożenia bezpieczeństwa Polski szczególną rolę w przeciwstawieniu się tym zagrożeniom będą odgrywać różnorodne działania wchodzące w zakres pogotowia operacyjnego. Dotyczy to zwłaszcza osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz wszelkiego rodzaju działań osłonowych. W niektórych wypadkach realizacja tych przedsięwzięć może być nawet samoistnie czynnikiem odstraszającym przygotowującego się do agresji przeciwnika. Może więc zapobiec wybuchowi wojny i likwidować trwające kryzysy.

2.1.1. UTRZYMANIE STAŁEJ GOTOWOŚCI BOJOWEJ I OSIĄGANIE JEJ WYŻSZYCH STANÓW

W okresie pokojowym istnieją w siłach zbrojnych jednostki wojskowe, które różnią się między sobą stopniem ukompletowania. Taki stan wynika z ogólnych założeń naszego systemu gotowości bojowej. Założenia te uwarunkowane są charakterem i stopniem zagrożenia oraz możliwościami ekonomicznymi państwa.

Niepełność rozwinięcia sił zbrojnych należy zaliczyć do powszechnie dziś obowiązujących zasad, tak w odniesieniu do armii czołowych potęg ekonomicznych, jak i sił zbrojnych państw o mniejszym potencjale ekonomicznym. Koszty utrzymania pod bronią całkowicie rozwiniętych sił zbrojnych przekraczałyby dopuszczalny pułap budżetowy nawet dla najbardziej zasobnych państw. Stąd też, niezależnie od swojej wielkości, współczesne armie okresu pokojowego stanowią jedynie bazę rozwinięcia wojsk na czas wojny.

Zdolność do wykonania głównych zadań na wypadek wojny jest kształtowana i doskonalona w okresie pokoju w ramach codziennej działalności organizacyjno-szkoleniowej przez utrzymanie wojsk w stanie stałej gotowości bojowej. Polega to na zapewnieniu maksymalnie niezbędnego, do założonych warunków poziomu

wyszkolenia bojowego stanu osobowego, gotowości systemu organizacyjno-mobilizacyjnego, dowodzenia i łączności. Stan ten jest normowany dyrektywnymi dokumentami o gotowości bojowej oraz bieżącymi rozkazami i zarządzeniami.

Stała gotowość bojowa jest stanem wyjściowym do osiągania pełnej gotowości bojowej, która z kolei jest docelowym stanem wojsk i głównym, ostatecznym celem wszelkich działań w zakresie gotowości bojowej. Bez względu na stopień ukompletowania poszczególnych jednostek, w stosunku do etatów czasu wojennego, powinny one sobie zapewnić warunki do powołania rezerw osobowych, pobrania z gospodarki narodowej środków transportowych i urządzeń oraz uzupełnienia podstawowego. By spełnić powyższe wymagania, we wszystkich jednostkach sił zbrojnych pełni się całodobową służbę dyżurną (operacyjną), utrzymuje w jednostkach rozwiniętych i o niepełnych stanach osobowych nie mniej niż 50% (w jednostkach przewidzianych do natychmiastowego użycia 70%) stanu ewidencyjnego żołnierzy zasadniczej służby wojskowej. W dni wolne od zajęć (od godz. 17.00 dnia poprzedzającego dzień wolny do godz. 6.00 dnia poświątecznego) utrzymuje się tylko niezbędną liczbę żołnierzy, zapewniającą pełnienie służb, dyżurów bojowych, zapoczątkowanie mobilizacyjnego rozwinięcia, udziału w akcjach ratowniczych i zabezpieczenia funkcjonowania jednostki - nie mniej niż 25%, a w jednostkach przewidzianych do natychmiastowego użycia nie mniej niż 50% stanu ewidencyjnego.

Bardzo ważnym wymaganiem stałej gotowości bojowej jest utrzymanie w pełnej sprawności technicznej i z niezniżalnym zapasem resursów eksploatacyjnych co najmniej 70%, a w jednostkach przewidzianych do sił szybkiego reagowania, 85% stanu ewidencyjnego uzbrojenia, wozów bojowych oraz sprzętu i środków transportowych przeznaczonych na pokrycie etatu czasu "W". Ponadto utrzymuje się w pełnej sprawności użytkowej zapasy środków materiałowych (zwane zapasami) jednorazowego użytku.

Stan stałej gotowości charakteryzuje również prowadzenie ciągłego, naziemnego i powietrznego rozpoznania radioelektronicznego oraz rozpoznania morskiego w strefie operacyjnej MW. W jednolitym systemie tego rozpoznania biorą udział wydzielone siły wojsk lądowych. Są to pododdziały radiotechniczne z jednostek wojsk OPL. Pełnią one dyżury bojowe w systemie OP, w okre-

ślonej gotowości.

Instytucje centralne (MON, SGWP) oraz dowództwa okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych stale zachowują zdolność do sprawnego rozwinięcia i funkcjonowania polowego systemu dowodzenia szczebla operacyjnego oraz kierowania i zabezpieczenia procesu osiągania przez wojska wyższych stanów gotowości bojowej.

Wyższe stany gotowości (WSGB) obejmują podwyższoną gotowość bojową (PdGB), gotowość bojową zagrożenia wojennego (GBZW) i pełną gotowość bojową (PłGB). Wojska osiągają poszczególne stany gotowości bojowej na podstawie decyzji przełożonego przekazanych w formie rozkazów, zarządzeń lub sygnałów, realizując przedsięwzięcia określone dla każdego stanu w odpowiednich harmonogramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej.

W zależności od stopnia eskalacji napięć politycznych i zagrożeń bezpieczeństwa kraju osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej może być wprowadzane kolejno lub z pominięciem stanów niższych. Przy czym mogą być stosowane ograniczenia, wyłączające wykonanie niektórych przedsięwzięć ujętych w harmonogramie. Wprowadzenie określonego stanu gotowości bojowej jest równoznaczne z nakazem realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych w zakresie właściwym dla tego stanu.

Podwyższona gotowość bojowa - to element gotowości bojowej, w którym realizuje się przedsięwzięcia przygotowania sił zbrojnych do terminowego wykonania zadań ujętych w dokumentach gotowości bojowej (mobilizacyjnych). Do głównych zadań realizowanych w stanie PdGB można zaliczyć:

- uaktualnienie planów mobilizacyjnych;
- przygotowanie bazy mobilizacyjnej do rozwinięcia w wyznaczonych rejonach;
- powołanie mobilizacyjnego rzutu alarmowego (MRA) w związkach taktycznych i oddziałach o niepełnych stanach i nowo formowanych;
- wydzielenie i skierowanie zalążków określonych organów dowodzenia szczebla strategicznego i operacyjnego wraz z jednostkami łączności i zabezpieczenia;
- w instutycjach centralnych, dowództwach OW, RSZ, ZT, oddziałach, WSzW, WKU wprowadzanie całodobowych dyżurów grup opera-

cyjnych, a w pozostałych jednostkach - dyżurów kadry kierowniczej;
- odwoływanie jednostek wojskowych przebywających w miejscach czasowego pobytu i żołnierzy przebywających poza jednostkami do macierzystych garnizonów lub wyznaczonych rejonów.

Gotowość bojowa zagrożenia wojennego - to kolejny element gotowości bojowej, w którym realizuje się przedsięwzięcia organizacyjno-mobilizacyjne przypisane temu stanowi.

W stanie GBZW jednostki powinny:
- uruchomić realizację świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz jednostek wojskowych;
- rozwinąć (w MSD lub RA) elementy bazy mobilizacyjnej;
- powołać mobilizacyjny rzut alarmowy do związków taktycznych i oddziałów o niepełnych stanach i nowo formowanych, w których nie dokonano tego w PdGB;
- uzupełnić do etatów "W" związki taktyczne i oddziały rozwinięte, desantowo-szturmowe, rozpoznania, WRE, jednostki systemu KRW i rakietowe WLOP;
- poszerzyć bazę łóżkową w szpitalach.

W tym stanie zapoczątkowuje się rozwijanie wojennego systemu dowodzenia.

Stan gotowości bojowej zagrożenia wojennego może być wprowadzony bezpośrednio ze stałej lub podwyższonej gotowości bojowej. Przedsięwzięcia tego stanu wykonuje się w trybie alarmowym. Mogą one być również realizowane bez określonego stanu gotowości bojowej w dłuższym okresie, np. w trybie nakazowym.

Zakres zadań realizowanych przez związki taktyczne i oddziały w tym stanie gotowości zależy głównie od ich ukompletowania w stosunku do etatu wojennego. Jednostki rozwinięte i o niepełnych stanach powinny osiągnąć gotowość do wykonania zadań bojowych, natomiast skadrowane i nowo formowane - gotowość do pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia.

Pełna gotowość bojowa - to stan, w którym siły zbrojne osiągają zdolność do realizacji zadań bojowych. W stanie tym dokonuje się pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk w miejscu stałej dyslokacji (MSD) lub rejonach alarmowych, w terminach ustalonych planem mobilizacyjnym.

W związkach taktycznych i oddziałach rozwiniętych utrzymuje się gotowość do wykonania zadań oraz przeprowadza się rekonesans dróg wyprowadzających do rejonów wyjściowych i na rubieże rozwinięcia. W pozostałych jednostkach prowadzi się zgrywanie bojowe i w miarę osiągania przez nie gotowości wyprowadza do zasadniczych rejonów alarmowych.

Stan PłGB może być wprowadzony bezpośrednio ze stałej i podwyższonej gotowości bojowej lub gotowości zagrożenia wojennego, a osiąga się go w trybie alarmowym.

2.1.2. ROZWINIĘCIE MOBILIZACYJNE

Jednym z ważnych elementów rozwijania sił zbrojnych jest rozwinięcie mobilizacyjne. Jego efektem powinno być powiększenie sił zbrojnych istniejących w czasie pokoju stosownie do założonego etatu czasu wojny (rys. 2).

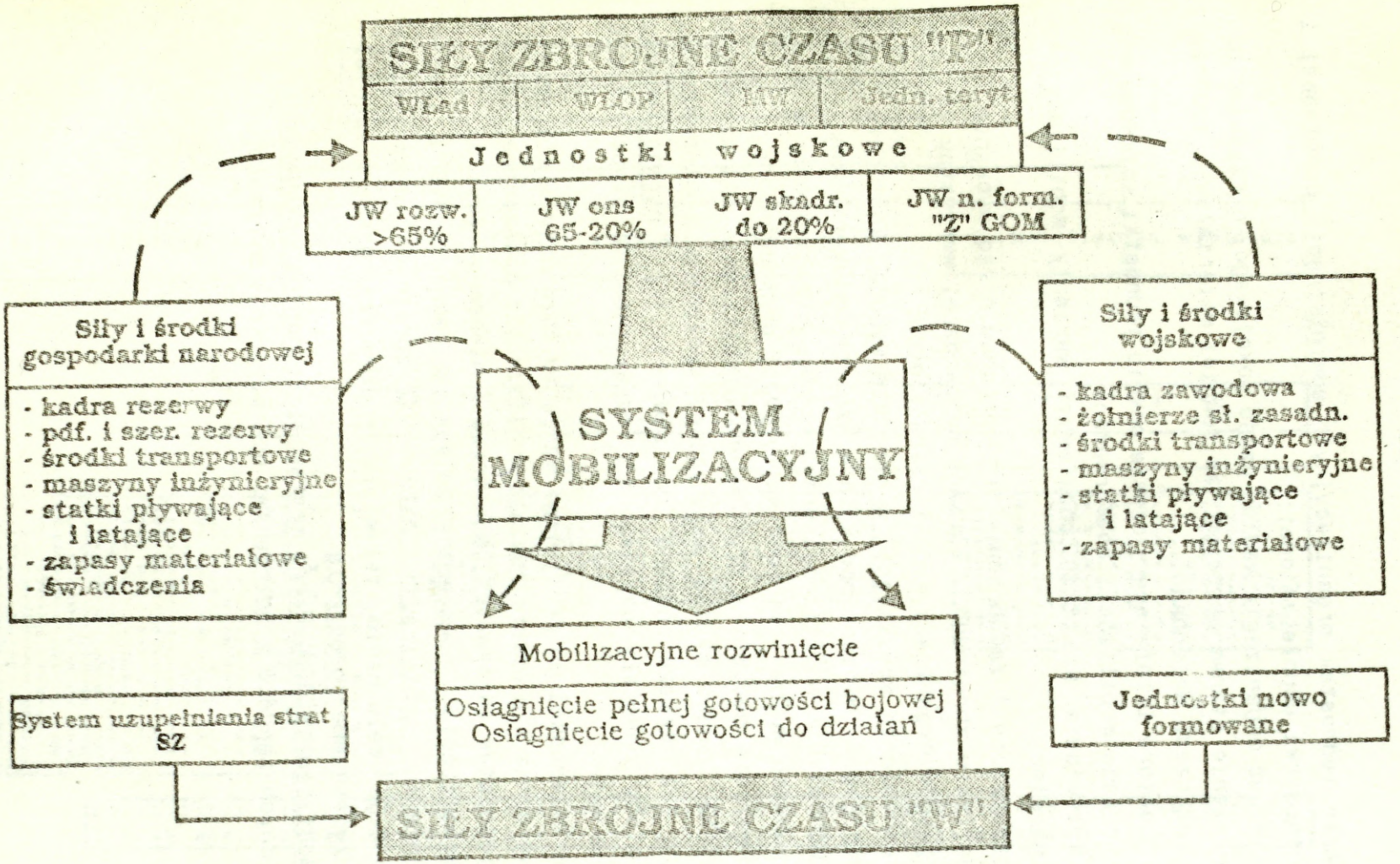
Przejście sił zbrojnych na strukturę wojenną stanowi główną część składową mobilizacji państwa i nierozerwalnie powiązane jest z przestawieniem gospodarki narodowej z pokojowej na wojenną oraz dostosowaniem administracji państwowej do potrzeb obrony państwa.

Mobilizacyjne rozwinięcie poszczególnych jednostek wojskowych obejmuje:

- uzupełnienie stanem osobowym, pojazdami samochodowymi, statkami powietrznymi, jednostkami taboru pływającego i maszynami;
- wyposażenie w środki materiałowe należne im według etatów, tabel i norm należności czasu wojennego;
- wydzielenie zalążków.

W ramach przejścia jednostek wojskowych ze struktury organizacyjnej czasu pokojowego na wojenną mogą one:

- pozostawać na tym samym szczeblu organizacyjnym, przechodząc na wojenną strukturę i stan etatowy;
- przeformować się na wyższy szczebel organizacyjny;
- dzielić się na kilka oddziałów (pododdziałów), przeformowanych według etatów czasu wojennego;
- formować się od nowa na podstawie istniejących lub wydzielonych zalążków z innych jednostek wojskowych, względnie na

Rys. 2. ISTOTA MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH

bazie jednostek organizacyjnych administracji państwowej i gospodarki uspołecznionej;
- zachować organizację według czasu pokojowego, otrzymując uzupełnienie stanem osobowym jak również materiałowe, zgodnie z normą czasu wojennego.

Niektóre istniejące w czasie pokoju jednostki wojskowe mogą być w czasie mobilizacji rozformowane.

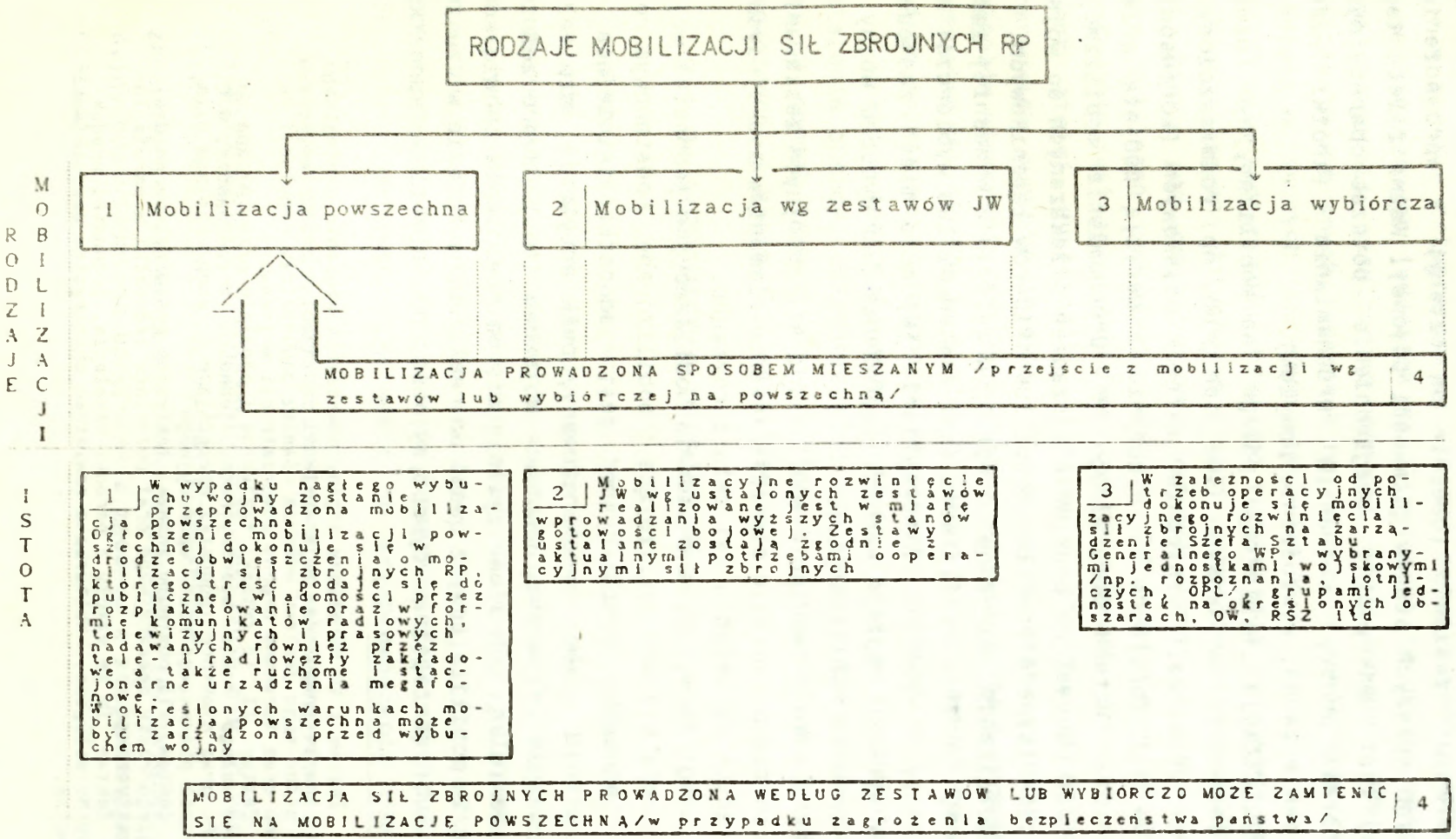
Przewiduje się trzy podstawowe warianty mobilizacyjnego rozwinięcia:
- rozpoczęcie i zakończenie tego procesu przed wybuchem konfliktu zbrojnego - wariant najbardziej korzystny ze względów organizacyjnych i operacyjnych;
- uruchomienie mobilizacji w momencie wybuchu konfliktu zbrojnego - wariant pod każdym względem niekorzystny;
- uruchomienie mobilizacji przed wojną, a zakończenie w warunkach wojny - wariant najbardziej prawdopodobny.

Podjęcie decyzji o uruchomieniu mobilizacji sił zbrojnych ma daleko idące skutki polityczne, społeczne i ekonomiczne. Dlatego też zawsze dążono do podjęcia jej w ostateczności, tzn. kiedy powstały okoliczności wskazujące na nieuchronność wybuchu wojny.

W zależności od przyjętego wariantu rozwinięcia sił zbrojnych wyróżnia się cztery rodzaje mobilizacji: powszechną, zestawami jednostek wojskowych, wybiórczą i mieszaną. (rys.3).

Mobilizacja powszechna polega na jednoczesnym i jawnym uruchomieniu mobilizacji całych sił zbrojnych. Wykorzystuje się do tego celu radio, telewizję, radiowęzły, prasę i specjalnie przygotowane ogłoszenia.

Mobilizacja prowadzona zestawami jednostek wojskowych (ustalonych zgodnie z potrzebami operacyjnymi) w ramach osią-

Rys. 3. RODZAJE MOBILIZACJI SIŁ ZBROJNYCH

gania wyższych stanów gotowości bojowej, polega na jednoczesnym uruchomieniu zestawów (obecnie są cztery)[1] z wprowadzeniem kolejnych wyższych stanów gotowości bojowej. Ważną zaletą tego systemu jest maksymalne uwzględnienie potrzeb operacyjnych oraz bardzo prosty mechanizm uruchamiania (krótki czas przekazania zadań, wykluczenie pomyłek).

Mobilizacja wybiórcza polega na mobilizacyjnym rozwijaniu jednostek wojskowych lub ich grup, np. rozmieszczonych na danym obszarze, względnie okręgów wojskowych (korpusów), rodzajów sił zbrojnych - zgodnie z decyzją podjętą przez kierownictwo Sztabu Generalnego WP. Uruchomienie mobilizacji będzie się odbywać na podstawie zarządzeń przekazanych do wojsk przez techniczne środki łączności lub oficerów łącznikowych.

Mobilizacja mieszana polega na przejściu z wcześniej zastosowanego rodzaju mobilizacji (np. zestawami lub wybiórczo) na mobilizację powszechną. Wykorzystanie jej może mieć zastosowanie w wypadku nagłego wzrostu zagrożenia lub wybuchu wojny w czasie trwania mobilizacji.

W przypadku prowadzenia mobilizacji sił zbrojnych zestawami lub wybiórczo przewiduje się zastosowanie elementów maskujących, polegających na ukryciu jej celu i rozmachu.

Z uwagi na wykonywane zadania mobilizacyjne jednostki wojskowe dzielą się na mobilizujące i mobilizowane. Podstawowym rodzajem jednostki mobilizującej jest jednostka istniejąca w czasie pokoju (pułk zmechanizowany, pułk artylerii, szpital, wyższa szkoła oficerska, akademia wojskowa itp.). Jednocześnie tylko niewielką ich ilość zwalnia się od spełnienia obowiązków jednostki mobilizującej z uwagi na realizowane zadania w czasie pokoju lub szczególną dyspozycyjność, np. niektóre jednostki

---

[1] Zestaw I to określone organy dowodzenia szczebla centralnego i operacyjnego wraz z jednostkami łączności i zabezpieczenia. W skład tego zestawu wchodzą również pododdziały regulacji ruchu oraz terenowe organy administracji wojskowej.
Zestaw II to związki taktyczne i oddziały przewidziane do pierwszego rzutu operacyjnego, jednostki rozpoznawcze, WRE, OPL oraz niektóre jednostki wspierające i zabepieczające działania pierwszego rzutu operacyjnego.
Zestaw III obejmuje związki taktyczne przewidziane do drugiego rzutu operacyjnego oraz pozostałe jednostki wsparcia logistycznego.
Zestaw IV to szkoły i ośrodki szkolenia, jednostki produkcyjno-usługowe, kulturalno-oświatowe oraz system uzupełnienia wojsk.

szybkiego reagowania, niektóre jednostki rozpoznania i dyslokowane w strefie przygranicznej. Skutki decyzji pomniejszających grupę niezbędnych jednostek mobilizujących na danym obszarze, mogą złagodzić garnizonowe ośrodki mobilizujące (GOM) oraz dociążenie wybranych jednostek np. wyższych szkół oficerskich, akademii wojskowych, ośrodków szkolenia itp.

W celu zapewnienia sprawnego rozwinięcia jednostek wojskowych organizowano dotychczas szereg elementów bazy mobilizacyjnej. Biorąc pod uwagę odmienne warunki prowadzenia mobilizacji (bez totalnego zagrożenia użyciem BMR, mniejsze możliwości stosowania zakłóceń, złagodzone reżimy czasowe, głównie w miejscach stałej dyslokacji), odstępuje się od organizowania pośrednich punktów zbiórki (PPZb), grup ewakuacyjnych (GE), zespołów kierowania zabezpieczeniem mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek WKU (ZKZMRJ), a ponadto zespołów kierowania mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek rozwiniętych (ZKMRJ).

Dowódca jednostki mobilizującej staje się uprawniony do ustalania obsady, dokumentacji i wyposażenia bazy mobilizacyjnej. W ramach tego dowódcy jednostek rozwiniętych decydują o organizacji i kierowaniu mobilizacją.

2.1.3. ROZWINIĘCIE OPERACYJNE

Rozwinięcie operacyjne jest jednym z głównych - obok osiągania wyższych stanów gotowości bojowej i rozwijania mobilizacyjnego - elementów strategicznego rozwijania sił zbrojnych. Obejmuje tworzenie związków operacyjnych stosownie do celów, zadań i warunków pierwszej operacji oraz jednoczesne przegrupowanie wojsk do obszarów i rejonów wyjściowych, zajmowanie ich i osiąganie gotowości do przeprowadzenia pierwszej operacji.

Do celów operacyjnego rozwinięcia wojsk można również zaliczyć:

- przeciwdziałanie zaskoczeniu oraz uchylanie się od uderzeń lotnictwa i broni precyzyjnej przeciwnika;
- zapewnienie dogodnych warunków przyjęcia przez związek operacyjny odpowiedniego ugrupowania zgodnie z zamiarem pierwszej operacji.

Na możliwości, sposób i czas operacyjnego rozwinięcia wpływają takie czynniki, jak:

- charakter przewidywanego działania przeciwnika;
- rola, miejsce i zadania związku operacyjnego w ugrupowaniu strategicznym całości sił zbrojnych;
- kategoria jednostek i stan ich ukompletowania;
- właściwości fizyczno-geograficzne obszaru rozwinięcia i jego operacyjne przygotowanie;
- poziom wyszkolenia jednostek zabezpieczających rozwinięcie;
- jakość i precyzja przygotowanych wcześniej planów (w czasie pokoju), a także ich korekta stosownie do wytworzonej sytuacji.

Ponadto na zorganizowany i skuteczny przebieg operacyjnego rozwinięcia duży wpływ wywierają takie przedsięwzięcia, jak:

- ciągłe prowadzenie rozpoznania w celu wykrycia przygotowań przeciwnika do wojny;
- przygotowanie odpowiednich rejonów do ześrodkowania wojsk;
- zapewnienie sprawności działania komunikacji;
- zorganizowanie niezawodnej osłony operacyjnego rozwinięcia z powietrza, na lądzie i od strony morza;
- zapewnienie ciągłości dowodzenia;
- przygotowanie i realizacja skutecznego maskowania;
- szkolenie wojsk i sztabów w sprawnym wykonywaniu zadań związanych z operacyjnym rozwinięciem.

System operacyjnego rozwinięcia wojsk powinien być elastyczny - dostosowany do zmian w sytuacji międzynarodowej, skali napięć, konfliktów, dynamiki narastania zagrożenia, w tym i nagłego wybuchu wojny. Powinien on być dostosowany do wielowariantowej koncepcji obrony i uwzględniać specyfikę danego okręgu oraz poszczególnych systemów bojowych i zabezpieczających. Realizacja procesu operacyjnego rozwijania wojsk może odbywać się dwoma podstawowymi sposobami: selektywnie lub lawinowo.

Selektywne rozwijanie stworzone będzie każdorazowo przed wybuchem wojny i w zależności od decyzji politycznych metodą skrytą lub jawną. Metoda jawna może przybrać formę demonstracji siły lub stanowić wyraz naszej determinacji w odpowiedzi na eskalację zagrożeń.

Natomiast skryte, selektywne rozwinięcie może być rozpatrywane w dwóch wariantach:

- skryte przegrupowanie jednostek do rejonu operacyjnego przeznaczenia w miarę osiągania pełnej gotowości bojowej w rejonach mobilizacyjnego rozwinięcia. Narastanie sił w rejonach operacyjnego rozwinięcia będzie warunkował system mobilizacyjnego rozwinięcia - to jest system uzupełnienia jednostek zgodnie z zestawem mobilizacyjnym, w których się one znajdują. Skrytość polega na tym, że przegrupowanie wojsk odbywa się w warunkach ograniczonej widoczności w rejony wyznaczone im planem maskowania operacyjnego. Część jednostek, wykonujących zadania osłony rozwinięcia wojsk, może zajmować rejony odpowiedzialności bezpośrednio w strefie przygranicznej.
- Skryte przegrupowanie jednostek do rejonów operacyjnego przeznaczenia w miarę narastania zagrożenia. Narastanie sił w tym wypadku determinowane jest rozwojem sytuacji politycznej i militarnej. W wariancie tym zachowuje się konieczność stopniowego przyjmowania określonego ugrupowania operacyjnego, rozwinięcie wojsk osłony i zabezpieczenia, stanowisk dowodzenia, a następnie rzutu bojowego i logistycznego. Sposób ten pozwala na zastosowanie szerszej gamy maskowania operacyjnego.

W procesie selektywnego rozwijania wojsk wyróżnić można trzy podstawowe etapy.

Pierwszy etap, którego celem jest zapewnienie zdolności do odparcia z powietrza i lądu uderzeń przeciwnika, powinien umożliwić rozwinięcie: polowego systemu dowodzenia związku operacyjnego, sił rozpoznania i WRE, jednostek osłony granicy i systemu obrony powietrznej.

W drugim etapie rozwija się związki taktyczne i oddziały przewidziane do pierwszego rzutu operacyjnego wraz z jednostkami zabezpiecznia.

W trzecim etapie rozwija się wojska przewidziane do drugiego rzutu operacyjnego oraz jednostki wsparcia logistycznego.

Ogółem okres etapowego operacyjnego rozwinięcia związku operacyjnego może trwać kilkanaście dni, a z wykonaniem prac

inżynieryjnych pierwszwj i drugiej kolejności w pełnym wymiarze - kilkadziesiąt dni.

Stopniowe, selektywne rozwinięcie związku operacyjnego, choć jest najbardziej pożądane, nie zawsze będzie mogło być zrealizowane według przedstawionego scenariusza. Dlatego wojska powinny być również gotowe do działania w warunkach bardziej skomplikowanych, tzn. w wariancie lawinowym, co oznacza jednoczesność wykonania przedsięwzięć osiągania pełnej gotowości bojowej przez wszystkie jednostki w trybie alarmowym.

Rozmach strategicznego rozwijania sił zbrojnych, tj. przestawienie ich ze stanu pokojowego na wojenny, będzie zależać od rodzaju i skali narastającego zagrożenia. Może to oznaczać 1,5-3-krotne zwiększenie stanu sił zbrojnych oraz stworzenie w wojskach operacyjnych kilku korpusów wojsk lądowych albo armii i kilku samodzielnych dywizji. Jako samodzielne związki operacyjne funkcjonowałyby siły powietrzne i marynarka wojenna. Ponadto we wszystkich województwach (rejonach) formowane byłyby dodatkowo siły obrony terytorialnej (regionalnej).

W czasie prowadzenia wojny podstawowymi rodzajami działań zaliczanych do pogotowia operacyjnego będą osłona operacyjna na kierunkach, gdzie nie toczą się działania wojenne (w obszarach graniczących z państwami nie uczestniczącymi w wojnie) oraz pobyt wojsk w obszarach i rejonach zesrodkowania, w których wojska odtwarzają zdolność bojową, przygotowują się do dalszych działań i oddziaływują potencjalnie na przeciwnika demonstrując gotowość do wykonania różnych, niebezpiecznych dla przeciwnika zadań (np. wykonanie uderzenia lub zorganizowanie obrony na ważnej rubieży).

2.2. PRZEGRUPOWANIE

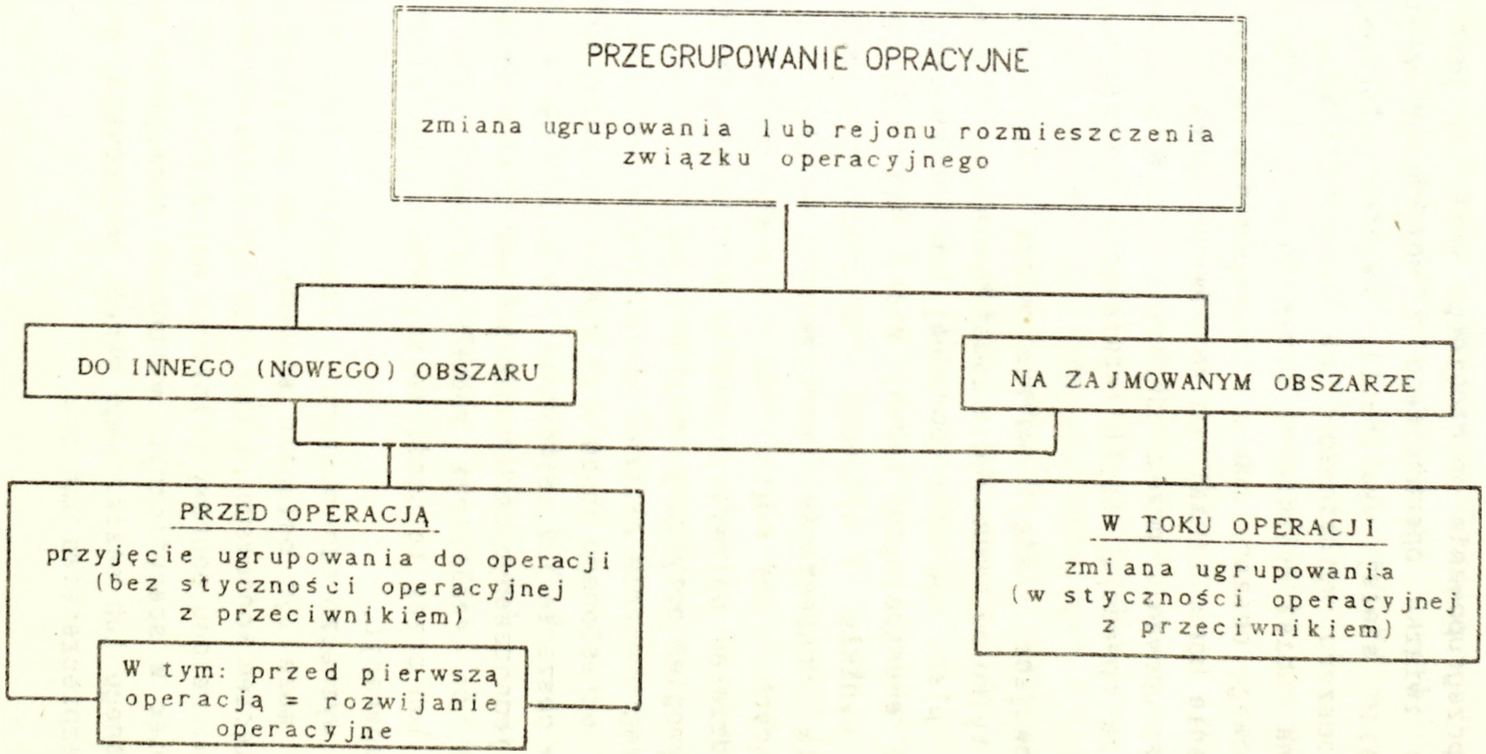
2.2.1. CELE I ROZMACH PRZEGRUPOWANIA

Istotą przegrupowania operacyjnego (rys. 4) jest przesunięcie wojsk związku operacyjnego z dotychczas zajmowanych rejonów (miejsc stałej dyslokacji, rejonów alarmowych lub innych) do obszaru wyjściowego lub bezpośrednio do obszaru obrony bądź na rubież wejścia do bitwy. Można mówić o przegrupowaniu do nowego obszaru lub o przegrupowaniu związku operacyjnego (zmianie ugrupowania) na zajmowanym obszarze. Wyróżnia się też przegrupowanie przed operacją (w tym przegrupowanie przed pierwszą operacją, czyli rozwinięcie operacyjne) lub w toku operacji.

Przegrupowujące się wojska muszą ciągle zachowywać gotowość nie tylko do rozpoczęcia zadań wynikających z wcześniej opracowanego planu operacji (obronnej lub zaczepnej), ale też do wykonania ewentualnych zadań, które nie były wcześniej planowane, a wynikły z sytuacji - ukształtowanej już w toku przegrupowania. Konieczność utrzymania ciągłej gotowości przegrupowujących się wojsk do niezwłocznego podjęcia określonych działań bojowych, jest we współczesnych warunkach podstawowm wymogiem dotyczącym tego procesu.

Celem przegrupowania związku operacyjnego jest zajęcie (osiągnięcie) określonego obszaru (rubieży) lub przyjęcie innego ugrupowania w obszarze już zajmowanym - w ściśle określonym terminie i przy jednoczesnym zachowaniu gotowości do niezwłocznego przystąpienia do realizacji zadań planowych (lub nowych) całością sił lub przez tę część wojsk, która jest niezbędna do rozpoczęcia operacji.

Zajęcie wyznaczonego obszaru - rozumiane jako cel przegrupowania - może być osiągane etapami. Na przykład, wojska przed osiągnięciem końcowego rejonu mogą być najpierw przegrupowywane do tzw. rejonu poprawy położenia najczęściej pod pozorem ćwiczeń, a więc w specyficznych warunkach rozwijania wojsk na obszarze własnego lub sąsiedniego okręgu wojskowego, w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Rys. 4. PRZEGRUPOWANIE OPERACYJNE

Z kolei, jeśli związek operacyjny przegrupowuje się już po wybuchu wojny, ale nie zachodzi konieczność jego niezwłocznego przechodzenia do operacji bezpośrednio po przegrupowaniu, wówczas może on jeszcze przed osiągnięciem obszaru wyjściowego przegrupowywać się najpierw do tzw. obszaru pośredniego.

Osiągnięcie celu przegrupowania zależy od wielu czynników, w tym głównie od skrytości realizacji tego procesu. Osiąga się to głównie przez maskowanie, które integruje w sobie zarówno ukrycie przed przeciwnikiem działania wojsk, jak i mylenie go co do własnych zamierzeń. Ukrycie poczynań osiąga się głównie w wyniku maskowania bezpośredniego, natomiast mylenie, w ramach maskowania operacyjnego.

Związki operacyjne Wojska Polskiego mogą dokonywać przegrupowania po wybuchu wojny lub też bezpośrednio przed jej wybuchem, w okresie zagrożenia - w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk. Przegrupowanie to należy traktować przede wszystkim jako przedsięwzięcie podporządkowane celom pierwszych operacji. Mogą to być przede wszystkim operacje obronne, aczkolwiek nie wyklucza się sytuacji, w której związek operacyjny po przegrupowaniu - dokonywanym w ramach operacyjnego rozwinięcia wojsk - może przejść bezpośrednio do działań zaczepnych, np. w ramach przeciwuderzenia strategicznego.

Warunki przegrupowania określają przede wszystkim możliwości oddziaływania przeciwnika. Należy uwzględnić, że na przegrupowujące się wojska przeciwnik może wykonywać uderzenie lotnicze i rakietowe oraz oddziaływać przy użyciu desantów powietrznych, zgrupowań powietrznoszturmowych i GDR. Należy liczyć się z tym, że oddziaływanie przeciwnika jest możliwe w każdym miejscu rozmieszczenia (położenia) wojsk związku operacyjnego. Do izolacji dopływu nowych sił w strefy działań bojowych przeciwnik może tworzyć bariery ogniowe przez wykonanie zmasowanych uderzeń na najważniejszych naturalnych rubieżach oraz odcinkach dróg bitych i kolejowych, a także stworzenie stref skażeń. Terytorium Polski, jako obiekt obrony w kształcie zbliżonym do kwadratu (o boku 600 km), znajduje się w zasięgu rakiet średniego zasięgu oraz samolotów myśliwsko-bombowych każdego z sąsiadów.

Również teren, chociaż w mniejszym stopniu niż przeciwnik, wpływa na warunki przegrupowania. Chodzi tu przede wszystkim o

gęstość i jakość drożni, a także o liczbę i szerokość przeszkód wodnych oraz ukształtowanie i pokrycie terenu. W przeciwieństwie do ukształtowania terenu, które stanowi wielkość stałą, a także do liczby i szerokości przeszkód wodnych, których właściwcści również podlegają niewielkim zmianom - liczba i jakość dróg permanentnie ulega zwiększeniu i poprawie. A zatem, o ile teren, np. górski obniża tempo przegrupowania o 20-30%, a przeszkody wodne stanowią czynnik hamujący rozmach przegrupowania, o tyle stale rozbudowywana i ulepszana drożnia wpływa coraz korzystniej na rozmach.

Jeśli chodzi o porę roku i pogodę, to w warunkach europejskich zima w zdecydowany sposób pogarsza warunki przegrupowania, zwłaszcza w odniesieniu do tych wszystkich jednostek, które nie dysponują sprzętem gąsienicowym. Wynika to stąd, że pojazdy kołowe pokonują zaśnieżone drogi nawet kilkakrotnie wolniej niż pojazdy gąsienicowe, np. przy pokrywie śniegu 20 cm czołgi osiągają prędkość do 25 km/h, a samochody 5-10 km/h. Podobnie rzecz się ma także podczas marszu po suchej i mokrej nawierzchni w porze letniej. Z kolei mgła czy śnieżyca oddziaływuje podobnie jak noc.

Bardzo istotnym czynnikiem rzutującym na przegrupowanie wojsk jest głębokość, na jaką się go dokonuje. Głębokość ta uzależniona jest przede wszystkim od dwóch czynników: założonego wariantu operacyjnego wykorzystania związku operacyjnego po przegrupowaniu i od oddalenia miejsca dyslokacji wojsk od przewidywanej początkowej rubieży starcia.

Pierwsze przegrupowanie każdego związku operacyjnego odbywać się będzie w ramach operacyjnego rozwinięcia przeprowadzonego przed wybuchem wojny i całościowo lub częściowo w tym zakresie zakończone albo - po rozpoczęciu działań wojennych.

Rozwinięcie operacyjne naszych wojsk dokonywane będzie zawsze na własnym terytorium. Może ono jednak odbywać się na obszarze własnego okręgu wojskowego lub też wyprowadzać związek operacyjny (korpus) na obszar innego okręgu. Treścią takiego przegrupowania będzie przesunięcie wojsk z MSD, rejonów ćwiczeń, alarmowych itp. do rejonów wyjściowych, czyli przyjęcie ugrupowania operacyjnego w obszar do pierwszej operacji. W obszarze tym związek operacyjny przygotowuje się do pierwszej operacji obronnej lub zaczepnej.

W sumie można wyodrębnić dwa główne rodzaje przegrupowania: przegrupowanie w ramach operacyjnego rozwijania sił zbrojnych i przegrupowanie dokonywane już w toku działań wojennych w celu przesunięcia związku operacyjnego na inny kierunek operacyjny (strategiczny) w ramach tworzenia końcowego zgrupowania strategicznego naszych sił zbrojnych.

Na sposób przegrupowania rzutują również ustalenia (wskaźniki) stanowiące o rozmachu przegrupowania. Do podstawowych zalicza się przede wszystkim:

- szerokość pasa przegrupowania i liczbę dróg marszu;
- dobowy wysiłek przegrupowania;
- średnią prędkość przegrupowania.

Spotykane w literaturze przedmiotu stwierdzenie o potrzebie wyznaczania związkom operacyjnym pasa przegrupowania o szerokości 100-200 km jest bardzo kontrowersyjne. Nie odpowiada bowiem ono warunkom, w jakich ewentualnie przyjdzie przegrupowywać się polskim związkom operacyjnym, zwłaszcza w początkowym okresie wojny. Po prostu wojska te - dokonując przegrupowania, tak na terenie własnego okręgu, jak i również w obszar sąsiedniego okręgu, nie będą ze zrozumiałych względów jedynymi gospodarzami (dysponentami) terenu, który określa się jedynie pasem przegrupowania. Dlatego związkowi operacyjnemu należy wyznaczać nie pas przegrupowania, a konkretne drogi marszu.

Dobowy wysiłek przegrupowania jest to odległość, jaką w ciągu doby mają pokonać wojska w zależności od przyjętego sposobu przegrupowania. Jeżeli więc weźmiemy pod uwagę na przykład przegrupowanie przy użyciu własnych środków transportowych, to ich dobowy wysiłek może wynosić do 200-400 km i uzależniony będzie przede wszystkim od warunków terenowych, pory roku (dnia), pogody, a także od rodzaju kolumn marszowych - na poszczególnych drogach marszu.

Wymienione czynniki, rzutujące na dobowy wysiłek przegrupowania, wywierają również bezpośredni wpływ na średnią prędkość marszu. Może ona być każdorazowo różna i wynika z prędkości marszu danego rodzaju kolumn. Ze względu na obecne wyposażenie wojsk w środki transportowe średnia prędkość ich marszu (tj. bez uwzględniania czasu na odpoczynek i postoje) może wynosić dla kolumn mieszanych i gąsienicowych 25-30 km/h, dla samochodowych - 30-40 km/h i więcej. W górach, w terenie lesisto-bagnistym, w

zimie oraz w innych niekorzystnych warunkach utrudniających marsz średnia prędkość może zmniejszyć się do 20 km/h.

2.2.2. SPOSOBY PRZEGRUPOWANIA

Sposoby przegrupowania można rozpatrywać z różnego punktu widzenia. Ze względu na szczebel organizacyjny rozróżnia się przegrupowanie strategiczne i operacyjne. Przegrupowanie strategiczne dotyczy elementów ugrupowania strategicznego. Może ono być dokonywane w ramach całości sił zbrojnych, podczas przesuwania wojsk do innego obszaru operacyjnego, zgodnie z decyzją Naczelnego Wodza. Przesunięcie wojsk dokonywane w ramach związku operacyjnego jest przegrupowaniem operacyjnym.

Niezależnie od tego, na jakim szczeblu rozpatruje się przegrupowanie, na proces ten zawsze będzie mieć wpływ to, w jakim konkretnie kierunku w stosunku do nieprzyjaciela odbywa się ruch. Dotyczy to oczywiście przegrupowania do nowego obszaru. Z tego punktu widzenia możemy wyróżnić przegrupowanie wojsk do frontu i rokadowo, po drogach położonych równolegle do rubieży styczności z przeciwnikiem.

W ramach przegrupowania wojska mogą maszerować lub być przewożone na różnych środkach transportowych. Każdy z typów tych środków charakteryzuje się określonymi właściwościami taktyczno-bojowymi. Cała sztuka polega więc na tym, by w zależności od sytuacji użyć do przegrupowania te z nich, które na danym szczeblu organizacyjnym będą zapewniać w maksymalnym stopniu osiągnięcie założonego celu przegrupowania. Przesunięcie wojsk transportem kolejowym, morskim, powietrznym oraz sposobem kombinowanym po wybuchu wojny jest opłacalne na odległości przekraczające 800-1000 km. Dlatego też, jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że polskie związki operacyjne będą dokonywać przegrupowania na znacznie mniejsze odległości, staje się zasadne stwierdzenie, iż w obecnych warunkach najbardziej typowym sposobem przegrupowania wojsk będzie manewr wykonywany przy użyciu ich własnych środków transportowych.

Związek operacyjny dyslokowany całością sił z dala od przewidywanego obszaru wyjściowego do operacji rozpoczyna przegrupowanie od wejścia jego wojsk w ściśle określonej kolejności - z

dotychczasowych rejonów rozmieszczenia na drogi marszu i utworzenia ugrupowania marszowego. Tworzenie ugrupowania marszowego w każdych warunkach powinno zapewnić, przede wszystkim, spełnienie dwóch następujących wymagań:

- najlepsze możliwości szybkiego przesunięcia wojsk do nowych rejonów;
- zgodność z przewidywanymi działaniami związku operacyjnego po przegrupowaniu i tym samym dogodne warunki przyjęcia ugrupowania obronnego lub zaczepnego.

Do czynników mających również wpływ na ugrupowanie marszowe można zaliczyć:

- położenie rejonów rozmieszczenia wojsk przed rozpoczęciem przegrupowania w stosunku do linii wyjściowej;
- liczbę dróg marszu wyznaczonych związkowi operacyjnemu;
- stopień gotowości bojowej związków taktycznych i oddziałów po otrzymaniu zadania do rozpoczęcia przegrupowania.

W skład ugrupowania marszowego przegrupowującego się związku operacyjnego może wchodzić - pierwszy (czołowy) lub drugi (ewentualnie trzeci) rzut marszowy. Poszczególne rzuty składają się z kolumn marszowych przesuwających się po wyznaczonych drogach marszu.

W skład pierwszego rzutu marszowego związku operacyjnego wchodzi ta część jego ugrupowania, która przewidywana jest do rozpoczęcia operacji po przegrupowaniu lub też przejścia do operacji nawet w toku przegrupowania bezpośrednio z kolumn marszowych. Stąd w skład pierwszego rzutu marszowego mogą wejść dwa - trzy ZT, oddziały rodzajów wojsk oraz główna część elementów wsparcia logistycznego.

Związki taktyczne wykonują marsz w kolumnach po dwóch sąsiednich drogach. Dotyczy to zwłaszcza związków taktycznych wykonujących marsz w pierwszym - czołowym rzucie marszowym związku operacyjnego.

Oddziały rodzajów wojsk wchodzących w skład pierwszego rzutu marszowego, w zależności od przewidywanego ich wykorzystania, mogą wykonywać marsz po oddzielnej drodze lub też przesuwać się w ugrupowaniu marszowym związków taktycznych.

Siły i środki wydzielone do wsparcia logistycznego rozmieszcza się z reguły wewnątrz ugrupowania marszowego pierwszorzutowych związków taktycznych. W trakcie marszu, w miarę zbliżania

się wojsk do obszaru wyjściowego (rubieży rozwinięcia), siły i środki zabezpieczenia materiałowego i techniczno-specjalnego sukcesywnie przybliża się do czołowych oddziałów, przez co stwarza się dogodniejsze warunki do zaopatrzenia wojsk przed przejściem do operacji.

Do kolejnych rzutów ugrupowania marszowego związku operacyjnego wydziela się pozostałe ogólnowojskowe związki taktyczne, przewidziane do prowadzenia działań w składzie drugiego rzutu lub odwodu ogólnego. W składzie rzutów występuje również większa część oddziałów rodzajów wojsk oraz wsparcia logistycznego.

Między poszczególnymi rzutami marszowymi zachowuje się odległość 50-80 km, tj. 2 godz. marszu przy prędkości 25-40 km)h. Jest to odległość niezbędna do ewentualnego dokonania manewru kolumn kolejnego rzutu marszowego, kiedy ruch kolumn rzutu marszowego znajdującego się w przodzie zostanie znacznie zahamowany lub w ogóle zatrzymany.

Podsumowując problematykę dotyczącą tworzenia ugrupowania marszowego przegrupowujących się wojsk, należy podkreślić, że powinno ono zapewnić sprawnie zorganizowany ruch kolumn, pokonaniew ściśle określonym terminie wskazanych rubieży i zajęcie wyznaczonego obszaru oraz zachowanie zdolności bojowej.

2.3. OPERACJE OBRONNE

2.3.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA OPERACJI OBRONNYCH

Operacja obronna to zespół bitew oraz działań taktycznych niższych szczebli o różnym charakterze, połączonych wspólnym zamiarem, prowadzonych na lądzie i w powietrzu, przy wykorzystaniu terenu odpowiednio przygotowanego pod względem inżynieryjnym.

Istota operacji obronnej jest utrzymanie określonego obszaru, rozbicie zgrupowań uderzeniowych nacierającego przeciwnika, a w razie jego włamania się - odtworzenie poprzednio zajmowanego położenia. Obrona operacyjna powinna również umożliwić odparcie uderzenia silniejszego przeciwnika, zniwelować jego przewagę oraz uchronić swoje siły i środki od zniszczenia.

Związek operacyjny może przechodzić do obrony w okresie zagrożenia wojennego lub w toku prowadzenia działań wojennych. W tym drugim przypadku przechodzenie do obrony może odbywać się w styczności lub bez styczności z przeciwnikiem.

Przechodzenie do obrony w warunkach bezpośredniej styczności z przeciwnikiem najczęściej będzie miało miejsce w początkowej fazie działań wojennych i po pomyślnie wykonanym zwrocie zaczepnym. Możliwe, że taki przypadek zaistnieje też w trakcie rozwijania przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia zgrupowania strategicznego w celu odparcia zwrotów zaczepnych przeciwnika. Tego rodzaju przechodzenie do operacji obronnej nastąpi również w końcowej fazie odwrotu związku operacyjnego. Wynik niepomyślnie rozgrywanej bitwy spotkaniowej może być również powodem przejścia związku operacyjnego do operacji obronnej w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.

Operacja obronna związku operacyjnego może być częścią kampanii obronnej lub obronno-zaczepnej całości sił zbrojnych, niekiedy też może być prowadzona samodzielnie, między innymi w początkowej fazie likwidacji lokalnego konfliktu zbrojnego oraz w ramach przeciwnatarcia do osłony głównego zgrupowania strategicznego.

Cel operacji obronnej i zadania związku operacyjnego określa Naczelny Wódz w zależności od celu wojny, ogólnej koncepcji

obrony kraju i warunków przejścia do operacji. Wiąże się on ściśle również z miejscem związku operacyjnego (korpusu, armii) w ugrupowaniu strategicznym. Związek ten może znajdować się w pierwszym lub drugim rzucie albo w odwodzie. Będąc w pierwszym rzucie, może prowadzić działania na kierunku lub obszarze głównego wysiłku albo na kierunku pomocniczym. Odpowiednio do tych sytuacji celem operacji obronnej może być:

- w wymiarze rzeczowym - zadanie przeciwnikowi takich strat, aby pozbawić go możliwości kontynuowania działań zaczepnych i stworzyć warunki do ostatecznego rozbicia go przy jak najmniejszych stratach własnych;
- w wymiarze przestrzennym - utrzymanie jak największej części bronionego terytorium, nie dopuszczając do utraty szczególnie ważnych rejonów, rubieży i obiektów, zapewniając jednocześnie dogodne warunki do odzyskania utraconych rejonów i odtworzenia pierwotnego położenia;
- w wymiarze czasowym - zyskanie czasu niezbędnego na mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie pozostałych sił w głębi kraju lub przegrupowanie sił z innych kierunków dla stworzerzenia zgrupowań uderzeniowych przeznaczonych do przywracania poprzedniej sytuacji w wyniku przeciwuderzenia i przeciwnatarcia.

Cel operacji obronnej osiąga się w rezultacie wykonania szeregu zadań, takich jak:

- udział obrony powietrznej w odparciu zmasowanych nalotów lotnictwa przeciwnika oraz wojsk rakietowych i artylerii w wykonaniu uderzenia na obiekty pierwszej kolejności rażenia;
- ogniowe porażenie przeciwnika na podejściach do obszaru obrony;
- odparcie nacierających zgrupowań wojsk, uderzeń samolotów i śmigłowców bojowych, rozbicie desantów przeciwnika, utrzymanie ważnych rejonów, obiektów oraz rubieży terenowych i uniemożliwienie przeciwnikowi przełamania taktycznej strefy obrony;
- wykonanie przeciwuderzenia w celu rozbicia zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w głąb ugrupowania operacyjnego, i stworzenie sobie warunków przejścia do przeciwnatarcia;
- utrzymanie operacyjnej lub strategicznej rubieży obrony i stworzenie warunków do wykonania przeciwuderzenia

(przeciwnatarcia) strategicznego i wzięcia w nim udziału.

O wykonaniu zadań i osiągnięciu celu operacji obronnej będzie decydować: zorganizowanie we właściwym czasie skutecznego porażenia ogniowego i zapór inżynieryjnych, racjonalne wykorzystanie obronnych właściwości terenu i rozbudowa inżynieryjna obrony, odpowiednie ugrupowanie wojsk oraz współdziałanie wszystkich sił uczestniczących w obronie.

Konkretna sytuacja i warunki panujące na danym kierunku lub w obszarze strategicznym będą rzutować na rozmach operacji obronnej. Będą go charakteryzować: wielkość sił, czyli skład związku operacyjnego; wskaźniki przestrzenne, wśród których podstawowe to szerokość i głębokość obszaru obrony (strefy odpowiedzialności); zakładany czas prowadzenia operacji.

Punktem wyjścia przy określeniu rozmachu operacji obronnej są potrzeby oraz cele operacyjne. Konieczność podjęcia i przeprowadzenia działań o określonym rozmachu wynika głównie z rodzaju i skali zagrożenia oraz operacyjnej pojemności obszaru lub kierunku. Wnioski z oceny sił zgrupowania inwazyjnego (interwencyjnego) przeciwnika, które może zostać użyte na danym kierunku (w obszarze), będą decydować o składzie związku operacyjnego. W zależności od tego związek operacyjny odpierający agresję może być korpusem zmechanizowanym, grupą operacyjną lub armią. Poza tym duży wpływ na rozmach przestrzenny, szczególnie szerokość operacji obronnej wywierają naturalne granice kierunku lub obszaru operacyjnego. Natomiast głębokość operacji obronnej będzie się zamykała w granicach 80-100 km.

Ważnym wskaźnikiem rozmachu operacji obronnej jest jej czas, który nie zawsze łatwo jest określić przed jej rozpoczęciem. Można jedynie ustalić - biorąc pod uwagę potrzeby strategiczne - jak długo powinna trwać. Można również przewidywać, że związek operacyjny będzie w stanie stawiać opór w wyznaczonym mu obszarze (strefie odpowiedzialności) przez określony czas (jeśli znamy skład zgrupowania uderzeniowego przeciwnika i metody jego działania). Czas operacji obronnej rozpatruje się w dwóch aspektach - potrzeb i możliwości.

2.3.2. SYSTEM OPERACJI OBRONNYCH

Stosownie do celów, zadań i warunków tworzy się w ramach przygotowania działań system operacji obronnej. Stanowi on skoordynowany wewnętrznie i wzajemnie powiązany zbiór sił i działań obronnych, zapewniających osiągnięcie celu operacji w sposób zgodny z zamiarem dowódcy i przy jak najmniejszych stratach własnych. Obejmuje on następujące główne części składowe - podsystemy (rys. 5):

- ugrupowanie operacyjne;
- system rażenia ogniowego;
- system informacyjny;
- system wsparcia i zabezpieczenia;
- infrastrukturę operacyjną obszaru obrony.

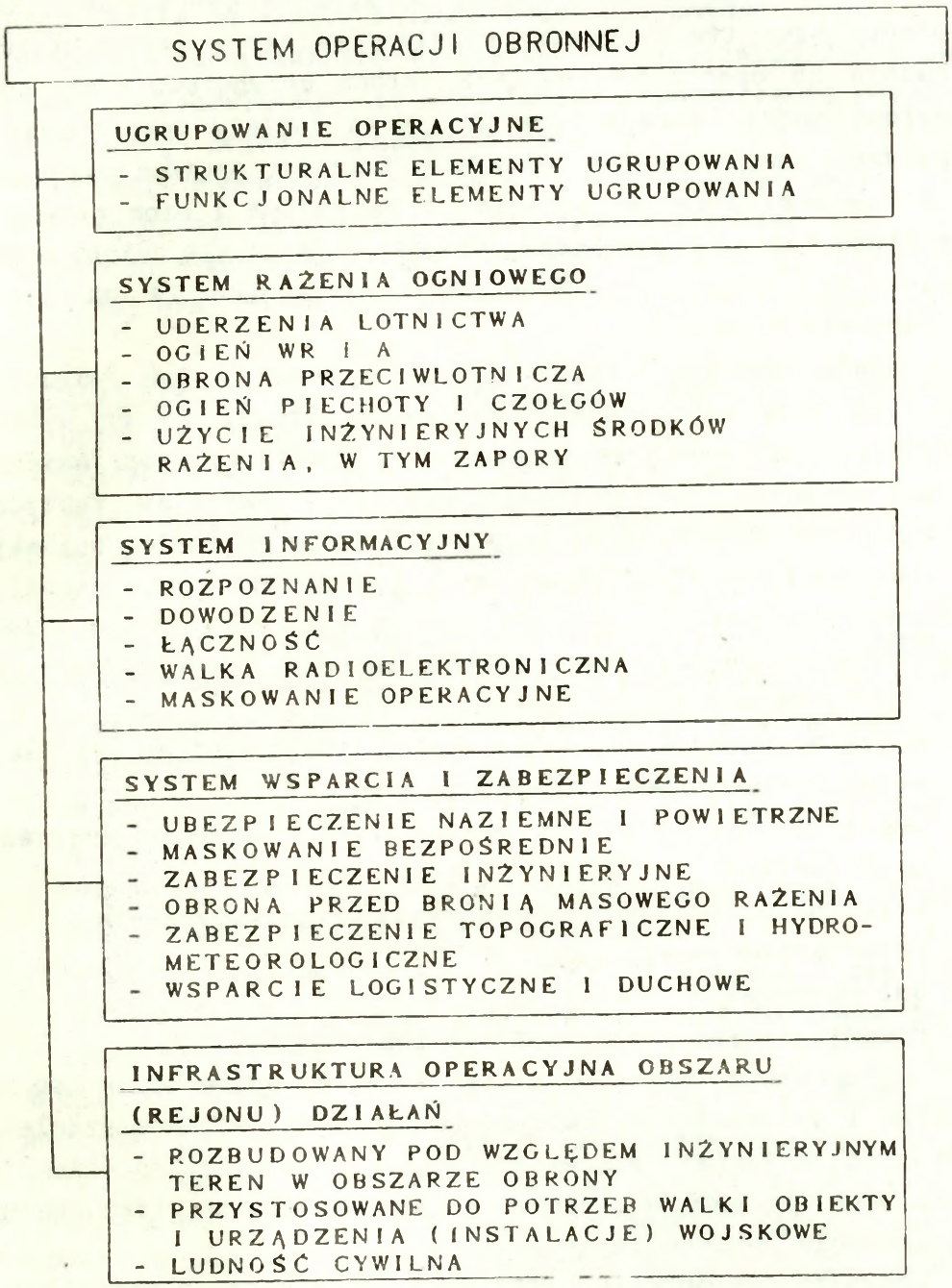
Ugrupowanie operacyjne to siły i środki związku operacyjnego (korpusu, armii) podzielone, zgrupowane, rozmieszczone i przemieszczane w obszarze obrony (strefie odpowiedzialności) zgodnie z zamiarem działania. Można w nim wyróżnić elementy strukturalne i funkcjonalne. Pierwsze z nich to przede wszystkim: pierwszy i drugi rzut lub odwód ogólny, zgrupowania rodzajów wojsk, odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe, jednostki wsparcia logistycznego. Ponadto w zależności od sytuacji mogą być organizowane: operacyjne oddziały wydzielone, desanty powietrzne, zgrupowania i oddziały desantowo-szturmowe.

Skład, zadania i rozmieszczenie elementów ugrupowania operacyjnego wynikają z potrzeb związanych z prowadzeniem operacji obronnej, rodzaju tej operacji oraz wielkości obszaru obrony.

Pierwszy rzut operacyjny jest przeznaczony do odparcia natarcia przeciwnika, porażenia nacierających zgrupowań jego wojsk w taktycznej strefie obrony i stworzenia warunków do całkowitego ich rozbicia, zwłaszcza w wyniku wykonania przeciwuderzenia. Z tego rzutu mogą być wydzielone oddziały do prowadzenia działań w pasie przesłaniania.

Do pierwszego rzutu operacyjnego w obronie pozycyjnej wydziela się zazwyczaj większość sił związku operacyjnego, obsadzają one pierwszy pas obrony.

Drugi rzut operacyjny jest przeznaczony do wykonania przeciwuderzenia, rozbicia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika

Rys. 5. SKŁAD I STRUKTURA SYSTEMU OPERACJI OBRONNEJ

włamujących się w obronę oraz utrzymania operacyjnej rubieży obrony. Rzut ten zazwyczaj rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania za operacyjną rubieżą, którą przygotowuje do obrony. Czołowe oddziały zajmujące obronę na rubieży operacyjnej mogą obsadzać również rubież pośrednią. Drugiemu rzutowi wyznacza się 1-2 kierunki przeciwuderzenia i na każdym z nich główną oraz zapasową rubież rozwinięcia. Ponadto określa się rejony odpowiedzialności zwalczania desantów powietrznych (a na kierunku nadmorskim - morskich).

Odwód ogólnowojskowy tworzy się w sytuacji, gdy związek operacyjny przyjmuje ugrupowanie jednorzutowe. Ma on wykonywać zadania wynikłe w trakcie operacji, wcześniej nieprzewidziane, oraz umacniać lub zamieniać oddziały związków taktycznych pierwszego rzutu w razie utraty przez nie zdolności bojowej.

Na poszczególnych kierunkach lub do wykonania określonych zadań w toku operacji obronnej tworzy się funkcjonalne elementy ugrupowania operacyjnego w postaci zgrupowań operacyjnych. Mogą to być zgrupowania:

- wojsk broniących się w obszarze głównego wysiłku, tj. na kierunku głównego uderzenia przeciwnika;
- wojsk broniących się na pomocniczych kierunkach uderzeń przeciwnika;
- wojsk przeznaczonych do wykonania przeciwuderzenia;
- przeciwdesantowe;
- osłonowo-opóźniające;
- rodzajów wojsk i sił wsparcia logistycznego.

Ugrupowanie operacyjne tworzy się odpowiednio do celu operacji obronnej i przewidywanego sposobu jej prowadzenia oraz sytuacji, w jakiej związek operacyjny przechodzi do obrony albo jaka może nastąpić w bliższym i dalszym okresie bitwy obronnej. Ugrupowanie powinno zapewniać:

- pomyślne prowadzenie bitwy obronnej w różnych warunkach operacyjnych;
- racjonalne wykorzystanie możliwości rodzajów wojsk, środków ogniowych i WRE;
- optymalne wykorzystanie właściwości obronnych terenu;
- zadanie maksymalnych strat przeciwnikowi przed przednim skrajem i wzrastające przeciwdziałanie w toku operacji obronnej;
- koncentrację wysiłków wojsk i ognia w celu odparcia natarcia

przeciwnika na każdym z zagrożonych kierunków;
- wykonanie zdecydowanych kontrataków i przeciwuderzeń w celu rozbicia włamującego się przeciwnika i odtworzenie położenia zajmowanego przed rozpoczęciem obrony;
- stworzenie dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia strategicznego lub przejścia do przeciwnatarcia;
- zapewnienie warunków do ochrony wojsk przed ogniem broni precyzyjnej oraz zachowania ciągłości dowodzenia i współdziałania.

System rażenia ogniowego przeciwnika w operacji obejmuje:
- uderzenia lotnictwa;
- uderzenia wojsk rakietowych i ogień artylerii;
- ogień bezpośredni piechoty i czołgów;
- ogień środków przeciwlotniczych;
- oddziaływanie inżynieryjnych środków rażenia.

W strukturze systemu rażenia ogniowego, biorąc pod uwagę zadania ognia w operacji, można wyróżnić następujące komponenty:
- działalność ogniowa piechoty i czołgów w strefie bezpośrednich działań bojowych;
- wsparcie ogniowe wojsk realizowane w strefie taktycznej i operacyjnej;
- osłonę ogniową ugrupowania operacyjnego (obiektów przed uderzeniami przeciwnika z powietrza);
- samodzielne (zmasowane, grupowe) uderzenia ogniowe na obiekty w skali operacyjnej, zwykle poprzedzające działania bojowe wojsk lądowych.

W operacji obronnej główną rolę nadal spełniają środki przeciwpancerne (BWP i czołgi) użyte na kierunkach natarcia zgrupowań przeciwnika. Ogień pododdziałów piechoty i czołgów w ścisłym powiązaniu z ogniem środków wsparcia bezpośredniego i warunkami terenowymi pozwala skutecznie niszczyć atakujące środki opancerzone przeciwnika i załamywać ich natarcie, tym samym działalność ogniowa piechoty i czołgów prowadzi wprost do osiągnięcia celu obrony.

Wsparcie ogniowe wojsk obejmuje działalność ogniową lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii oraz inżynieryjnych środków rażenia. Jego głównym zadaniem jest udział w niszczeniu najważniejszych obiektów ugrupowania przeciwnika, decydujących o jego zdolności do prowadzenia działań zaczepnych,

oraz tworzenie własnym związkom taktycznym (oddziałom, pododdziałom) dogodnych warunków do wykonania zadań operacyjno-taktycznych i taktycznych.

Wyróżnia się bezpośrednie wsparcie ogniowe realizowane w strefie bezpośrednich działań bojowych w ścisłym powiązaniu z ogniem pododdziałów zmechanizowanych i czołgów oraz ogólne wsparcie ogniowe wykonywane w głębi taktycznej strefy i w strefie operacyjnej.

Osłona ogniowa ugrupowania operacyjnego (obiektów) przed uderzeniami przeciwnika z powietrza obejmuje działalność ogniową specjalistycznych (przeciwlotniczych i przeciwrakietowych) i innych środków ogniowych użytych do zwalczania obiektów przeciwnika w przestrzeni powietrznej. Celem tej osłony jest niedopuszczenie do ataków przeciwnika środkami powietrznymi na ważne elementy ugrupowania operacyjngo wojsk własnych i zachowanie ich zdolności do wykonania zadań bojowych.

Samodzielne (zmasowane, grupowe) uderzenia ogniowe realizuje się przy użyciu lotnictwa oraz wojsk rakietowych i artylerii, najczęściej w początkowej fazie operacji, a także podczas przechodzenia do przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia. Celem tych uderzeń w operacji obronnej będzie zwykle dążenie do obniżenia przewagi ogniowej przeciwnika w skali operacyjnej, zdezorganizowanie jego systemu kierowania, opóźnienie podejścia zgrupowań uderzeniowych. Podczas przechodzenia do przeciwuderzenia (przeciwnatarcia) uderzenia te będą zmierzać do uchwycenia przewagi ogniowej i panowania w powietrzu.

System informacyjny - obejmuje siły i środki zdobywania, przetwarzania i przesyłania informacji we własnym systemie obronnym oraz informacyjnego, destrukcyjnego oddziaływania na przeciwnika. Jego podstawowymi elementami składowymi są systemy rozpoznania, dowodzenia, łączności, walki radioelektronicznej i maskowania operacyjnego.

System wsparcia i zabezpieczenia - obejmuje kompleks sił, środków i działań pozabojowych, nie związanych z bezpośrednim oddziaływaniem na przeciwnika, mających na celu zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków zadań operacyjnych w obronie. Składa się z takich głównych podsystemów, jak ubezpieczenie naziemne i powietrzne (samoobrona przeciwlotnicza), maskowanie bezpośrednie (ukrywanie), zabezpieczenie inżynieryjne, obrona

przed bronią masowego rażenia, zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne, wsparcie logistyczne i duchowe.

Infrastruktura operacyjna to rozbudowany pod względem inżynieryjnym teren w obszarze obrony oraz przystosowane do potrzeb operacji obiekty i urządzenia (instalacje) cywilne. Rozbudowa inżynieryjna terenu obejmuje przygotowanie pasów, rubieży, rejonów i pozycji obronnych oraz dróg manewru, dowozu i ewakuacji. O stopniu rozbudowy inżynieryjnej decydują:

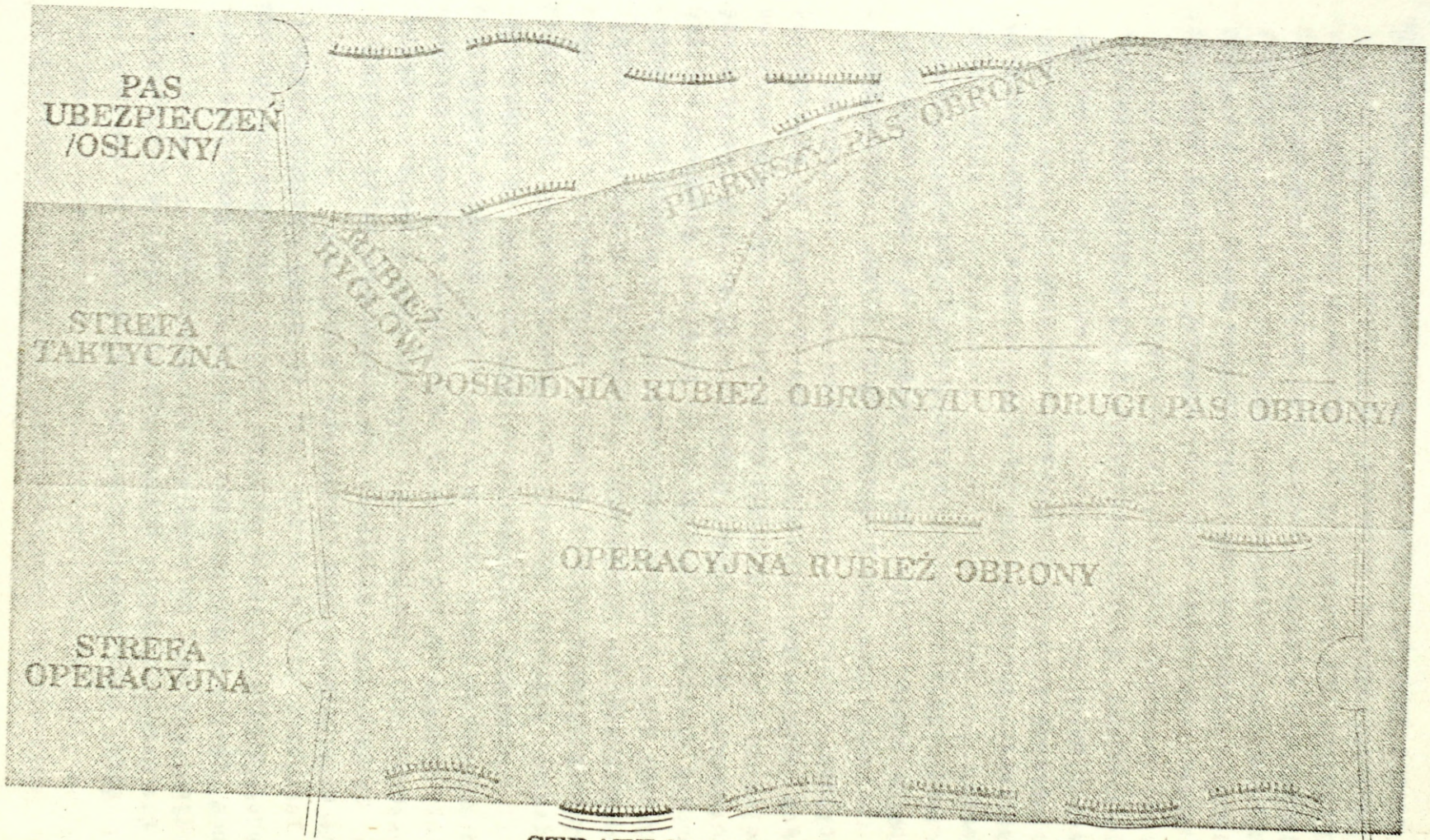
- siły i środki, w tym inżynieryjne, którymi dysponuje związek operacyjny;
- czas przeznaczony na przygotowanie obrony;
- właściwości terenu i jego specyfika topograficzno-geograficzna;
- warunki przejścia związku operacyjnego do obrony.

Operacyjny obszar obrony (rys. 6) składa się z pasa ubezpieczeń (osłony) oraz dwóch podstawowych stref - taktycznej i operacyjnej.

Pas ubezpieczeń (osłony) będzie tworzony w szczególnej sytuacji, tj. wtedy, gdy konieczne będzie zyskanie czasu na zorganizowanie obrony siłami głównymi w głębi, gdy zamierza się wprowadzić przeciwnika w błąd co do skupienia głównego wysiłku obrony lub gdy - w początkowym okresie wojny - warunki terenowe będą wskazywać na niecelowość usytuowania przedniego skraju obrony bezpośrednio wzdłuż granicy państwowej. W skład pasa ubezpieczeń (osłony) wchodzi pas przesłaniania jako system pozycji i urządzeń inżynieryjnych typu polowego, rozbudowanych przed pierwszym pasem obrony, w którym działają operacyjne oddziały wydzielone lub oddziały wydzielone czołowych związków taktycznych. Mają one zadanie rozpoznać siły i zamiary przeciwnika, opóźnić jego podejście do przedniego skraju obrony i zmusić do przedwczesnego rozwinięcia wojsk.

Taktyczna strefa obrony jest to część obszaru operacji obronnej między przednim skrajem obrony i operacyjną rubieżą obronną. Obejmuje pierwszy pas obrony i rubież pośrednią lub - w armijnej operacji obronnej - drugi pas obrony.

Pierwszy pas obrony rozbudowuje się zwykle w 2-4 pozycje. Armia może rozbudowywać drugi pas obrony na oczekiwanych,

Rys. 6. OPERACYJNY OBSZAR OBRONY

najważniejszych kierunkach natarcia przeciwnika, za pierwszym pasem, w odległości 10 km od niego. Rozbudowuje się go w 2-3 pozycje obronne i obsadza wojskami równocześnie z pierwszym pasem obrony. W korpuśnej operacji obronnej nie organizuje się drugiego pasa obrony, wyznacza się jedynie rubież pośrednią. Przewidziana ona jest do czasowej obrony przez wojska wycofujące się z pierwszego pasa.

Operacyjną strefę obrony stanowi obszar od przedniego skraju operacyjnej rubieży obrony. Głównym elementem tej strefy jest operacyjna (armijna, korpuśna) rubież lub pas obrony. Rozbudowuje się je zawczasu i obsadza w toku bitwy obronnej przez związki taktyczne drugiego rzutu lub odwodu ogólnowojskowego.

Między pasami i rubieżami obronnymi przygotowuje się pozycje i rubieże ryglowe oraz samodzielne rejony i węzły obrony, w tym odpowiednio przystosowane do obrony miejscowości. Przygotowanie pasa obrony obejmuje ponadto rozbudowę fortyfikacyjną rejonów ześrodkowania wojsk, stanowisk ogniowych i startowych, stanowisk dowodzenia, rubieży rozwinięcia do przeciwuderzeń. Duże znaczenie ma rozbudowa systemu zapór inżynieryjnych oraz wykorzystanie naturalnych i innych ważnych obiektów infrastruktury operacyjnej w obszarze obrony.

2.3.3. PROWADZENIE OPERACJI OBRONNYCH

Dynamikę operacji obronnej można umownie podzielić na trzy główne etapy.

Pierwszy etap - trwający do czasu nawiązania styczności z lądowymi zgrupowaniami uderzeniowymi przeciwnika - jest ostatnio podnoszony do rangi operacji wstępnej. Treścią jego będzie szeroko pojęte oddziaływanie informacyjne na przeciwnika (rozpoznanie zamiarów agresora, walka z jego rozpoznaniem, maskowanie własnych poczynań i osłona radioelektroniczna) oraz odpieranie uderzeń elektroniczno-ogniowych, walka z desantami powietrznymi, a na wybrzeżu również z desantem morskim, zwalczanie grup specjalnych i dywersyjnych, walka ze zgrupowaniami rajdowymi i powietrznoszturmowymi. Szczególne znaczenie w początkowej fazie operacji ma zatem obrona radioelektroniczna,

powietrzna i przeciwdesantowa, a w tym zwłaszcza działania wysoce manewrowych odwodów i zgrupowań desantowo-szturmowych.

Drugi etap operacji - to zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem i w taktycznej strefie obrony. Oddziaływanie na przeciwnika rozpoczyna się uderzeniem ogniowym na obiekty pierwszej kolejności rażenia, w ramach których lotnictwo wykonuje uderzenia na odwody przeciwnika w odległościach do 150-200 km od przedniego skraju obrony. Na bliższych odległościach dowódca związku operacyjnego może wykonywać uderzenia lotnictwem z limitu otrzymanego na wsparcie lotnicze wojsk. Lotnictwo wykorzystuje się przede wszystkim do najważniejszych w danej sytuacji zadań, których nie sposób wykonać innymi siłami i środkami.

Wojska rakietowe i artyleria rozpoczynają wykonanie uderzeń ogniowych w miarę wchodzenia przeciwnika w skuteczny zasięg rażenia ich środków. Uderzenia te wykonuje się na wybrane obiekty przeciwnika, zwykle na główne zgrupowanie uderzeniowe. Wykonanie uderzeń powinno nastąpić wtedy, gdy przeciwnik może ponieść największe straty. Będą to okresy przekraczania: przepraw przez przeszkody wodne, węzłów dróg, wąwozów, przesmyków między jeziorami itp. Uderzenia ogniowe wiąże się z selektywnymi uderzeniami radioelektronicznymi.

W miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju artyleria wykonuje ogień ześrodkowany, zmasowany, a następnie uruchamia się pozostałe środki ogniowe, łącznie z ogniem broni strzeleckiej.

Wojska, które bronią się w pasie przesłaniania lub obsadzają pozycję przednią, wspierane ogniem artylerii i uderzeń samolotów oraz śmigłowców bojowych, prowadzą aktywną walkę, nie dopuszczając do przenikania oddziałów wydzielonych lub czołowych oddziałów przeciwnika na przedni skraj obrony, a także zadając straty siłom głównym i zmuszając je do przedwczesnego rozwinięcia.

Rezultaty zwalczania przeciwnika przed skrajem zarówno na lądzie, jak i w powietrzu oraz skutki działania w eterze mogą mieć decydujący wpływ na możliwości dalszego prowadzenia obrony i osiągnięcia jej celu.

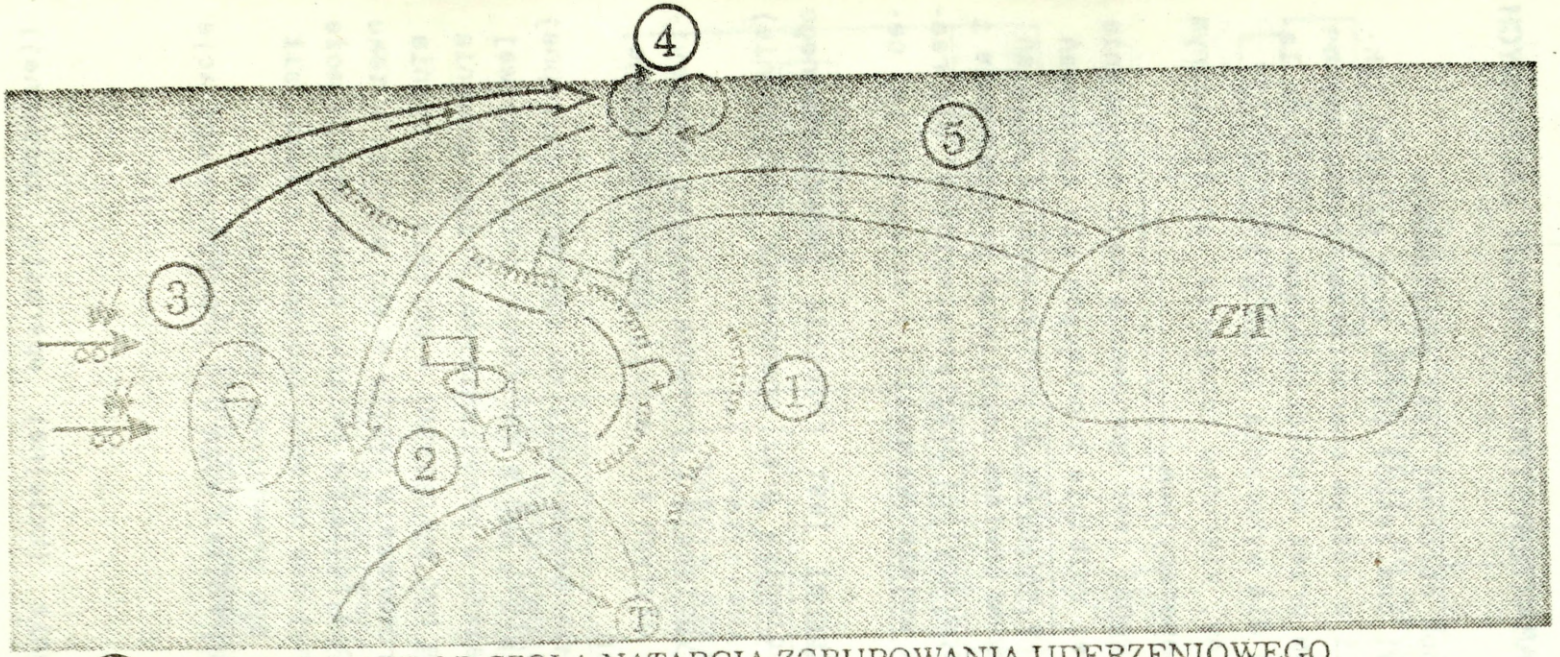
Trzeci etap operacji - to zwalczanie przeciwnika w głębi obrony. O charakterze tego etapu będzie decydować przewaga określonych form działania. Jeżeli przeważają działania statyczne i opór, będziemy mówić o obronie pozycyjnej, jeśli natomiast przeważa manewr, mamy do czynienia z obroną manewrową. W obronie pozycyjnej chodzi przede wszystkim o zadanie przeciwnikowi jak największych strat podczas walk o przedni skraj obrony oraz na kolejnych pozycjach pierwszego i ewentualnie drugiego pasa obrony. Kontrataki i przeciwuderzenia są mniej wskazane, główną rolę odgrywa ogień, zwłaszcza przeciwpancerny, prowadzony z przygotowanych pozycji i stanowisk ogniowych. Manewr w obronie pozycyjnej jest podporządkowany tworzeniu i przemieszczaniu zgrupowań środków ogniowych na najważniejsze w danym okresie bitwy obronnej kierunki i pozycje. Znajduje to wyraz między innymi w manewrze odwodami przeciwpancernymi, oddziałami zaporowymi, odwodami ogólnymi kierowanymi na rubieże ogniowe.

Istotą obrony manewrowej - w odróżnieniu od obrony pozycyjnej - jest dążenie do rekompensowania niedoboru sił i środków w stosunku do przeważającego przeciwnika za pomocą manewru, koncentracji wysiłku w najważniejszych w danym momencie punktach obszaru obrony i dekoncentracji w celu uchylenia się od starcia w niekorzystnych warunkach. O ile w obronie pozycyjnej rozstrzyga opór i zmasowany ogień, o tyle w obronie manewrowej - manewr i precyzyjny (selektywny) ogień. W manewrowej operacji obronnej można wyróżnić 2-3 fazy, tj. działania opóźniające sił pierwszego rzutu, bitwę obronną sił głównych w zawczasu przygotowanym obszarze w głębi obrony oraz przeciwuderzenie (w sprzyjających warunkach - przejście do przeciwnatarcia całego związku operacyjnego). Szczególne znaczenie ma pierwsza faza, w której chodzi o osłabienie przeciwnika, zyskanie czasu na dokładne przygotowanie bitwy obronnej w głębi oraz wciągnięcie sił głównych nacierającego w wybrany i przygotowany obszar (rejon) porażenia ogniowego. Działania opóźniające muszą być aktywne i wysoce manewrowe. Po osłabieniu przeciwnika w czasie działań opóźniających ostatecznie likwiduje się jego przewagę w bitwie obronnej stoczonej w głębi pasa obrony według zasad obrony pozycyjnej, stwarzając tym samym warunki do wykonania zwrotu zaczepnego.

Ważnym elementem każdej operacji obronnej jest przeciwuderzenie. Jego celem jest zmiana dotychczasowej sytuacji na korzyść obrońcy dzięki rozbiciu sił nacierającego i odtworzeniu w całości lub części poprzedniego położenia.

O powodzeniu przeciwuderzenia decyduje wiele czynników (rys.7) takich jak zatrzymanie od czoła natarcia zgrupowania uderzeniowego przeciwnika; odizolowanie jego odwodów na czas bitwy w rejonie włamania; zdezorganizowanie systemu informacyjnego (rozpoznania, dowodzenia, łączności) przeciwnika w rejonie włamania; wywalczenie przynajmniej lokalnego i czasowego panowania w powietrzu; zapewnienie sprawnego manewru sił z głębi i z innych kierunków w celu stworzenia zgrupowania przeciwuderzeniowego i szybkiego wprowadzenia go do bitwy. Zakończone sukcesem przeciwuderzenie z reguły doprowadza do okrążenia części sił przeciwnika. Dlatego kolejnym zadaniem w ramach operacji obronnej będzie zwykle odtworzenie obrony na odzyskanej rubieży, połączone z likwidacją okrążonych sił przeciwnika.

Brak korzystnych warunków może spowodować, że związek operacyjny nie będzie w stanie wykonać przeciwuderzenia. Może też się zdarzyć, że przeciwuderzenie nie osiągnie zakładanych celów. W takich przypadkach związek operacyjny całością sił przechodzi do obrony na rubieży operacyjnej lub strategicznej, stwarzając warunki do ingerencji drugiego rzutu strategicznego (odwodu Naczelnego Wodza).

1. ZATRZYMANIE OD CZOŁA NATARCIA ZGRUPOWANIA UDERZENIOWEGO PRZECIWNIKA
2. ZDEZORGANIZOWANIE SYSTEMU INFORMACYJNEGO /ROZPOZNANIE, DOWODZENIE, ŁĄCZNOŚĆ/ W OBSZARZE WŁAMANIA
3. IZOLACJA ODWODÓW PRZECIWNIKA PODCHODZĄCYCH Z GŁĘBI
4. WYWALCZENIE PANOWANIA W POWIETRZU
5. ZAPEWNIENIE SWOBODY MANEWRU ZGRUPOWANIA PRZECIWUDERZENIOWEGO

Rys. 7. WARUNKI WYKONYWANIA PRZECIWUDERZENIA

2.4. OPERACJE ZACZEPNE

2.4.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA OPERACJI ZACZEPNYCH

Operacja zaczepna obok obronnej jest podstawowym rodzajem operacji. Stanowi ona zespół bitew oraz działań taktycznych niższych szczebli o różnym charakterze, połączonych wspólnym zamiarem i planem przez współdziałające wojska na lądzie, morzu i w powietrzu dla wykonania zadań w toku wojny (kampanii) na teatrze wojny, kierunku (obszarze) strategicznym bądź kierunku (obszarze) operacyjnym.

Istotą operacji zaczepnej jest opanowanie bądź odzyskanie określonego obszaru poprzez rozbicie broniących się zgrupowań przeciwnika oraz stworzenie warunków do kontynuowania działań zaczepnych. Operacja zaczepna powinna umożliwiać przejmowanie i wykorzystanie inicjatywy operacyjnej oraz strategicznej dla realizowania głównych zadań w wojnie (kampanii) i osiągania jej celów.

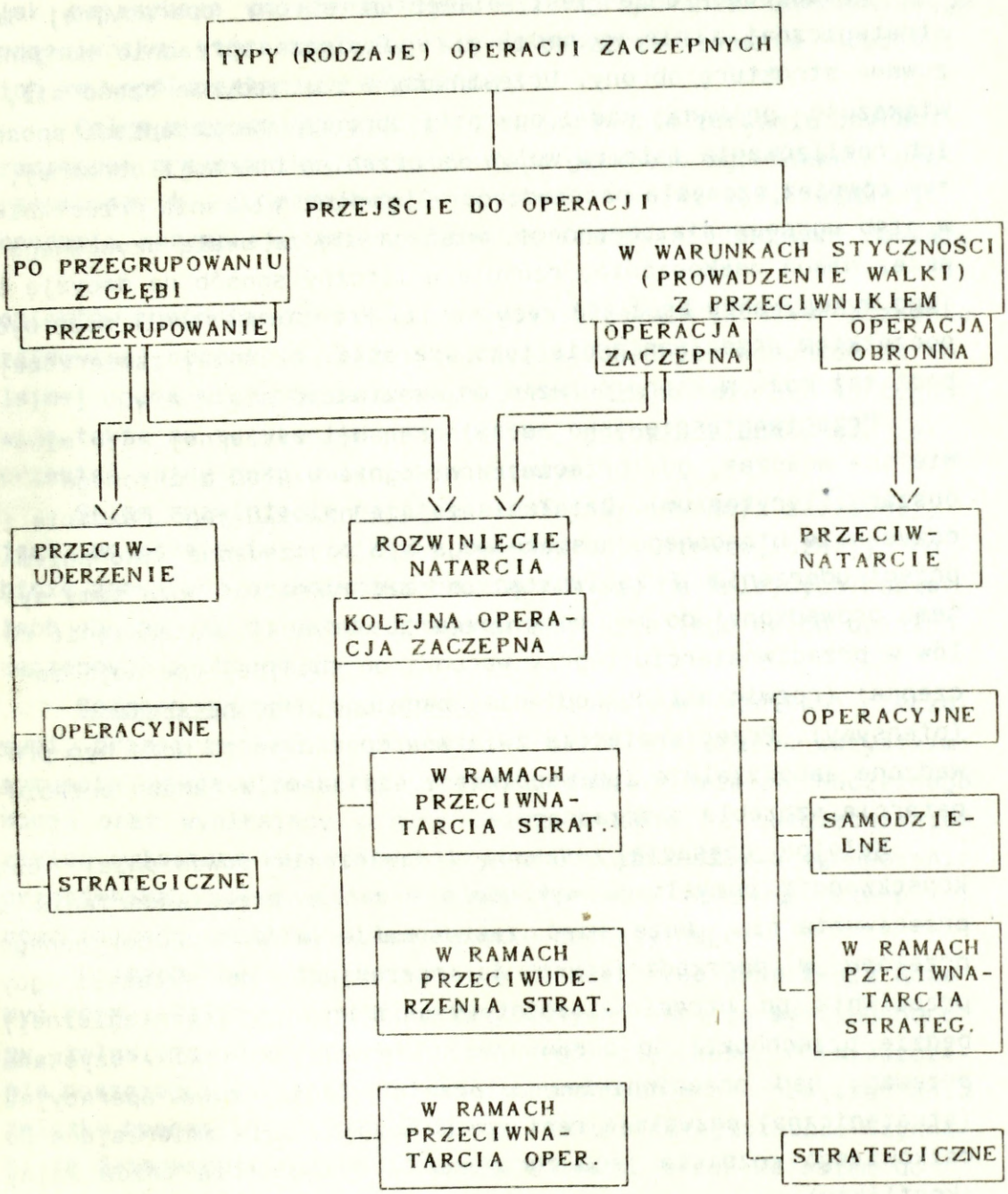
Celem operacji zaczepnej jest rozbicie przeciwstawnego zgrupowania wojsk przeciwnika oraz opanowanie (odzyskanie) ważnych rubieży.

Operację zaczepną przygotowują i prowadzą związki operacyjne. Ze względu na wielkość użytych sił dzielą się na: korpuśne, armijne i grup operacyjnych.

Związek operacyjny może przechodzić do operacji zaczepnej po przegrupowaniu wojsk z głębi lub w warunkach dotychczasowej styczności (prowadzenia walki) z przeciwnikiem. Przegrupowania do operacji zaczepnych mogą być wykonywane w okresie zagrożenia wojennego, natomiast ich prowadzenie będzie miało miejsce w toku działań wojennych. Operacja zaczepna związku operacyjnego może być częścią kampanii obronnej lub obronno-zaczepnej całości sił zbrojnych, a niekiedy może być prowadzona samodzielnie.

W obronie strategicznej Polski mogą być prowadzone operacje zaczepne w postaci:

- przeciwuderzenia;
- przeciwnatarcia;
- rozwinięcia powodzenia (kolejnej operacji zaczepnej) (rys.8).

Rys. 8. TYPOLOGIA OPERACJI ZACZEPNYCH

Przeciwuderzenie jest elementem obrony operacyjnej lub strategicznej i nie wychodzi z reguły poza uprzednio zorganizowaną strukturę obrony. Uczestniczy w nim jedynie część sił, a większość prowadzi nadal operację obronną. Na zadania i sposób ich realizowania istotny wpływ ma przebieg operacji obronnej, w tym również szczebla nadrzędnego. Głębokość włamania przeciwnika w głąb ugrupowania obronnego, wiążąca się ze skalą uzyskanego przez niego zaskoczenia, rzutuje w istotny sposób na decyzję o jego wykonywaniu bądź też rezygnacji. Przeciwuderzenie może być początkiem przeciwnatarcia jako operacji wcześniej zamierzonej bądź też może w którejś fazie przekształcić się w nią.

Przeciwnatarcie jako rodzaj operacji zaczepnej może mieć miejsce wówczas, gdy przeciwnik wtargnie w głąb bronionego obszaru (terytorium). Działania mające na celu jego rozbicie i odzyskanie utraconego obszaru mogą być poprzedzone wykonaniem przeciwuderzenia. Przeciwnatarcie może wykraczać poza ramy systemu prowadzonej do tej pory operacji obronnej. Osiągnięcie celów w przeciwnatarciu tworzy warunki do kolejnej operacji zaczepnej (rozwinięcia powodzenia) bądź ogólnego natarcia (ofensywy). Przeciwnatarcie związków operacyjnych może być prowadzone samodzielnie lub wspólnie z sąsiadami w ramach przeciwnatarcia szczebla nadrzędnego.

Kolejna operacja zaczepna (rozwinięcie powodzenia) jest konsekwencją pomyślnego wykonania zadań w przeciwuderzeniu i przeciwnatarciu. Może mieć zastosowanie w wyniku dokonanego przełomu w poprzedzających ją operacjach, w sytuacji gdy przeciwnik po utracie inicjatywy operacyjnej (strategicznej) będzie przechodził do obrony na kolejnych rubieżach. Uzyskana przewaga nad przeciwnikiem i przejęta inicjatywa operacyjna (strategiczna) pozwalają realizować kolejne cele zmierzające do całkowitego rozbicia jego zgrupowań i osiągnięcia celów wojny (konfliktu).

Cel operacji zaczepnej jako przeciwuderzenia może być dwojaki: zamknięcie wyłomu i odtworzenie obrony w strefie taktycznej lub rozbicie sił zgrupowania uderzeniowego przeciwnika w obszarze włamania. W pierwszym wypadku będzie to rozbicie części sił zgrupowania uderzeniowego i odcięcie jego sił głównych od podchodzących drugich rzutów i odwodów przez odtworzenie obrony (głównie w strefie taktycznej), w drugim -

jak najszybsze okrążenie tych sił zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, które znalazły się na obszarze włamania i rozbicie ich we współdziałaniu z sąsiadami.

Celem przeciwnatarcia jest, po uprzednim zerwaniu operacji zaczepnej przeciwnika, rozbicie jego głównego zgrupowania uderzeniowego i - po przejęciu inicjatywy - rozwinięcie własnej operacji zaczepnej, zmierzającej do opanowania ważnych rubieży i obiektów znajdujących się często poza przednim skrajem uprzednio zajmowanej obrony, a także stworzenie dogodnych warunków do kolejnej operacji. Przeciwnatarcie strategiczne może być kontynuowane także na terytorium przeciwnika, gdyby nie udało się zaprzestać wojny porozumieniem pokojowym.

Celem rozwinięcia natarcia (kolejnej operacji zaczepnej) jest, po przejęciu inicjatywy operacyjnej (strategicznej), rozbicie zgrupowań przeciwnika broniących się na kolejnych rubieżach obrony, aż do ostatecznego zniweczenia jego celów działań zaczepnych i obronnych.

Rozmach operacji zaczepnej - opisywany wskaźnikami rzeczowymi, przestrzennymi i czasowymi - określają przede wszystkim: sytuacja operacyjno-strategiczna i zamiar działań Naczelnego Wodza oraz wynikający z niej cel i zadania, z uwzględnieniem takich zwłaszcza konkretnych czynników, jak: siły i ugrupowanie przeciwnika, pojemność i warunki terenowe obszaru (kierunku) operacyjnego, możliwy skład związku operacyjnego.

Rozmach operacji zaczepnej w formie przeciwuderzenia może być różny. Zależy on od struktury dotychczasowego systemu obrony, zwłaszcza od ugrupowania obronnego, głębokości rozmieszczenia poszczególnych pasów i rubieży obronnych oraz rozmieszczenia związku operacyjnego jako drugiego rzutu strategicznego. Czynniki te determinują głębokość przegrupowania przed wejściem do bitwy, głębokość zadań i czas trwania operacji. Czas trwania operacji wiąże się oczywiście z możliwym tempem natarcia.

Głębokość przeciwnatarcia zależy przede wszystkim od głębokości ugrupowania operacyjnego przeciwnika. Istnieje oczywiście potrzeba sięgnięcia na większą głębokość. Aby całkowicie rozbić wycofujące się wojska przeciwnika, jego odwody i środki rażenia, konieczne jest przeprowadzenie operacji na głębokość większą niż głębokość ugrupowania przeciwnika. Głębokość ta może

być również w określonych warunkach determinowana politycznie (np. przebiegiem granicy państwowej).

Cel operacji zaczepnych może być osiągany poprzez realizację kolejnych zadań, które zazwyczaj dzieli się na bliższe i dalsze.

Zadanie bliższe może polegać na rozbiciu zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w ugrupowanie broniących się wojsk, zniszczeniu jego podstawowych środków rażenia na głębokość ugrupowania pierwszego rzutu operacyjnego oraz opanowaniu rubieży i rejonów stwarzających warunki do rozwinięcia przeciwnatarcia. Zadanie dalsze może polegać z kolei na ostatecznym rozbiciu zgrupowań uderzeniowych przeciwnika oraz jego odwodów operacyjnych i opanowaniu ważnych obiektów i rejonów tak, aby trwałość jego ugrupowania operacyjnego została naruszona. Rozmach operacji zaczepnej w ramach rozwinięcia natarcia (kolejnej operacji zaczepnej) z reguły wyraża się wyższymi wskaźnikami niż rozmach przeciwuderzenia, przeciwnatarcia.

2.4.2. SYSTEM OPERACJI ZACZEPNYCH

Aby osiągnąć cele i zrealizować zadania w operacji zaczepnej, tworzy się, w ramach przygotowania działań, system operacji zaczepnej, obejmujący - tak jak w wypadku operacji obronnej (rys. 5) - podsystemy: ugrupowanie operacyjne, system rażenia ogniowego, system wsparcia i zabezpieczenia, system informacyjny oraz system infrastruktury operacyjnej. Każdy z tych podsystemów ma oczywiście, w porównaniu z podsystemami operacji obronnej, swoją specyfikę odpowiadającą celom i warunkom operacji zaczepnej. Wyraża się to zarówno w roli, jaką spełniają w operacji, jak też w ich składzie oraz strukturze.

Podstawowym elementem (podsystemem) systemu operacji zaczepnej jest ugrupowanie operacyjne, czyli odpowiednio do celu i warunków operacji podzielone, zgrupowane, rozmieszczone i przemieszczane (manewr) w toku działań siły i środki związku operacyjnego. Do wykonania poszczególnych zadań tworzy się w ramach ugrupowania operacyjnego różne zgrupowania. Są to zazwyczaj główne i pomocnicze zgrupowania uderzeniowe oraz zgrupowania przeznaczone do osłony (obrony) poszczególnych kierunków (skrzy-

deł zgrupowań uderzeniowych), a także zgrupowania wojsk rakietowych i artylerii, wojsk OPL i innych rodzajów wojsk.

Wojska związku operacyjnego działające na kierunku głównym stanowią główne zgrupowanie uderzeniowe. W jego skład wchodzi większość związków taktycznych pierwszego rzutu, siły drugiego rzutu, które są wprowadzane na kierunku głównego uderzenia, operacyjne oddziały wydzielone oraz desanty powietrzne. Główne zgrupowanie uderzeniowe wspiera większość sił wojsk rakietowych i artylerii, lotnictwa oraz zabezpieczają rodzaje wojsk i służb.

Na pozostałych kierunkach rozwijają się zgrupowania wojsk przeznaczone do wykonania innych (w tej liczbie kolejnych) uderzeń oraz do osłony (obrony) poszczególnych kierunków (skrzydeł zgrupowań uderzeniowych), zwłaszcza na tych kierunkach, na których przeciwnik rozwija lub ma możliwość rozwinięcia natarcia.

Zgrupowania uderzeniowe mogą być utworzone przed rozpoczęciem operacji lub ich skład będzie uzupełniany w czasie rozwijania operacji zaczepnej. Z reguły część sił (wojsk) będzie zaangażowana w prowadzenie bitwy obronnej, a niekiedy będzie się znajdować na drogach przegrupowania. Skład zgrupowań uderzeniowych ulega nieustannym zmianom.

Podczas tworzenia ugrupowania operacyjnego szczególnie ważnym zadaniem jest zachowanie odporności poszczególnych jego elementów na oddziaływanie ogniowe i elektroniczne przeciwnika.

Operacyjne ugrupowanie wojsk powinno zapewnić:

- skrytość jego tworzenia;
- uzyskanie zdecydowanej przewagi nad przeciwnikiem na wybranym kierunku i w określonym czasie;
- wykonanie szerokiego manewru, zwłaszcza przy tworzeniu zgrupowania, w przenoszeniu wysiłku działań na skrzydła i tyły ugrupowania przeciwnika;
- dogodne warunki do ciągłego współdziałania między elementami ugrupowania operacyjnego, zwłaszcza tymi, które prowadzą bitwę obronną i tymi, które rozwijają natarcie;
- ciągłości dowodzenia, zabezpieczenia operacyjnego i logistycznego.

Ugrupowanie operacyjne może składać się z następujących elementów strukturalnych:

- pierwszego i drugiego rzutu operacyjnego;
- odwodu ogólnowojskowego;

- zgrupowania wojsk rakietowych i artylerii oraz wojsk OPL;
- odwodów o różnym przeznaczeniu, a przede wszystkim inżynieryjnego, przeciwchemicznego, przeciwpancernego (mogą być dwa), oddziałów zaporowych.

Ponadto doraźnie mogą być organizowane:

- operacyjne oddziały wydzielone (a w ich ramach oddziały i grupy rajdowe);
- desanty powietrzne;
- zgrupowania i grupy desantowo-szturmowe.

System rażenia ogniowego w operacji zaczepnej powinien zapewnić panowanie w powietrzu oraz przewagę ogniową w obszarze (na kierunku) operacyjnym. Ponadto zgrupowanie uderzeniowe musi dysponować potencjałem ogniowym zdolnym do zdezorganizowania systemu obrony, a zwłaszcza jej ognia przeciwpancernego, na kierunkach natarcia związków taktycznych, zniszczenia większości środków ogniowych przeciwnika oraz izolacji tych kierunków przed napływem jego świeżych sił (odwodów). Z tych względów w operacji zaczepnej wyjątkowe znaczenie posiada ogień środków wsparcia realizowany w wymiarze powietrzno-lądowym oraz jego ścisłe powiązanie z zadaniami taktycznymi ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów.

Rozpoczęcie operacji, a także wprowadzanie drugich rzutów zwykle będzie poprzedzone uderzeniami lotnictwa oraz wojsk rakietowych i artylerii na wybrane obiekty (cele pierwszej kolejności rażenia). Celem tych uderzeń jest uzyskanie (powiększenie) przewagi ogniowej i zaskoczenie przeciwnika oraz stworzenie dogodnych warunków do realizacji zadań przez podległe związki taktyczne.

System wsparcia i zabezpieczenia obejmuje kompleks sił, środków i działań pozabojowych, nie związanych z bezpośrednim oddziaływaniem na przeciwnika, mających na celu zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków wykonywania zadań operacyjnych i strategicznych. Składa się z takich głównych podsystemów, jak: ubezpieczenie naziemne i powietrzne (samoobrona przeciwlotnicza), maskowanie bezpośrednie (ukrywanie), zabezpieczenie inżynieryjne i obrona przed bronią masowego rażenia, zabepieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne, wsparcie logistyczne i duchowe.

Ubezpieczenie organizuje się w celu niedopuszczenia do przeniknięcia elementów rozpoznania przeciwnika do rejonów rozmieszczenia wojsk, uniemożliwienia niespodziewanego napadu przeciwnika naziemnego i powietrznego oraz zapewnienia wojskom czasu i dogodnych warunków przygotowania i prowadzenia operacji. Dla osiągnięcia tych celów organizuje się stosowne elementy ubezpieczenia marszowego, bojowe, ubezpieczenia postoju i osłony operacyjnej. Ilość sił i środków wydzielonych do ubezpieczenia zależy od stopnia zagrożenia ze strony przeciwnika, charakteru działań zbrojnych, właściwości terenowych w rejonie (obszarze) działań, warunków meteorologicznych itp.

Samoobrona przeciwlotnicza jest jednym z głównych elementów ubezpieczenia. Jej celem jest zapewnienie osłony wojsk przed rozpoznaniem oraz niespodziewanymi uderzeniami z powietrza i obejmuje: ostrzeganie i alarmowanie wojsk o zagrożeniu z powietrza, prowadzenie zorganizowanego ognia do celów powietrznych niespecjalistycznymi środkami, maskowanie przed rozpoznaniem z powietrza, rozśrodkowanie wojsk, przygotowanie schronów i ukryć przeciwlotniczych.

Maskowanie bezpośrednie ma na celu ukrycie przed przeciwnikiem składu i rozmieszczenia wojsk do operacji oraz obiektów fortyfikacyjnych, obiektów i urządzeń logistycznych. Jest ono jednocześnie elementem informacyjnego oddziaływania na przeciwnika. Obejmuje takie przedsięwzięcia, jak: skryte rozmieszczanie, przemieszczanie wojsk i obiektów przy wykorzystaniu maskujących właściwości terenu, warunków ograniczonej widoczności, przy użyciu dymów, technicznych i radioelektronicznych środków maskowania oraz materiałów podręcznych; malowanie maskujące i stosowanie pokryć przeciwradiolokacyjnych; wykrycie w porę i usunięcie cech demaskujących.

Działalność inżynieryjną na polu walki można podzielić na wsparcie inżynieryjne i zabepieczenie inżynieryjne. To pierwsze wykonywane jest przez wojska inżynieryjne i obejmuje zadania bezpośrednio bojowe (inżynieryjne rozpoznanie nieprzyjaciela, użycie inżynieryjnych środków rażenia, minowanie i niszczenie, wykonywanie przejść w zaporach minowych). Zabepieczenie inżynieryjne z kolei realizują nie tylko wojska inżynieryjne, lecz również wszystkie rodzaje wojsk. Na tak rozumiane zabezpieczenie inżynieryjne składają się takie przedsięwzięcia, jak:

rozpoznanie inżynieryjne terenu, przygotowanie i utrzymanie dróg, urządzanie i utrzymanie przepraw, udział w maskowaniu wojsk i obiektów, oraz likwidacja skutków uderzeń przeciwnika.

Obrona przed bronią masowego rażenia ma na celu maksymalne osłabienie skutków rażącego działania broni jądrowej i chemicznej oraz radioaktywnych i toksycznych środków przemysłowych. Obejmuje ona: wykrywanie uderzeń bronią jądrową i chemiczną, rozpoznanie rejonów porażenia oraz rozpoznanie skażeń (promieniotwórczych, chemicznych i przemysłowych), powiadamianie wojsk o zagrożeniach skażeniami i alarmowanie o nich, wykorzystanie indywidualnych i zbiorowych środków ochrony przed skażeniami oraz właściwości ochronnych terenu i jego infrastruktury, kontrolę napromienienia i stopnia skażenia, likwidację skażeń. Przedsięwzięcia te realizują wszystkie rodzaje wojsk. Jedynie najbardziej złożone zadania, wymagające użycia specjalistycznego sprzętu i specjalnie przygotowanych żołnierzy, wykonują jednostki obrony przed bronią masowego rażenia.

We współczesnych warunkach duże znaczenie ma zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne. Ma ono na celu dostarczanie wojskom informacji o szeroko rozumianym środowisku walki, niezbędnych do skutecznego użycia sił i nowoczesnych technicznych środków walki.

Celem wsparcia logistycznego jest zaspokojenie materiałowych, technicznych i medycznych potrzeb wojsk oraz zapewnienie sprawnej komunikacji i administracji wojskowej w strefach poza obszarem bezpośredniej walki. Główną treścią wsparcia logistycznego wojsk walczących jest zaopatrywanie, serwis techniczny i pomoc medyczna.

Zaopatrywanie - to zasilanie wojsk w uzbrojenie i inny sprzęt wojskowy oraz w środki materiałowe i techniczne niezbędne do życia i walki. Serwis techniczny służy utrzymywaniu w sprawności technicznej uzbrojenia i innego sprzętu wojskowego oraz odtwarzaniu ich stanu zdatności w razie uszkodzenia. Pomoc medyczna jest organizowana i świadczona w celu utrzymania odpowiedniego stanu zdrowia żołnierzy, objęcia we właściwym czasie opieką rannych i chorych, szybkiego ich wyleczenia i umożliwienia powrotu do pododdziałów. Do przedsięwzięć wsparcia logistycznego w walce należy również: zabezpieczenie techniczno-lotniskowe, zaspakaja-

nie potrzeb bytowych jeńców wojennych oraz grzebanie poległych i zmarłych żołnierzy.

Ważną rolę w systemie wsparcia i zabepieczenia działań zajmują posługi duchowe oraz wsparcie moralne wojska ze strony społeczeństwa.

System informacyjny musi sprzęgać w jedną spójną całość działania wszystkich pozostałych elementów składowych operacji zaczepnej. Rolę tę spełnia głównie przez system dowodzenia i łączności. Istotną funkcją systemu informacyjnego jest rozpoznanie oraz bezpośrednie oddziaływanie informacyjne i radioelektroniczne na przeciwnika, umożliwiające maskowanie własnych działań przy jednoczesnym dezinformowaniu przeciwnika w taki sposób, aby niejako sterować jego działaniami w myśl własnych planów i zamierzeń. Jest to jeden z podstawowych we współczesnych warunkach czynników przewagotwórczych.

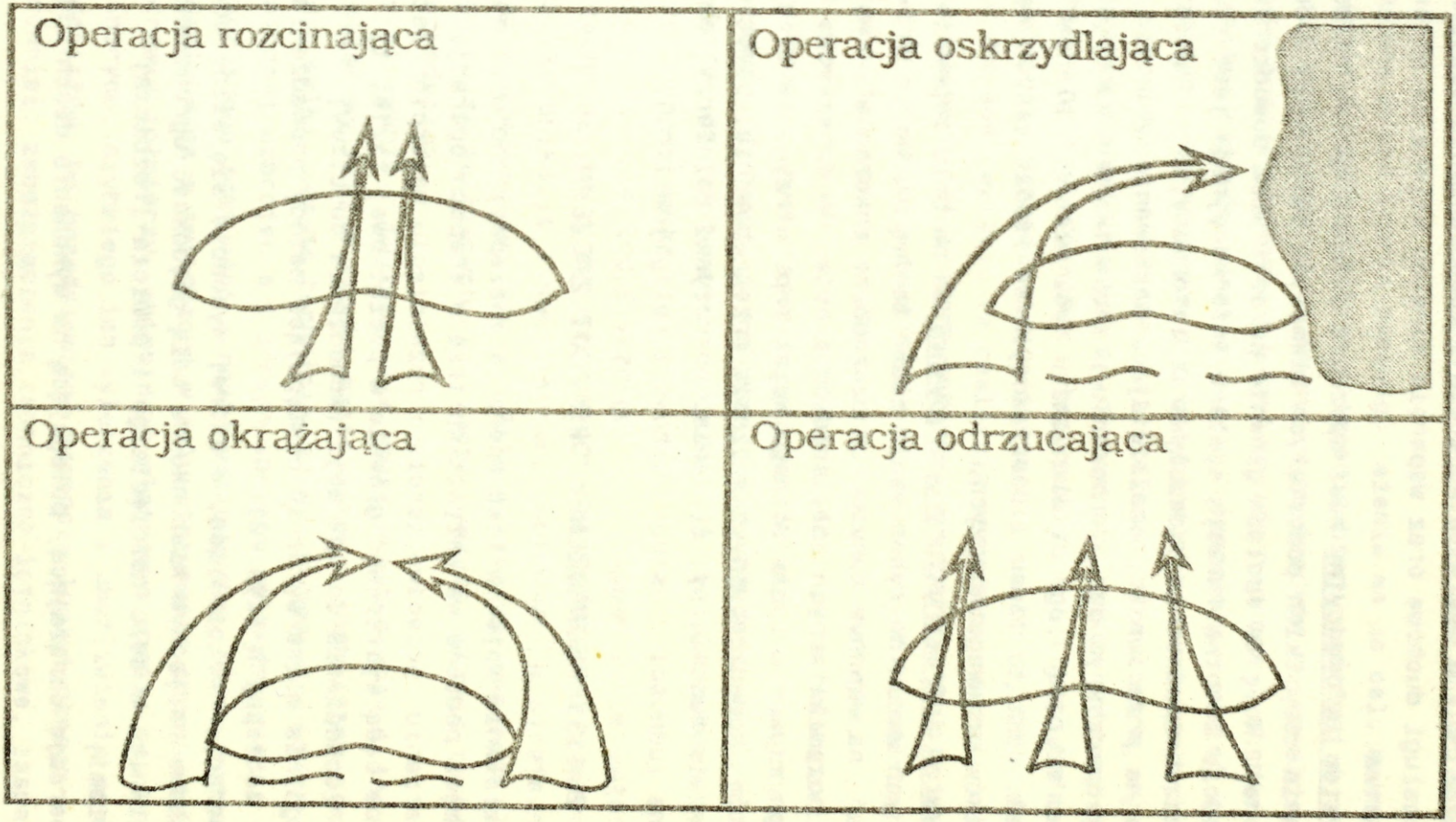
System infrastruktury operacyjnej ma na celu zapewnienie korzystnych warunków wykonywania zadań bojowych. Wobec prowadzenia działań na własnym terytorium szczególne znaczenie ma wykorzystanie pozamilitarnych sił, środków i obiektów do szeroko rozumianego wsparcia logistycznego wojsk (np. utrzymanie dróg i obiektów komunikacyjnych w czasie przegrupowania, pomoc medyczna, serwis techniczny, żywienie, odpoczynki żołnierzy, wsparcie moralne ludności, posługi duchowe i religijne itp.).

2.4.3. PROWADZENIE OPERACJI ZACZEPNYCH

Działania wojsk w toku operacji zaczepnej pod wieloma względami będą podobne we wszystkich trzech etapach operacji - przeciwuderzeniu, przeciwnatarciu i rozwinięciu natarcia. Istotne różnice będą występować głównie w początkowej fazie, tj. w czasie przechodzenia do operacji (wchodzenia do bitwy).

Ogólnie można wyróżnić następujące metody prowadzenia operacji zaczepnych (rys. 9).

- operację rozcinającą, w której wykonuje się silne uderzenie czołowe na jednym kierunku na całą głębokość ugrupowania przeciwnika w celu rozcięcia go i pobicia (rozbicia) częściami;
- operację okrążającą, polegającą na wykonaniu dwóch silnych

Rys. 9. METODY PROWADZENIA OPERACJI ZACZEPNYCH

uderzeń skrzydłowych na zbieżnych kierunkach w celu okrążenia i zniszczenia podstawowej części zgrupowania przeciwnika;

- operację oskrzydlającą, w której wykonuje się jedno uderzenie skrzydłowe w celu wyjścia na tyły przeciwnika i rozbicia go po przyparciu do naturalnej przeszkody (wybrzeże morskie, pasma górskie);
- operację odrzucającą, polegającą na wykonaniu kilku czołowych uderzeń na szerokim froncie w celu rozbicia i odrzucenia pierwszorzutowych lub osłonowych sił przeciwnika oraz szybkiego odzyskania (zdobycia) części zajmowanego przezeń terytorium.

Operację zaczepną poprzedza się zazwyczaj zmasowanym uderzeniem lotnictwa i ogniem artylerii na całą głębokość ugrupowania przeciwnika. W ślad za tym uderzeniem lub w jego ramach na wybranym kierunku (kierunkach) przeprowadza się przygotowanie ogniowe. Po nim zgrupowania (zgrupowanie) uderzeniowe przechodzą do natarcia.

Z uwagi na dużą skuteczność broni precyzyjnej szczególne znaczenie ma zapewnienie swobody i bezpieczeństwa podejścia wojsk z głębi. Potrzebne tu jest stosowanie zróżnicowanych sposobów przegrupowania, przeciwdziałanie rozpoznaniu przeciwnika, ciągłe zwalczanie jego broni precyzyjnej.

Wojska podchodzące z głębi powinny atakować przeciwnika z marszu. Razem z nimi rozpoczynają natarcie również związki taktyczne będące w styczności z przeciwnikiem. W obszarze związku operacyjnego mogą być stosowane różne warianty rozpoczęcia operacji zaczepnej - od bitwy spotkaniowej na jednym kierunku do natarcia z położenia obronnego na innym.

Jeżeli operacja zaczepna rozpoczyna się w warunkach natarcia prowadzonego przez przeciwnika na niektórych kierunkach i działanie przybiera charakter bitwy spotkaniowej, dużego znaczenia nabiera wyprzedzenie przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych oraz rozwinięciu wojsk i wyprowadzeniu zgrupowań uderzeniowych na skrzydła przeciwnika. W takiej sytuacji często będzie konieczne wcześniejsze wprowadzenie drugich rzutów i odwodów. Ważnym problemem będzie również zwalczanie desantów powietrznych i zgrupowań rajdowych przeciwnika w głębi własnego ugrupowania.

Jeżeli przeciwnik pośpiesznie zajmuje obronę i jego ugrupowanie bojowe jest rozciągnięte, powstały w nim przerwy, luki i

odsłonięte skrzydła, związek operacyjny powinien przechodzić do przeciwnatarcia bez przerwy operacyjnej i skomplikowanych przegrupowań oraz bez oczekiwania na utworzenie zgrupowań uderzeniowych.

Natomiast jeśli przeciwnik został zatrzymany i umocnił się na dogodnych rubieżach oraz przyjął ugrupowanie obronne, to operacja zaczepna rozpocznie się od przełamania.

Związki taktyczne pierwszego rzutu zgrupowania uderzeniowego nie powinny wiązać się w długotrwałe walki z przeciwnikiem w strefie taktycznej. Po rozbiciu jego głównych sił powinny zdecydowanie rozwijać natarcie w głąb, pozostawiając rozbicie ocalałych wojsk przeciwnika związkom taktycznym nacierającym na skrzydłach, a także - w razie konieczności - związkom odwodowym.

Duże znaczenie w zapewnieniu powodzenia operacji zaczepnej mogą odegrać siły działające w głębi ugrupowania przeciwnika, a zwłaszcza oddziały wydzielone, oddziały desantowo-szturmowe, desanty powietrzne i wojska będące w okrążeniu.

Powodzenie wojsk pierwszego rzutu operacyjnego potęguje się wprowadzając do bitwy drugi rzut. Należy go wprowadzić z chwilą wykonania zadania bliższego, a niekiedy również w czasie jego realizacji.

Wprowadzenie drugiego rzutu operacyjnego jest decydującym momentem w rozwijaniu przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia. Dlatego szczególne znaczenie ma jego wszechstronne zabezpieczenie. Należy tu podkreślić rolę skutecznej osłony powietrznej, a także zwalczanie środków rozpoznania i broni precyzyjnej przeciwnika.

Rozwijanie natarcia w czasie wykonywania zadania dalszego powinno mieć jeszcze bardziej manewrowy charakter niż podczas realizacji zadania bliższego. Konieczne jest do tego, z jednej strony, szybkie działanie operacyjnych oddziałów wydzielonych, oddziałów desantowo-szturmowych i desantów w głąb ugrupowania przeciwnika w celu zdezorganizowania działania jego sił odwodowych, z drugiej zaś - zdecydowane działanie zgrupowania okrążającego w celu rozbicia okrążonych sił pierwszego rzutu. Wykonując zadanie dalsze związek operacyjny powinien stworzyć dobre warunki do kolejnej operacji zaczepnej, jeżeli jej przeprowadzenie okazałoby się konieczne.

Końcowa faza przeciwuderzenia charakteryzowała się będzie zamknięciem wyłomu i odtworzeniem obrony lub rozbiciem okrążonych sił przeciwnika. Wykonujący przeciwuderzenie związek operacyjny będzie musiał pośpiesznie przechodzić do obrony w styczności z przeciwnikiem. Powinien jednak maksymalnie wykorzystywać uprzednio rozbudowany pas obrony w strefie taktycznej. Korzystając z dotychczasowego powodzenia powinien przynajmniej częściowo wyjść poza przedni skraj uprzedniego systemu obrony, aby następnie pod osłoną ubezpieczeń i oddziałów wydzielonych siłami głównymi odtworzyć strefę obrony. Ugrupowanie obronne w takich warunkach początkowo będzie płytkie, najczęściej jednorzutowe.

2.5. RAJDY OPERACYJNE

Istotne znaczenie dla zapewnienia możliwości szybkiego rozbicia przeciwnika będzie mieć zdecydowane oddziaływanie różnymi sposobami na całą głębokość jego ugrupowania w celu osłabienia jego zwartości i siły bojowej oraz zdezorganizowanie prowadzonych przezeń działań. Przewiduje się, że znaczącą w tym rolę mogą odegrać - obok oddziaływania ogniowego i radioelektronicznego - także śmiałe akcje rajdowe przeprowadzane w głębi ugrupowania i na tyłach przeciwnika przez specjalnie w tym celu tworzone oddziały i zgrupowania lądowe oraz powietrzno-lądowe. Jak twierdził już Fryderyk II, trzech żołnierzy na tyłach przeciwnika stanowi większą wartość niż pięćdziesięciu na froncie[2]. Podstawowe problemy takich właśnie działań przedstawia się w niniejszym podrozdziale. Naświetla się w nim istotę i główne etapy historycznego kształtowania się praktyki i teorii rajdów oraz omawia rolę i sposoby ich prowadzenia w warunkach współczesnego i przyszłego pola walki[3].

Na podstawie analizy różnorodnych definicji samego pojęcia rajdu można przyjąć, że rajd to prowadzone samodzielnie (w oderwaniu od wojsk własnych), ale będące integralną częścią danej operacji (walki), wysoce manewrowe działanie specjalne wydzielonego elementu ugrupowania operacyjnego lub bojowego skierowane przeciwko obiektom (siłom i środkom) na tyłach przeciwnika i mające na celu zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków wykonywania zadań przez siły główne. Rajd stanowi sekwencję szeregu szybkich przesunięć, skrytych wyczekiwań i gwałtownych uderzeń wykonywanych wewnątrz ugrupowania przeciwnika lub na obszarze przez niego kontrolowanym. Obejmuje trzy fazy: dotarcie do wyznaczonego obszaru (rejonu), zwalczanie znajdujących się tam obiektów (sił i środków) i ponowne połączenie się z wojskami własnymi.

Tak rozumiane rajdy znane są w sztuce wojennej od dawna. Były one stosowane już w starożytności. W dawnych wiekach były one

---

[2] R. R. Leonhard: The Art of Maneuver. Novato 1981; s.89

[3] Szerokie omówienie tej problematyki - zob. S. Koziej: Rajdy bojowe. Warszawa 1987

jednak zjawiskiem raczej sporadycznym, co wynikało głównie ze stosunkowo małej ilości kawalerii w większości ówczesnych armii. Tego rodzaju działania odgrywały ważną rolę w późniejszym okresie w mongolskiej (tatarskiej) sztuce wojennej. Było to następstwem, szczególnie sprzyjającej stosowaniu strategii i taktyki rajdowej, zgodności celów poszczególnych kampanii i operacji (przede wszystkim grabież najechanego terytorium, łupy, jasyr) z charakterem posiadanych środków (armia składająca się w swej podstawowej masie z jazdy). Znaczący wkład do praktyki działań zagonowych wniosła polska sztuka wojenna XVI i XVII wieku. W odróżnieniu od tatarskich, polskie działania zago-nowe były głównie przedsięwzięciami typowo bojowymi, ich obiek-tem były siły zbrojne przeciwnika, a nie ludność i gospodarka danego terytorium. Taki charakter polskich zagonów zdeterminowany był głównie tym, że kształtowały się one w toku wojen na ogół obronnych, prowadzonych najczęściej na własnym terytorium.

Potrzeby i skuteczność akcji rajdowych skierowanych na zaplecze przeciwnika spotęgowało pojawienie się armii masowych i o coraz większym nasyceniu różnorodnymi technicznymi środkami walki. Dowiodły tego wyraźnie wojny doby napoleońskiej. Na bazie doświadczeń z tych właśnie wojen pojawiły się pierwsze uogólnienia teoretyczne poświęcone działaniom rajdowym na tyłach przeciwnika. Zagadnieniami tymi zajmował się m.in. D. Dawydow (rosyjski dowódca partyzanckich oddziałów rajdowych z wojny w 1812 r,); poruszali je w swoich pracach także C. Clausewitz i H. Jomini.

W XIX wieku proces utechnicznienia wojsk działał przeciwko kawalerii, powodował zmniejszenie jej znaczenia na polu walki; w konsekwencji malała liczebność wojsk szybkich. Wzrost potrzeb prowadzenia rajdów na tyłach przeciwnika nie szedł więc w parze ze wzrostem możliwości. Jedynie w działaniach wojennych na tych teatrach, gdzie stosunek masy (liczebności wojsk) do przestrzeni był stosunkowo nieduży, rajdy kawaleryjskie nadal jeszcze odgrywały istotną rolę. Dotyczy to np. amerykańskiej wojny domowej w latach 1862-1865, wojny domowej w Rosji po I wojnie światowej, jak również wojny polsko-rosyjskiej z roku 1920. W innych warunkach, w tym przede wszystkim na frontach I wojny światowej, notujemy zmierzch rajdów kawaleryjskich. Ich miejsce wkrótce zajęły rajdy pancerne, stanowiące nową jakość.

Pionierami w opracowywaniu i rozwijaniu teorii rajdów pancernych byli Anglicy, przede wszystkim J. F. C. Fuller i B. H. Liddell Hart. W sensie doktrynalnym najwszechstronniej zostały one opracowane w latach trzydziestych w Związku Radzieckim i w Niemczech - jako sposób użycia i działania pancernych grup szybkich. W koncepcjach radzieckich rajdy stanowiły istotny element teorii głębokiej walki i operacji.

Poglądy międzywojenne znalazły w większości praktyczne potwierdzenie na polach bitew II wojny światowej. Odnosi się to zwłaszcza do niemieckich zagonów pancernych w Polsce w 1939 r., we Francji w 1940 r. i w Związku Radzieckim w 1941 r. oraz do działań radzieckich grup szybkich i oddziałów wydzielonych w latach 1942-1945. Charakterystyczną cechą rajdów pancernych z okresu II wojny światowej było to, że stanowiły one nie tylko działanie na rzecz sił głównych, ale często same przesądzały o wynikach danej operacji czy walki. Wynikało to z faktu, że wojska pancerne i zmechanizowane były nie tylko wojskami szybkimi, ale także koncentrowały w sobie podstawową siłę uderzeniową związków ogólnowojskowych (frontu, armii), w skład których wchodziły.

Po II wojnie światowej (podobnie jak po I) pojawiła się w tej dziedzinie sztuki wojennej nowa jakość. Jeżeli po I wojnie światowej były nią rajdy pancerne, to po II nową jakością stały się rajdy śmigłowcowe i pancerno-śmigłowcowe. Ich zapowiedź przyniosła już wojna koreańska; szerokie zastosowanie w praktyce bojowej znalazły one w wojnie wietnamskiej oraz kolejnych wojnach na Bliskim Wschodzie, a także podczas ostatniej wojny w Zatoce Perskiej. Wojny lokalne wykazały ponadto wzrastające we współczesnych warunkach znaczenie rajdów taktycznych, wykony-wanych przez małe pododdziały, w tym zwłaszcza w celu naruszenia nieprzyjacielskiego systemu ognia (szczególnie przeciwlotniczego) oraz systemu dowodzenia.

Wnioski z doświadczeń historycznych, w tym przede wszystkim z najnowszych konfliktów zbrojnych, uzasadniają tezę, że także na przyszłym polu walki rajdy mogą okazać się skutecznym sposobem realizacji zadań na tyłach przeciwnika. W porównaniu z minionymi wojnami w przyszłości będzie występować o wiele więcej potrzeb prowadzenia działań rajdowych, wzrośnie różnorodność celów takich działań. Nowe i bogatsze treściowo potrzeby i cele zarysowują się przede wszystkim w sferach ognia i informacji m.in.: zwalczanie

nieprzyjacielskiej broni precyzyjnej, sił i środków walki radioelektronicznej, dezorganizowanie działań przeciwnika w celu zmuszenia go do grupowania sił i tworzenia przez to opłacalnych obiektów dla własnych uderzeń ogniowych. Rozwój środków walki będzie przyczyniał się też do zwiększenia możliwości wykonywania rajdów na tyły przeciwnika.

Na czołowym miejscu - obok możliwości dokonywania wyrw w ugrupowaniu przeciwnika wysoce efektywną bronią precyzyjną i paraliżowaniu jego działań bronią radioelektroniczną - trzeba tu postawić pojawienie się możliwości wykonywania szczególnie skutecznych rajdów w wymiarze powietrznym i powietrzno-lądowym, w tym zwłaszcza przez wojska desantowo-szturmowe (powietrznoszturmowe) i przyszłościowe wojska powietrznozmechanizowane.

Różnorodność sytuacji i warunków pola walki pociąga za sobą różnorodność rodzajów (odmian, kategorii) rajdów. Ze względu na charakter celu wyróżnić można m.in. rajdy bojowe i specjalne, natomiast ze względu na skalę działań - rajdy taktyczne, operacyjne i strategiczne. Uwzględnienie środowiska działań oraz rodzaju sił wydzielonych do wykonania rajdu pozwala wyodrębnić rajdy lądowe, powietrzne, morskie. Lądowe z kolei można podzielić na kawaleryjskie (obecnie już kategoria wyłącznie historyczna), piesze, pancerne, śmigłowcowe, śmigłowcowo-pancerne. Specjalną odmianę stanowią rajdy partyzanckie.

Rajdy prowadzić mogą różne elementy ugrupowania wydzielone do wykonania zadań na tyłach przeciwnika. Nazwać je można skrótowo zgrupowaniami rajdowymi. Do najważniejszych z nich należą operacyjne i taktyczne oddziały wydzielone oraz będące ich elementami ugrupowania - pancerne lub śmigłowcowe oddziały i grupy rajdowe. Uwzględniając warunki polskiego teatru wojny oraz rozmach współczesnych operacji, można przewidywać, że najbardziej typowy skład zgrupowań rajdowych może być następujący: operacyjny oddział wydzielony w sile brygady lub dywizji, taktyczny oddział wydzielony w sile samodzielnego batalionu lub pułku, oddział rajdowy w sile kompanii lub batalionu; grupa rajdowa w sile plutonu lub kompanii. Ponadto rajdy mogą prowadzić desanty powietrzne, oddziały, pododdziały i grupy desantowo-szturmowe, zgrupowania partyzanckie, grupy specjalne i inne siły działające wewnątrz ugrupowania przeciwnika.

Najbardziej złożoną strukturę, w pełni obejmującą wszystkie wcześniej wyróżnione etapy rajdu, mają rajdy wykonywane przez operacyjne i taktyczne oddziały wydzielone, czyli przez te zgrupowania rajdowe, które wydzielane są z większego zgrupowania prowadzącego natarcie lub obronę. Rajd taki rozpoczyna się w ugrupowaniu wojsk własnych, prowadzi na tyły przeciwnika i kończy się ponownym połączeniem się z siłami głównymi. Takimi przede wszystkim rajdami zajmiemy się w dalszych rozważaniach. Zauważmy tutaj jedynie, że rajdy wykonywane przez oddziały i grupy rajdowe będące elementami ugrupowania oddziału wydzielonego, mają tę specyfikę, że rozpoczynają się i kończą wewnątrz ugrupowania przeciwnika. Są one częścią składową większego rajdu, są akcjami rajdowymi wykonywanymi w ramach rajdu o większej skali. Nie występuje tu problematyka dostania się na tyły przeciwnika. Pewne właściwości mają także i pozostałe fazy rajdu.

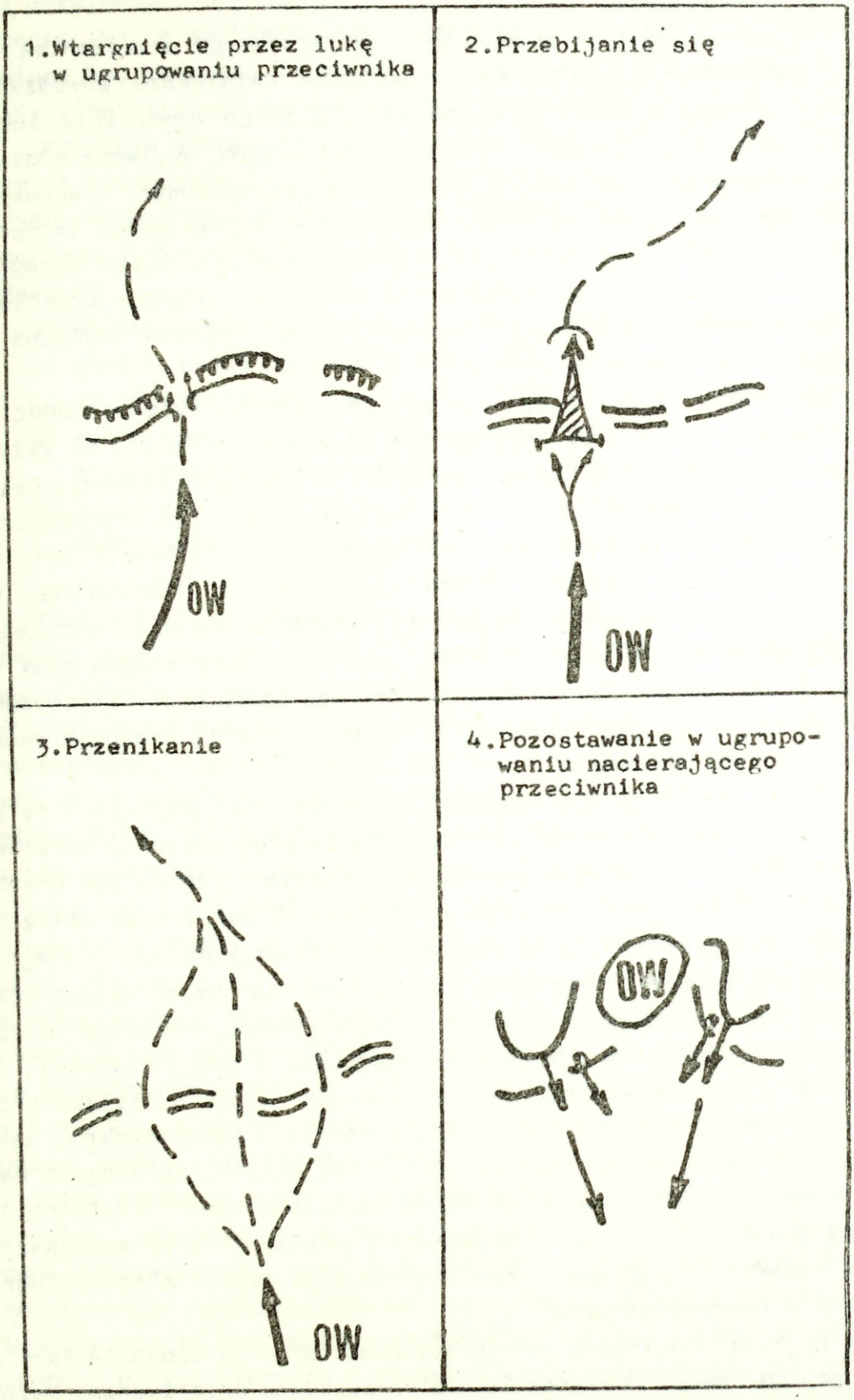
Rajdy operacyjnych oddziałów wydzielonych mogą być wykonywane w różnych warunkach, ale bynajmniej nie w każdych. Muszą to być warunki zapewniające w miarę swobodne oderwanie się zgrupowania rajdowego od sił głównych i szybkie wtargnięcie na tyły przeciwnika. Aby zapewnić jak najkorzystniejsze warunki wysłania oddziału wydzielonego w toku operacji zaczepnej wykonywanej w ramach przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia, niezbędne jest uprzednie wyraźne naruszenie zwartości zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, zapobieżenie zorganizowaniu przezeń obrony, a w razie jej zorganizowania - dokonanie w niej wyłomu i utworzenie luki w ugrupowaniu wojsk przeciwnika oraz przynajmniej unieruchomienie jego odwodów i obezwładnienie szczególnie groźnych środków walki, zwłaszcza broni precyzyjnej.

Ze względu na położenie wyjściowe wojsk wydzielonych do wykonania rajdu można wyróżnić dwa podstawowe sposoby jego rozpoczynania (przejścia do działań rajdowych): z marszu (po podejściu z głębi) i z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem (z walki). Zależnie od sytuacji operacyjnej, w tym przede wszystkim od warunków stworzonych przez siły główne na kierunku (rubieży) wejścia do działań, operacyjny (taktyczny) oddział wydzielony może rozpoczynać rajd na tyły przeciwnika metodą (rys. 10):

a) wtargnięcia przez lukę w jego ugrupowaniu;

b) przerwania (przebicia) się przez jego rubieżą obronną;

c) przenikania.

Rys. 10. METODY PRZEDOSTAWANIA SIĘ ODDZIAŁÓW WYDZIELONYCH NA TYŁY PRZECIWNIKA

c) przenikania;

d) pozostawanie w ugrupowaniu nacierającego przeciwnika.

Najbardziej pożądanym, rokującym największe powodzenie, jest pierwszy z powyższych sposobów. Dlatego utworzenie luki w ugrupowaniu przeciwnika na planowanym kierunku wysłania oddziału wydzielonego powinno być zawsze zawczasu wkomponowane w koncepcję danej operacji. Warunki przyszłego pola walki wskazują, że operacyjnie i taktycznie opłacalną metodą powinno w wielu wypadkach okazać się przenikanie, czyli wchodzenie w ugrupowanie przeciwnika jednocześnie na kilku kierunkach, siłami rozdzielonymi na samodzielne zgrupowania (człony).

Pierwszą fazą rajdu operacyjnego lub taktycznego oddziału wydzielonego jest przedostanie się elementu rajdowego na tyły przeciwnika (dotarcie do wyznaczonego rejonu lub obiektu). Celem działania w tym okresie jest jak najszybsze i z jak najmniejszymi stratami (z minimalnym uszczerbkiem zdolności bojowej) dotarcie do wyznaczonego rejonu (obiektu) na tyłach przeciwnika. Odpowiednio do tego myślą przewodnią działania oddziału wydzielonego powinno być w miarę możności unikanie starć z większymi siłami przeciwnika, które mogłyby hamować tempo rajdu i powodować przedwczesne (przed przystąpieniem do wykonania głównych zadań) zużywanie sił własnych.

Najczęściej uwzględnianą metodą działania zgrupowania rajdowego w początkowej fazie jest operowanie w ugrupowaniu marszowym i obchodzenie (omijanie) napotkanych sił przeciwnika lub przebijanie się przez nie. Działanie w kolumnach marszowych wewnątrz ugrupowania przeciwnika ma jednak wiele niedogodności. Dlatego w niektórych sytuacjach skuteczniejszą może się okazać metoda przenikania, a więc działanie w luźnym ugrupowaniu, podzielonym zawczasu na samodzielne zgrupowania (oddziały i grupy rajdowe), z których każde docierałoby do wyznaczonego rejonu na tyłach przeciwnika niezależnie od innych. Siły oddziału wydzielonego, zamiast liniowego rozmieszczenia na jednej bądź kilku drogach marszu, zostałyby przy takiej metodzie rozczłonkowane na autonomiczne zgrupowania rozrzucone na większej przestrzeni (przede wszystkim wszerz). Ugrupowanie takie można więc nazwać skrótowo ugrupowaniem rozczłonkowanym.

Oddział wydzielony może przyjmować takie ugrupowanie zawczasu, gdy od samego początku działa na zasadzie przenikania. Można

też przyjmować je dopiero w czasie rajdu wewnątrz ugrupowania przeciwnika. W obu jednak wypadkach siły oddziału wydzielonego powinny być zawczasu (w okresie przygotowawczym) podzielone na kilka samodzielnych zgrupowań (oddziałów lub grup rajdowych).

Powyższa struktura ugrupowania oddziału wydzielonego - kompozycja samodzielnych członów - potrzebna jest także w kolejnych fazach rajdu. Podczas wykonywania zadań na tyłach przeciwnika ugrupowanie elementu rajdowego powinno bowiem przede wszystkim zapewniać:

a) wszechstronność bojową, tj. możliwość wykonania zróżnicowanych zadań w różnorodnych warunkach operacyjnych (taktycznych) tak całością sił, jak i ich częściami;
b) manewrowość, czyli zdolność do szybkiego operowania wszystkich członów ugrupowania w całym obszarze objętym rajdem;
c) żywotność, tj. odpowiednią do wymaganego czasu trwania rajdu zdolność do samodzielnego działania w warunkach ciągłego oddziaływania przeciwnika.

Wymagania te narzucają konieczność jakościowo innego niż tradycyjne podejścia do problemu tworzenia ugrupowania wojsk na czas rajdu. Główną cechą ugrupowania rajdowego (na czas rajdu) jest autonomiczność wszystkich jego części składowych oraz - w rajdach operacyjnych - potrzeba organizowania specjalnego zgrupowania (oddziału) bazowego przeznaczonego do zapewnienia żywotności (odtwarzania zdolności bojowej) pozostałych, tzn. bojowych elementów (oddziałów i grup rajdowych). Oczywiście zgrupowanie bazowe musi być także zdolne do samodzielnego działania wewnątrz ugrupowania przeciwnika. Stosownie do swej podstawowej funkcji składa się ono z sił logistycznych zintegrowanych z bezpośrednio je osłaniającymi siłami bojowymi (zmechanizowanymi, pancernymi). Ponadto w jego skład wchodzi też stanowisko dowodzenia oraz inne, nie rozdzielone w danej chwili do oddziałów (grup) rajdowych, siły i środki, a także zgrupowanie śmigłowcowe (jeśli operacyjny oddział wydzielony nim dysponuje).

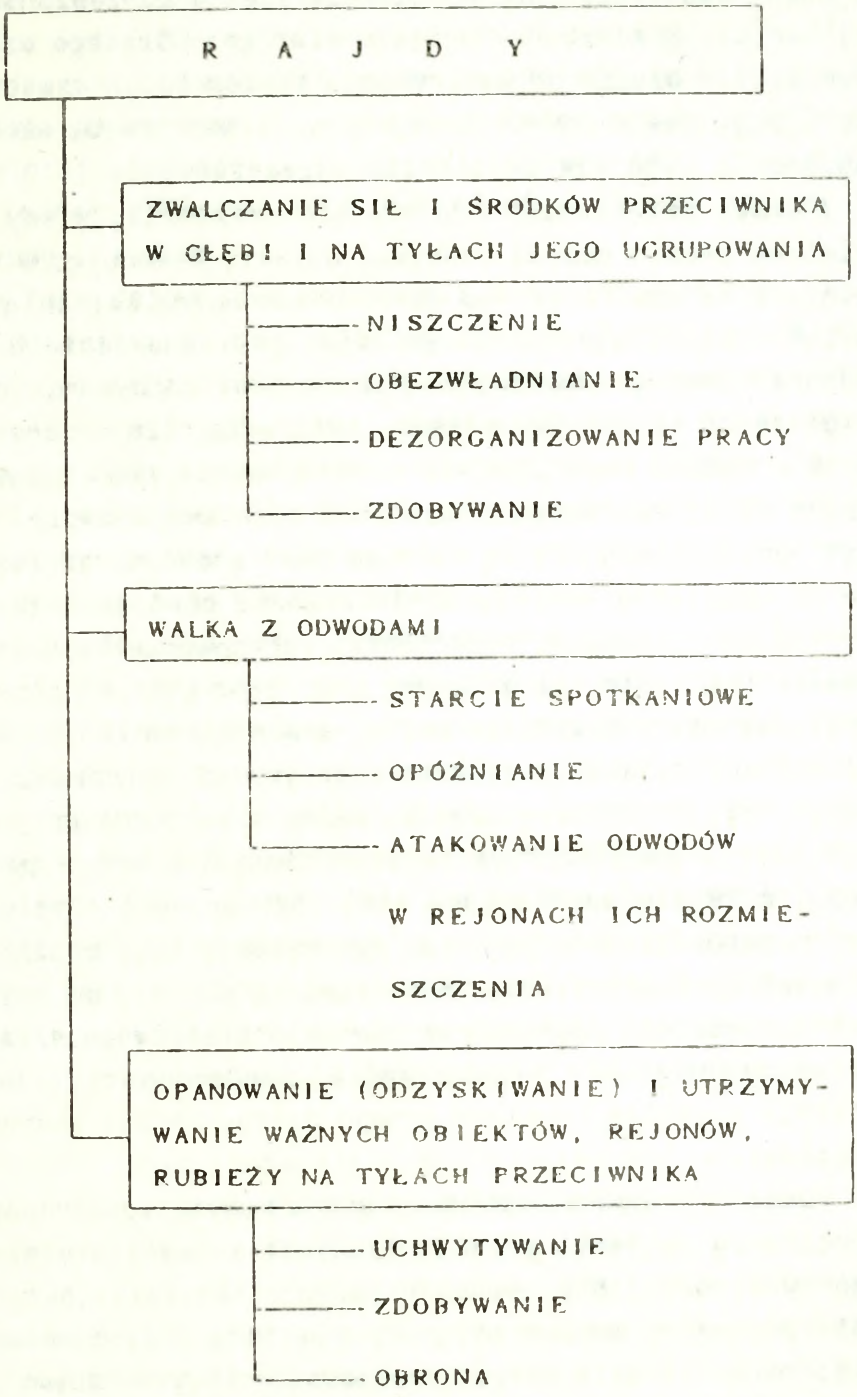
Aby zapewnić w miarę bezpieczne funkcjonowanie zgrupowania bazowego, wielkość jego sił bojowych powinna być co najmniej równa największemu z oddziałów (grup) rajdowych organizowanych w ramach danego oddziału wydzielonego. Niekiedy zgrupowanie bazowe równocześnie ze swą zasadniczą funkcją może pełnić także rolę sił głównych danego elementu rajdowego. Wtedy może ono obejmować swym

składem połowę i więcej jego sił bojowych.

Dwa powyższe warianty przeznaczenia i składu zgrupowania bazowego ściśle wiążą się z dwoma koncepcjami ugrupowania rajdowego. Najogólniej rzecz biorąc, można wyróżnić ugrupowanie rajdowe zwarte i luźne (rozczłonkowane). W pierwszym z nich oddział wydzielony prowadzi zdecydowaną większość swych sił w jednym przestrzennie skupionym zgrupowaniu (jest ono równocześnie zgrupowaniem bazowym), wysyłając jedynie co pewien czas pojedyncze oddziały (grupy) rajdowe w celu wykonywania zadań cząstkowych; w drugim zaś - działa cały czas kilkoma rozrzuconymi na znacznej przestrzeni samodzielnymi oddziałami (grupami) rajdowymi, a zgrupowanie bazowe zapewnia im jedynie cykliczne odtwarzanie zdolności bojowej.

Przyjęcie którejś z tych koncepcji zależy od warunków rajdu i rodzaju wykonywanych zadań. Zadania te można podzielić na trzy grupy (rys. 11): zwalczanie obiektów manewrowych, opanowywanie i utrzymywanie obiektów stałych (rejonów, rubieży) oraz walka z odwodami przeciwnika. Wykonywanie zadań pierwszej grupy obejmuje takie podstawowe elementy, jak: wczesne zlokalizowanie obiektu i następnie ciągłe śledzenie go (tropienie), w miarę skryte i szybkie podejście doń oddziału rajdowego (grupy rajdowej), wykonanie błyskawicznego uderzenia (napadu ogniowego), szybki odskok z miejsca akcji i skierowanie się do innego obiektu (niekiedy przygotowanie kolejnej akcji na ten sam obiekt w innym miejscu). Szczególną rolę w wykonaniu takich zadań będą odgrywać zgrupowania śmigłowcowe, w tym zwłaszcza użyte do przeprowadzenia rajdów desantowo-szturmowych (powietrznoszturmowych). Obiekty manewrowe można zwalczać dwoma metodami: zwalczania strefowego i selektywnego tropienia.

W ramach wykonywania zadań polegających na opanowywaniu i utrzymywaniu obiektów stałych (rejonów, rubieży) wyjątkowo ważne znaczenie ma dążenie do uprzedzenia sił przeciwnika i uchwycenie obiektu, który nie jest bezpośrednio przez niego broniony. Aby zapewnić sobie taką możliwość, zgrupowanie rajdowe często będzie musiało opóźniać siły przeciwnika zmierzające do obsadzenia danego obiektu. Skuteczną w wielu sytuacjach metodą zwiększenia szansy uchwycenia obiektu może być działanie o celu alternatywnym, które polega na jak najdłuższym zmierzaniu zgrupowania rajdowego w kierunku stwarzającym możliwość jednoczesnego zagrożenia co

Rys. 11. RODZAJE ZADAŃ WYKONYWANYCH W TOKU RAJDÓW

najmniej dwóm obiektom. Największą szansę uprzedzenia przeciwnika mają wojska przerzucane drogą powietrzną. Dlatego częstym zjawiskiem będzie użycie do wykonywania takich zadań desantów powietrznych. Mogą one stanowić integralny element rajdu albo też być wysadzane na jego kierunku przez przełożonego.

Jeśli przeciwnika nie uda się uprzedzić, wtedy oddział wydzielony będzie musiał zdobywać obiekt, wykonując w tym celu uderzenie z marszu. Atakować dany obiekt można całością sił z jednego lub z kilku kierunków. Wskazane jest uderzenie w ugrupowaniu jednorzutowym z odwodem; konieczne jest zdobywanie najpierw newralgicznych elementów obiektu, zwłaszcza różnych znajdujących się w nim urządzeń technicznych. Obrona opanowanego obiektu musi być zawsze okrężna oraz odznaczać się dużą aktywnością. Wobec wyjątkowo ograniczonego czasu na organizację obrony szczególne znaczenie ma umiejętne wykorzystanie walorów obronnych terenu.

Walkę z odwodami przeciwnika zgrupowanie rajdowe może podejmować w interesie sił głównych (na rzecz których prowadzony jest rajd) lub na potrzeby własne, w ramach zapewnienia sobie niezbędnej swobody działania podczas wykonywania innych zadań. Można wyróżnić trzy podstawowe sposoby walki z odwodami przeciwnika w ramach rajdu: powstrzymywanie (opóźnianie) odwodów podciąganych z głębi, natarcie spotkaniowe (bój spotkaniowy) oraz atak na odwody rozmieszczone w rejonie. Wykonywanie tego rodzaju zadań musi cechować szczególnie duża manewrowość, dążenie do związania walką podstawowych sił odwodu oraz szerokie stosowanie działań w wymiarze powietrznym. Z reguły walka z odwodem przeciwnika będzie ostatnim zadaniem w ramach danego rajdu, będzie stanowić jego zakończenie.

Jednym z podstawowych warunków pomyślnego wykonywania zadań wewnątrz ugrupowania przeciwnika jest zapewnienie niezbędnej do tego żywotności zgrupowania rajdowego. W skali taktycznej potencjał żywotności kumulowany jest w okresie przygotowawczym na cały rajd; odtwarzanie zużytych zdolności bojowych odbywa się po jego zakończeniu. Natomiast w skali operacyjnej zdolność bojowa musi być odtwarzana podczas rajdu. Zadanie to wykonuje zgrupowanie bazowe. W tym celu, przemierzając trasę rajdu razem z oddziałami (grupami) rajdowymi, rozwija się co pewien czas tworząc tzw. enklawę operacyjną. W ramach operacyjnego oddziału wydzielonego enklawa operacyjna obejmuje: rejon bazowy, tj. rejon rozwinięcia

sił i środków nie rozdzielonych oddziałom (grupom) rajdowym, rejon odpoczynku oddziałów (grup) rajdowych, pozycje ubezpieczeń i rejon rozmieszczenia odwodu sił bojowych. Poszczególne oddziały (grupy) rajdowe po wykonaniu określonych zadań przybywają do enklawy i są w niej obsługiwane przez siły bazowe oraz tam odpoczywają. W jednej enklawie mogą odtwarzać zdolność bojową 1-3 oddziały (grupy) rajdowe.

Końcową fazą rajdu jest połączenie z siłami głównymi. W odniesieniu do działania oddziałów wydzielonych można wyróżnić trzy warianty tej fazy: opanowanie określonego rejonu i czekanie w nim na podejście sił głównych, przebijanie się do wojsk własnych, wycofywanie się pod naporem przeciwnika. W każdym z tych wariantów połączenie elementu rajdowego z siłami głównymi odbywa się z jednoczesnym prowadzeniem walki z przeciwnikiem, co wymaga szczególnie precyzyjnego współdziałania.

W wypadku kończenia rajdu opanowaniem i obroną określonego rejonu szczególnie konieczne jest odpowiednio wczesne ustalenie kierunków podejścia nacierających wojsk własnych oraz wyznaczenie na tych kierunkach, w łatwo rozpoznawalnych miejscach, głównych i zapasowych punktów spotkania. W sumie stanowią one rubież spotkania. Wyznaczać się również powinno rubież przerwania ognia (rubież bezpieczeństwa), poza którą współdziałające wojska nie mogą prowadzić ognia bez uprzedniego uzgodnienia. Oprócz ustalenia sygnałów i znaków rozpoznawczych wyznaczyć należy także przewodników, którzy powinni przejmować na punktach spotkania podchodzące wojska i przeprowadzać je przez rejon oddziału wydzielonego.

Inne warunki połączenia się z siłami głównymi powstaną w razie konieczności przebijania się do wojsk własnych. Wtedy oddział wydzielony działa aktywnie i atakuje. Jest tu pewne podobieństwo do pierwszej fazy rajdu. Warunki będą jednak trudniejsze, ewentualna pomoc ze strony sił głównych na ogół dużo mniejsza. Podstawowe znaczenie ma umiejętny wybór kierunku przebijania się, kierunek ten powinien w miarę możności prowadzić przez najsłabsze miejsce w ugrupowaniu przeciwnika i w terenie dogodnym do maskowania. Bardzo ważne jest wtedy dążenie do zaskoczenia przeciwnika, do ukrycia jak najdłużej rzeczywistego kierunku przebijania się. Wojska działające od frontu mogą niekiedy wykonywać uderzenie na spotkanie wychodzącego oddziału wydzielonego,

najczęściej będą jednak utrzymywać ustaloną rubież. Zasady bezpośredniego spotkania i łączenia się z wojskami własnymi będą podobne do omawianych przy poprzednim wariancie.

Najtrudniejsze warunki kończenia rajdu powstaną w wariancie wycofywania się oddziału wydzielonego z ugrupowania przeciwnika pod naporem jego atakujących sił (odwodów). Inicjatywę ma tutaj przeciwnik, on prowadzi aktywne, zaczepne działania. Z punktu widzenia sposobu działania wyjście z rajdu metodą wycofywania się stanowi połączenie opóźniania odwodu i przebijania się. Niekiedy wycofujący się oddział wydzielony może zatrzymać nacierającego przeciwnika jeszcze przed połączeniem się z wojskami własnymi i przejąć rolę sił przesłaniania (ubezpieczeń) wojsk broniących się na tym kierunku. Częściej jednak będzie się wycofywać poza rubież obronną. Ogólne zasady spotkania się i połączenia podobne będą do omawianych przy poprzednich wariantach. Szczególnie ważne jest tutaj uzgodnienie i skoordynowanie ognia, aby zapewnić jak najskuteczniejsze wsparcie oddziału wydzielonego i nie dopuścić do powstania luki między strefami ognia wojsk wycofujących się i broniących.

Po wyjściu z walki oddział wydzielony przechodzi do wyznaczonego rejonu, gdzie odtwarza zdolność bojową. Kończy ostatecznie rajd osiągnięciem gotowości do wykonania kolejnego zadania.

Kończąc omawianie problematyki rajdów, można sformułować tezę o częstym stosowaniu takich działań na tyłach przeciwnika, pozwalających tworzyć tam rozległy swoisty "drugi front", wspomagający wykonywanie zadań przez siły główne. Trzeba więc przygotowywać do organizowania i wykonywania rajdów wszystkie sztaby i wojska. Tylko to może zapewnić niezbędną elastyczność reagowania bojowego, zdolność do wyprzedzania przeciwnika w działaniu będącą nieodzownym warunkiem powodzenia w przyszłej walce i operacji.

2.6. DZIAŁANIA POWIETRZNO-LĄDOWE

Panuje zgodne na ogół przekonanie, że przyszłe działania zbrojne wojsk lądowych będą przede wszystkim działaniami powietrzno-lądowymi. Przesądzają o tym kierunki rozwoju środków walki, a zwłaszcza coraz szersze wprowadzanie do wojsk lądowych śmigłowców. Dlatego zasadne wydaje się szczególne potraktowanie problematyki działań powietrzno-lądowych zarówno w praktyce szkoleniowej, jak i w rozważaniach teoretycznych. W niniejszym podrozdziale przedstawia się interpretację głównych kategorii pojęciowych, analizę genezy i dotychczasowej ewolucji teorii i praktyki działań powietrzno-lądowych oraz zarysowuje możliwe tendencje rozwoju tego typu działań w przyszłości.

2.6.1. PODSTAWOWE POJĘCIA

Na początku naszych rozważań wypada wyjaśnić pojęcie "powietrzny wymiar walki wojsk lądowych". Warto zauważyć, że często używa się w tym wypadku zamiennie nazwy "trzeci wymiar". Pojawił się on na początku XX wieku, kiedy to dzięki lotnictwu do głębokości i szerokości pola walki doszła jeszcze wysokość. Powierzchniowe pole walki przekształciło się w przestrzenne. Obecnie na treść pojęcia "powietrzny wymiar walki wojsk lądowych" składa się walka sił i środków powietrznych należących do tych wojsk z przeciwnikiem powietrznym i naziemnym oraz walka sił i środków naziemnych z przeciwnikiem powietrznym. Rozumie się pod tym także wykorzystanie przestrzeni powietrznej do przerzutu sił i środków naziemnych na polu walki oraz realizacji różnych przedsięwzięć z zakresu dowodzenia, wsparcia i zabezpieczenia działań zbrojnych.

Istnieje również potrzeba bliższego wyjaśnienia sposobu rozumienia takich - odnoszących się do wojsk lądowych - terminów, jak "aeromobilność", "ruchliwość powietrzna", "manewrowość powietrzna".

Otóż terminy te oznaczają jedną z istotnych cech (właściwości) współczesnych wojsk lądowych, jaką jest zdolność do działania w powietrzu. "Aeromobilność" i "ruchliwość powietrzna" są synonimami. Oznaczającą zdolność wojsk do działania w powietrzu, odnoszą się do wszelkiego ruchu wojsk zarówno w czasie walki, jak i

poza nią, dotyczą ruchu wojsk w powietrzu, zarówno w czasie bezpośredniego starcia z przeciwnikiem, jak i w czasie manewru przed lub po starciu. "Aeromobilność" ("ruchliwośc powietrzna") jest więc pojęciem o szerszym znaczeniu, ogólniejszym, nadrzędnym w stosunku do pojęcia "manewrowość powietrzna". Różnica między nimi jest tego rodzaju, jak między ruchem a manewrem (ruch jest pojęciem ogólniejszym od manewru).

Wiąże się z tym rozróżnienie między jednostkami (lub elementami ugrupowania) powietrznomanewrowymi i areomobilnymi. Pierwsze są to jednostki lub elementy ugrupowania zdolne tylko do wykonywania manewru w powietrzu, środki transportu powietrznego służą tylko do przerzutu wojsk z jednego miejsca w drugie, nie używa się ich do bezpośredniego prowadzenia walki. Taki charakter mają dotychczasowe wojska powietrznodesantowe, a także doraźnie organizowane taktyczne desanty powietrzne. Z kolei formacje aeromobilne to takie, które zdolne są nie tylko do manewrowania w przestrzeni, ale także do prowadzenia walki w powietrzu i z powietrza. Są to wojska (związki taktyczne, oddziały, pododdziały) powietrznoszturmowe (desantowo-szturmowe) oraz takie elementy ugrupowania bojowego, jak oddziały i grupy desantowo-szturmowe.

Potrzebne są również bliższe objaśnienia dotyczące sposobu rozumienia funkcjonujących w naszym słownictwie wojskowym terminów: "działania (wojska) powietrznodesantowe, powietrznoszturmowe, desantowo-szturmowe". Działania powietrznodesantowe to, innymi, słowy desant lub desantowanie wojsk z powietrza. Działania powietrznoszturmowe z kolei - to szturm z powietrza. Tym więc, to co odróżnia działania (i wojska) powietrznodesantowe od powietrznoszturmowych, różni też desant powietrzny od szturmu powietrznego.

Istota desantowania (desantu) powietrznego polega na przetransportowaniu na terytorium przeciwnika sił naziemnych za pomocą sił i środków powietrznych. Rola tych ostatnich ogranicza się do przewiezienia sił i środków naziemnych w rejon desantowania i wysadzenia ich tam (wyrzucenia na spadochronach). Po wykonaniu tego zadania środki powietrzne wracają do rejonów bazowania w ugrupowaniu wojsk własnych, a wojska desantowane prowadzą na tyłach przeciwnika już wyłącznie działania naziemne.

Szturm powietrzny natomiast nie zawsze musi zawierać w sobie element desantowania, chociaż najczęściej tak właśnie jest. Nowoczesne śmigłowce (desantowe i bojowe) powodują jednak, że może to niekiedy być np. atak z powietrza śmigłowców bojowych i prowadzenie ognia ze śmigłowców przez przewożone na nich wojska bez ich wysadzania (spieszania). Jest to analogia do ataku piechoty bezpośrednio na wozach bojowych (bez spieszania się). Ponadto nawet w razie wylądowania części piechoty, w celu zaatakowania obiektu bezpośrednio na lądzie, śmigłowce nadal pozostają w rejonie działań bojowych. Piechota jest przez nie wspierana ogniem i po wykonaniu zadania może na nie ponownie załadować się i odlecieć z danego rejonu działań bojowych w inny lub też powrócić w ugrupowanie wojsk własnych. Jest to w swej istocie idea rajdu powietrznoszturmowego. Warto tu przy okazji zauważyć, że o ile desant powietrzny wykonywany jest zawsze na terytorium przeciwnika, o tyle szturm powietrzny może być wykonywany także w walce na własnym terytorium, np. podczas zwalczania desantów przeciwnika lub innych jego sił działających wewnątrz naszego ugrupowania.

Taka koncepcja szturmu powietrznego odnosi się oczywiście głównie do wojsk (związków, oddziałów, pododdziałów) odpowiednio do działań przygotowywanych i dysponujących własnymi śmigłowcami desantowymi i bojowymi. Nazywa się je najczęściej - zgodnie z istotą ich działania - wojskami powietrznoszturmowymi. Swego czasu nazywane były również kawalerią powietrzną, a obecnie spotyka się też termin "wojska desantowo-szturmowe", "powietrzno-zmechanizowane", "śmigłowcowe". Poniżej omówiono krótko powyższe terminy.

Kawalerią powietrzną nazywano pierwsze formacje śmigłowcowe, głównie z powodu analogii wykonywanych przez nie zadań do funkcji spełnianych przez jednostki kawalerii w końcowej fazie ich istnienia (rozpoznanie, ubezpieczenie). Było to także swego rodzaju pokłosie uprzednich prób wprowadzenia terminów "kawaleria pancerna", "grenadierzy pancerni" itp. Amerykanie sformowali dywizję kawalerii powietrznej podczas wojny w Wietnamie. Po jej rozformowaniu zanikł stopniowo również sam termin. Nie przyjął się on głównie z uwagi na znaczne poszerzenie możliwych zadań realizowanych przez śmigłowce na polu walki. Od kilku już lat występuje on raczej jako nazwa potoczna, staje się powoli kategorią historyczną. W swym uprzednim ścisłym znaczeniu zastąpiony został przez

termin "wojska powietrznoszturmowe". Oznacza on jednostki będące swego rodzaju piechotą powietrzną, a więc wojskiem lekkim, wyposażonym w broń strzelecką i lekkie środki artyleryjskie i rakietowe, przemieszczającym się i walczącym na śmigłowcach.

Wojska powietrznozmechanizowane, z kolei, to przyszłościowy rodzaj wojsk w wojskach lądowych, mówiąc najogólniej i najprościej - to wojska zmechanizowane "podniesione" w powietrze. Podstawowym środkiem bojowym w takich wojskach - będącym odpowiednikiem bojowego wozu piechoty w wojskach zmechanizowanych - będzie śmigłowiec desantowo-bojowy (desantowo-szturmowy), silnie uzbrojony i zdolny do przewożenia kilku lub kilkunastoosobowej załogi (strzelców powietrznych). W formacjach powietrznozmechanizowanych, oprócz pododdziałów powietrznoszturmowych, na śmigłowcach desantowo-bojowych znajdują się (będą znajdować się) pododdziały śmigłowców szturmowych (w tym przeciwpancernych), spełniające rolę artylerii powietrznej, a także pododdziały śmigłowców myśliwskich, rozpoznania, dowodzenia i łączności, walki radioelektronicznej, transportowych itp. - przeznaczonych do zabezpieczenia działań bojowych. Biorąc pod uwagę, że podstawowym środkiem walki i zabezpieczenia takich wojsk jest śmigłowiec, można stosować wobec nich nazwę "wojska śmigłowcowe", chociaż jest to termin jeszcze ogólniejszy, obejmujący swym zakresem także np. samodzielne jednostki lotnictwa wojsk lądowych, nie wchodzące bezpośrednio w skład formacji powietrznozmechanizowanych.

Oczywiście formacje powietrznozmechanizowane nie powstaną od razu. Nasycenie wojsk lądowych śmigłowcami następuje bowiem stopniowo. Dlatego nie ulega wątpliwości, że będą powstawać i przez długi czas istnieć formacje "przejściowe", choćby w postaci związków śmigłowcowo-pancernych lub śmigłowcowo-zmechanizowanych. Dopóki np. w obecnych dywizjach zmechanizowanych i pancernych śmigłowców jest niewiele, nie ma jeszcze potrzeby wprowadzenia nowego terminu. Jeżeli jednak liczba środków powietrznych zwiększy się i orientacyjnie przekroczy 25% liczby wszystkich podstawowych środków bojowych (czołgów, BWP), wtedy należałoby już mówić o nowej jakości. Zasadne byłoby wtedy wprowadzenie terminu "śmigłowcowo-pancerny" lub "śmigłowcowo-zmechanizowany" związek taktyczny. Warto zauważyć, że np. obecne amerykańskie dywizje zmechanizowane w swej istocie stają się już stopniowo takimi właśnie związkami taktycznymi.

Odrębne miejsce trzeba poświęcić terminom "działania desantowo-szturmowe", "wojska desantowo-szturmowe", "oddziały (grupy) desantowo-szturmowe". Działania (operacje) desantowo-szturmowe są to działania składające się z odrębnych akcji desantowych i akcji szturmowych, jest to suma wykonywanych w różnym miejscu lub czasie desantów powietrznych i uderzeń powietrznoszturmowych. W tym sensie wojskami desantowo-szturmowymi nazywamy wojska etatowo wyposażone i specjalnie przygotowane zarówno do wykonywania desantów powietrznych , jak i prowadzenia działań powietrznoszturmowych. Część danej formacji desantowo-szturmowej (związek, oddział, pododdział) może być użyta w roli desantu powietrznego, część zaś - do przeprowadzenia akcji powietrznoszturmowej.

Od związków, oddziałów i pododdziałów wojsk desantowo-szturmowych należy odróżnić doraźnie tworzone zgrupowania[4] i grupy desantowo-szturmowe. Organizuje się je z pododdziałów śmigłowców i piechoty wzmacnianej innymi siłami i środkami. Zgrupowania i grupy desantowo-szturmowe są elementami ugrupowania wojsk, przy czym zgrupowania organizuje się na szczeblu operacyjnym (jest to element ugrupowania operacyjnego), natomiast grupy desantowo-szturmowe organizowane są na szczeblach taktycznych, jako elementy ugrupowania taktycznego). Przeznaczone są do zwalczania ważnych obiektów w ugrupowaniu przeciwnika metodą szturmu powietrznego, a w stosunku do niektórych obiektów - opanowywania ich do czasu podejścia sił głównych. W tym drugim wypadku takie zgrupowanie lub grupa działa metodą desantu powietrznego. Można więc w uproszczeniu powiedzieć, że zgrupowanie desantowo-szturmowe (grupa desantowo-szturmowa) jest kolejną, jakościowo wyższą odmianą taktycznego desantu powietrznego (desantu śmigłowcowego). Wyższość ta wyraża się w wykonywaniu zadań zarówno przez desantowanie, jak i metodą szturmu powietrznego. W odróżnieniu od desantu zgrupowanie desantowo-szturmowe (grupa desantowo-szturmowa) otrzymuje zazwyczaj więcej niż jedno zadanie do wykonania na tyłach przeciwnika (lub też zadanie wykonywane w więcej niż jednym miejscu). W razie otrzymania jednego zadania - zgrupowanie

---

[4] Terminem "zgrupowanie desantowo-szturmowe" proponuje się zastąpić używany do tej pory w takim wypadku termin "oddział desantowo-szturmowy". Oddziałami desantowo-szturmowymi są bowiem także samodzielne bataliony etatowych wojsk desantowo-szturmowych, co prowadziło często do niepotrzebnych nieporozumień.

(grupa) po jego wykonaniu wraca na śmigłowcach w ugrupowanie wojsk własnych. Podstawowym, w związku z tym, sposobem prowadzenia działań bojowych przez zgrupowania (grupy) desantowo-szturmowe są śmigłowcowe rajdy desantowo-szturmowe.

Dotychczasowe ustalenia terminologiczne dają wystarczające już podstawy do scharakteryzowania terminów "powietrzno-lądowe" i "lądowo-powietrzne" działania bojowe. Terminy te są w zasadzie niemal równoznaczne. Oznaczają, że dane działania rozpatrywane jako całość (zbiór działań) składają się z (są sumą) działań lądowych (naziemnych - skierowanych przeciwko nieprzyjacielowi naziemnemu i powietrznemu) oraz powietrznych (również skierowanych przeciwko nieprzyjacielowi naziemnemu i powietrznemu). Termin "powietrzno-lądowe" wskazuje jednakowoż na pewną przewagę (pod jakimś względem: ilościowym, jakościowym) działań lądowych; w ramach danej całości są ważniejsze, podstawowe i główne - działania powietrzne są ich uzupełnieniem, są to więc działania lądowe uzupełnione częściowo działaniami powietrznymi. Powietrzność jest tu jakby tylko pewnym "zabarwieniem" lądowości. Wedle tej samej zasady termin "działania lądowo-powietrzne" oznacza zbiór działań, w których osnowę stanowią działania powietrzne. Np. działaniami lądowo-powietrznymi można nazwać działania lotnictwa wojsk lądowych, którego uderzenia potęgowane są akcjami grup pancernych, a działaniami morsko-powietrznymi - działania lotnictwa sił morskich.

Zasadne jest niewątpliwie pytanie, kiedy dane działania są jeszcze działaniami lądowymi, a kiedy już powietrzno-lądowymi? Innymi słowy: od jakiego stopnia (poziomu) występowania cechy "powietrzności" można mówić o pojawieniu się nowej jakości: o przekształceniu się działań lądowych w powietrzno-lądowe? Nie ulega np. wątpliwości, że nie nazwiemy działaniem powietrzno-lądowym natarcia pułku zmechanizowanego, jeżeli w ciągu doby walki lotnictwo na jego rzecz wykonuje jedno zadanie wysiłkiem jednego eskadrolotu śmigłowców. Ale już trzeba byłoby chyba tak nazwać wspierane przez eskadrę śmigłowców krótkotrwałe uderzenie takiego pułku, np. na dywizjon artylerii przeciwnika (jako wykonanie jednego z zadań podczas rajdu na tyłach nieprzyjaciela). Widać z powyższego, że chodzi tu o pojęcia względne, które trzeba zawsze odnosić do skali działań, ich rozmachu rzeczowego, przestrzennego i czasowego. Myślę, że umownym wyróżnikiem może tu być wielkość,

skala czy też znaczenie udziału środków powietrznych i obrony powietrznej w realizacji wszystkich zadań wykonywanych w ramach danego działania.

Z połączenia dwóch sfer (lądowej i powietrznej) mogą powstać cztery kombinacje, tj. działania lądowe, powietrzno-lądowe, lądowo-powietrzne i powietrzne. Można w związku z tym umownie przyjąć, że jeżeli spośród wszystkich zadań jednostkowych realizowanych w ramach danego działania nie więcej niż 1/4 jest realizowana w powietrzu lub z powietrza, natomiast pozostałe - przez siły i środki naziemne, wtedy będziemy mówili o działaniach lądowych (naziemnych). Jeżeli zaś wskaźnik takich zadań mieści się między 1/4 a 1/2, to działania takie nazwiemy powietrzno-lądowymi, jeżeli między 1/2 a 3/4 - lądowo-powietrznymi.

Po przedstawieniu terminologicznej interpretacji podstawowych pojęć związanych z powietrznym wymiarem walki wojsk lądowych przejdźmy teraz do rozpatrzenia problemów merytorycznych, rozpoczynając od scharakteryzowania genezy i dotychczasowego rozwoju teorii i praktyki działań powietrzno-lądowych.

2.6.2. DOTYCHCZASOWA EWOLUCJA DZIAŁAŃ POWIETRZNO-LĄDOWYCH

Geneza powietrzno-lądowych działań bojowych wiąże się z pojawieniem się lotnictwa wojskowego. Warto jednak zauważyć, że nie od razu dostrzeżono olbrzymie możliwości bojowe tkwiące w samolocie. Pojawienie się samolotów na polach bitew I wojny światowej nie zrewolucjonizowało od razu sposobów prowadzenia działań zbrojnych. Stworzyło jednak obiektywne przesłanki do opracowania i rozwinięcia po wojnie różnych koncepcji bojowego wykorzystania sił powietrznych. Najpełniejszym tego odzwierciedleniem jest teoria wojny powietrznej autorstwa G. Douheta. Według tej teorii siły powietrzne miały być samodzielnym czynnikiem strategicznym w rozstrzyganiu wojen. Właśnie w sferze strategicznej leżały ewentualne powiązania i sprzężenia między powietrznymi i lądowymi (także morskimi) działaniami bojowymi. Oczywiście G. Douhet przewidywał także istnienie lotnictwa wojsk lądowych, lecz miało to być wyłącznie lotnictwo pomocnicze, usługowe. Można więc stwierdzić, że wedle pierwszych, liczących się po I wojnie światowej te-

orii wojskowych, uwzględniających użycie sił powietrznych, kształtowanie powietrzno-lądowego wymiaru działań rozpoczęło się od skali strategicznej.

Ilościowy i jakościowy rozwój lotnictwa oraz powstanie wojsk powietrznodesantowych - to czynniki, które spowodowały pojawienie się koncepcji zespalania działań powietrznych i lądowych w skali operacyjnej. Znalazło to swój wyraz zwłaszcza w radzieckiej teorii głębokiej operacji, w której to istotnym elementem było współdziałanie lotnictwa, wojsk powietrznodesantowych i wojsk lądowych w osiąganiu celów danej operacji. Biorąc pod uwagę znaczenie i dużą liczbę zadań wykonywanych w głębi ugrupowania przeciwnika przez lotnictwo i wojska powietrznodesantowe, można przyjmować, że założenia teoretyczne głębokiej operacji czyniły pierwowzór operacji powietrzno-lądowych. W ramach tej teorii M. Tuchaczewski chyba jako pierwszy na początku lat trzydziestych wysunął ideę tzw. zmotoryzowanych desantów lotniczych, będących w istocie pierwowzorem nowocześnie pojmowanych wojsk powietrznozmechanizowanych[5].

Podobne koncepcje i założenia były przyjmowane w doktrynie wojskowej Niemiec bezpośrednio przed II wojną światową. Niemcy preferowali właśnie ścisłe sprzęgnięcie działań lotnictwa i wojsk pancernych w skali operacyjnej. Doktrynę tę w pełni i z powodzeniem zastosowali w operacjach zaczepnych w wojnie z Polską w 1939 roku, z koalicją państw zachodnich w 1940 roku oraz w początkowym okresie wojny ze Związkiem Radzieckim. Wspierane bezpośrednio przez lotnictwo zagony pancerne nadawały powietrzno-lądowy charakter działaniom wojsk niemieckich na kierunkach głównych uderzeń. Mniejsze natomiast, z tego punktu widzenia, znaczenie miało użycie desantów powietrznych. W zasadzie tylko w Holandii, w maju 1940 roku niemieckie wojska skorzystały bezpośrednio z efektów działania swych spadochroniarzy. Pozostałe akcje powietrznodesantowe miały głównie charakter dywersji, a jedna była samodzielną operacją (desant na Kretę).

---

5 M. N. Tuchaczewski: Pisma wybrane,t. II. Warszawa 1966; s.205 - 206. Pierwszy eksperymentalny zmotoryzowany oddział powietrznodesantowy utworzono w Armii Radzieckiej w 1930 roku.
V.Ivanov: Marszal M. N Tuchaczewskij. Moskwa 1985; s.274-275.
Sovetskie vozdusznodesantnye. Moskwa 1986, s.12.

Podobne wnioski wynikają z analizy działań wojsk koalicji antyniemieckiej, zarówno na froncie wschodnim, jak i zachodnim. Wojska powietrznodesantowe okazały się na ogół mało skuteczne w operacjach wykonywanych wspólnie z wojskami lądowymi. Istotną rolę odgrywały jedynie na teatrach morskich i morsko-lądowych, w operacjach powietrzno-morskich.

Praktyka powietrzno-lądowych działań bojowych kształtowała się zatem w II wojnie światowej tylko pod wpływem udoskonalenia zasad i sposobów oraz zwiększania się zakresu operacyjnego wykorzystania lotnictwa wspólnie z wojskami pancernymi i zmechanizowanymi. II wojna światowa to okres ugruntowania się powietrzno-lądowego charakteru działań bojowych w skali operacyjnej. Powietrzny wymiar walki nie dotarł jeszcze do taktyki wojsk lądowych, szczeble taktyczne tych wojsk nie dysponowały jeszcze swoimi środkami powietrznymi.

Zmiana sytuacji pod tym względem nastąpiła dopiero po II wojnie światowej, głównie za sprawą upowszechniania w wojskach lądowych nowego środka walki, jakim jest śmigłowiec. Wyraźnych na to dowodów dostarczają wojny lokalne, poczynając już od wojny koreańskiej na początku lat pięćdziesiątych. Początkowo śmigłowce były tylko środkiem transportowym i służyły głównie do spełniania funkcji zabezpieczających (łączność, rozpoznanie, zaopatrywanie, ewakuacja itp.). Stopniowo jednak przekształcały się w środek bojowy. W wyniku tego pojawiły się desanty śmigłowcowe, a w ślad za nimi śmigłowcowe rajdy bojowe. Powstały formacje nowego rodzaju wojsk - tzw. kawalerii powietrznej. Desanty śmigłowcowe, rajdy kawalerii powietrznej, duże natężenie działań lotnictwa na rzecz wojsk lądowych - powodowały sukcesywne utrwalanie się i poszerzanie praktyki operacji powietrzno-lądowych. Jednocześnie zaczęła kształtować się praktyka działań powietrzno-lądowych w skali taktycznej, głównie w postaci prowadzenia działań powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych przez jednostki kawalerii powietrznej w Wietnamie oraz współdziałania desantów śmigłowcowych ze zgrupowaniami pancernymi i zmechanizowanymi w wojnach na Bliskim Wschodzie (zwłaszcza w 1973 roku oraz w Libanie w 1982 roku). O wyjątkowo silnym współcześnie zintegrowaniu wymiaru powietrznego z lądowym i morskim na wszystkich szczeblach działań bojowych świadczy również wojna brytyjsko-argentyńska o Falklandy oraz wojna w Zatoce Perskiej w 1991 roku.

W siłach zbrojnych NATO wnikliwie analizowano powyższe doświadczenia i transponowano je na warunki europejskiego teatru wojny. Powstawały różne teorie i koncepcje. Jednocześnie coraz powszechniej wprowadzano śmigłowce do wojsk lądowych, głównie jako środek przeciwpancerny, ale także jako śmigłowce szturmowe, przeznaczone do wykonywania innych zadań ogniowych na rzecz wojsk zmechanizowanych i pancernych. Współcześnie teoria działań powietrzno-lądowych znalazła najpełniejszy wyraz w amerykańskiej koncepcji "operacji (bitwy) powietrzno-lądowej ". Koncepcja ta została przyjęta również w siłach zbrojnych innych państw NATO. Traktowana jest ona jako docelowy model prowadzenia działań zbrojnych, możliwy do wdrażania stopniowo, w miarę wyposażania wojsk w odpowiednie ku temu środki. Od wielu już lat praktycznie nie ma żadnego większego ćwiczenia wojsk lądowych, w którym nie byłby eksponowany powietrzny wymiar działań w postaci zwłaszcza desantów powietrznych czy też rajdów powietrznoszturmowych.

Problematyka ta była także silnie eksponowana w teorii, ustaleniach doktrynalnych i praktyce ćwiczeń sił zbrojnych państw Układu Warszawskiego. Jeśli chodzi o poglądy teoretyczne, to zainteresowania powietrznym wymiarem walki wojsk lądowych, opartym na śmigłowcach, datują się również od pierwszych doświadczeń z użyciem śmigłowców w wojnach lokalnych. Uwaga koncentrowała się początkowo głównie na kwestiach użycia i działania desantów śmigłowcowych. W polskiej myśli wojskowej pierwsze, pogłębione w ramach szerszej dyskusji, uogólnienia i koncepcje szkoleniowe w tym zakresie pojawiły się pod koniec lat pięćdziesiątych[6]. Nie ograniczono się przy tym tylko do rozpatrywania bieżących problemów. Zajmowano się perspektywami rozwoju wojsk śmigłowcowych, kreślono śmiałe przewidywania co do wizji przyszłego powietrzno-lądowego pola walki[7]. Zainteresowanie tymi sprawami było ciągle podtrzymywane i odnawiane.

Kolejny znaczący krok w tym względzie przyniosła połowa lat siedemdziesiątych, gdy pojawiły się śmigłowce desantowo-szturmowe, stanowiące jakościowo nowy środek walki, który w znacznym

---

[6] M.in. dyskusja na ten temat toczyła się na łamach "Myśli Wojskowej". Jej podsumowanie - zob. "Myśl Wojskowa" 1959, nr 4.

[7] Np. M. Sadykiewicz: Kawaleria powietrzna. Warszawa 1958

stopniu wzbogacił powietrzny wymiar walki wojsk lądowych.

Obecny charakter powietrzno-lądowego pola walki determinowany jest w głównej mierze stanem organizacyjno-technicznym wojsk lądowych i przewidywanymi tendencjami ich rozwoju. Podstawowymi komponentami wojsk lądowych rzutującymi na strukturę i właściwości powietrzno-lądowego pola walki są: lotnictwo wojsk lądowych, wojska OPL oraz wojska powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe.

Podstawowym środkiem w lotnictwie wojsk lądowych jest śmigłowiec. Przyjmuje się nawet, że lotnictwo wojsk lądowych jako nowy rodzaj lotnictwa pojawiło się w ogóle dopiero w wyniku ilościowego i jakościowego rozwoju śmigłowców. Warto jednak wspomnieć, że już G. Douhet dzielił lotnictwo na strategiczne (będące samodzielnym rodzajem sił zbrojnych) i pomocnicze, wchodzące w skład innych rodzajów sił zbrojnych, w tym właśnie lotnictwo wojsk lądowych. W czasie II wojny światowej własnym lotnictwem dysponowały szczeble operacyjne wojsk lądowych. Można jednakowoż przyjmować, że lotnictwo wojsk lądowych, w pełnym tego słowa znaczeniu, ukształtowało się dopiero wówczas, gdy środki powietrzne pojawiły się w wojskach lądowych nie tylko na szczeblach operacyjnych, ale również taktycznych. A to właśnie stało się możliwe dzięki śmigłowcom.

Lotnictwo wojsk lądowych część zadań wykonuje znad ugrupowania wojsk własnych, część zaś - wykonując przeloty w głąb ugrupowania przeciwnika. Trudniejsze, ale za to istotniejsze są te drugie. Ich rola na przyszłym powietrzno-lądowym polu walki będzie wzrastać. Szczególnego znaczenia nabiera umiejętność i sprawność dowodzenia lotnictwem wojsk lądowych przez dowódców ogólnowojskowych, zarówno w aspekcie jak najpełniejszego wykorzystania jego możliwości bojowych, jak i zgrania jego działań z innymi siłami i środkami, zwłaszcza przeciwlotniczymi.

Wojska obrony przeciwlotniczej stanowią drugą podstawową grupę sił i środków, jakimi dysponują wojska lądowe do prowadzenia walki w wymiarze powietrznym. Współczesne wojska przeciwlotnicze dysponują zróżnicowanymi systemami rakietowymi i artyleryjskimi. Znamienną ich cechą jest bardzo duży poziom nowoczesności, automatyzacja systemów dowodzenia i kierowania ogniem. Wojska te zorganizowane są w związki taktyczne, oddziały i pododdziały występujące na wszystkich szczeblach struktury organizacyjnej wojsk lądowych.

Głównym przeznaczeniem wojsk obrony przeciwlotniczej jest oczywiście zwalczanie środków powietrznych przeciwnika. Środki obrony przeciwlotniczej pojawiły się i rozwijały równolegle z rozwojem lotnictwa wojskowego. Etapy rozwoju tych dwóch rodzajów wojsk są ze sobą nierozerwalnie związane, wzajemnie się przenikają i warunkują. Początkowo podstawowym problemem wojsk obrony przeciwlotniczej było dosięgnięcie celów powietrznych latających na coraz to większych wysokościach i z coraz większą prędkością. Obecnie można powiedzieć, że możliwości "ucieczki" celów powietrznych przed środkami przeciwlotniczymi w tych dwóch dziedzinach (wysokość i prędkość) już się wyczerpały. Główny ciężar zmagań przesunął się na małe wysokości. Cele powietrzne, głównie śmigłowce, przeciwstawiają środkom obrony przeciwlotniczej ... teren, szukają swej szansy w maksymalnym wykorzystaniu jego ukształtowania i pokrycia. Z punktu widzenia przeciwlotniczego podstawową treścią powietrznego wymiaru walki wojsk lądowych jest współcześnie walka ze śmigłowcami przeciwnika.

Inną istotną obecnie właściwością użycia wojsk OPL jest to, że przestają one już być tylko środkami obrony. Są po prostu środkami przeciwlotniczymi (tak, jak mówimy np. o środkach przeciwpancernych, a nie środkach obrony przeciwpancernej). Nie jest to tylko gra słów, jest to konstatacja obiektywnej rzeczywistości. Obecnie bowiem wojska lądowe już nie tylko muszą się bronić przed zagrożeniem z powietrza, aby zapewnić sobie możliwość wykonywania zadań na ziemi. Walka z przeciwnikiem powietrznym jest tak samo główną treścią zadań bojowych, jak i walka z przeciwnikiem naziemnym (nie jest to już zabezpieczenie działań bojowych, tak jak przestała być już zabezpieczeniem działań bojowych obrona przeciwpancerna).

Wyjątkowy wpływ na zmiany w taktyce i sztuce operacyjnej wojsk lądowych ma rozwój ilościowy i jakościowy wojsk powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych). Pierwsze narodziły się między I i II wojną światową. Ich odmiana spadochronowa pozostała jednakże do chwili obecnej w zasadzie tylko środkiem strategicznym. O wiele mniejsze było jej znaczenie operacyjne, a prawie żadne - taktyczne. Na tych niższych szczeblach spadochronowe wojska powietrznodesantowe zostały uzupełnione po II wojnie światowej desantami śmigłowcowymi.

Obecnie wzbogacone są doraźnymi zgrupowaniami i grupami desantowo-szturmowymi, a w czołowych armiach świata (USA, Rosja, Francja, Wielka Brytania) także etatowymi wojskami powietrzno-szturmowymi (desantowo-szturmowymi)[8].

Wojska powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe występują w wojskach lądowych na szczeblach operacyjnych i są zorganizowane w związki taktyczne i oddziały. Są to wojska elitarne, odpowiednio wyposażone do wykonywania trudnych zadań w ugrupowaniu i na tyłach przeciwnika. Związki i oddziały powietrznodesantowe przerzucane są w rejon działań bojowych za pomocą wydzielonych do tego celu środków powietrznych, głównie samolotów. W zasadzie nie dysponują własnymi śmigłowcami. Związki i oddziały powietrznoszturmowe posiadają natomiast etatowe śmigłowce, na których przemieszczają się i walczą.

Podstawową formą użycia wojsk powietrznodesantowych są desanty operacyjne i taktyczne wykonywane w celu opanowania ważnych obiektów na tyłach przeciwnika. Główną natomiast formą użycia wojsk powietrznoszturmowych są rajdy śmigłowcowe w głąb nieprzyjacielskiego ugrupowania w celu zwalczania (niszczenia) znajdujących się tam jego sił i środków, mających istotne znaczenie dla przebiegu walki i operacji. Podstawową metodą zwalczania poszczególnych obiektów przez wojska powietrznoszturmowe jest szturm powietrzny. Taktyka działań powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych) jest jednym z najmłodszych i tym samym najmniej jeszcze opracowanych działów taktyki i sztuki operacyjnej.

Wojska powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe nie są jeszcze tak liczne (tych drugich w większości armii jeszcze nie ma w ogóle), aby sprostać wszystkim potrzebom, jakie w zakresie wykonywania różnorodnych zadań na tyłach przeciwnika rodzi współczesne pole walki. Dlatego równie ważnym i aktualnym problemem jest wykonywanie tych zadań także przez doraźnie organizowane z wojsk zmechanizowanych (piechoty) desanty śmigłowcowe oraz zgrupowania i grupy desantowo-szturmowe. Teoria użycia i działania

---

[8] Dużo uwagi temu problemowi poświęca się m.in. we Francji. D. David: Rola i przeznaczenie francuskich sił szybkiego reagowania w Europie. "Wojskowy Przegląd Zagraniczny" 1985, nr 5. P.Kolecko: Die Bedeutung bewaffneter Hubschrauber. "Truppendienst" 1985, nr 2. Mehr Flexibilitat fur die franzosische Verteidgung.: "Truppenpraxis" 1986, nr 5.

desantów śmigłowcowych ma już kilkadziesiąt lat i jest w miarę całościowo opracowana oraz na bieżąco weryfikowana w praktyce szkoleniowej. Oczywiście ciągły rozwój środków walki wnosi tu sukcesywnie nowe problemy. Całkowicie nowe są natomiast kwestie prowadzenia działań desantowo-szturmowych i powietrznoszturmowych.

Nie ulega wątpliwości, że zarówno w działaniach wojsk powietrznodesantowych i powietrznoszturmowych, jak i doraźnych desantów śmigłowcowych oraz zgrupowań i grup desantowo-szturmowych pierwszorzędne znaczenie mają takie czynniki, jak zaskoczenie, wywalczenie przynajmniej lokalnego panowania w powietrzu oraz zapewnienie skutecznego współdziałania z innymi rodzajami wojsk i elementami ugrupowania bojowego i operacyjnego. Korzystne warunki do użycia desantów, a zwłaszcza wykonywania rajdów powietrznoszturmowych (desantowo-szturmowych), stwarza działanie w ugrupowaniu przeciwnika operacyjnych i taktycznych oddziałów wydzielonych.

Skuteczność działania wojsk lądowych w wymiarze powietrznym zależy ponadto (poza posiadaniem wyspecjalizowanych w tym względzie sił i środków) w znacznym stopniu od zdolności sił i środków typowo naziemnych do okresowego wykorzystania tego wymiaru w czasie wykonywania niektórych zadań, a także do przeciwstawiania się zagrożeniom z powietrza. Chodzi tu głównie o manewrowość powietrzną tych sił i środków (np. przerzut artylerii za pomocą śmigłowców) oraz ich zdolność do samoobrony przeciwśmigłowcowej. Czynnikiem, który w istotnym stopniu warunkuje efektywność współczesnych działań powietrzno-lądowych, jest także wykorzystanie wymiaru powietrznego w dowodzeniu oraz różnych rodzajach zabezpieczenia bojowego i wsparcia logistycznego. Bez dowodzenia z powietrza działania takie nie są w ogóle do pomyślenia, tak samo zresztą bez rozpoznania powietrznego. Wyjątkowo ważne zadania wykonywane mogą być przez środki powietrzne wojsk lądowych w zakresie walki radioelektronicznej, ubezpieczenia, zaopatrywania i ewakuacji. Możliwość wykorzystania wymiaru powietrznego przez wojska własne oraz konieczność uwzględnienia zagrożenia powietrznego ze strony przeciwnika wnosi wiele nowych problemów także do wszystkich pozostałych rodzajów zabezpieczenia działań bojowych, zwłaszcza obrony przed bronią masowego rażenia, samoobrony przeciwlotniczej i maskowania.

Naszkicowany wyżej obraz powietrznego wymiaru walki wojsk lądowych oparty jest na obecnym poziomie jego bazy materialno-organizacyjnej. Będzie się on oczywiście zmieniał, wraz z rozwojem tejże bazy. Możliwe kierunki tych zmian przedstawione są w następnym punkcie.

2.6.3. TENDENCJE PRZYSZŁOŚCIOWE

Nie ulega wątpliwości, że środkiem walki, którego rozwój w nadchodzących dziesięcioleciach będzie decydował o obliczu pola walki wojsk lądowych, jest śmigłowiec. Już obecnie uzbrojenie śmigłowców w różnorodne systemy broni rakietowej, artyleryjskiej i strzeleckiej pozwala im razić skutecznie wszystkie cele na współczesnym polu walki i wykonywać wiele, wysoce zróżnicowanych zadań bojowych. Planowane wyposażenie w coraz doskonalsze oprzyrządowanie elektroniczne będzie przekształcać śmigłowce w środki zdolne działać w różnych warunkach meteorologicznych i porach doby[9]. Można przewidywać, że obok czołgów i bojowych wozów piechoty śmigłowce stawać się będą stopniowo trzecim podstawowym środkiem walki o charakterze ogólnowojskowym. Ocenia się nawet, że w pierwszych dekadach następnego wieku w USA oraz innych bogatych krajach możliwe będzie wręcz wyparcie czołgów i BWP przez śmigłowce[10].

Nastąpi to głównie w rezultacie sukcesywnego wprowadzania przyszłościowych śmigłowców desantowo-szturmowych, swego rodzaju uniwersalnych "powietrznych wozów bojowych"[11]. Jednym z tego typu śmigłowców może być np. projektowany w Rosji śmigłowiec Mi-40,

---

9 R.Lopez: LHX - śmigłowcowy program stulecia Stanów Zjednoczonych "Wojskowy Przegląd Zagraniczny" 1986, nr 2. Inicjatywy europejskie w tym względzie omawia - M. Lambert: Can Europe meet the Challenge of LHX? "Interavia" 1986, nr 7. Ocenia się, że różnica jakościowa między śmigłowcami projektowanymi w ramach programu LHX a śmigłowcami AH-64 jest większa niż między śmigłowcami AH-64 a pierwszymi śmigłowcami uzbrojonymi z początku lat sześćdziesiątych. M. Cannet: Reflections on the LHX program."Internationale Defense Review", 1987, nr 1.

10 Ch. Bellamy: The Future of Land Warfare. New York 1987;s.206

11 Na ten temat zob. również - I. T. Pavlovskij: Suchoputnye vojska ZSRR. Moskva 1985; s. 290 oraz - Die Streitkrafte der NATO auf den Territorium der BRD. Berlin 1984; s. 518.

uzbrojony w 23 mm działko, 4 zasobniki niekierowanych pocisków rakietowych i 8 ppk oraz mogący zabierać 8-10 żołnierzy. Szczególnie perspektywiczne wydają się projekty pojazdów powietrzno-lądowych, łączących w sobie walory operacyjne śmigłowca z możliwościami taktycznymi czołgów i bojowych wozów piechoty ("latające czołgi" i "latające BWP"). Takie zintegrowanie smigłowca z naziemnymi pojazdami wojsk lądowych może, np. dzięki technologii kontenerowej, umożliwić skonstruowanie i wprowadzenie całej rodziny powietrzno-lądowych pojazdów, spełniających funkcje bojowe, wsparcia, osłony, zabezpieczenia , dowodzenia[12].

Uznając za jedną z głównych tendencji rozwoju sił zbrojnych w nadchodzącym okresie sukcesywne przekształcanie się wojsk lądowych w powietrzno-lądowe, można wyróżnić kilka możliwych wariantów tego procesu:

- przystosowywanie lekkich wojsk zmechanizowanych do przerzutu drogą powietrzną, to rozwiązanie było wdrażane w byłej Armii Radzieckiej, a jednym z pierwszych jej twórców był M. Tuchaczewski, propagujący już na początku lat trzydziestych koncepcję tzw. zmotoryzowanych desantów lotniczych;
- tworzenie ciężkich formacji zmechanizowanych z coraz większym komponentem śmigłowców uderzeniowych, czyli wprowadzanie lotnictwa wojsk lądowych na szczeble taktyczne (taką koncepcję propagował R. Simpkin);
- wyposażanie wielkich formacji śmigłowców uderzeniowych w małe komponenty piechoty powietrznomobilnej, dla wykorzystywania skutków ataku powietrznego śmigłowców (F.M. von Senger);
- tworzenie formacji powietrznozmechanizowanych dysponujących nową generacją śmigłowców desantowo-szturmowych, łączących w sobie funkcje transportowe i bojowe, a w przyszłości - powietrzno-lądowymi wozami bojowymi ("latające czołgi i BWP"), mogącymi przemieszczać się i walczyć zarówno w powietrzu, jak i na lądzie.

O tym, który z tych wariantów ma największe szanse realizacji, zadecydują najbliższe lata. Można jednakowoż przewidywać, że

---

[12] W. P. Franz: Airmechanization: The Next Generation. "Military Review" 1992, nr 2

przyszły rozwój wojsk powietrzno-lądowych będzie wielce zróżnicowany i w różnych państwach mogą znaleźć zastosowanie różne elementy z powyższych koncepcji. Z pewnością będzie kontynuowana rozbudowa lotnictwa wojsk lądowych na szczeblach taktycznych, w wyniku czego duże zmechanizowane i pancerne związki taktyczne będą posiadać silne własne formacje śmigłowców. W siłach zbrojnych wszystkich liczących się państw utworzone zostaną na szczeblach operacyjnych związki taktyczne i oddziały powietrznoszturmowe (w niektórych - powietrznozmechanizowane)[13]. W wielu zaś armiach tego rodzaju oddziały włączone zostaną w struktury organizacyjne ogólnowojskowych związków taktycznych. Doprowadzi to w pierwszej kolejności do powstania związków śmigłowcowo-pancernych, tj. dywizji zmechanizowanych i pancernych, dysponujących oddziałami wojsk śmigłowcowych: oddziałem śmigłowców szturmowych - jako "latającą artylerią", oddziałem powietrznoszturmowym na śmigłowcach - jako wojskami szybkimi, oddziałem rozpoznania powietrznego, śmigłowcowymi jednostkami wsparcia logistycznego.

Ukształtowanie się tego rodzaju związków taktycznych spowoduje, że wojska lądowe w swojej istocie będą się stawać wojskami powietrzno-lądowymi, jeśli nawet tak by się nie nazywały. Na szczeblach operacyjnych siłą uderzeniową będą związki śmigłowcowo-pancerne, powietrznoszturmowe (w siłach zbrojnych czołowych mocarstw - związki powietrznozmechanizowane), lotnictwa wojsk lądowych, wojsk rakietowych i artylerii (broni precyzyjnej) oraz walki radioelektronicznej. Śmigłowcowo-pancerne związki taktyczne będą prawdopodobnie najniższym ogniwem strukturalnym o charakterze powietrzno-lądowym, obejmującym sobą komponenty wszystkich (naziemnych i powietrznych) rodzajów wojsk lądowych. Etatowe sprzęganie śmigłowców ze środkami naziemnymi na niższych szczeblach nie okaże się zapewne opłacalne.

Również nadmierna rozbudowa rzutu powietrznego w śmigłowcowo-pancernych związkach taktycznych nie wydaje się być zasadna. Rzut powietrzny - jako integralna, "sztywno" połączona z rzutem naziemnym, część takich związków - ma sens tylko w wielkości potrzebnej do wykonywania zadań pomocniczych, wspomagających za-

---

13 T. Winter: Erkenntnisse zur Luftbeweglichkeit des deutschen Heeres. "Soldat und Technik" 1992, nr 6

bezpieczających, do wsparcia zgrupowań pancernych i zmechanizowanych. Jeśliby rzut powietrzny miał być na tyle silny, że byłby zdolny samodzielnie wykonywać zadania podobne do zadań rzutu naziemnego, to wtedy organizacyjne zespolenie tych rzutów byłoby raczej słabością niż siłą, jako że rzut naziemny osłabiałby szanse pełnego wykorzystania wszystkich możliwości rzutu powietrznego (byłby swoistą "kulą u nogi" zgrupowań powietrznych). Byłaby to sytuacja podobna do słabości, jakie w starożytności stwarzało ścisłe integrowanie na polu bitwy lekkozbrojnej i ciężkozbrojnej piechoty[14] albo też rozdzielenie czołgów do jednostek piechoty w armii francuskiej przed II wojną światową. Jako negatywny przykład podobnego w swej istocie rozwiązania mogą również służyć nieudane próby łączenia kawalerii z oddziałami zmotoryzowanymi w jeden związek taktyczny[15].

Zamiast stałej integracji organizacyjnej lepszym wówczas rozwiązaniem jest okresowe współdziałanie dwóch autonomicznych członów: zgrupowania pancernego i zgrupowania śmigłowcowego. O ile bowiem organizacyjne włączenie do dużego zgrupowania pancernego mniejszego zgrupowania śmigłowcowego ma w pełni sens i służy zwiększeniu możliwości bojowych tego pierwszego, to zabieg odwrotny - "doczepienie" organizacyjne do dużego zgrupowania śmigłowcowego mniejszego (lub równego) zgrupowania pancernego mija się z celem, osłabia, a nie wzmacnia siły główne, zmniejszając możliwość szybkiego (i na dużej przestrzeni) operowania zgrupowania śmigłowcowego. "Nadwyżka" śmigłowców w takim wypadku powinna być raczej wykorzystywana do tworzenia samodzielnych formacji desantowo-szturmowych lub powietrznoszturmowych, a nie do zwiększania liczby śmigłowców w związkach śmigłowcowo-pancernych. W tym właśnie kierunku idą Francuzi, którzy pomni zapewne błędu z rozdrobnieniem czołgów w okresie międzywojennym, nie rozdzielają śmigłowców, lecz grupują je w dużych związkach aeromobilnych. Dzięki temu ich 4 Dywizja Aeromobilna jest pierwszą w świecie formacją zdolną do walki aeromobilnej w pełnym

---

[14] Zob. J. Colin: Przeobrażenia wojny. Warszawa 1920

[15] S. Mossor: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1986; s.158

znaczeniu tego słowa[16].
Również Rosjanie zamierzają koncentrować swój potencjał wojsk powietrznoszturmowych raczej na szczeblach operacyjnych niż taktycznych[17].

Naszkicowany wyżej przewidywany organizacyjno-techniczny rozwój wojsk lądowych będzie determinował zmiany w treści i strukturze operacji i walki, jakie mogą nastąpić u progu XXI wieku. Jest sprawą oczywistą, że rozwój ów nie we wszystkich siłach zbrojnych różnych państw będzie postępował w jednakowym lub podobnym tempie. Nie ulega wątpliwości, że różnice w wyposażeniu technicznym, strukturze i organizacji związków i oddziałów będą dość znaczne. Można przypuszczać np., że tylko w najbardziej nowoczesnych armiach istnieć będą na początku XXI wieku związki taktyczne wojsk powietrznozmechanizowanych (z pewnością w wojskach lądowych USA, Francji, Rosji), większość jednak będzie posiadać oddziały powietrznoszturmowe (samodzielne lub występujące w związkach śmigłowcowo-pancernych), a we wszystkich powszechną stanie się praktyka organizowania doraźnych zgrupowań i grup desantowo-szturmowych.

Takie zróżnicowanie organizacyjno-techniczne walczących stron pociągnie za sobą z kolei zróżnicowanie wizji pola walki. Inny mieć ono będzie charakter w sytuacji, gdy walczyć ze sobą będą dwa związki powietrznozmechanizowane, inny - gdy będą walczyły związki śmigłowcowo-pancerne, jeszcze inny zaś - gdy takie związki będą walczyły z powietrznozmechanizowanymi itd. Kombinacji tego rodzaju może być co najmniej kilka.

W związku z tym powietrzno-lądowe pole walki może mieć kilka odmian, wynikających z różnego nasycenia walczących stron powietrznymi środkami walki. Odmiany te dadzą się uszeregować w pewien chronologiczny ciąg, odzwierciedlający równocześnie wzrastający stopień intensywności i znaczenia walki w wymiarze powietrznym. Za punkt wyjścia można przyjąć stan dotychczasowy, w którym to

---

16 G. Willis, G. Turbe: Airmobile Formations. "International Defence Review" 1990, nr 4

17 S. Blank: Airmobile Troops and Soviet Airland War: From Afganistan to the Future. "The Journal of Soviet Military Studies" 1992, nr 1

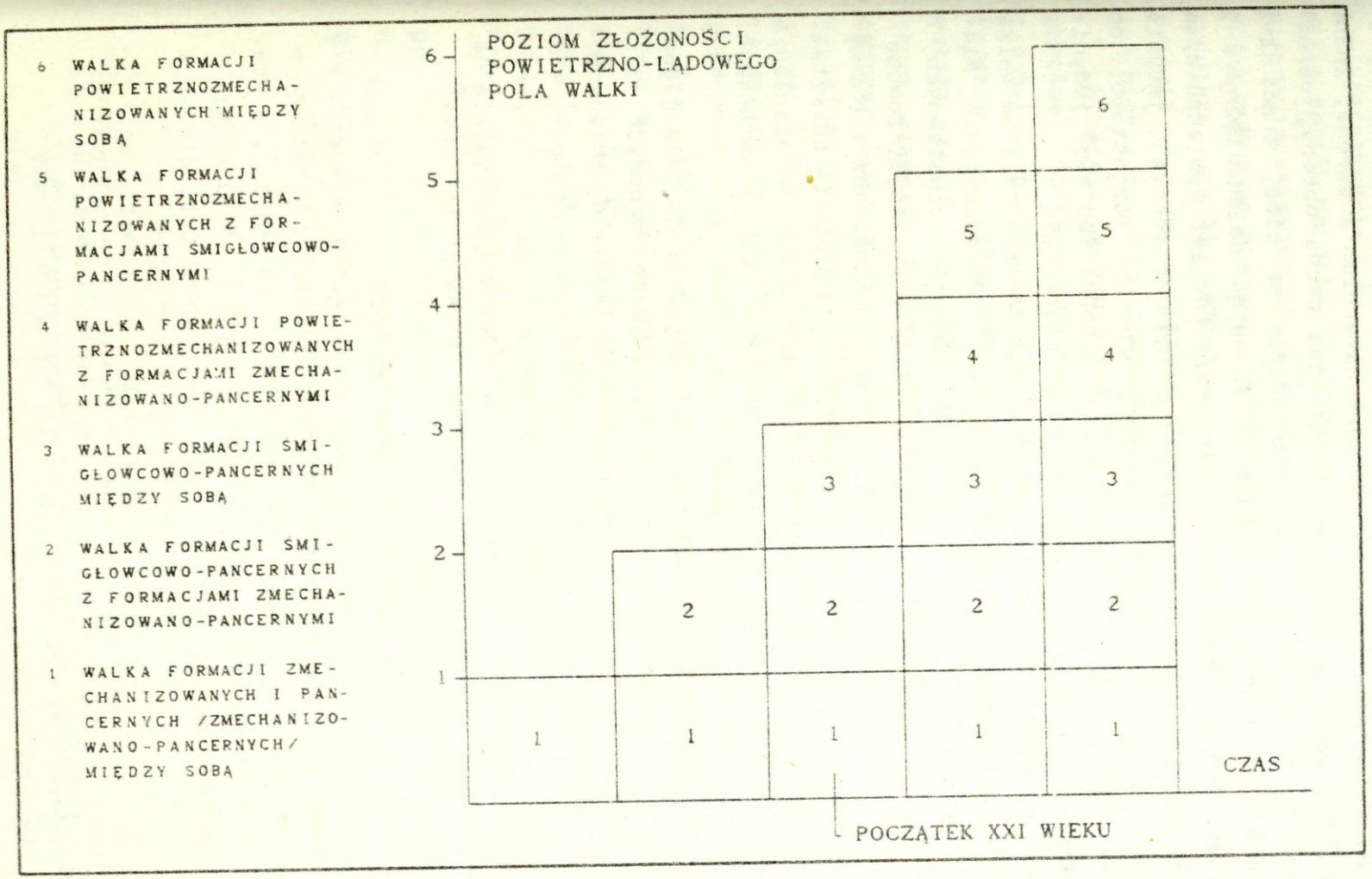
zasadniczą treść (jądro) walki wojsk lądowych stanowi walka formacji zmechanizowanych i pancernych między sobą, obejmująca też ich przeciwstawianie się przeciwnikowi powietrznemu oraz częściowe wykorzystanie wymiaru powietrznego do wykonywania niektórych zadań bojowych. Wyższym etapem czy też stopniem w rozwoju działań powietrzno-lądowych jest walka formacji zmechanizowanych i pancernych (zmechanizowano-pancernych) z pojawiającymi się formacjami śmigłowcowo-pancernymi oraz walka formacji śmigłowcowo-pancernych między sobą. Można przewidywać, że ten poziom walki powietrzno-lądowej będzie typowy dla lat dziewięćdziesiątych. Na początku XXI wieku zostanie on najprawdopodobniej wzbogacony o problematykę walki formacji powietrznozmechanizowanych między sobą oraz ich walki z formacjami zmechanizowano-pancernymi i śmigłowcowo-pancernymi.

W sumie można stwierdzić, że rysujące się obecnie tendencje rozwoju środków walki są czynnikiem obiektywnie wymuszającym przenoszenie wysiłku działań wojsk lądowych w wymiar powietrzny. Przewidując, że na początku XXI wieku będą istnieć w wojskach lądowych (powietrzno-lądowych) trzy podstawowe rodzaje formacji ogólnowojskowych, tj.: zmechanizowane i pancerne (a raczej zmechanizowano-pancerne), śmigłowcowo-pancerne i powietrznozmechanizowane, można wyróżnić sześć możliwych odmian (poziomów, stopni, form) powietrzno-lądowych działań bojowych, jakie mogą występować w tym okresie (rys. 12). Są to działania, których jądro stanowią starcia formacji:

- zmechanizowano-pancernych między sobą;
- zmechanizowano-pancernych ze śmigłowcowo-pancernymi;
- zmechanizowano-pancernych z powietrznozmechanizowanymi;
- śmigłowcowo-pancernych z powietrznozmechanizowanymi;
- śmigłowcowo-pancernych między sobą;
- powietrznozmechanizowanych między sobą.

We wszystkich tych typach walki powietrzno-lądowej istotnym elementem będą działania samodzielnych formacji lotnictwa taktycznego i operacyjnego wojsk lądowych oraz lotnictwa strategicznego, a także formacji powietrznodesantowych, desantowo-szturmowych i powietrznoszturmowych.

Nie ulega wątpliwości, że przyszłe powietrzno-lądowe działania zbrojne będą się charakteryzować nowymi właściwościami. Jedną z podstawowych będzie zapewne co najmniej częstsze niż

Rys. 12. WZROST ZŁOŻONOŚCI STRUKTURY POWIETRZNO-LĄDOWEGO POLA WALKI

dotychczas, przechodzenie od jednego rodzaju walki do drugiego, a nawet można przewidywać, że wzrost możliwości obrońcy doprowadzi do zacierania się różnic między natarciem i obroną. Znana teza C. Clausewitza mówiąca, iż istotną cechą obrony, odróżniającą ją od natarcia, jest oczekiwanie na cios, traci swą aktualność. Już obecnie obrońca, dysponując dalekosiężnymi i wysoce skutecznymi środkami rażenia, może również wybierać czas rozpoczęcia starcia, a nie tylko, jak to było dotychczas, jedynie częściowo "współdecydować" o miejscu starcia (częściowo, bo kierunek działań narzucał nacierający, obrońca zaś mógł jedynie wybierać konkretne pole starcia na danym kierunku).

Wobec dużej siły, precyzji oraz zasięgu środków rażenia walka będzie rozpoczynana i prowadzona na znacznych odległościach, nierzadko nawet bez wzajemnej widoczności obydwu przeciwstawnych stron[18]. Typowe będą częste i radykalne zmiany sytuacji, powodowane gwałtownym przewartościowaniem lokalnych stosunków sił w wyniku strat oraz zmian warunków terenowych w rezultacie odkształceń terenu po uderzeniach ogniowych. Konieczne będzie działanie w znacznym rozśrodkowaniu, a także prowadzenie walki w warunkach przemieszania się wojsk przeciwnych stron.

Wzrost znaczenia jednoczesnego oddziaływania na całą głębokość ugrupowania przeciwnika oraz prowadzenia różnorodnych działań w głębi i na tyłach jego ugrupowania doprowadzi do zmiany dotychczasowej, klasycznej koncepcji bicia przeciwnika metodą, którą można nazwać "kruszeniem jego ugrupowania ciosami z zewnątrz" (przełamywanie, rozcinanie, okrążanie) w koncepcję polegającą na rozsadzaniu tego ugrupowania działaniami od wewnątrz - takimi, jak przenikanie, rajdy, dywersja.

W sferze ruchu najbardziej istotną właściwością przyszłej walki będzie decydujące znaczenie ruchu w powietrzu. Poszerzą się również funkcje ruchu naziemnego. W coraz większym zakresie ruch nie tylko będzie przejawiał się w manewrze i uderzeniu, ale stawał się także formą wszelkiego istnienia wojsk na polu walki: podczas odtwarzania zdolności bojowej, odpoczynku, przygotowania

---

[18] Np. już podczas wojny na Bliskim Wschodzie w 1973 roku przeciwne strony rozpoczynały zwalczanie się rzadko zbliżając się na mniej niż 3-5 km. O. A. Losik: Razvitie oruzija, boevoj techniki i sposobov boevych dejstvij."Voennaja Myśl" 1979 nr 2.

się do kolejnych zadań itp. Wojska będą musiały o wiele częściej niż obecnie zmieniać rejony swego pobytu, aby utrudnić przeciwnikowi rozpoznanie i śledzenie obiektów; będą musiały rozmieszczać się w sposób bardziej rozśrodkowany, aby zmniejszyć skuteczność nieprzyjacielskich środków rażenia; będą musiały szybko skupiać się w wybranym miejscu, aby stworzyć tam przewagę liczebną w decydującej chwili. Jednym słowem - będzie niezbędna swoista pulsacyjność bojowego istnienia zgrupowań wojsk, co oznacza potrzebę ich niemal ciągłego znajdowania się w ruchu.

Wyraźnie wzrośnie znaczenie informacji jako czynnika walki zbrojnej. Walka radioelektroniczna z rodzaju zabezpieczenia działań bojowych przeistoczy się w czynnik bezpośredniego rażenia informacyjnego. Zespolenie systemów rozpoznania i rażenia oraz automatyzacja systemów rozpoznania i dowodzenia spowodują, że coraz częściej różne zdarzenia bojowe będą wymykać się spod bezpośredniej kontroli człowieka w danej chwili, przebieg i wyniki starć będą zależeć od prawidłowego prognozowania rozwoju sytuacji oraz zdolności do samodzielnego decydowania i działania na wszystkich szczeblach dowodzenia. Znaczenie informacji będzie przejawiać się także w maskowaniu, zwłaszcza w maskowaniu operacyjnym, którego istotę da się sprowadzić do informacyjnego sterowania działaniami przeciwnika w myśl własnych planów i zamierzeń. Wygranie pojedynku w sferze informacji (skuteczny swoisty "manewr informacyjny") może niejednokrotnie przesądzić wynik walki już w jej fazie przygotowawczej, jeszcze przed rozpoczęciem starcia w sferze rażenia.

W sumie, biorąc pod uwagę podstawowe właściwości przyszłego powietrzno-lądowego pola walki, w każdym cyklu starcia z przeciwnikiem w takich warunkach można wyodrębnić cztery główne fazy, a mianowicie:

- fazę informacyjną - rozpoznanie, umiejscowienie i śledzenie przeciwnika, dezorganizowanie jego systemu walki oraz wybranie najdogodniejszego czasu i miejsca wykonania uderzenia;
- fazę rażeniową - obezwładnienie ogniowe i radioelektroniczne przeciwnika, zapewniające dobre warunki do rozstrzygającego ataku;
- fazę manewrowo-uderzeniową - gdy rozrzucane siły błyskawicznie skupiają się na wybranym punkcie (doskok), szybko

rozbijają osłabione siły przeciwnika (atak) i potem znowu rozpraszają się (odskok);

- fazę odtworzeniowo-przygotowawczą - w której następuje odtworzenie zdolności bojowej i przygotowanie kolejnego cyklu walki.

Taki charakter powietrzno-lądowych działań zbrojnych początku XXI wieku oznacza równocześnie pewne przewartościowania w treści zasad sztuki wojennej. Zmienią się formy realizacji większości zasad. Na powietrzno-lądowym polu walki wzrośnie znaczenie inicjatywy i ciągłości działania. Ciągłość ta będzie się wyrażać zarówno w możliwości nieustannego (także na dużych odległościach) rażenia przeciwnika, jak i w nieprzerwanym oddziaływaniu informacyjnym. Oddziaływanie informacyjne będzie podstawowym sposobem osiągania zaskoczenia i uzyskiwania przewagi sytuacyjnej nad przeciwnikiem. Głównym problemem współdziałania stanie się zgranie środków naziemnych z powietrznymi. Decydujące znaczenie mieć będzie manewr powietrzny. On też będzie przesądzał o możliwości skutecznego ześrodkowania sił i środków do wykonania głównych zadań. Wykorzystanie wymiaru powietrznego w różnych rodzajach zabezpieczenia działań przyczyni się do znacznego zwiększenia ich skuteczności. Sprawne dowodzenie oraz wszechstronne uwzględnianie i wykorzystanie czynnika moralnego i psychologicznego będą wciąż najbardziej podstawowymi warunkami powodzenia wszelkich działań - bojowych i niebojowych - na przyszłym powietrzno-lądowym polu walki.

W działaniach powietrzno-lądowych nowych jakości nabiera znaczenie i wykorzystanie terenu, wzrośnie w nich ponadto rola warunków meteorologicznych. Zmiany nastąpią także w zasadach i sposobach dowodzenia: zwiększy się znaczenie umiejętności przewidywania rozwoju sytuacji, uodpornienia systemu dowodzenia na oddziaływanie informacyjne i elektroniczne przeciwnika, będzie dominować dowodzenie z powietrza, wzrośnie potrzeba inicjatywy i samodzielności na najniższych szczeblach, coraz bardziej rozstrzygające znaczenie mieć będzie operatywność dowodzenia, szybkość reagowania na zmieniającą się sytuację.

2.7. ODWRÓT OPERACYJNY

W przyszłych wysoce manewrowych działaniach zbrojnych istotną rolę będą odgrywać także działania obronne, nie zakładające uporczywego utrzymywania zajmowanego terytorium (obszaru, rejonu), łączące w swej treści walkę z przeciwnikiem z ruchem wojsk do tyłu. Tę odmianę działań obronnych w taktyce nazywa się wycofaniem, a w sztuce operacyjnej i strategii - odwrotem. Ruch wojsk do tyłu, odstępowanie od przeciwnika i gubienie go może być równie częstym zjawiskiem jak zbliżanie się doń, wdzieranie się w głąb i na tyły jego ugrupowania. W wysoce manewrowych działaniach wszystkie kierunki ruchu są równoprawne.

Ponieważ problematyka odwrotu była dotąd rozpatrywana raczej marginesowo, w związku z tym zaniedbane są nawet kwestie najbardziej podstawowe (ogólnoteoretyczne). W teorii sztuki wojennej sama istota odwrotu i wycofania, a także ich rodzaje i miejsce wśród innych pojęć nie są jednoznacznie określone. Te właśnie zagadnienia rozpatrzymy zatem w pierwszej kolejności.

Według niektórych źródeł wycofanie jest formą odwrotu, w której główne siły odchodzą do tyłu pod osłoną wydzielonej części sił, unikając wdawania się w walkę z nieprzyjacielem. Zgodnie z tą konwencją terminologiczną innymi - obok wycofania - formami odwrotu są działania opóźniające i wyjście z walki. Natomiast "Mała encyklopedia wojskowa" przyjmuje inną interpretację, traktując wycofanie jako wymuszone lub zamierzone odejście wojsk do tyłu, mogące - zależnie od sytuacji i charakteru zadania - mieć formę działań opóźniających lub marszu odwrotowego, polegającego na wyjściu z walki i wykonaniu marszu. Widać, że dwa powyższe ujęcia terminologiczne różnią się nieco między sobą.

Analizując sformułowania zawarte w różnych dotychczasowych opracowaniach i materiałach, a także funkcjonujące w potocznej wiedzy wojskowej, można zauważyć, że terminy "wycofanie" i "odwrót" rozumiało się dotychczas często dwojako. W wąskim znaczeniu - to ruch do tyłu wykonywany po oderwaniu się od nieprzyjaciela, a więc bez bezpośredniej z nim walki, choć pod stałą groźbą jego oddziaływania, czyli - mówiąc inaczej - manewr do tyłu. Chodzi tu więc o odejście z danego pola starcia. Natomiast w szerokim znaczeniu - przez wycofanie i odwrót rozumiano wszelki

ruch do tyłu wykonywany na polu walki zarówno pod naporem atakującego przeciwnika, jak i bez jego bezpośredniego oddziaływania. Takie podwójne rozumienie - wąskie i szerokie - nie jest oczywiście rozwiązaniem najlepszym. Dlatego, dla uniknięcia możliwych w takiej sytuacji nieporozumień terminologicznych uważam za celowe posługiwanie się tymi terminami jedynie w ich szerokim znaczeniu, natomiast odstępowanie od przeciwnika bez prowadzenia bezpośredniej walki z nim traktować wyłącznie jako manewr i nazywać odejściem.

Pozostaje jeszcze kwestia sprecyzowania relacji między samymi pojęciami odwrotu i wycofania. Jak wynika z przytoczonych uprzednio sformułowań zawartych w cytowanych wydawnictwach terminologicznych, relacje te nie są jednoznacznie określone. Podobna sytuacja występuje także w rosyjskim słownictwie wojskowym, gdzie odwrót (otstuplenie) uważa się za kategorię ogólniejszą od wycofania (odchod) albo oba pojęcia traktuje jako synonimy. Biorąc pod uwagę proponowaną powyżej konwencję terminologiczną, można przyjmować, że różnica między odwrotem i wycofaniem tkwi jedynie w skali działań, odwrót należałoby traktować jako kategorię operacyjną i strategiczną, wycofanie - jako kategorię taktyczną (jako taktyczny odpowiednik odwrotu).

Po tych ogólnych wyjaśnieniach pojęciowych skoncentrujmy dalsze rozważania jedynie na problematyce odwrotu. Ogólnym celem odwrotu jest wyprowadzenie wojsk spod uderzenia przeważających sił nieprzyjaciela lub uchylenie się od starcia w niekorzystnych warunkach, zajęcie dogodniejszego położenia lub zyskanie na czasie. Może on być wymuszony lub zamierzony. W literaturze można spotkać stwierdzenie, że jest to działanie zawsze wywołane niekorzystną sytuacją. Ma to także dotyczyć odwrotu zamierzonego. Nie jest to teza słuszna. Może bowiem istnieć odwrót nie spowodowany wcale groźbą ze strony przeciwnika, lecz będący celowo podjętym działaniem, na przykład by wciągnąć stronę przeciwną w przygotowaną pułapkę operacyjną lub zaskoczyć ją na innym kierunku. Tylko taki odwrót można nazwać zamierzonym. Nie ulega natomiast wątpliwości, że odwrót wykonywany zarówno w wyniku bezpośredniej, jak i pośredniej groźby ze strony przeciwnika jest działaniem wymuszonym.

W zależności od sytuacji operacyjno-strategicznej odwrót może być prowadzony bez oddziaływania przeciwnika, w warunkach od-

działywania wyłącznie ogniowego lub wreszcie pod ciągłym naciskiem (i uderzeniami) zgrupowań lądowych (w tym powietrznoszturmowych i powietrznodesantowych). Może on być ponadto przeprowadzany pod osłoną sił wydzielonych do tego celu przez przełożonego albo realizowany całkowicie samodzielnie.

W zależności od celów i zadań, które wojska mają wykonać podczas odwrotu, oraz od możliwych warunków ich realizacji, można wyróżnić trzy główne części składowe tego rodzaju działań, a mianowicie: działania opóźniające, wyjście z walki (oderwanie się od przeciwnika) i odejście. Oczywiście nie w każdej sytuacji wszystkie te działania muszą wystąpić.

Celem działań opóźniających (operacji opóźniającej) jest najczęściej zyskanie na czasie, kosztem przestrzeni, z jednoczesnym zaoszczędzeniem sił potrzebnych w innym miejscu. Takie działania polegają na stawianiu oporu nacierającemu przeciwnikowi na kolejnych pozycjach (rubieżach) bez wdawania się w rozstrzygające starcie. Działania opóźniające danego zgrupowania składają się z szeregu działań poszczególnych elementów tego zgrupowania, takich zwłaszcza jak obrona zajmowanych pozycji, wyjście z walki, odejście na kolejne pozycje. Są one typowym sposobem wykonywania zadań przez zgrupowania działające w pasie przesłaniania lub ariergardy osłaniające odwrót sił głównych. Operacja opóźniająca może być elementem manewrowej obrony strategicznej.

Można wyróżnić trzy główne metody prowadzenia działań opóźniających:

- opóźnianie przemienne;
- opóźnianie ciągłe;
- metodę kombinowaną.

Pierwsza znana jest w literaturze również jako tzw. <u>metoda szufladkowania</u> i ma zastosowanie w zasadzie tylko na szczeblach taktycznych (w opóźnianiu). Polega na tym, że całość sił wyznaczonych do prowadzenia opóźniania na danym kierunku dzieli się na dwa (zazwyczaj mniej więcej równe) zgrupowania, które organizują kolejno położone w głębi rubieże (pozycje) opóźniania. Zgrupowanie broniące się na pierwszej rubieży (pozycji) wycofując się przekracza następną rubież (pozycję), bronioną już przez drugie zgrupowanie, i obsadza kolejną, trzecią rubież (pozycję) w głębi.

<u>Opóźnianie ciągłe</u> - typowe dla szczebli operacyjnych - polega na tym, że dane zgrupowanie wojsk znajduje się cały czas w

styczności z nacierającym przeciwnikiem, prowadzi z nimi ciągłą walkę, wykorzystując do powstrzymywania go kolejne, leżące bezpośrednio za sobą pozycje opóźniania.

W metodzie kombinowanej dane zgrupowanie prowadzi działania opóźniające na jednym kierunku pierwszą, a na innym - drugą metodą. Ponieważ opóźnianie przemienne jest działaniem silniejszym, powinno się je stosować na kierunku głównego wysiłku.

Zorganizowane prowadzenie działań opóźniających wymaga wyznaczenia wojskom pasów lub rejonów opóźniania (gdy działania są prowadzone samodzielnie, może to być tylko kierunek) oraz rubieży i pozycji opóźniania (pierwszej, pośrednich i końcowej) z określeniem czasu ich utrzymywania.

Doświadczenia bojowe i ćwiczebne wykazują, że wojska prowadzące działania opóźniające mogą skutecznie przeciwstawiać się 1,5-2 razy liczniejszym siłom przeciwnika niż ma to miejsce w obronie. Stąd też tylokrotnie większa może być szerokość pasów (rejonów) działań opóźniających niż pasów (rejonów) obrony. Dotyczy to oczywiście związków taktycznych i oddziałów w pełnym składzie. Ponieważ jednak działania opóźniające będą najczęściej prowadzić wojska, które poniosły już znaczne straty, w rzeczywistości szerokość pasów (rejonów) opóźniania może w przybliżeniu odpowiadać górnej granicy norm przewidywanych dla obrony, a w korzystnych sytuacjach nieco je przewyższać.

Liczba rubieży opóźniania i czas ich utrzymywania zależą od głębokości opóźniania, terenu, ilości posiadanych sił oraz nakazanego terminu utrzymania rubieży końcowej. Rubieże powinno się wyznaczać w takiej odległości od siebie, aby nacierający - chcąc atakować kolejną - rubież zmuszony był zmienić stanowiska ogniowe artylerii i od nowa organizować natarcie.

Szczególnie ważne w działaniach opóźniających jest umiejętne wykorzystanie terenu, zwłaszcza przy wyborze rubieży i pozycji opóźniania. Powinny one zapewniać: jak najdalszy wgląd w głąb ugrupowania przeciwnika, możliwość prowadzenia ognia na wprost na maksymalną odległość, ukrycie własnych wojsk oraz skryte drogi odejścia na kolejną pozycję w głębi. Niezbędne jest również wykorzystywanie do powstrzymywania przeciwnika różnych obiektów terenowych leżących między pozycjami.

Wyjście z walki ma na celu zerwanie kontaktu bojowego z przeciwnikiem dla zyskania swobody działania, niezbędnej do wyko-

nania innego zadania. Jest ono między innymi integralnym elementem działań opóźniających w większej skali, występującym podczas opuszczania poszczególnych pozycji. Poprzedza odejście wojsk, jeżeli rozpoczyna się ono w warunkach bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. Oczywiście może mieć miejsce i w innych sytuacjach.

Wyjście z walki polega na (w miarę możliwości) skrytym opuszczeniu zajmowanych pozycji w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem i oddaleniu się od niego na odległość umożliwiającą przyjęcie ugrupowania marszowego. Kończy się zazwyczaj z chwilą, gdy siły główne przejdą z ugrupowania bojowego w marszowe. Ponieważ wychodzenie z walki jest swego rodzaju zwierciadlanym odbiciem wchodzenia do walki, odległości formowania kolumn marszowych mogą być analogiczne do odległości rozwijania się wojsk z tychże kolumn podczas wchodzenia do walki.

Aby maksymalnie ukryć przed przeciwnikiem moment wychodzenia z walki, dąży się do rozpoczynania go nocą lub przy ograniczonej widoczności. Wyjście z walki może odbywać się samodzielnie lub być osłaniane przez przełożonego. W drugim wypadku rola wychodzących z walki wojsk sprowadzi się tylko do jak najsprawniejszego odskoku do tyłu w chwili stworzenia ku temu odpowiednich warunków przez siły i środki przełożonego (np. uderzenia ogniowe, kontratak).

O wiele bardziej złożone i trudne jest samodzielne wychodzenie z walki. Jeżeli przeciwnik zachowuje się biernie (nie atakuje na danym kierunku), najważniejsze jest skryte, umożliwiające kolejne (małymi grupami i pododdziałami) wyprowadzenie bez walki sił głównych na odległość, pozwalającą na formowanie kolumn marszowych. W styczności z przeciwnikiem pozostają pododdziały osłonowe, które wycofują się w ostatniej kolejności.

Najtrudniejsze jest wychodzenie z walki w warunkach nacisku ze strony nacierającego przeciwnika. Wówczas konieczne jest uprzednie wykonanie kontrataku w celu zatrzymania atakującego zgrupowania. Pododdziały osłonowe muszą być silniejsze. Trudniej jest w takiej sytuacji liczyć na ukrycie przed przeciwnikiem wychodzenia z walki. Niewielką skrytość działań należy rekompensować wtedy nagłością ich rozpoczęcia i szybkością jednoczesnego wyprowadzenia całości sił głównych poza zasięg bezpośredniego oddziaływania przeciwnika. Wydzielone do ubezpieczenia tej akcji

pododdziały osłonowe muszą prowadzić aktywne działania. Ważne jest oddziaływanie na przeciwnika silnym ogniem i zakłóceniami radioelektronicznymi, a także podejmowanie różnych zabiegów maskujących, mających wprowadzić go w błąd co do rzeczywistości działań.

Uproszczony mechanizm wyjścia z walki może wyglądać następująco. W pierwszej kolejności wyprowadza się oddziały logistyczne. W razie braku naporu ze strony przeciwnika w następnej kolejności odchodzą do tyłu oddziały i pododdziały drugorzutowe (odwodowe). Wyjście z walki wojsk znajdujących się w bezpośredniej styczności ubezpieczają pododdziały osłonowe w sile plutonu lub kompanii każdy, wydzielone z pierwszorzutowych kompanii i batalionów. Pozostałe plutony, po wycofaniu się pod ich osłoną poza zasięg ognia na wprost, zwijają się w kolumny kompanijne, te zaś po wyjściu poza strefę ognia przeciwpancernego formują kolumny batalionowe, które wreszcie po oddaleniu się poza zasięg ognia podstawowej masy artylerii mogą wchodzić na jedną drogę marszu (odejścia) oddziału. Pododdziały osłonowe zazwyczaj rozpoczynają wycofanie po przyjęciu przez ich macierzystą kompanię (batalion) ugrupowania marszowego. Na szczeblu związku taktycznego (oddziału) do osłony wyjścia z walki sił głównych organizuje się z wojsk drugorzutowych (odwodowych) ariergardy. Zajmują one zawczasu pozycję obronną w głębi i po przepuszczeniu wycofujących się sił głównych oraz pododdziałów osłonowych powstrzymują ścigające ich wojska przeciwnika, prowadząc w razie konieczności działania opóźniające.

Odejście jest to manewr wykonywany po zerwaniu kontaktu bojowego z przeciwnikiem i przeprowadzany w celu przegrupowania wojsk w inny obszar (rejon) dla przygotowania ich do wykonywania nowego zadania. Podstawową cechą takiego manewru jest oddalanie się od przeciwnika w miarę możności bez zatrzymywania sił głównych na rubieżach pośrednich, na których tylko w uzasadnionych wypadkach rozwija się ariergardy, aby powstrzymać i opóźnić ewentualny pościg przeciwnika.

Odejście jest w swej istocie ubezpieczonym marszem odfrontowym. Obowiązują więc w nim zasady dotyczące marszu, z uwzględnieniem specyfiki wynikającej z oddalania się od przeciwnika. Specyfika ta uwidacznia się przede wszystkim w tworzonym w tej sytuacji ugrupowaniu oraz zadaniach i sposobach działania jego poszcze-

gólnych elementów. Na ogół ugrupowanie wojsk podczas odejścia jest odwrotne niż podczas podchodzenia (zbliżania się) do przeciwnika (marszu dofrontowego). W związku z tym na przodzie maszerują oddziały (pododdziały) tyłowe, a za nimi podążają jednostki bojowe. Główną rolę spełniają ubezpieczenia tylne, które powinny uniemożliwić przeciwnikowi oddziaływanie na pozostałe siły. W tym celu, stosownie do sytuacji, wycofujący się związek taktyczny może organizować ariergardę, oddział zaś (jeżeli nie jest ubezpieczony ariergardą związku taktycznego) - ariergardę lub szpicę tylną. Ariergardy z kolei ubezpieczają się szpicami, te zaś - patrolami tylnymi. Duże znaczenie podczas tego rodzaju marszu mają również ubezpieczenia boczne, które powinny nie dopuścić do wychodzenia przeciwnika na skrzydła odchodzących wojsk. W zależności od potrzeb, zwłaszcza wtedy, gdy istnieje groźba, że przeciwnik może uprzedzić odchodzące wojska w zajęciu nakazanego rejonu (rubieży) - organizowany może być także i wysyłany w głąb własnego terytorium oddział wydzielony.

Ubezpieczenia powinny być zdolne do samodzielnego działania. Dotyczy to szczególnie ubezpieczeń tylnych. W starciu na danej rubieży (pozycji) nie mogą one bowiem liczyć na pomoc sił głównych, które oddalają się, a nie zbliżają. Ariergardy i szpice tylne muszą przy tym nie tylko nie dać się pokonać przeciwnikowi, ale muszą być zdolne do powstrzymywania go i opóźniania jego działań na kolejnych rubieżach.

Skuteczność działania ubezpieczeń tylnych i bocznych jest jednym z ważniejszych czynników decydujących o pomyślnym przeprowadzeniu manewru odejścia. Drugim takim czynnikiem jest sprawność (w tym zwłaszcza szybkość) działania (marszu) sił głównych. Sprzyjające warunki do wykonania odejścia można wytworzyć przez wydzielenie i zwolnienie na kierunku działania odpowiedniej liczby dróg, właściwe rozmieszczenie kolumn sił głównych, zapewnienie im możliwości pokonywania różnorodnych przeszkód (w tym zwłaszcza narzutowych pól minowych), a przede wszystkim - skuteczną osłonę z powietrza.

Na podstawie wstępnych refleksji nad przyszłym polem walki można zaryzykować tezę, że w działaniach bojowych prowadzonych przez zgrupowania powietrzno-lądowe wycofanie będzie o wiele częstszym niż obecnie zjawiskiem, stając się wręcz jedną z podstawowych kategorii taktycznych. Hipoteza taka wynika z założe-

nia, że walka przyszłych śmigłowcowo-pancernych formacji bojowych będzie mieć charakter krótkotrwałych, ale gwałtownych starć poprzedzonych szybkim zbliżaniem się przeciwstawnych zgrupowań i kończących się również szybkim odskokiem na w miarę bezpieczną odległość.

III. WSPARCIE I ZABEZPIECZENIE DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

3.1. ROZPOZNANIE I WALKA ELEKTRONICZNA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

3.1.1. STATUS, MIEJSCE I ROLA ROZPOZNANIA ORAZ WALKI ELEKTRONICZNEJ W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Siły i środki rozpoznania oraz walki elektronicznej (radio-)lektronicznej) stanowią jeden rodzaj wojsk podporządkowany unkcjonalnie szefowi oddziału rozpoznania i walki elektronicz-ej (radioelektronicznej) związku operacyjnego (szefowi wojsk ozpoznania i walki elektronicznej związku operacyjnego)[1]. Szefowie rozpoznania i walki elektronicznej - wszystkich szczebli owodzenia, we wszystkich rodzajach sił zbrojnych i wojsk -podle-ają bezpośrednio dowódcom.

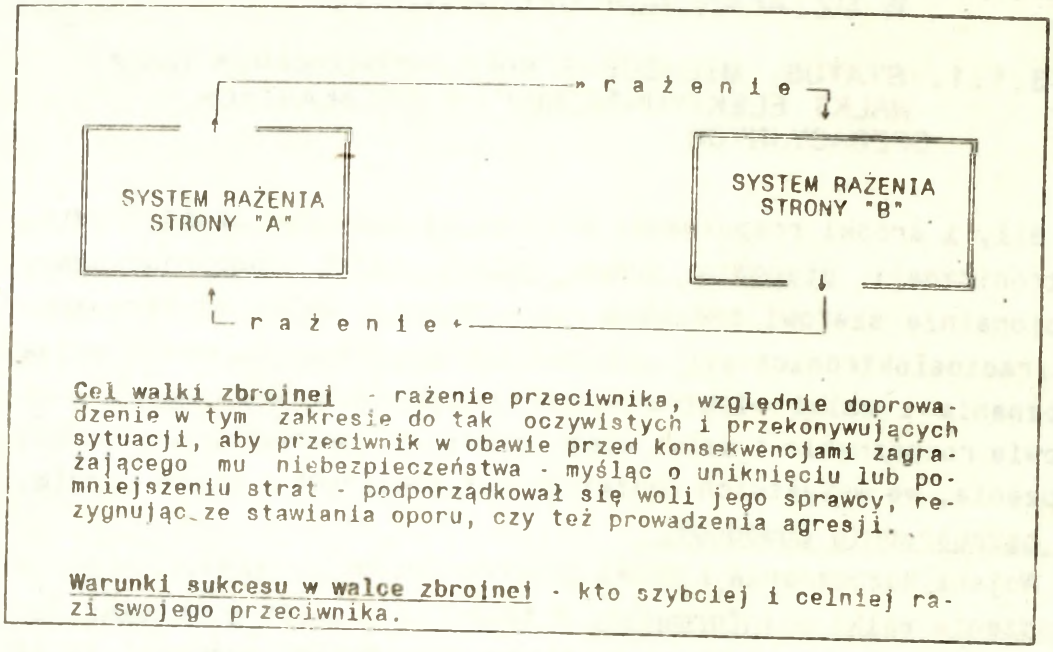
Wojska Rozpoznania i Walki Elektronicznej przeznaczone są do prowadzenia walki o informacje. Z tego też względu potencjał ten zaliczany jest do głównych elementów funkcjonalnych walki zbrojnej.

Status rozpoznania i walki elektronicznej, w świetle prawa podstawowego i w ogólnym zarysie, określony jest poprawkami do "Regulaminu walki Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej - część pierwsza (dywizja, pułk)", wniesionymi decyzją nr 64/MON z dnia 7 sierpnia 1992 roku. Ich miejsce i rola w systemie walki zbroj-nej wyznaczane są natomiast podstawowymi zasadami rządzącycymi procesem każdej konfrontacji zbrojnej. Wynika to z tego, że isto-tą konfrontacji (walki) zbrojnej jest zawsze wzajemne oddziały-wanie na siebie dwóch przeciwnie skierowanych systemów rażenia. Można powiedzieć, że każda z zaangażowanych stron dąży do tego samego. Różnica polega tylko na tym, że wektory podejmowanych

---

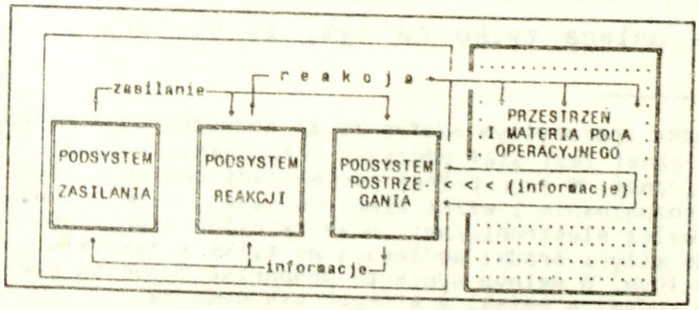
[1] W związku operacyjnym szefem Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej jest szef oddziału rozpoznania i walki elektronicznej. W jego pełnej podległości znajdują się: oddział rozpoznania i walki elektronicznej, pułk rozpoz-nania i walki elektronicznej oraz batalion specjalny. Pozostałe siły i środki podlegają mu tylko w zakresie funkcjonalnym. W pełnym wymiarze podporządkowane są sze-fom tych rodzajów wojsk, z których się wywodzą.

wysiłków posiadają przeciwnie skierowane zwroty. Każda strona stara się wyprzedzić swojego przeciwnika w użyciu celnego ognia. Jest to więc konfrontacja zbrojna dwóch celowo zorganizozowanych systemów rażenia (patrz rys. 13).

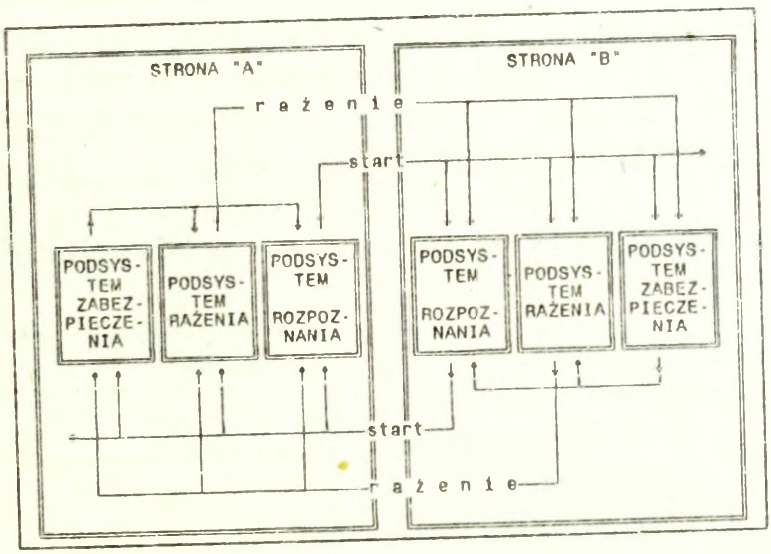
Rys. 13. MODEL ISTOTY WALKI ZBROJNEJ

W systemie walki zbrojnej, tak jak i we wszystkich innych systemach, najważniejszymi są podsystemy reakcji - w tym przypadku rażenia. Aby jednak reakcja mogła stać się realną musi zadziałać wyprzedzająco podsystem postrzegania. Dopiero w następstwie informacji uzyskanych tą drogą przekazywany zostaje sygnał do podjęcia określonej reakcji. Jeśli do tego reakcja ma być jeszcze zdarzeniem nie tylko chwilowym i jednokrotnym, to musi także zadziałać podsystem zasilania, zabezpieczający dalsze funkcjonowanie (żywotność) podsystemu postrzegania i reakcji (patrz rys. 14).

Rys. 14. OGÓLNY MODEL DZIAŁANIA CELOWEGO

Jest to prawidłowość właściwa, tak reakcjom prostym, jak i złożonym. Dokonując zatem transformacji idei funkcjonalnej systemu działania celowego na grunt walki zbrojnej, podsystem postrzegania utożsamia się z podsystemem rozpoznania, podsystem reakcji - z podsystemem rażenia, a podsystem zasilania (zabezpie czający dalsze funkcjonowanie postrzegania i reakcji) - z
Jest to prawidłowość właściwa, tak reakcjom prostym, jak i złożonym. Dokonując zatem transformacji idei funkcjonalnej systemu działania celowego na grunt walki zbrojnej, podsystem postrzegania utożsamia się z podsystemem rozpoznania, podsystem reakcji - z podsystemem rażenia, a podsystem zasilania (zabezpie-
czający dalsze funkcjonowanie postrzegania i reakcji) - z
podsystemem zabezpieczenia walki zbrojnej. Zatem ogólny model walki zbrojnej można przedstawić jako system składający się z trzech współzależnych, ale wyraźnie wyodrębniających się funkcjonalnie podsystemów: rozpoznania, rażenia i zabezpieczenia (patrz rys. 15).

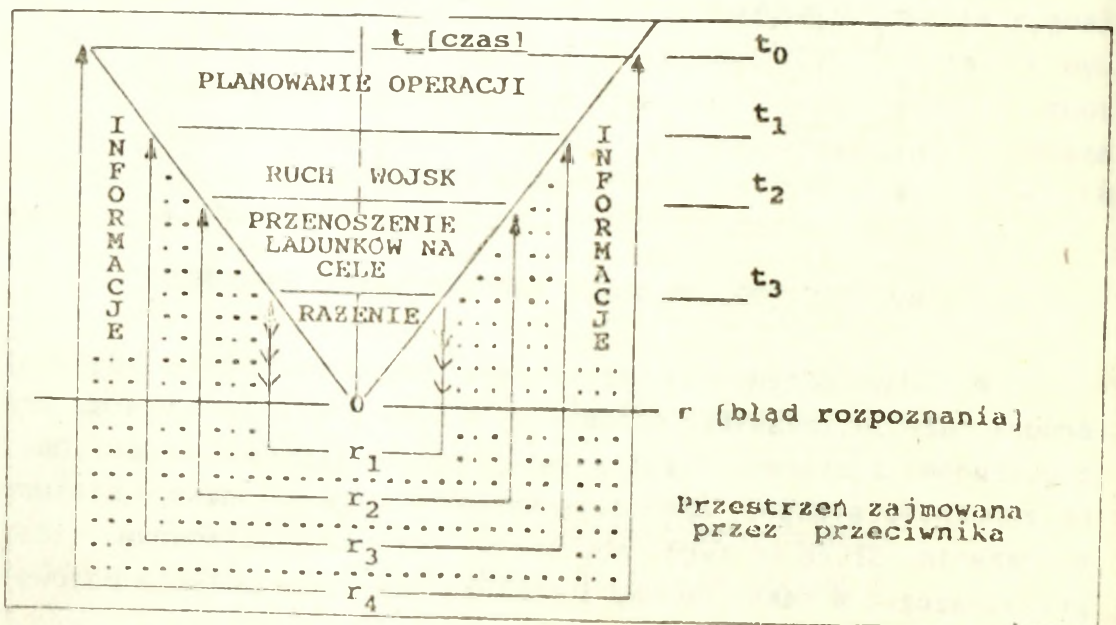

Rys. 15. OGÓLNY MODEL SYSTEMU WALKI ZBROJNEJ

W całym potencjale militarnym zasadniczą rolę odgrywają środki rażenia. Wszystko pozostałe, a więc reszta uzbrojenia wraz z obsługami i szeroko rozumianymi przedsięwzięciami organizacyjno-zabezpieczającymi, spełniają tylko funkcje usługowe w stosunku do rażenia. Służą do tego, aby środki rażenia w stosownym czasie przemieszczać w takie rejony i miejsca (na takie pozycje bojowe),

z których możliwe będzie najskuteczniejsze rażenie przeciwnika. Dotyczy to tak broni strzeleckiej, broni pokładowej, artylerii, środków rakietowych, jak i wszystkich innych, które w danym czasie będą się znajdować w wojskach. Temu służy całe planowanie operacji, cały ruch wojsk i wszystkie inne przedsięwzięcia, które bardziej lub mniej bezpośrednio, ale zawsze do tego nawiązują. Dodając do tego, że podstawą (warunkiem) sukcesu w walce zbrojnej jest zawsze precyzja rażenia i czas reakcji ogniowej, należy oczekiwać, że przy porównywalnych ilościowo i jakościowo stanach uzbrojenia zwycięstwo będzie po tej stronie, która szybciej i celniej razi przeciwnika. Wynika z tego, że racjonalne modelowanie operacji powinno prowadzić do optymalnego wykorzystania siły rażenia wojsk poprzez stwarzanie warunków do osiągania jak największej precyzji ognia i jednocześnie do maksymalnego skracania czasu reakcji w tym zakresie. Są to dwa podstawowe kryteria sukcesu, których nieprzestrzeganie prowadzi zawsze do wzrostu kosztów działań i zwiększania stopnia zagrożenia porażką. Niedoskonałości jakościowe muszą być rekompensowane masą ognia oraz zwiększonym posiadaniem sił i środków walki, jak również wydłużonym czasem przebywania w strefie możliwości rażenia przez przeciwnika. W tym właśnie umiejscowiona jest rola rozpoznania i walki elektronicznej. Rozpoznanie wpływa na precyzję rażenia, a walka elektroniczna na osiąganie wyprzedzenia w użyciu ognia.

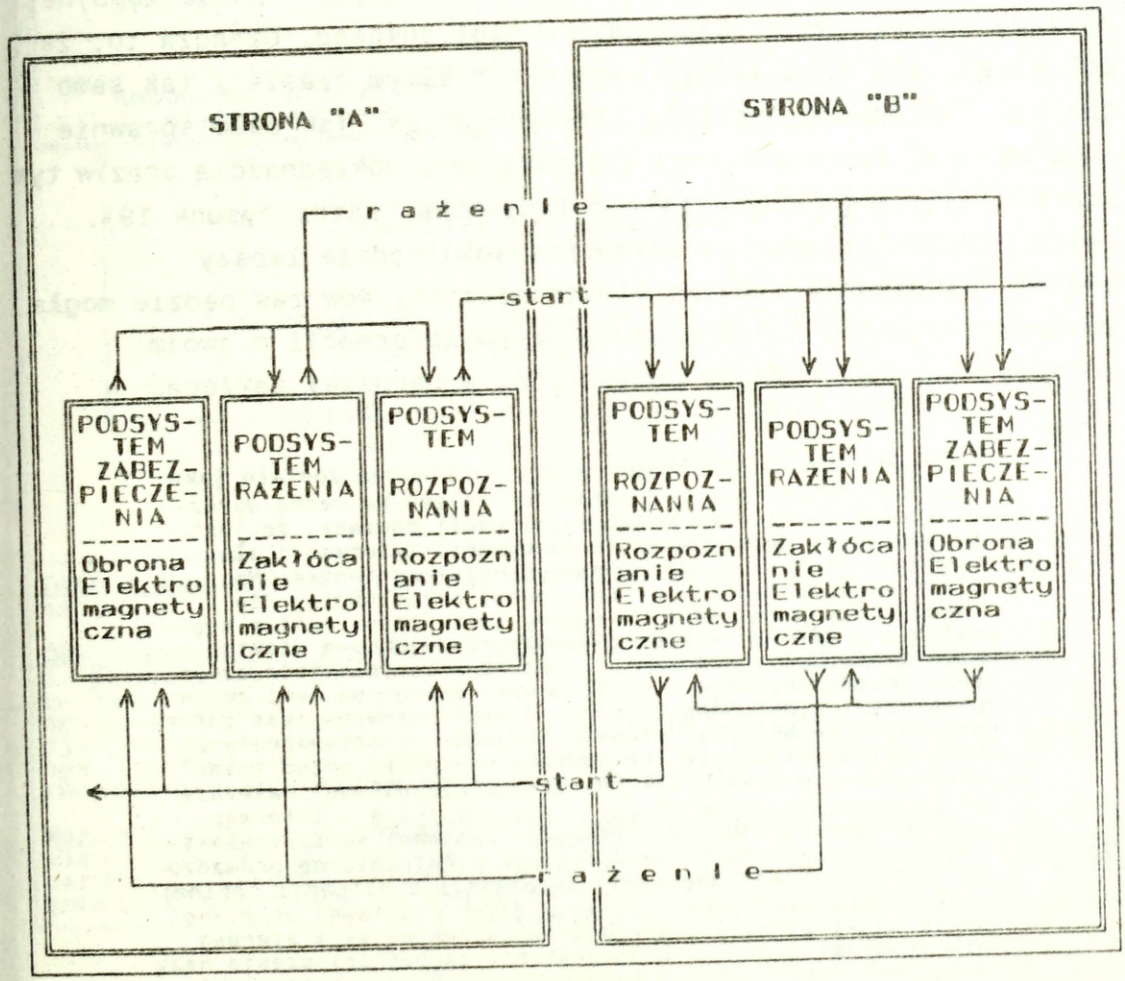
Rozpoznanie zdobywa informacje niezbędne do planowania operacji, kierowania ruchem wojsk i sterowania środkami rażenia (patrz rysunek 16).

Rys. 16. OBRAZ WPŁYWU ROZPOZNANIA NA PRZEBIEG OPERACJI

W czasie t_0-t_1 dostarcza informacji do planowania operacji. W czasie t_1-t_2 dostarcza informacji potrzebnych do wykonywania ruchu wojskami, który zgodnie z podjętą decyzją powinien doprowadzić środki rażenia do zajęcia pozycji bojowych, a w czasie t_2-t_3 dostarcza informacji niezbędnych do wysterowania ładunków bojowych na zaplanowane cele.

Walka elektroniczna zakłóca proces informacyjny przeciwnika (obieg i treść informacji) w sferze elektromagnetycznej, przy jednoczesnym kontynuowaniu działań ukierunkowanych na obronę przed tym samym wojsk własnych. Jej miejsce ulokowane jest w każdym podsystemie systemu walki zbrojnej (patrz rysunek 17).

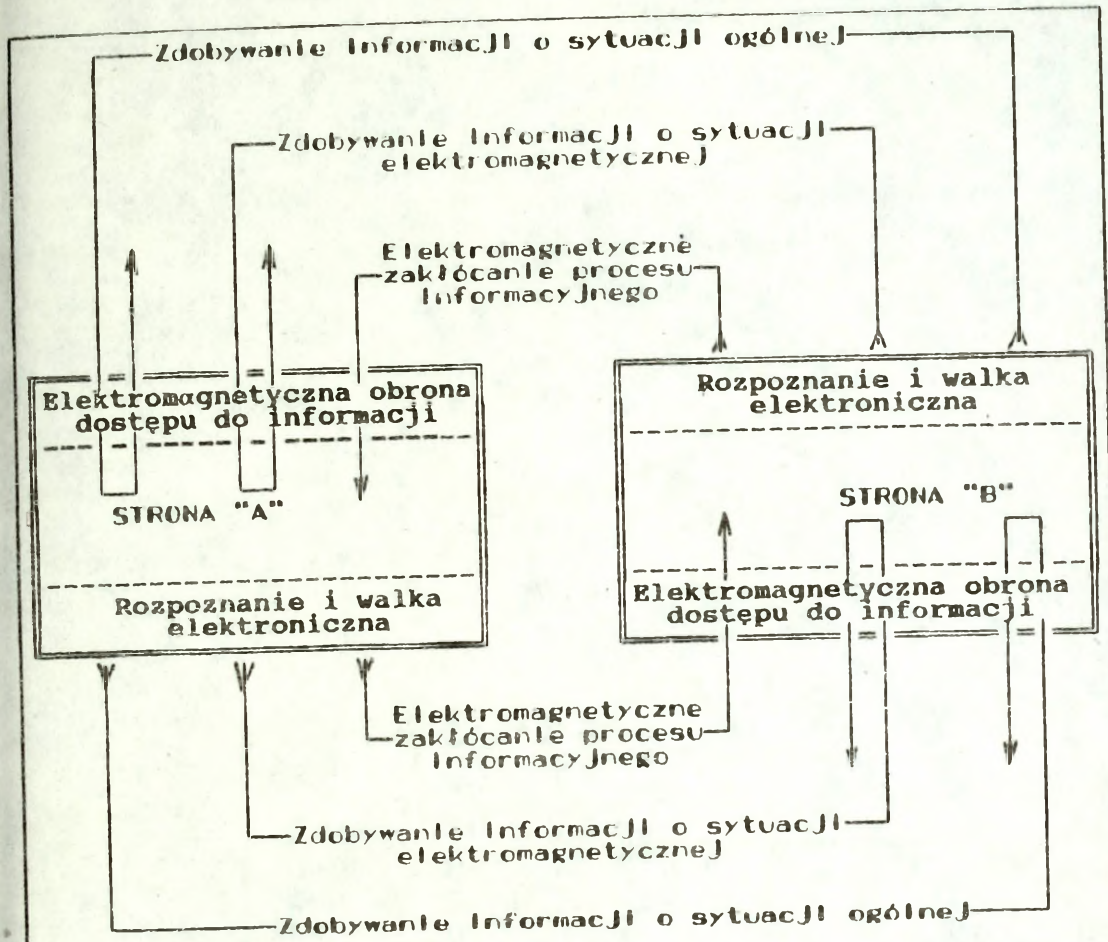
Rys. 17. MIEJSCE WALKI ELEKTRONICZNEJ W SYSTEMIE WALKI ZBROJNEJ

W podsystemie rozpoznania mieści się rozpoznanie elektromagnetyczne[2], w podsystemie rażenia - zakłócanie elektromagnetyczne, a w podsystemie zabezpieczenia - obrona elektromagnetyczna.

Istotę funkcjonalną rozpoznania oraz walki elektronicznej, w ujęciu łącznym, można zobrazować następująco (patrz rys. 18). Właściwie funkcjonujące rozpoznanie i walka elektroniczna sprzyjają osiąganiu sukcesu w walce zbrojnej dzięki stwarzaniu warunków do osiągania pożądanej precyzji rażenia i warunków do wyprzedznia przeciwnika w użyciu skutecznego ognia. Przy porównywalnych ilościowo i jakościowo stanach potencjałów bojowych oraz porównywalnych w tym zakresie stanach rozpoznania i walki elektronicznej, każda ze stron uczestniczących w walce zbrojnej posiada równe szanse osiągania w niej sukcesu. Oznacza to, że potykający się przeciwnicy mogą w tym samym czasie i tak samo trafnie zaplanować operację własnych wojsk. Tak samo sprawnie mogą wykonać ruchy wojskami i z taką samą dokładnością oraz w tym samym czasie mogą razić cele przeciwnika (patrz rysunk 19). Jeśli natomiast jedna ze stron posiadać będzie lepszy system rozpoznania i walki elektronicznej, wówczas będzie mogła zdobywać więcej i bardziej dokładnych informacji o swoim przeciwniku, jak również będzie zdolna bardziej zakłócać

---

[2] Rozpoznanie elektromagnetyczne wyróżnione zostało jako odrębny zbiór sił i środków ze względu na cechę wyróżnialności (kryterium rozstrzygalności) mówiące, że jest to potencjał dostosowany do zdobywania informacji ale tylko o sytuacji elektromagnetycznej przeciwnika. Np. w literaturze zachodniej ten rodzaj rozpoznania, dla lepszego wyodrębnienia, nazywany jest "rozpoznaniem sygnałowym". Istota różnicy pomiędzy rozpoznaniem elektromagnetycznym (sygnałowym), a rozpoznaniem elektronicznym (radioelektronicznym i czujnikowym) polega na tym, że to pierwsze - elektromagnetyczne - zainteresowane jest informacjami o technicznej stronie sygnałów elektromagnetycznych emitowanych, czy też odbieranych przez urządzenia elektroniczne (radioelektroniczne i czujnikowe) należące do przeciwnika, a te drugie - elektroniczne - informacjami o sytuacji ogólnej, których nośnikami są fale elektromagnetyczne. Ponadto rozpoznanie elektroniczne prowadzone jest na rzecz zdobywania informacji o sytuacji ogólnej przeciwnika niezbędnych (stanowiących podstawę) do planowania walki zbrojnej, kierowania ruchem wojsk i sterowania środkami rażenia. W literaturze zachodniej często nazywane jest "rozpoznaniem sytuacyjnym". Rozpoznanie elektromagnetyczne (sygnałowe) prowadzone jest natomiast przede wszystkim na rzecz zakłocania elektromagnetycznego (dezinformacji i zagłuszania) oraz na rzecz obrony elektromagnetycznej (maskowania i ukrywania). Ma zatem zupełnie inne przeznaczenie niż rozpoznanie elektroniczne.

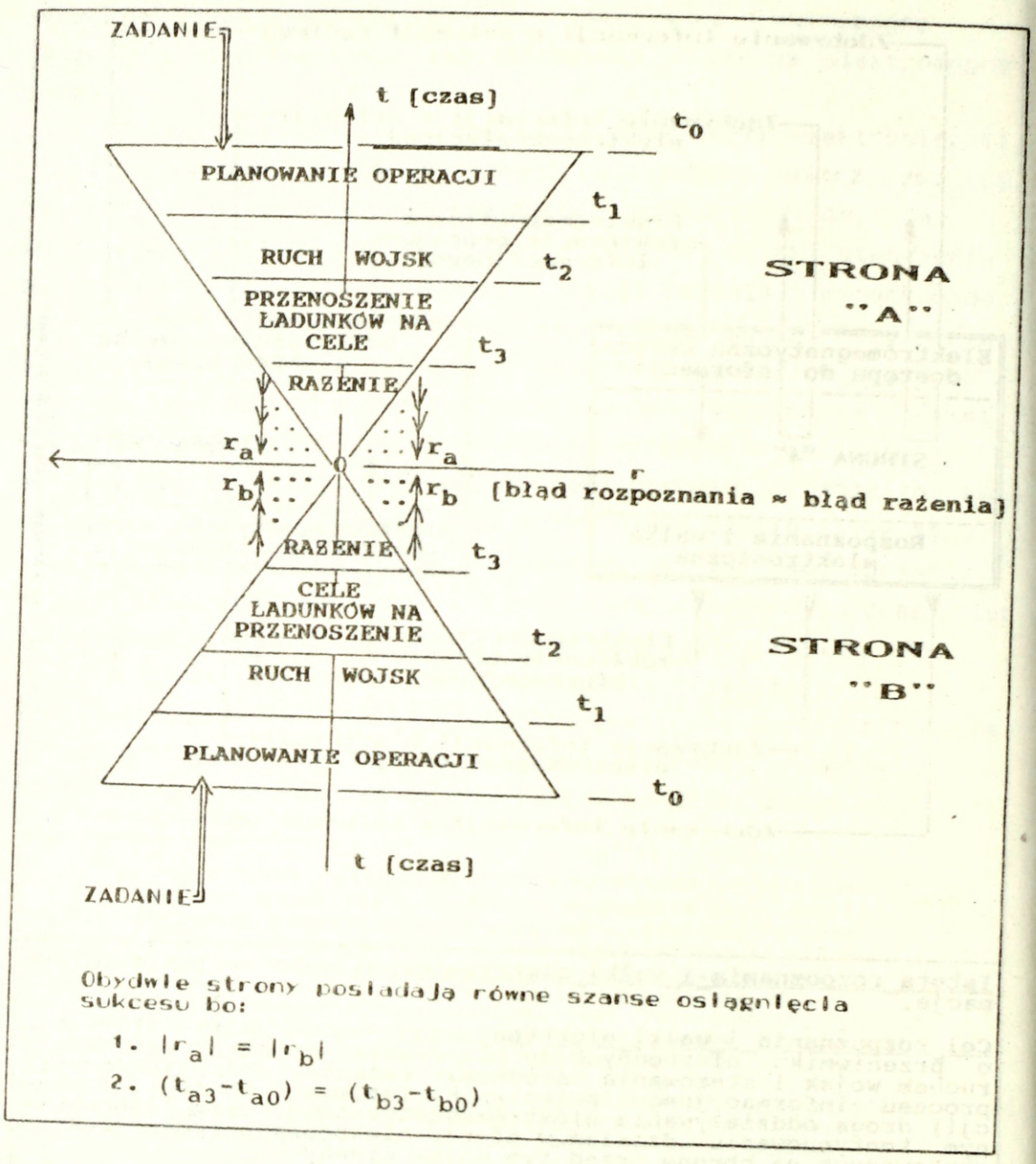

Istota rozpoznania i walki elektronicznej - to walka o informacje.

Cel rozpoznania i walki elektronicznej - zdobywanie informacji o przeciwniku niezbędnych do planowania działań, kierowania ruchem wojsk i sterowania środkami rażenia oraz zakłócanie procesu informacyjnego przeciwnika (obiegu i treści informacji) drogą oddziaływania elektromagnetycznego, przy jednoczesnym kontynuowaniu działań w sferze elektromagnetycznej ukierunkowanych na obronę przed tym wojsk własnych.

Warunki sukcesu w rozpoznaniu i walce elektronicznej - kto więcej zdobędzie informacji o przeciwniku, uczyni to szybciej, bardziej zakłóci jego proces informacyjny i zdoła lepiej uchronić przed tym wojska własne.

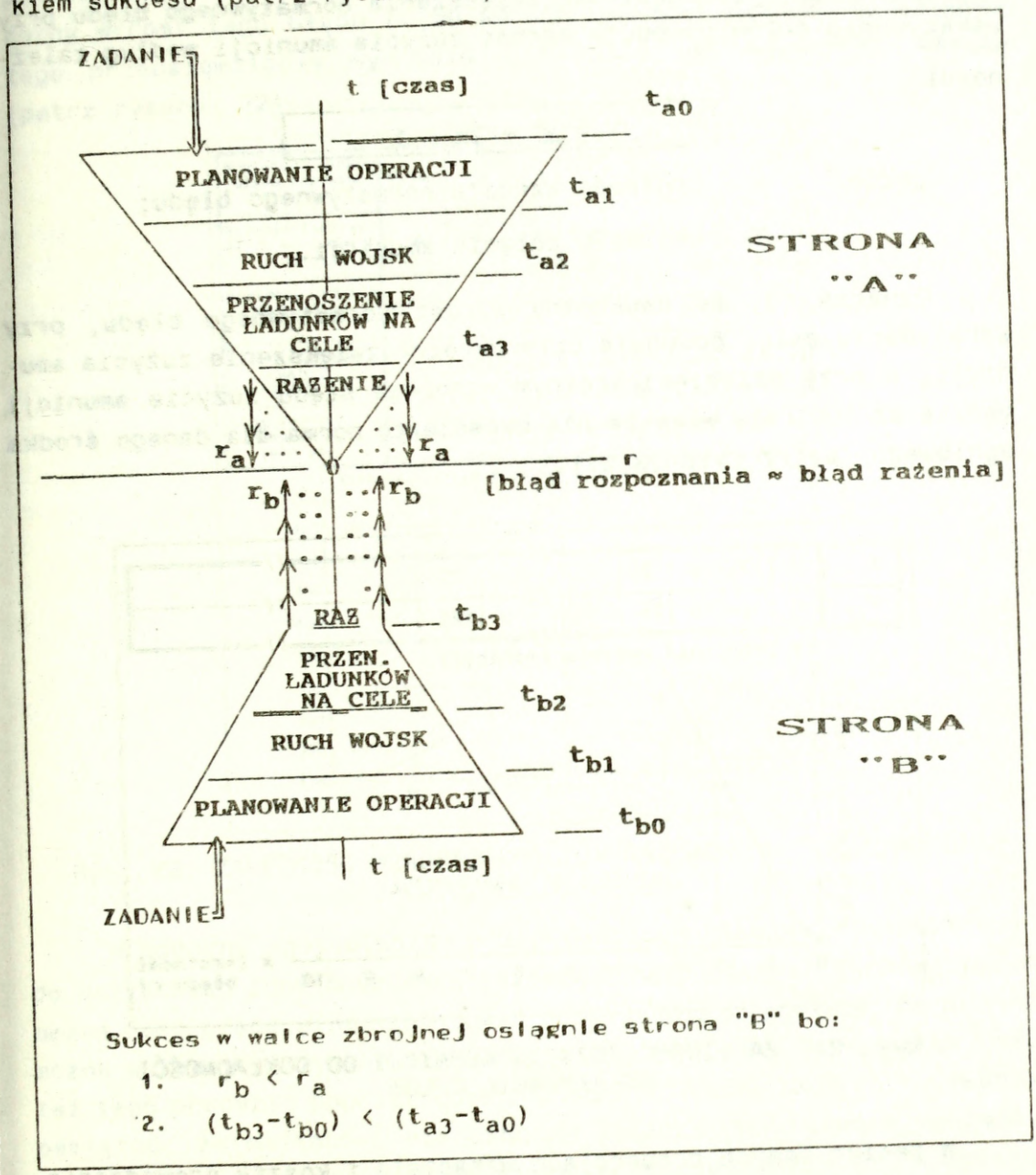
Rys. 18. ISTOTA FUNKCJONALNA ROZPOZNANIA ORAZ WALKI ELEKTRONICZNEJ

Rys. 19. INTERPRETACJA RÓWNYCH SZANS OSIĄGANIA SUKCESU W WALCE ZBROJNEJ

mym procesy własne. W następstwie tego powstaną dla niej okoliczności do szybszego i trafniejszego zaplanowania operacji oraz szybszego i trafniejszego wykonania pożądanych ruchów wojskami, które doprowadzą środki rażenia do zajęcia dogodniejszych pozycji

bojowych. W ten sposób stworzy sobie warunki do wyprzedzającego i bardziej precyzyjnego użycia ognia, co jest podstawowym warunkiem sukcesu (patrz rysunek 20).

Rys. 20. INTERPRETACJA NIERÓWNYCH SZANS OSIĄGANIA SUKCESU W WALCE ZBROJNEJ

Utrzymywanie właściwych proporcji pomiędzy możliwościami rażenia (ognia) i możliwościami rozpoznania oraz walki elektronicznej prowadzi zawsze do rozwiązań racjonalnych. Każde dysproporcje

cje w tym zakresie są ze wszech miar niekorzystne, ponieważ prowadzą do maksymalizacji kosztów działań bojowych. Na przykład w rozpoznaniu każda krotność zwiększenia normatywnego błędu przy wskazywaniu celów powoduje wzrost zużycia amunicji według zależności:

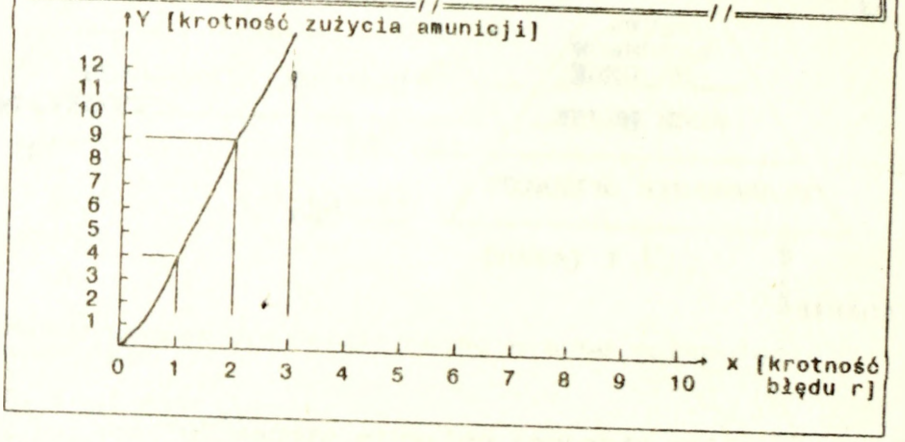
$$Y = x^2 + 2x + 1$$

gdzie: x - krotność wzrostu normatywnego błędu;

Y - krotność zużycia amunicji.

Oznacza to, że dwukrotny wzrost normatywnego błędu, przy wskazywaniu celu, powoduje czterokrotne zwiększenie zużycia amunicji, a przy dziesięciokrotnym wzroście błędu zużycie amunicji będzie aż 100 razy większe niż określa to norma dla danego środka ogniowego (patrz rysunek 21).

X	2	3	4	5	//	10
Y	4	9	16	25	//	121

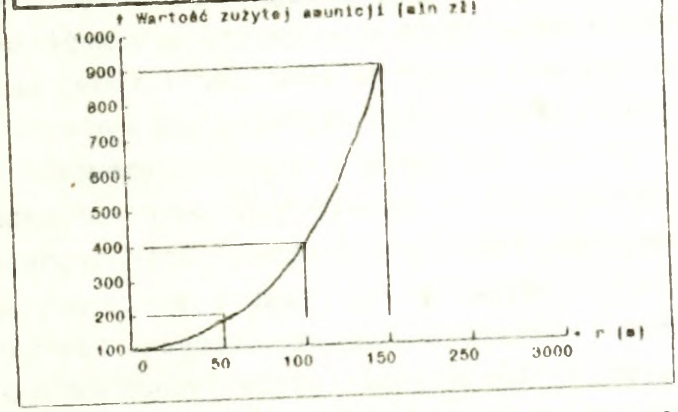

Rys. 21. ZALEŻNOŚĆ ZUŻYCIA AMUNICJI OD DOKŁADNOŚCI WSKAZYWANIA CELÓW

W takich samych proporcjach wzrastają i koszty prowadzenia ognia (rażenia). Jeśli na przykład do obezwładnienia okopanej baterii artylerii przeciwnika, ogniem artylerii własnej, potrzeba 500 pocisków, kiedy poszczególne cele wskazane zostaną z błędem kołowym "r" nie większym niż 50 metrów (tak przewidują obowiązujące normy), to koszt takiego działania będzie wynosić 100 milionów złotych, przy założeniu, iż koszt pocisku artyleryjskiego

wynosi 200 tysięcy złotych. Natomiast dwukrotny wzrost błędu normatywnego (z 50 do 100 metrów) przy wskazywaniu celów spowoduje powielenie kosztów do wartości 400 milionów złotych, a czterokrotny wzrost tego błędu (z 50 do 200 metrów) spowoduje, że cena tego przedsięwzięcia wyniesie 1 miliard 600 milionów złotych (patrz rysunek 22).

Krotność wzrostu błędu kołowego (x)	Norma	2	3	4	5	10
Wartość liniowa błędu kołowego r (metry)	50	100	150	200	250	500
Krotność zużycia amunicji (Y)	Norma	4	9	16	25	100
Liczba zużycia amunicji (sztuki)	500	2000	4500	8000	12500	50000
Cena zużytej amunicji (mln zł)	100	400	900	1.600	2.500	10.000

Rys. 22. ZALEŻNOŚĆ WZROSTU KOSZTÓW RAŻENIA OD DOKŁADNOŚCI WSKAZYWANIA CELÓW

W podobny sposób można przeprowadzać kalkulacje w stosunku do wszystkich innych środków rażenia i na podstawie tych wyliczeń można dość precyzyjnie znajdować rozwiązania najtańsze. Po prostu można wyliczyć, czy bardziej opłaca się zwiększać masę ognia, czy też jego precyzję poprzez doskonalenie rozpoznania. Trzeba jednak pamiętać, że najtaniej nie oznacza jeszcze rozwiązania optymalnego - nie jest to wystarczające kryterium sukcesu. Sukces w walce zbrojnej osiąga ten, kto jeszcze zdoła wyprzedzić swojego przeciwnika w użyciu celnego ognia. Gdyby więc wyszło z kalkulacji, że taniej będzie zwiększać masę ognia - na przykład przez wydłużanie czasu jego prowadzenia - to trzeba uwzględniać do jakich granic jest to możliwe, aby nie dać przeciwnikowi szans

podjęcia skutecznego odwetu. W tej przestrzeni funkcjonalnej mieści się rola walki elektronicznej. Jej finalną i obiektywną wartość wyznaczają możliwości wpływania na opóźnianie bądź też paraliżowanie reakcji ogniowej przeciwnika oraz możliwości wpływania na zapewnianie własnym systemom niezakłócanego działania.

Aby działania operacyjne mogły mieć od początku przebieg terminowy i trafnie zorganizowany, konieczne jest prowadzenie wyprzedzającego rozpoznania (ogólnego i elektromagnetycznego). Tylko takie podejście do problemu sprzyja unikaniu zgubnego w skutkach zaskoczenia. Z tego też względu część rozpoznania ogólnego i część walki elektronicznej musi zachowywać charakter ciągły. Dotyczy to tych elementów, które bez naruszania międzynarodowych konwencji mogą realizować zadania w okresie pokoju. Czas ten jest dla nich etapem działań rzeczywistych na rzecz pogotowia operacyjnego. W okresie tym ich wysiłek koncentrowany jest na zdobywaniu informacji, na podstawie których może być modelowany proces przygotowywania wojsk do realizacji zadań operacyjnych na wypadek powstania konfliktu zbrojnego lub wybuchu wojny. Uzyskiwane w ten sposób informacje stanowią również merytoryczną podstawę do wprowadzania wyższych stanów gotowości bojowej, podejmowania kroków mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk, a także dokonywania przesunięć w ramach wcześniejszej osłony kierunków operacyjnych, na których wystąpiły symptomy ewentualnego zagrożenia. Najważniejsza jednak rola sprowadza się do ciągłego śledzenia i wszechstronnego ustalania stopnia przygotowywania się ewentualnego przeciwnika do rozpoczęcia agresji. W związku z tym zasadnicze zadania koncentrowane są na zdobywaniu informacji o takich zamiarach w skali polityczno-militarnej, związanej z planami użycia zagrażających sił zbrojnych. Realizacja tego wiąże się z potrzebą ciągłego studiowania składu bojowego takich sił zbrojnych oraz stanu ich zdolności i gotowości bojowej, jak również preferowanych i możliwych zasad ich użycia. Ważne również są informacje dotyczące rozwoju i wprowadzania do uzbrojenia nowej techniki bojowej oraz informacje związane z operacyjnym przygotowaniem terenu, a zwłaszcza z rozmieszczeniem i charakterem obiektów wojskowych, zakładów przemysłowych, ośrodków administracji państwowej, zasobów materiałowych i infrastruktury na obszarze, z którego może dojść do ewentualnej agresji.

W miarę narastania zagrożenia zasadnicza rola rozpoznania i walki elektronicznej sprowadza się do realizacji przedsięwzięć na rzecz planowania rozwinięcia operacyjnego i prowadzenia pierwszej operacji. Najważniejsze w tym wszystkim będzie ustalenie czasu i sposobu rozpoczęcia przewidywanej agresji (wojny). Z tego też względu ich rola musi się koncentrować na wykrywaniu, śledzeniu i ustalaniu procesu wychodzenia wojsk przeciwnika w rejony operacyjnego rozwinięcia i w strefy nadgraniczne oraz procesu mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych i przestawiania struktur gospodarczych na tory wojenne. W tym czasie rozpoczyna się już przygotowywanie celów do porażenia ogniowego.

Z chwilą wybuchu wojny (konfliktu zbrojnego) zasadnicza rola rozpoznania będzie polegać przede wszystkim na terminowym wykrywaniu bezpośrednich zagrożeń wojsk ugrupowania operacyjnego, a w tym obiektów decydujących o sile zagrożenia. Konkretne zadania będą wynikać zawsze z zaistniałej sytuacji i trudno je w tej chwili dokładnie precyzować. Niemniej jednak można uwzględniać, że ich istota między innymi będzie się sprowadzać się do wykrywania,ustalania i śledzenia:

- zgrupowań uderzeniowych pierwszego rzutu operacyjnego przeciwnika, ich stanów ilościowo-jakościowych, kierunków działania i prawdopodobnych zadań;
- składu oraz rejonów rozmieszczenia drugich rzutów i odwodów operacyjnych, ich przegrupowań w strefy działań bojowych, możliwych kierunków, rubieży i terminów wprowadzania do walki;
- możliwości i przebiegu formowania nowych związków oraz stopnia osiągania przez nie gotowości bojowej;
- silnych i słabych stron przeciwnika oraz obiektów, których porażenie decydować może o sile bojowej wojsk przeciwnika.

Ponadto w zainteresowaniu rozpoznania mogą się znaleźć:

- lotniska bazowania oraz przeloty lotnictwa myśliwskiego i myśliwsko-bombowego przeciwnika, jak również jego systemy kierowania i dowodzenia;
- systemy rozpoznawczo-uderzeniowe i nosiciele broni precyzyjnego rażenia;
- elementy systemu walki elektronicznej;
- siły specjalnego przeznaczenia i dalekiego rozpoznania;

B. W batalionie bliskiego rozpoznania i walki radioelektronicznej:

1) ultrakrótkofalowe aparatownie radioodbiorcze (6 sztuk);
2) stacje rozpoznania systemów radiolokacyjnych (3 sztuki);
3) stacje rozpoznania radioliniowego (3 sztuki);
4) ultrakrótkofalowe namierniki radiowe (18 sztuk);
5) ultrakrótkofalowe stacje zakłóceń radiowych (12 sztuk);
6) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);
7) radiostacje krótkofalowe (6 sztuk).

C. W batalionie osłony radioelektronicznej:

1) stacje rozpoznania systemów radiolokacyjnych (3 sztuki);
2) stacje zakłóceń radiolokacyjnych (18 sztuk);
3) stacje zakłóceń radionawigacyjnych (3 sztuki);
4) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);
5) radiostacje krótkofalowe (2 sztuki).

D. W kompanii dowodzenia i łączności:

1) automatyczna centrala telefoniczna (1 sztuka);
2) ruchomy węzeł łączności (1 sztuka);
3) radiostacje krótkofalowe (5 sztuk).

Batalion specjalny przeznaczony jest do prowadzenia rozpoznania, działań dywersyjno-sabotażowych, oddziaływania psychologiczno-propagandowego na tyłach nieprzyjaciela oraz wykonywania innych zadań o charakterze szczególnym. Zasadniczy trzon struktury organizacyjnej batalionu tworzą:

1) dowództwo (5 oficerów);
2) sztab (8 żołnierzy zawodowych);
3) centrum dowodzenia (18 żołnierzy zawodowych);
4) kompania dowodzenia i łączności (53 żołnierzy zawodowych i 28 żołnierzy służby zasadniczej);
5) dwie kadrowe kompanie specjalne (po 65 żołnierzy zawodowych w każdej kompanii);
6) kompania specjalna (18 żołnierzy zawodowych i 36 żołnierzy służby zasadniczej);
7) kompania specjalna płetwonurków (58 żołnierzy zawodowych i 24 żołnierzy służby zasadniczej);
8) logistyka batalionu (54 żołnierzy służby zawodowej i 26 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami batalionu specjalnego są:

1) aparatownie radioodbiorcze (2 sztuki);

2) radiostacje krótkofalowe przewoźne (7 sztuk);
3) radiostacje krótkofalowe przenośne (30 sztuk);
4) radiostacje ultrakrótkofalowe (100 sztuk);
5) zestawy płetwonurka (100 sztuk);
6) spadochrony transportowe (50 sztuk);
7) spadochronowe zestawy desantowe (600 sztuk).

Szefostwo Wojsk Rakietowych i Artylerii w zakresie rozpoznania dysponuje:

1) wydziałem rozpoznawczym (7 żołnierzy zawodowych);
2) dywizjonem rozpoznania artyleryjskiego (96 żołnierzy zawodowych i 206 żołnierzy służby zasadniczej);
3) dywizjonem dowodzenia brygady artylerii armat (65 żołnierzy zawodowych i 481 żołnierzy służby zasadniczej);
4) bateriami dowodzenia z dywizjonów artylerii brygady artylerii armat (po 13 żołnierzy zawodowych i 32 żołnierzy służby zasadniczej w każdej baterii).

Podstawowymi środkami rozpoznawczymi w Wojskach Rakietowych i Artylerii są:

A. W dywizjonie rozpoznania artyleryjskiego:
1) stacje rozpoznania systemów radiolokacyjnych (2 sztuki);
2) stacje rozpoznania meteorologicznego (3 sztuki);
3) zestawy dźwiękowo-pomiarowe (3 sztuki);

B. W dywizjonie dowodzenia brygady artylerii armat:
1) stacje rozpoznania radiolokacyjnego (2 sztuki);
2) zestawy dźwiękowo-pomiarowe (1 sztuka);
3) dalmierze (2 sztuki);

C. W baterii dowodzenia z dywizjonu artylerii brygady artylerii armat:
1) dalmierze (2 sztuki);
2) teodolity rozpoznawcze (2 sztuki).

Szefostwo Wojsk Inżynieryjnych w zakresie rozpoznania dysponuje:

1) wydziałem operacyjno-rozpoznawczym (do spraw rozpoznania przewidziany jest jeden oficer);
2) kompanią rozpoznania inżynieryjnego z brygady saperów (9 żołnierzy zawodowych i 53 żołnierzy służby zasadniczej);
3) plutonem rozpoznania inżynieryjnego z kompanii dowodzenia pułku pontonowego (4 żołnierzy zawodowych i 18 żołnierzy służby zasadniczej);

4) plutonem rozpoznania z kompanii dowodzenia pułku drogowo-mostowego (4 żołnierzy zawodowych i 14 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami rozpoznawczymi Wojsk Inżynieryjnych są:

A. W kompanii rozpoznania inżynieryjnego brygady saperów:

1) transportery rozpoznania inżynieryjnego (4 sztuki);

2) baza zabezpieczenia przepraw promowych (1 sztuka);

B. W plutonie rozpoznania inżynieryjnego kompanii dowodzenia pułku pontonowego:

1) transportery rozpoznania inżynieryjnego (3 sztuki);

2) baza zabezpieczenia przepraw promowych (1 sztuka);

C. W plutonie rozpoznania kompanii dowodzenia pułku drogowo-mostowego transportery rozpoznania inżynieryjnego (2 sztuki).

Ponadto w każdym batalionie brygady saperów występuje drużyna rozpoznania inżynieryjnego wyposażona w transporter rozpoznania inżynieryjnego. W każdym batalionie pontonowym kompanii dowodzenia i obsługi występuje pluton rozpoznania inżynieryjnego w składzie dwóch drużyn inżynieryjnych, a w batalionie desantowo-przeprawowym jedna drużyna rozpoznania, wyposażone w transportery rozpoznania inżynieryjnego. Drużyny rozpoznania wyposażone w transportery rozpoznania inżynieryjnego znajdują się również w każdym batalionie inżynieryjno-drogowym pułku drogowo-mostowego.

Szefostwo Wojsk Obrony Przeciwchemicznej w zakresie rozpoznania dysponuje:

1) kluczem śmigłowców rozpoznania skażeń (7 żołnierzy zawodowych);

2) kompanią rozpoznania skażeń z pułku przeciwchemicznego (16 żołnierzy zawodowych i 26 żołnierzy służby zasadniczej).

Podstawowymi środkami rozpoznawczymi Wojsk Obrony Przeciwchemicznej są:

A. W kompanii rozpoznania skażeń pułku przeciwchemicznego:

1) transportery rozpoznania skażeń (12 sztuk);

2) laboratorium (1 sztuka).

B. W kluczu śmigłowców rozpoznania skażeń:

1) śmigłowce rozpoznania skażeń (3 sztuki)[3].

3.1.3. FUNKCJONOWANIE SYSTEMU ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Siły i środki rozpoznania oraz walki elektronicznej rozwinięte w przestrzeni (na lądzie, morzu, w powietrzu i w kosmosie), wewnętrznie powiązane oraz skoordynowane jednolitymi więzami organizacyjnymi (hierarchicznymi, funkcjonalnymi, informacyjnymi i technicznymi), stanowią system rozpoznania i walki elektronicznej, który jest częścią składową ogólnego systemu walki zbrojnej.

W systemie rozpoznania i walki elektronicznej wyróżnia się podsystemy; w podsystemach - elementy ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej; w elementach ugrupowania - elementy rozpoznawcze i elementy walki elektronicznej.

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego tworzony jest na bazie sił i środków podlegających bezpośrednio szefowi Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej armii (korpusu armijnego) oraz szefostwom rodzajów wojsk (Szefostwu Wojsk Rakietowych i Artylerii, Wojsk Inżynieryjnych i Wojsk Obrony Przeciwchemicznej).

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego składa się z podsystemów:

1) dalekiego rozpoznania i walki elektronicznej;

2) bliskiego rozpoznania i walki elektronicznej;

3) osłony radioelektronicznej;

---

[3] Dokładna struktura organizacyjna oraz dokładne zestawienie sił i środków rozpoznania oraz walki elektronicznej szczebla operacyjnego znajdują się w wydawnictwie: "ROZPOZNANIE WOJSKOWE - zeszyt nr 2 (warianty przyszłościowych struktur organizacyjnych)", sygn. AON wewn.4313/91 na stronach 117 - 164. Wydawnictwo to opracowane zostało przede wszystkim jako materiał pomocniczy do kształcenia taktyczno-operacyjnego w Akademii Obrony Narodowej. Z tego też względu zawarte w nim struktury organizacyjne Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej nie są identyczne z tymi, które rzeczywiście występują w siłach zbrojnych. Wprowadzone celowo zmiany nie deformują jednak istoty problemu i przy ich wykorzystywaniu można rozwiązywać wszystkie zagadnienia właściwe strukturom rzeczywistym. Jest to wydawnictwo o charakterze typowo szkoleniowym.

4) rozpoznania i działań specjalnych;
5) rozpoznania Wojsk Rakietowych i Artylerii;
6) rozpoznania Wojsk Inżynieryjnych;
7) rozpoznania Wojsk Obrony Przeciwchemicznej.

Podsystem rozpoznania i walki elektronicznej, ze względu na określone odniesienia (środowisko prowadzenia rozpoznania i walki elektronicznej, rodzaj sił zbrojnych, rodzaj wojsk, szczebel organizacyjny, rolę funkcjonalną) stanowi ściśle określoną część systemu rozpoznania i walki elektronicznej. Charakteryzuje się własnymi powiązaniami organizacyjnymi (hierarchicznymi, funkcjonalnymi, informacyjnymi i technicznymi) i z tego względu traktowany jest jako odrębna całość organizacyjno-funkcjonalna.

Szef Wojsk Rozpoznania i Walki Elektronicznej odpowiada bezpośrednio za planowanie i organizowanie działań podległych mu wojsk. Jest głównym organizatorem studyjnych działań rozpoznawczych na szczeblu operacyjnym i czuwa nad ciągłym śledzeniem przeciwnika oraz stanu, zadań i położenia własnych elementów ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej. W każdej chwili jest w gotowości do przedstawienia wyczerpującej oceny przeciwnika oraz złożenia meldunku o położeniu i stanie podległych mu wojsk (systemu rozpoznania i walki elektronicznej). Jest głównym inspiratorem wszelkich inicjatywm ukierunkowanych na doskonalenie działań prowadzonych przez te wojska oraz na powiększanie napływu informacji o przeciwniku. Odpowiada za terminowe zbieranie informacji o nim oraz za ich opracowanie (przetwarzanie) i rozpowszechnianie w sztabie, wojskach, a także wymienianie ich z współdziałającymi sąsiadami, zgodnie z ustaleniami nakazanymi przez szczebel nadrzędny. W myśl otrzymanego zadaniem sprawuje nadzór nad organizowaniem i funkcjonowaniem wewnętrznych i zewnętrznych więzi organizacyjnych w systemie rozpoznania i walki elektronicznej. Jest również odpowiedzialny za przekazywanie do dowództw niższego szczebla (dowództw związków taktycznych) zbiorów danych pozwalających im na wcześniejsze rozpoczęcie procesów planowania oraz organizowania rozpoznania i walki elektronicznej. Odpowiada także za przekazywanie do dowództwa szczebla nadrzędnego wszelkich informacji o przeciwniku, które wymienione zostały w ramach sformułowanych przez ten szczebel zewnętrznych więzi informacyjnych.

Szefowie rodzajów wojsk odpowiadają za planowanie i organizowanie rozpoznania, przede wszystkim na korzyść własnych wojsk. Niezależnie od tego, stosownie do ustalonych przez dowódcę związ-

3) sieci rozpoznania dźwiękowego (SRDź);

4) sieci rozpoznania meteorologicznego (SRM);

5) sieci posterunków obserwacyjnych (SPO).

F. Podsystem rozpoznania Wojsk Inżynieryjnych:

1) sieci grup rozpoznania drogowego i terenowego (SGRDiT);

2) sieci grup rozpoznania przeprawowego (SGRP);

G. Podsystem rozpoznania Wojsk Obrony Przeciwchemicznej:

1) sieci grup naziemnego rozpoznania skażeń (SGNRS);

2) sieci grup powietrznego rozpoznania skażeń (SGPRS).

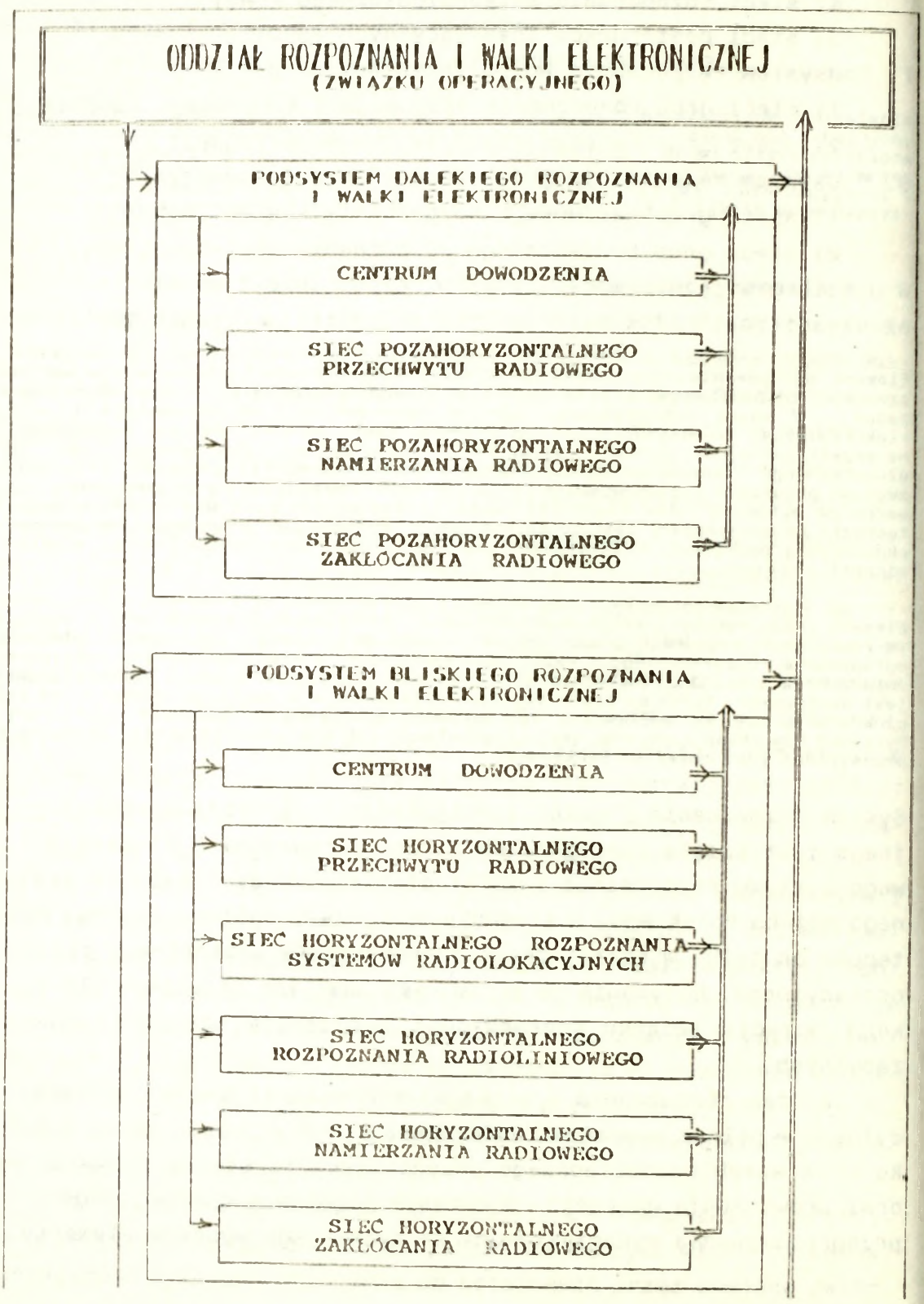
W ujęciu graficznym model systemu rozpoznania i walki elektronicznej wojsk operacyjnych przedstawia rysunek 23).

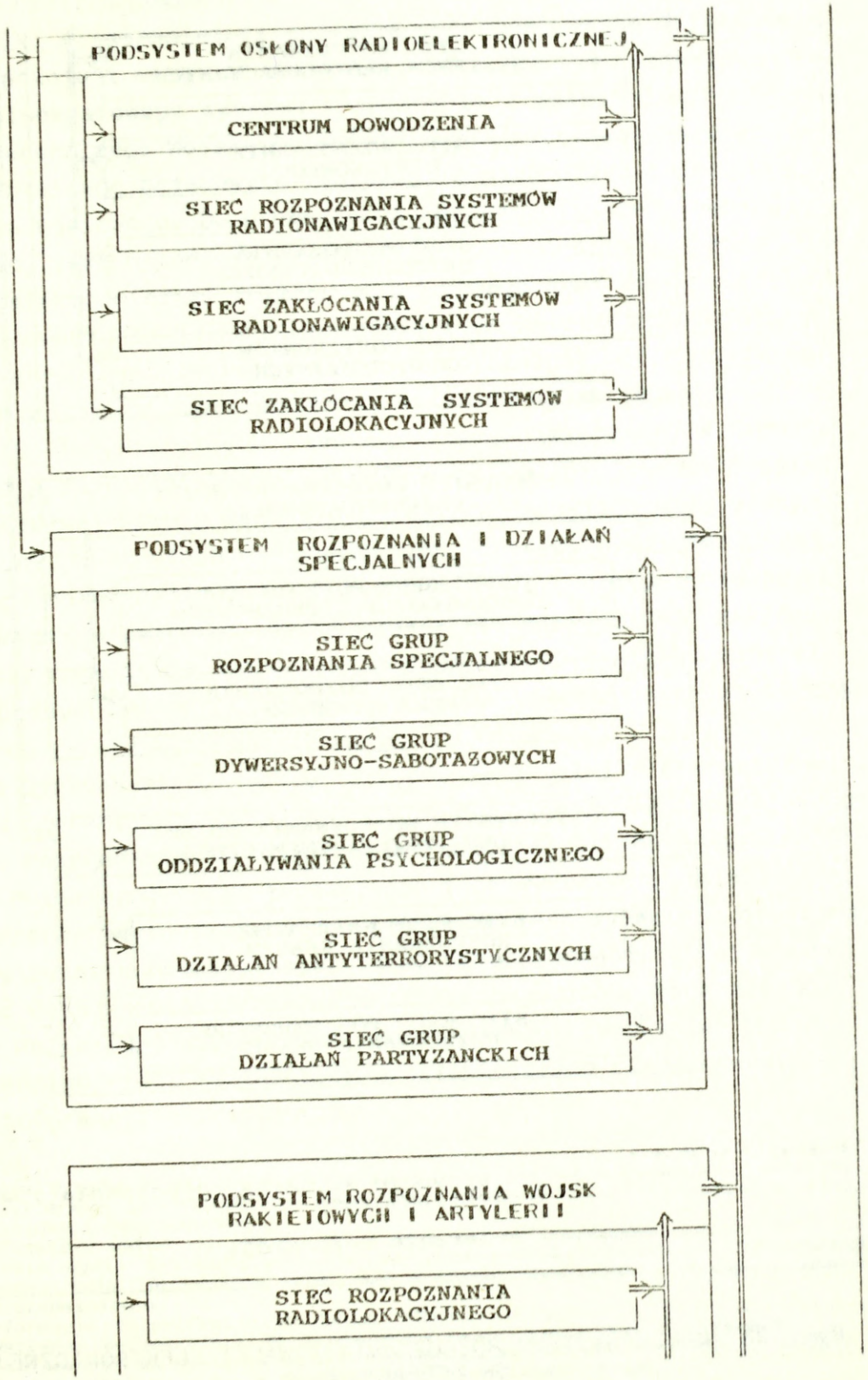
Element ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej stanowią etatowe lub czasowo zorganizowane siły i środki do samodzielnego wykonywania określonych zadań - w miarę jednorodnych. Element ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej funkcjonuje w podsystemie jako odrębna całość organizacyjno-przestrzenna, a przede wszystkim funkcjonalna. Dostosowany jest do długotrwałego i samodzielnego działania w oderwaniu od sił głównych, zmieniania swojego położenia i zachowywania przy tym podstawowych warunków samoobrony oraz warunków bytowych dla stanu osobowego i eksploatacyjnych dla wykorzystywanej techniki. W przestrzeni jest to obiekt powierzchniowy lub grupa obiektów powierzchniowych i punktowych składających się z elementów rozpoznania i walki elektronicznej.

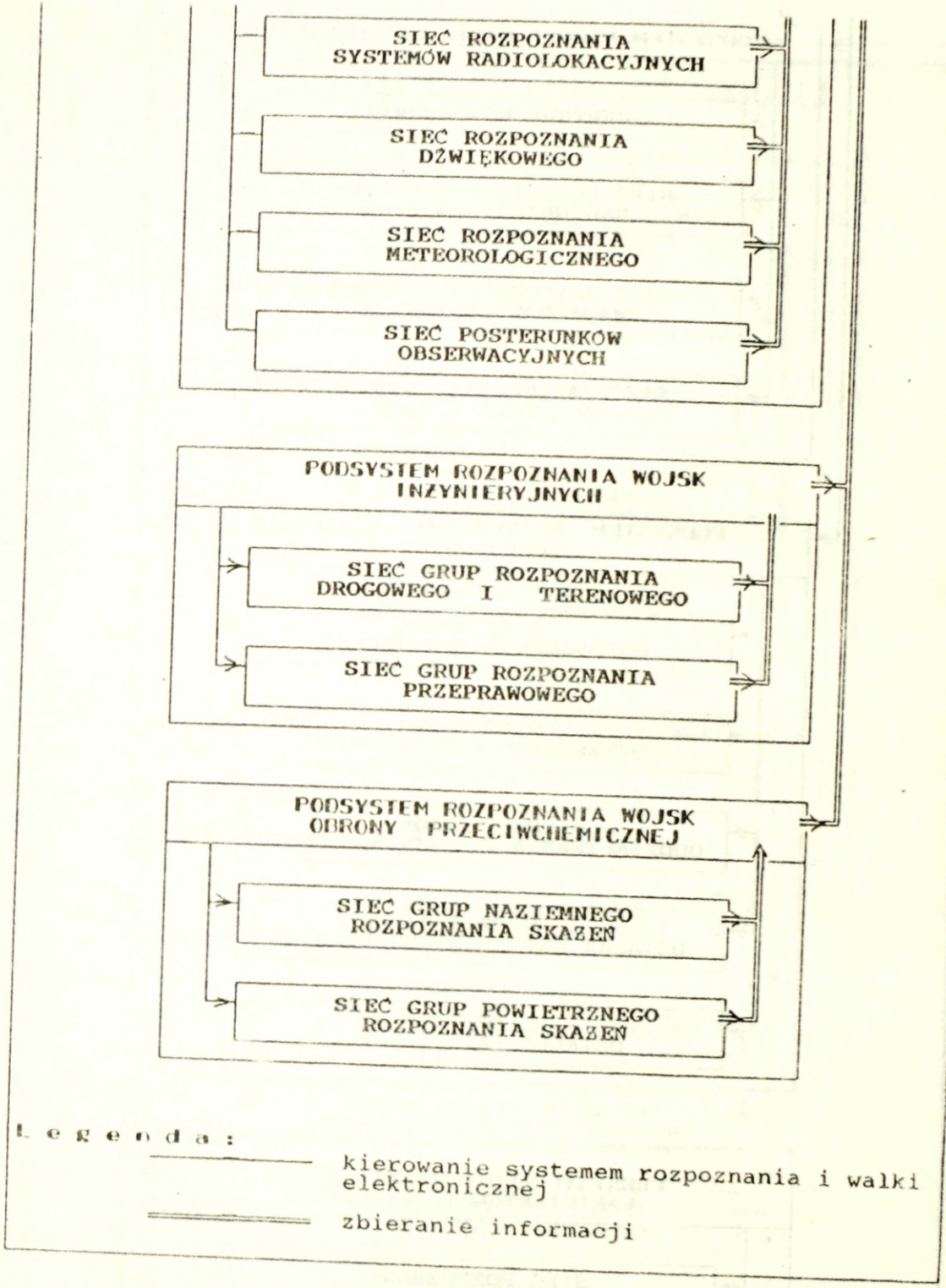
Element rozpoznawczy i walki elektronicznej, to pojedynczy środek wraz z obsługą (w niektórych wypadkach grupa środków z obsługą), który jest częścią elementu ugrupowania rozpoznawczego i walki elektronicznej, a niekiedy również podsystemu rozpoznania i walki elektronicznej. Element rozpoznania i walki elektronicznej jest dostosowany tylko do krótkotrwałego działania, w niewielkim oderwaniu od sił głównych i nie ma możliwości zachowywania podstawowych warunków samoobrony, bytowych dla stanu osobowego oraz eksploatacyjnych dla wykorzystywanej techniki. W przestrzeni jest obiektem punktowym.

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego jest ściśle zintegrowany z funkcjonowaniem ogólnokrajowego systemu rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. W stosunku do systemu ogólnokrajowego występuje on tylko w roli jednego z podsystemów konkretnego związku operacyjnego. Nazywanie go zatem systemem jest właściwe, ale tylko z pozycji związku operacyjnego i niższych szczebli organizacyjnych.

System rozpoznania i walki elektronicznej szczebla operacyjnego w pełnym wymiarze funkcjonuje tylko w czasie wojny i tylko w okresach bezpośredniego przygotowywania się do prowadzenia oraz prowadzenia operacji. W okresie pogotowia operacyjnego i przegrupowywania wykorzystywane są tylko jego wybrane elementy.

ODDZIAŁ ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ
(ZWIĄZKU OPERACYJNEGO)
PODSYSTEM DALEKIEGO ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ
CENTRUM DOWODZENIA
SIEĆ POZAHORYZONTALNEGO PRZECHWYTU RADIOWEGO
SIEĆ POZAHORYZONTALNEGO NAMIERZANIA RADIOWEGO
SIEĆ POZAHORYZONTALNEGO ZAKŁÓCANIA RADIOWEGO
PODSYSTEM BLISKIEGO ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ
CENTRUM DOWODZENIA
SIEĆ HORYZONTALNEGO PRZECHWYTU RADIOWEGO
SIEĆ HORYZONTALNEGO ROZPOZNANIA SYSTEMÓW RADIOLOKACYJNYCH
SIEĆ HORYZONTALNEGO ROZPOZNANIA RADIOLINIOWEGO
SIEĆ HORYZONTALNEGO NAMIERZANIA RADIOWEGO
SIEĆ HORYZONTALNEGO ZAKŁÓCANIA RADIOWEGO

PODSYSTEM OSŁONY RADIOELEKTRONICZNEJ
CENTRUM DOWODZENIA
SIEĆ ROZPOZNANIA SYSTEMÓW RADIONAWIGACYJNYCH
SIEĆ ZAKŁÓCANIA SYSTEMÓW RADIONAWIGACYJNYCH
SIEĆ ZAKŁÓCANIA SYSTEMÓW RADIOLOKACYJNYCH
PODSYSTEM ROZPOZNANIA I DZIAŁAŃ SPECJALNYCH
SIEĆ GRUP ROZPOZNANIA SPECJALNEGO
SIEĆ GRUP DYWERSYJNO-SABOTAŻOWYCH
SIEĆ GRUP ODDZIAŁYWANIA PSYCHOLOGICZNEGO
SIEĆ GRUP DZIAŁAŃ ANTYTERRORYSTYCZNYCH
SIEĆ GRUP DZIAŁAŃ PARTYZANCKICH
PODSYSTEM ROZPOZNANIA WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII
SIEĆ ROZPOZNANIA RADIOLOKACYJNEGO

Rys. 23. MODEL SYSTEMU ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ WOJSK OPERACYJNYCH

Na rzecz pogotowia operacyjnego niektóre elementy rozpoznania i walki elektronicznej prowadzą już rzeczywiste działania w okresie pokoju i mają one charakter ciągły. W tym zakresie, w ramach ogólnokrajowego systemu rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, wykorzystywane są sieci pozahoryzontalnego przechwytu radiowego i pozahoryzontalnego namierzania radiowego. Do prowadzenia rozpoznania studyjnego wykorzystywany jest natomiast potencjał osobowy oddziału rozpoznania i walki elektronicznej związku operacyjnego oraz stany osobowe centrów dowodzenia pułku rozpoznania i walki elektronicznej, a także centrum dowodzenia batalionu specjalnego i oficerowie rozpoznania z wymienionych wcześniej rodzajów wojsk (Rakietowych i Artylerii, Inżynieryjnych i Obrony Przeciwchemicznej).W okresie narastania zagrożenia, ogólnokrajowy system rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego może zostać wzmocniony, w strefach nadgranicznych, operacyjnymi elementami bliskiego rozpoznania i walki elektronicznej, ale dostosowanymi tylko do pracy pasywnej. W tym czasie nie prowadzi się zakłóceń. W trakcie rozwijania operacyjnego mogą zostać użyte wybrane elementy podsystemu rozpoznania i działań specjalnych, zwłaszcza sieć grup rozpoznania specjalnego.

Po wybuchu wojny system rozpoznania i walki elektronicznej związku operacyjnego nadal pozostaje podsystemem ogólnokrajowego systemu rozpoznania i walki elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, z tym jednak, że jego wykorzystywanie i przestrzenne usytuowanie podporządkowane jest wyłącznie decyzjom dowódcy związku operacyjnego. Sztab Generalny Wojska Polskiego (Zarząd Rozpoznania i Walki Elektronicznej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego) czuwa tylko nad ciągłym utrzymywaniem z nim odpowiednich więzi systemowych umożliwiających nieprzerwany obieg informacji o przeciwniku.

Informacje o przeciwniku to wszystko co dotyczy jego sił zbrojnych, polityki, ekonomii, terenu, infrastruktury, demografii, nastrojów itp. Informacje te dzielą się na bojowe i rozpoznawcze.

Informacje bojowe to takie, które mogą być wykorzystywane bezpośrednio do prowadzenia ognia lub mogą posłużyć za bezpośrednią podstawę do wykonywania określonego ruchu (przedsięwzięcia), bez potrzeby dodatkowego ich opracowywania czy też uzupełniania.

Informacje rozpoznawcze to takie, które z różnych względów nie mogą być wykorzystywane bezpośrednio do prowadzenia ognia lub innego przedsięwzięcia - zwykle informacje te wymagają dodatkowego opracowania (weryfikacji, porównania, uzupełnienia, analizy itp.) w procesie rozpoznania studyjnego.

W toku prowadzenia rozpoznania ta sama informacja o przeciwniku może mieć

różną wartość. Dla jednego odbiorcy będzie ona informacją bojową, a dla innego - informacją rozpoznawczą. Także po wykorzystaniu każda informacja bojowa staje się informacją rozpoznawczą, a informacje rozpoznawcze, po odpowiednim opracowaniu, mogą się stać informacjami bojowymi.

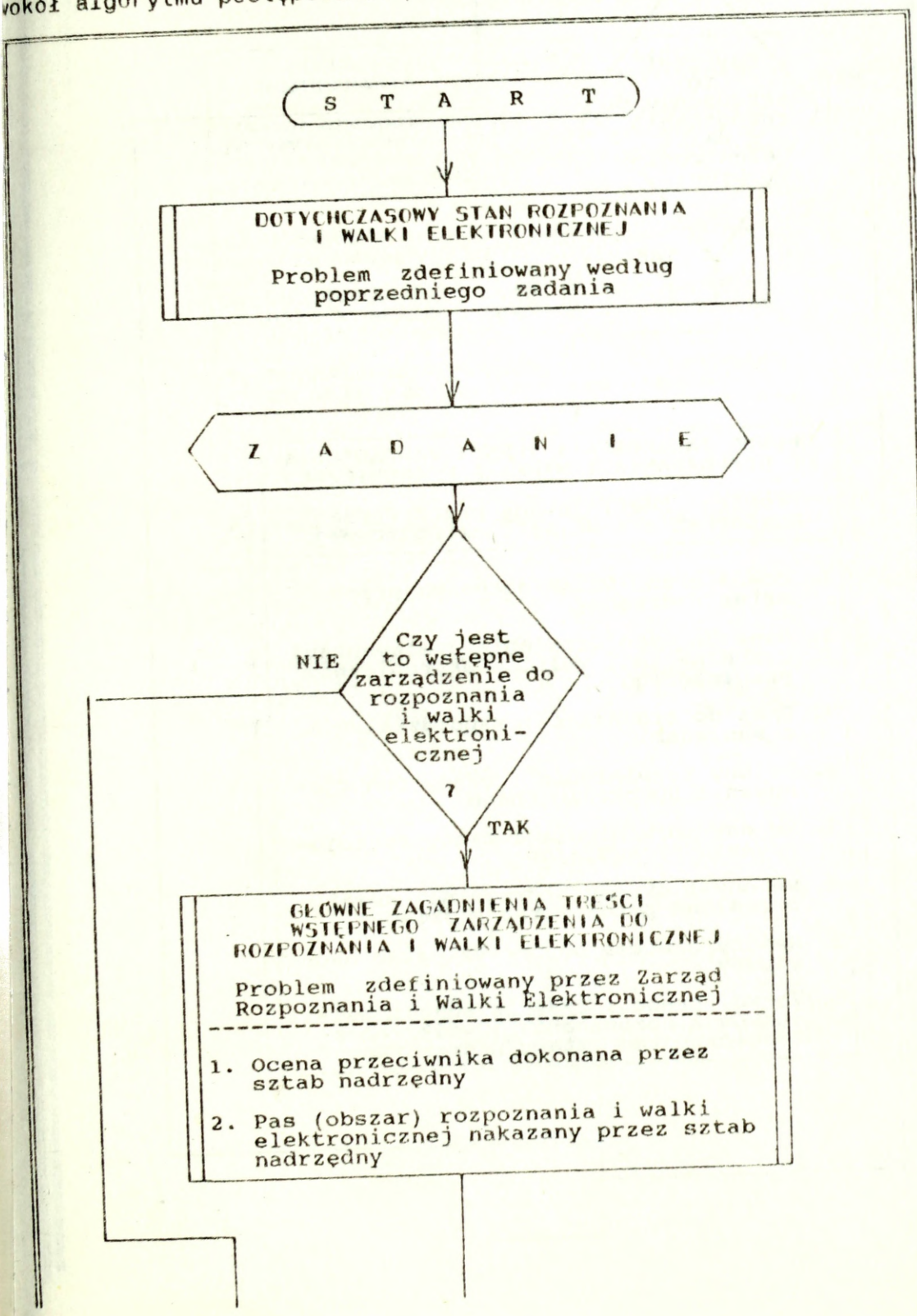
Rozpoznanie studyjne to rodzaj rozpoznania osobowego (zbiór sił i środków) przygotowanego fachowo i dostosowanego technicznie do gromadzenia, analizowania i przetwarzania wszelkich informacji o przeciwniku (najczęściej fragmentarycznych) i na tej podstawie opracowywania (wytwarzania) informacji nowych o znacznie większej wartości. Rozpoznanie studyjne prowadzi się głównie w komórkach rozpoznawczych (oddziałach, wydziałach itp.) i niezależnie od uwarunkowań sytuacyjno-czasowych ma ono charakter ciągły. Typowym efektem (wynikiem) studyjnej działalności rozpoznawczej jest ocena przeciwnika przedstawiana dowódcy w procesie wypracowywania decyzji. Innymi wynikami tej działalności są wszelkiego rodzaju opracowania, komunikaty, meldunki, wnioski, zestawienia, wykresy itp., zawierające określone zbiory informacji o przeciwniku.

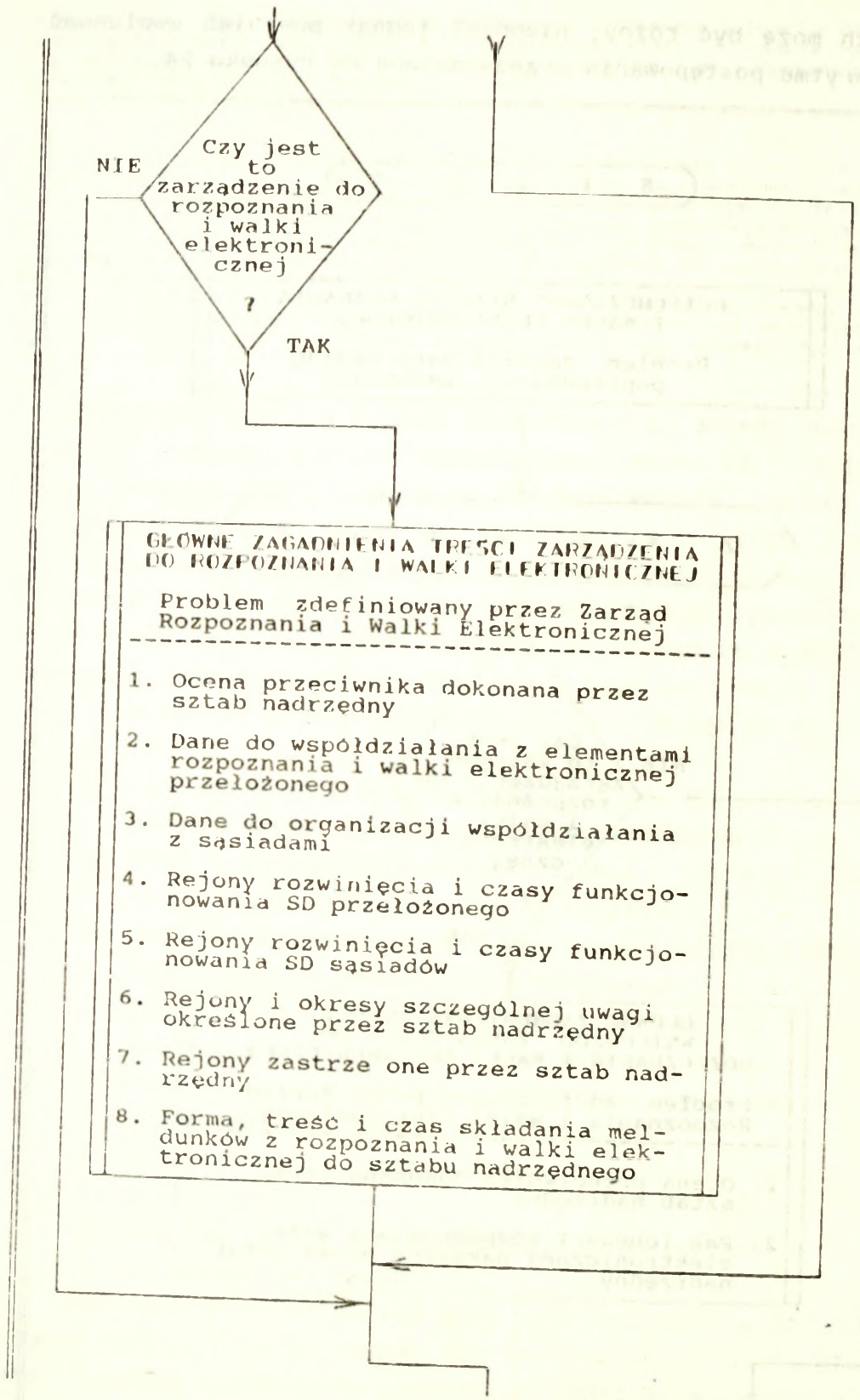
Zarząd Rozpoznania i Walki Elektronicznej Sztabu Generalnego WP przekazuje oddziałom rozpoznania i walki elektronicznej związków operacyjnych - w miarę jak najszybciej - zbiory danych pomocniczych, pozwalające na wcześniejsze rozpoczęcie procesu planowania rozpoznania i walki elektronicznej w aspekcie nowego zadania operacyjnego. Zbiory tych danych mogą być różne co do zawartości treści i każdorazowo zależeć to będzie od konkretnej sytuacji. Zwykle jednak powinny się w nich znajdować:

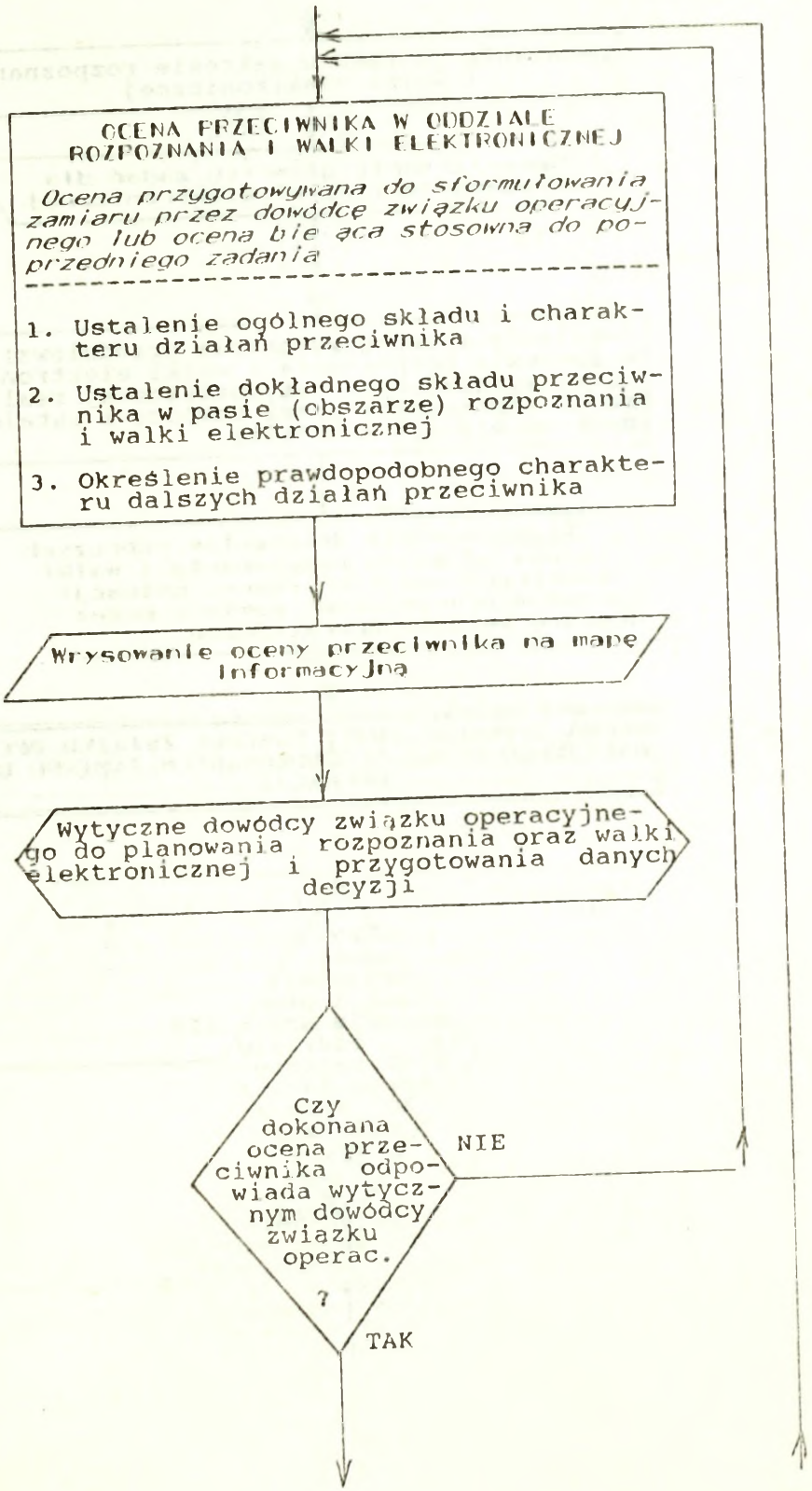
1) elementy ocen przeciwnika dokonane przez sztab nadrzędny;
2) dane do organizacji współdziałania z elementami rozpoznania i walki elektronicznej przełożonego;
3) dane do organizacji współdziałania w zakresie rozpoznania i walki elektronicznej z sąsiadami;
4) dane dotyczące rejonów rozwinięcia i czasów funkcjonowania stanowisk dowodzenia przełożonego;
5) dane dotyczące rejonów rozwinięcia i czasów funkcjonowania stanowisk dowodzenia sąsiadów;
6) dane dotyczące rejonów szczególnej uwagi określonych przez przełożonego;
7) dane dotyczące rejonów zastrzeżonych określonych przez przełożonego;
8) dane dotyczące formy, treści i czasu składania meldunków do sztabu nadrzędnego.

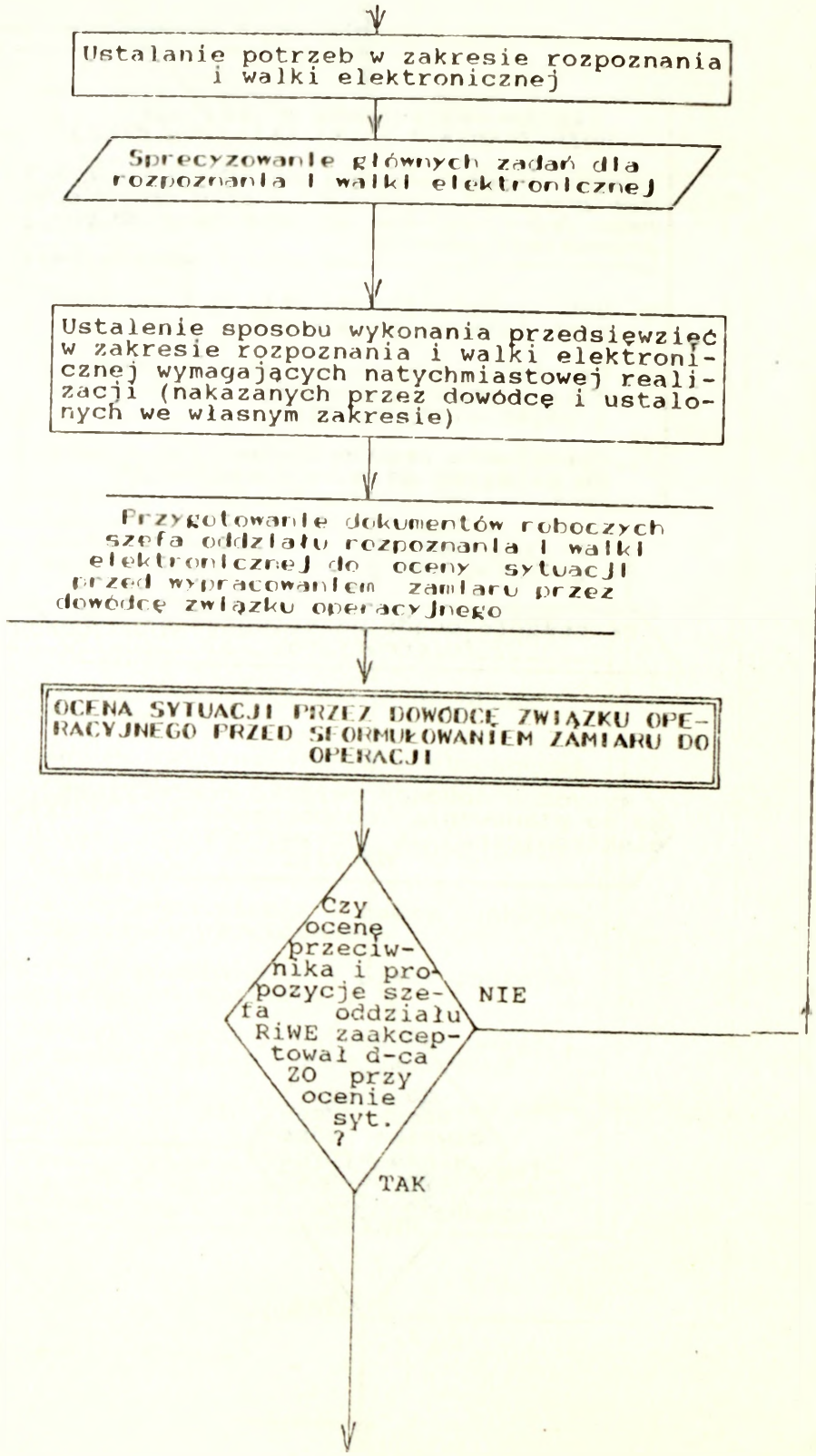
Przekazane przez zarząd dane oraz wytyczne i zadanie postawione przez dowódcę związku operacyjnego stanowią merytoryczną oraz formalną podstawę do planowania rozpoznania i walki elektronicznej w działaniach operacyjnych. Przebieg tego procesu w

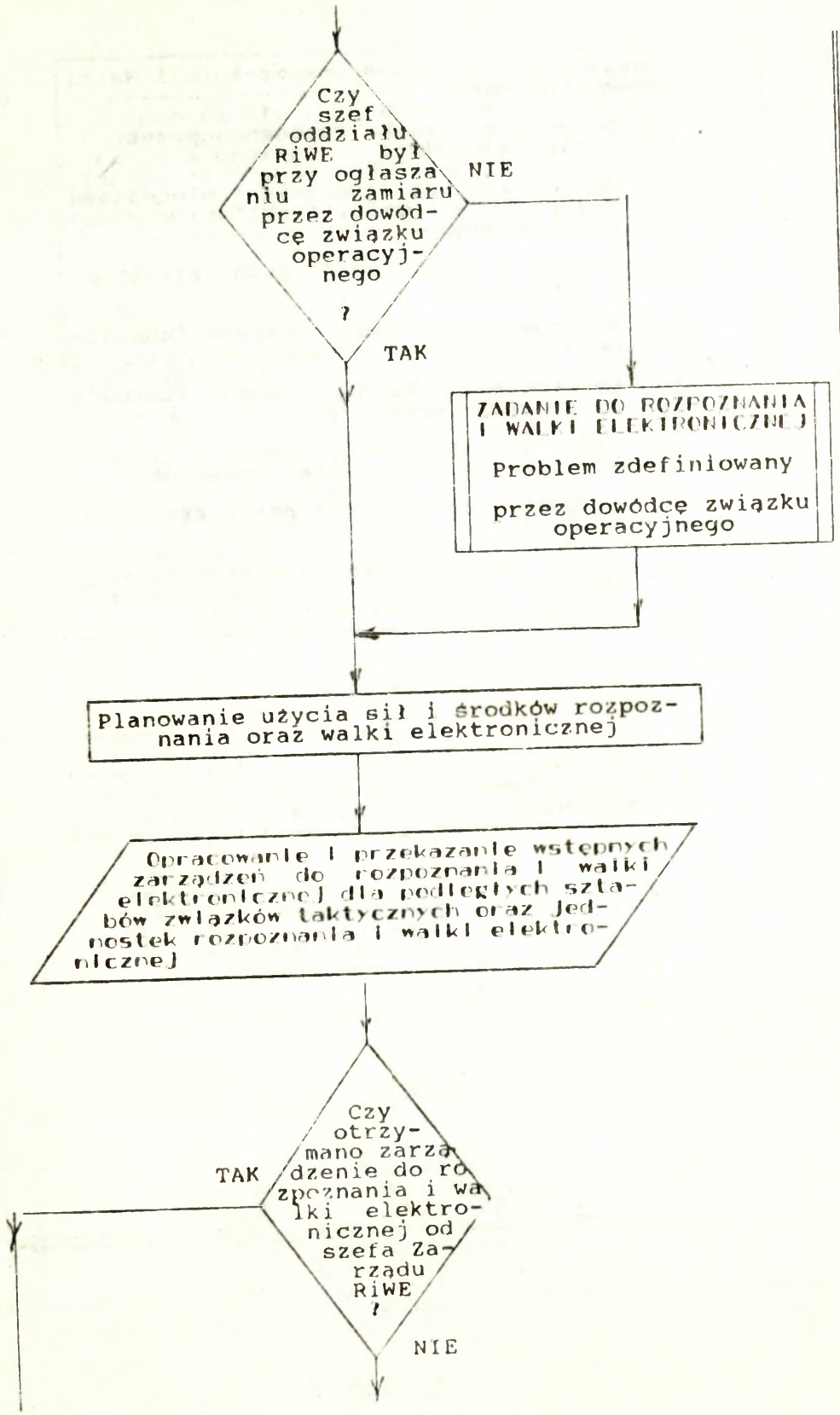
szczegółach może być różny, niemniej jednak powinien ewoluować wokół algorytmu postępowania przedstawiono na rysunku 24.

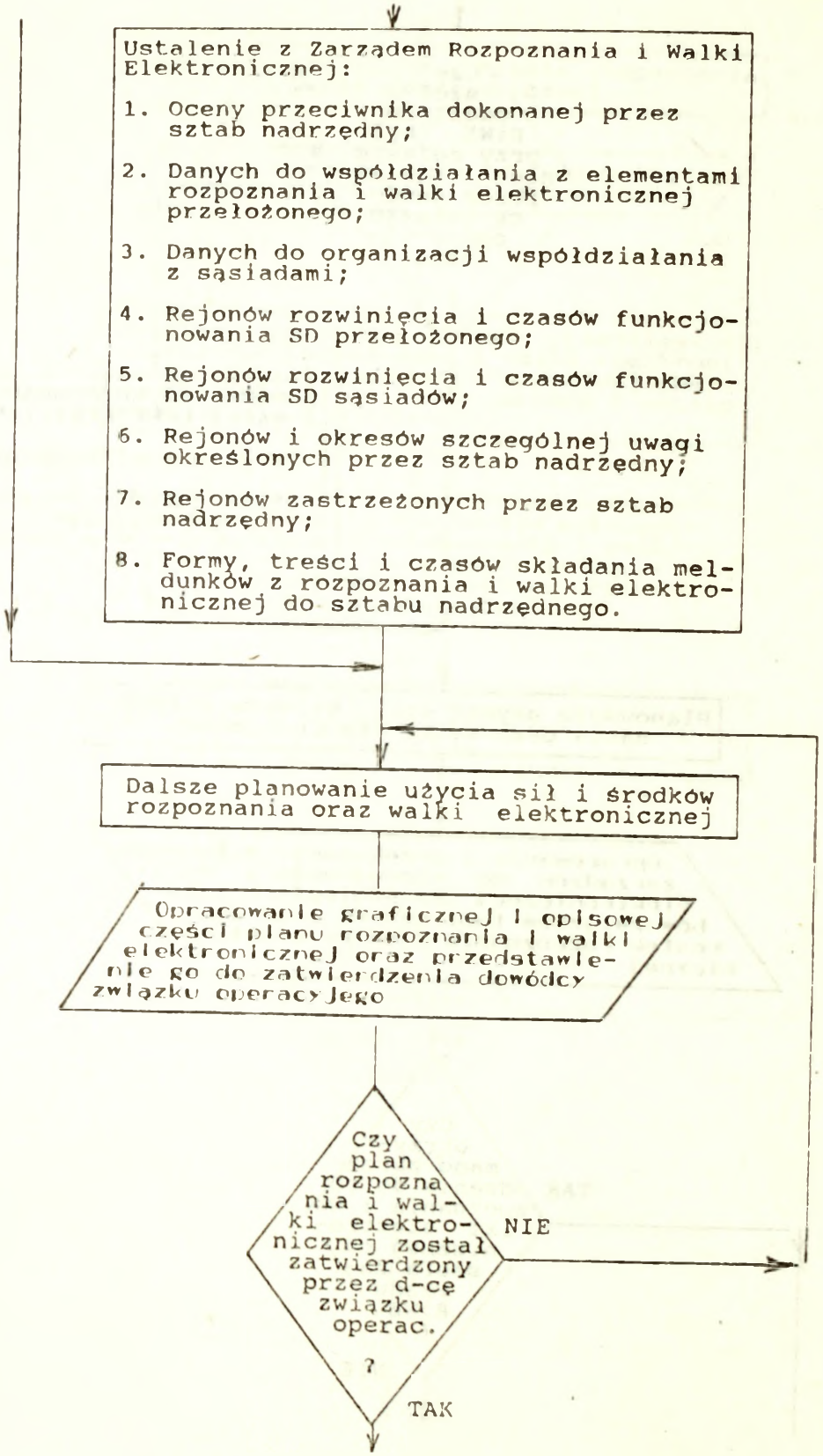

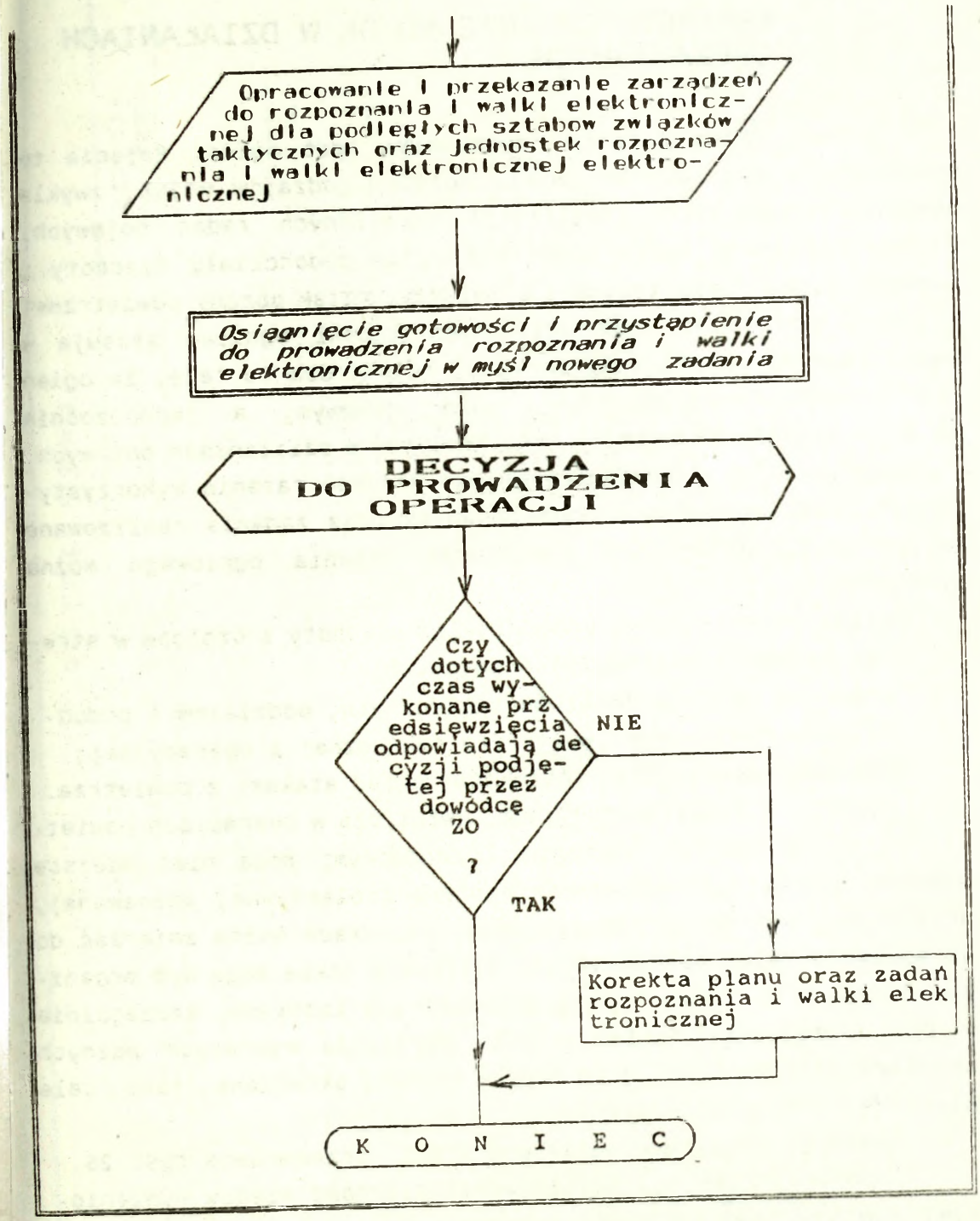

Czy jest to zarządzenie do rozpoznania i walki elektronicznej ?
NIE
TAK
GŁÓWNE ZAGADNIENIA TREŚCI ZARZĄDZENIA DO ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ
Problem zdefiniowany przez Zarząd Rozpoznania i Walki Elektronicznej
1. Ocena przeciwnika dokonana przez sztab nadrzędny
2. Dane do współdziałania z elementami rozpoznania i walki elektronicznej przełożonego
3. Dane do organizacji współdziałania z sąsiadami
4. Rejony rozwinięcia i czasy funkcjonowania SD przełożonego
5. Rejony rozwinięcia i czasy funkcjonowania SD sąsiadów
6. Rejony i okresy szczególnej uwagi określone przez sztab nadrzędny
7. Rejony zastrzeżone przez sztab nadrzędny
8. Forma, treść i czas składania meldunków z rozpoznania i walki elektronicznej do sztabu nadrzędnego

OCENA PRZECIWNIKA W ODDZIALE ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ
Ocena przygotowywana do sformułowania zamiaru przez dowódcę związku operacyjnego lub ocena bieżąca stosowna do poprzedniego zadania
1. Ustalenie ogólnego składu i charakteru działań przeciwnika
2. Ustalenie dokładnego składu przeciwnika w pasie (obszarze) rozpoznania i walki elektronicznej
3. Określenie prawdopodobnego charakteru dalszych działań przeciwnika
Wrysowanie oceny przeciwnika na mapę informacyjną
Wytyczne dowódcy związku operacyjnego do planowania rozpoznania oraz walki elektronicznej i przygotowania danych decyzji
Czy dokonana ocena przeciwnika odpowiada wytycznym dowódcy związku operac. ?
NIE
TAK

Ustalanie potrzeb w zakresie rozpoznania i walki elektronicznej
Sprecyzowanie głównych zadań dla rozpoznania i walki elektronicznej
Ustalenie sposobu wykonania przedsięwzięć w zakresie rozpoznania i walki elektronicznej wymagających natychmiastowej realizacji (nakazanych przez dowódcę i ustalonych we własnym zakresie)
Przygotowanie dokumentów roboczych szefa oddziału rozpoznania i walki elektronicznej do oceny sytuacji przed wypracowaniem zamiaru przez dowódcę związku operacyjnego
OCENA SYTUACJI PRZEZ DOWÓDCĘ ZWIĄZKU OPERACYJNEGO PRZED SFORMUŁOWANIEM ZAMIARU DO OPERACJI
Czy ocenę przeciwnika i propozycje szefa oddziału RiWE zaakceptował d-ca ZO przy ocenie syt. ?
NIE
TAK

Czy szef oddziału RiWE był przy ogłaszaniu zamiaru przez dowódcę związku operacyjnego ?
NIE
TAK
ZADANIE DO ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ
Problem zdefiniowany przez dowódcę związku operacyjnego
Planowanie użycia sił i środków rozpoznania oraz walki elektronicznej
Opracowanie i przekazanie wstępnych zarządzeń do rozpoznania i walki elektronicznej dla podległych szlabów związków taktycznych oraz jednostek rozpoznania i walki elektronicznej
Czy otrzymano zarządzenie do rozpoznania i walki elektronicznej od szefa Zarządu RiWE ?
TAK
NIE

Ustalenie z Zarządem Rozpoznania i Walki Elektronicznej:
1. Oceny przeciwnika dokonanej przez sztab nadrzędny;
2. Danych do współdziałania z elementami rozpoznania i walki elektronicznej przełożonego;
3. Danych do organizacji współdziałania z sąsiadami;
4. Rejonów rozwinięcia i czasów funkcjonowania SD przełożonego;
5. Rejonów rozwinięcia i czasów funkcjonowania SD sąsiadów;
6. Rejonów i okresów szczególnej uwagi określonych przez sztab nadrzędny;
7. Rejonów zastrzeżonych przez sztab nadrzędny;
8. Formy, treści i czasów składania meldunków z rozpoznania i walki elektronicznej do sztabu nadrzędnego.
Dalsze planowanie użycia sił i środków rozpoznania oraz walki elektronicznej
Opracowanie graficznej i opisowej części planu rozpoznania i walki elektronicznej oraz przedstawienie go do zatwierdzenia dowódcy związku operacyjego
Czy plan rozpoznania i walki elektronicznej został zatwierdzony przez d-cę związku operac. ?
NIE
TAK

Rys. 24. ALGORYTM POSTĘPOWANIA PODCZAS PLANOWANIA ROZPOZNANIA I WALKI ELEKTRONICZNEJ W SZTABIE ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

3.2. WSPARCIE OGNIOWE WOJSK W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Główną formą rażenia przeciwnika jest ogień. Pojęcie to występuje w działalności wielu różnych rodzajów wojsk, zwykle wyspecjalizowanych w realizacji określonych zadań bojowych. Ogniem realizują swoje zadania w walce pododdziały piechoty i czołgów, wojsk rakietowych i artylerii, wojsk obrony powietrznej i przeciwlotniczej oraz lotnictwo. Środki ogniowe stosują w walce również wojska inżynieryjne. Potwierdza to tezę, że ogień jest podstawowym pojęciem ogólnowojskowym, a jednocześnie głównym narzędziem walki w ręku dowódców w działaniach bojowych.

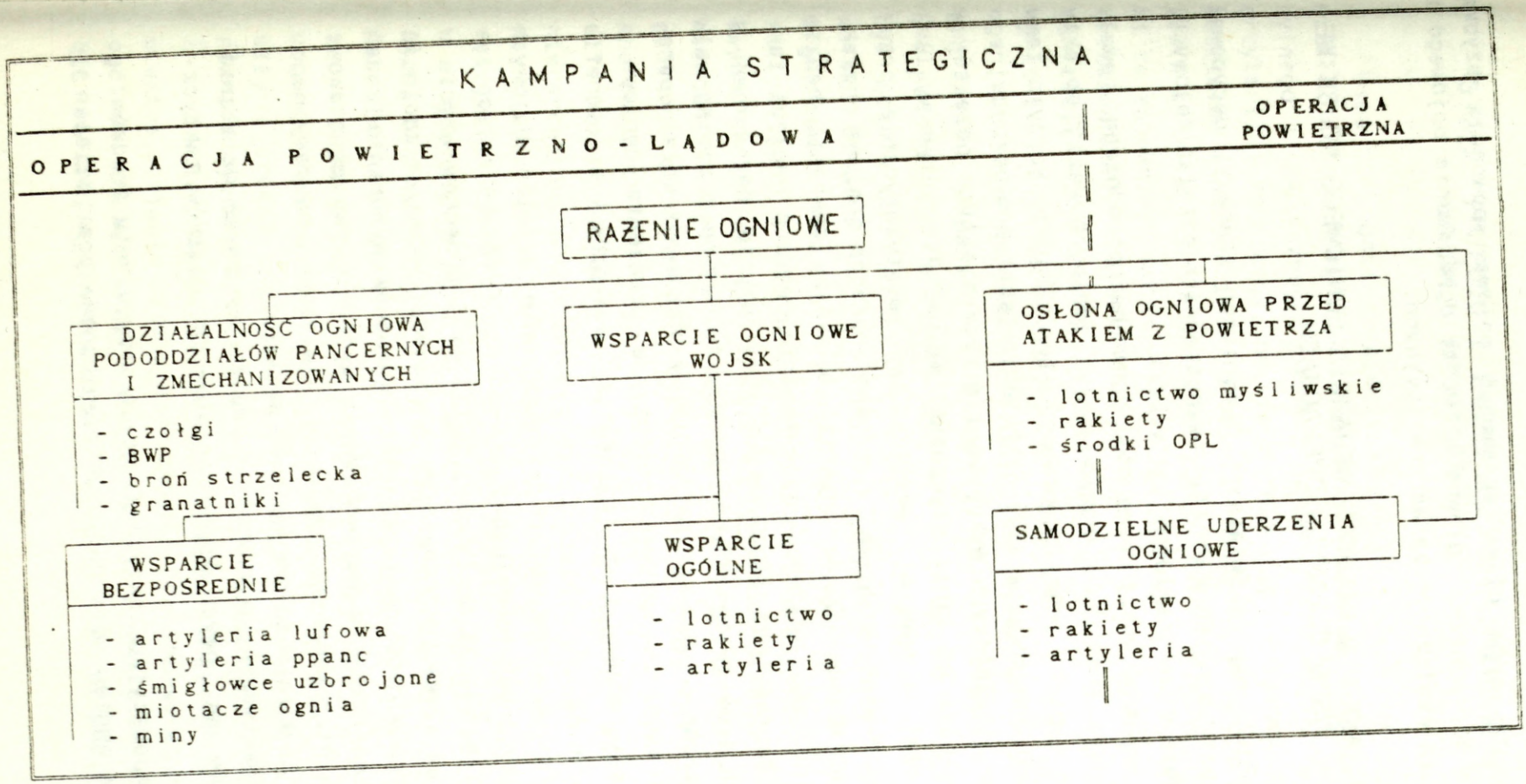
Uwzględniając właściwości bojowe środków rażenia wykorzystywanych przez wymienione rodzaje wojsk oraz zadania realizowane w operacji, w ogólnej strukturze rażenia ogniowego można wyróżnić:

- działalność ogniową pododdziałów piechoty i czołgów w strefie bezpośrednich działań bojowych;
- wsparcie ogniowe związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów realizowane w strefie taktycznej i operacyjnej;
- ogniową osłonę wojsk (obiektów) przed atakami z powietrza.

Ponadto w skali operacyjnej, zwłaszcza w operacjach powietrznych o charakterze obronnym i zaczepnym, mogą mieć miejsce również samodzielne uderzenia ogniowe (selektywne, zmasowane), przy pomocy których w sprzyjających warunkach można zmierzać do osiągnięcia celów operacyjnych. Uderzenia takie mogą być organizowane także w ramach operacji powietrzno-lądowych, szczególnie w ich początkowej fazie, w celu porażenia wybranych ważnych obiektów przeciwnika. Są to zwykle obiekty określane, jako "cele pierwszej kolejności rażenia".

Powyższą strukturę ognia w operacji przedstawia rys. 25.

W operacji istnieje ścisła współzależność między wymienionymi komponentami rażenia ogniowego. Nie można dziś wyobrazić sobie efektywnego ognia przeciwpancernego pododdziałów zmechanizowanych i czołgów w obronie bez ich skutecznej osłony przed środkami napadu powietrznego i ogniem artylerii przeciwnika. Doświadczenia z ostatnich wojen potwierdzają tezę, że brak we współczesnej operacji dowolnego z wymienionych elementów rażenia

Rys. 25. STRUKTURA RAŻENIA OGNIOWEGO PRZECIWNIKA W OPERACJI

ogniowego lub jego niska sprawność bojowa spowodują szybką utratę zdolności przez główne elementy ugrupowania bojowego i uniemożliwią realizację zadań operacyjnych.

3.2.1. ROLA I MIEJSCE WSPARCIA OGNIOWEGO WOJSK WE WSPÓŁCZESNYCH OPERACJACH

W drugiej wojnie światowej o wynikach operacji decydował przede wszystkim ogień w strefie bezpośrednich działań bojowych, w tym głównie ogień czołgów i artylerii.

Obecnie, mimo wciąż dużej roli ognia bezpośredniego , gwałtownie wzrasta znaczenie środków walki zdolnych razić obiekty przeciwnika w głębi jego ugrupowania (terytorium). Sprzyja temu szybki rozwój nowych generacji uzbrojenia (systemów precyzyjnego rażenia)umożliwiających wykrycie i niszczenie tych obiektów w dużej odległości od linii styczności wojsk. Tym samym wysiłek walki ogniowej w operacji powoli, lecz systematycznie przenoszony jest w głąb ugrupowania, a sama operacja nabiera charakteru przestrzennego. Coraz częściej o wyniku operacji będzie decydować zdolność zgrupowań do wykonania uderzeń w głębi taktycznej i operacyjnej przeciwnika przy użyciu naziemnych i powietrznych środków ogniowych. Oznacza to, że na przebieg walk w strefie bezpośrednich działań bojowych oraz wynik całej operacji będą zasadniczo wpływać precyzyjne uderzenia ogniowe i powietrzno-szturmowe oraz działania desantów w strefie operacyjnej.

Powyższe tezy wskazują, że powodzenie działań bojowych związków taktycznych (oddziałów) we współczesnych operacjach zależą nie tylko od ich możliwości bojowych i sposobów użycia w walce. W coraz większym zakresie o tym decyduje również zdolność szczebla operacyjnego do zapewnienia warunków wykonania zadań bojowych przez podległe wojska. Można wyróżnić dwa podstawowe obszary zainteresowania dowódcy związku operacyjnego, organizującego działania operacyjne. Będą to:

- strefa taktyczna, w której należy zorganizować działania taktyczne podległych pierwszorzutowych związków taktycznych;
- strefa operacyjno-taktyczna, gdzie przy użyciu środków wsparcia ogniowego i radioelektronicznego oraz działań

3.2.2. POJĘCIE I TREŚĆ WSPARCIA OGNIOWEGO WOJSK W OPERACJI

Wsparcie ogniowe wojsk w operacji można zdefiniować jako działalność ogniową organizowaną przez dowódców szczebla operacyjnego i taktycznego, głównie przy użyciu wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa, na rzecz podległych związków taktycznych oddziałów i pododdziałów w celu zapewnienia im dogodnych warunków wykonania zadań operacyjno-taktycznych i taktycznych. Warunki te zapewniają środki wsparcia ogniowego poprzez niszczenie i obezwładnienie najważniejszych obiektów przeciwnika, dezorganizację jego manewru i podstawowych systemow walki oraz osłonę ogniową własnych zgrupowań przed naziemnymi atakami przeciwnika.

Wsparcie ogniowe w operacji, niezależnie od jej rodzaju i charakteru, organizuje się na wszystkich szczeblach dowodzenia (od pododdziału do związku operacyjnego włącznie) i powinno ono być ściśle powiązane z zadaniami (działalnością) podległych wojsk. Oznacza to, że dowódca związku operacyjnego powinien organizować wsparcie ogniowe na korzyść podległych związków taktycznych, a dowódcy tych związków taktycznych - na rzecz swych oddziałów itd. Każdy z dowódców uwzględnia przy tym ważność realizowanych zadań przez podległe struktury, kierunki głównego zagrożenia lub własnego natarcia oraz cel działań operacyjnych (taktycznych).

Uwzględniając powyższą definicję wsparcia ogniowego, jego hierarchiczny charakter oraz skalę zainteresowań dowódców organizujących działania bojowe można umownie wyróżnić operacyjne i taktyczne wsparcie ogniowe wojsk.

Operacyjne wsparcie ogniowe wojsk obejmuje działalność ogniową organizowaną przez dowódców szczebla operacyjnego (w tym Naczelnego Dowódcę) i zmierzającą do zapewnienia warunków realizacji zadań przez podległe wojska w skali operacyjno-taktycznej. Do wykonania zadań operacyjnego wsparcia ogniowego angażowane są siły i środki podległe bezpośrednio tym dowódcom, a niekiedy również wybrane środki podległych związków taktycznych.

Z kolei taktyczne wsparcie ogniowe oddziałów i pododdziałów w walce obejmuje działalność ogniową organizowaną przez dowódców ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów. Ma ona zapewnić warunki wykonania zadań taktycznych przez podległe oddziały

(pododdziały) w skali taktycznej. Do wykonania zadań taktycznego wsparcia ogniowego wykorzystywane są głównie organiczne i przydzielone siły i środki będące w dyspozycji dowódców tych związków taktycznych i oddziałów. Jednakże na najważniejszych kierunkach (w rejonach) i w decydujących okresach operacji do zadań tych mogą być użyte również środki wsparcia podległe dowódcy związku operacyjnego.

Według dotychczasowych poglądów podstawowym sposobem realizacji zadań wsparcia ogniowego wojsk w operacji, często zwanego porażeniem ogniowym[4], było scentralizowane wykorzystanie środków ogniowych we wszystkich ważniejszych etapach operacji.

Planowanie zadań ogniowych oraz kierowanie ich wykonaniem w większości realizowane było ze szczebla związku operacyjnego lub co najmniej związku taktycznego. Niższe szczeble dowodzenia pozbawione były samodzielności i ich rola często sprowadzała się do udziału w wykonaniu ściśle określonych zadań w ogólnym systemie ognia. Wynikało to głównie z zaczepnego charakteru przewidywanych działań bojowych oraz metodycznego ich prowadzenia w ściśle określonych pasach.

Współczesne poglądy na sposób prowadzenia działań bojowych, wynikające z nowych warunków i potrzeb przewidywanego pola walki, wskazują na konieczność istotnych zmian w zakresie użycia środków wsparcia ogniowego w operacji i walce. Powinny one zapewnić związkom taktycznym, oddziałom i pododdziałom dużą samodzielność, możliwość działania w szerokich pasach (obszarach) w oderwaniu od sił głównych oraz zdolność do prowadzenia manewrowych form walki. W tej sytuacji za podstawowy sposób użycia większości środków wsparcia w operacji należy uznać ich zdecentralizowane wykorzystanie. Dotyczy to głównie artylerii, której działania bojowe mają wymiar taktyczny i są ściśle powiązane z zadaniami ogólnowojskowych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów.

Nieco inne zasady należy stosować w przypadku użycia lotnictwa. Charakteryzuje się ono wysokimi możliwościami manewrowymi i dużym zasięgiem działania. Jest zatem zdolne sprostać nowym

---

[4] Obecnie pojęcie "rażenie ogniowe" obejmuje działalność wszelkich środków ogniowych wykorzystywanych przez wojska. Jest zatem pojęciem nadrzędnym wobec wsparcia ogniowego.

zapotrzebowaniom pola walki, zachowując scentralizowane formy działania. Taki sposób użycia lotnictwa wynika również z jego uzupełniającej roli w całokształcie wsparcia ogniowego wojsk i pozwala dowódcy na manewr jego wysiłkiem w skali operacyjnej.

Zróżnicowane właściwości bojowe i sposoby użycia lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii wymagają wyraźnego sprecyzowania roli i zadań poszczególnych szczebli dowodzenia i rodzajów tych środków w całokształcie wsparcia ogniowego w operacji.

W celu zapewnienia samodzielności strukturom ogólnowojskowym w działaniach operacyjnych i określenia ich odpowiedzialności w zakresie wsparcia ogniowego dla poszczególnych szczebli dowodzenia ustalono strefy odpowiedzialności ogniowej. Są to obszary w wyznaczonych pasach działania (jeżeli brak sąsiadów, to i na skrzydłach), sięgające na określoną głębokość przed frontem wojsk, w których rozpatrywany szczebel dowodzenia obowiązany jest organizować i realizować zadania wsparcia ogniowego na rzecz podległych wojsk przy użyciu organicznych i przydzielonych środków ogniowych. Głębokość tych stref odpowiedzialności ogniowej w zasadzie powinna się pokrywać z głębokością zadania operacyjnego (taktycznego) rozpatrywanego szczebla dowodzenia. W praktyce jednak uzależniona będzie od zasięgu podstawowych środków wsparcia i rozpoznania,jakimi dany szczebel dysponuje. Z tych względów na obecnym etapie przyjęto, by głębokości tych stref były następujące:

- dla oddziału - do 5 km;
- dla związku taktycznego - do 20 km;
- dla związku operacyjnego - do 100-150 km (z uwzględnieniem przydzielonego wysiłku lotnictwa)

Podane głębokości stref odpowiedzialności ogniowej mają charakter orientacyjny. W praktycznym działaniu przy ich ustalaniu należy uwzględnić również rodzaj zwalczanych obiektów przeciwnika przez dany szczebel dowodzenia i głębokość ich rozmieszczenia, a także skład bojowy środków wsparcia będący w dyspozycji tego szczebla.

Dokonany podział obszaru, w którym realizowane są zadania wsparcia ogniowego w operacji, na strefy odpowiedzialności ogniowej poszczególnych szczebli dowodzenia sprzyja znacznemu ich usamodzielnieniu w realizacji zadań w każdym rodzaju działań operacyjnych. Ponadto pozwala na decentralizację procesu plano-

wania ogniowego wojsk i kierowania nim. Tym samym system wsparcia ogniowego staje się bardziej odporny na uderzenia przeciwnika i lepiej dostosowany do potrzeb wspieranych wojsk.

Analiza potrzeb wsparcia ogniowego wojsk w poszczególnych etapach operacji i w strefach odpowiedzialności ogniowej określonych szczebli dowodzenia wskazuje, że rozkład tych potrzeb będzie zmienny. Z tych względów we współczesnych operacjach olbrzymiego znaczenia nabiera manewr środkami wsparcia lub ich ogniem w głąb i wzdłuż frontu (rejonu) działań, umożliwiający sprawne przenoszenie ich wysiłku na zagrożone kierunki. Zorganizowany system wsparcia ogniowego w operacji powinien charakteryzować się dużą elastycznością i zapewnić warunki takiego manewru poprzez możliwość:

- scentralizowanego użycia różnych rodzajów środków wsparcia występujących w bezpośrednim podporządkowaniu i w podległych strukturach;
- wzmocnienia środkami lub ich ogniem podległych szczebli dowodzenia.

Scentralizowane użycie środków wsparcia ogniowego będzie występować, gdy środki kilku kolejnych szczebli dowodzenia zostaną użyte według planu najwyższego z tych szczebli. Może to być przedsięwzięcie planowe lub wynikłe z określonej sytuacji operacyjno-taktycznej. Zawsze jednak będzie związane z realizacją ważnych zadań operacyjno-taktycznych przez podległe wojska, jak: przełamanie zorganizowanej obrony na kierunku przeciwuderzenia (przeciwnatarcia), wprowadzenie drugich rzutów, odparcie przeciwuderzeń przeciwnika. Zasady i sposoby scentralizowanego użycia środków wsparcia w operacji zostały dość szczegółowo omówione w literaturze fachowej z ubiegłych lat i nie wymagają szerszego potraktowania.

W działaniach operacyjnych często wystąpią wypadki, gdzie związek operacyjny nie będzie dysponował dostateczną ilością organicznych środków wsparcia niezbędną do pomyślnej realizacji postawionych zadań. Wynika to głównie z niedostatecznej ich ilości w siłach zbrojnych (układ wiedeński), a także często z niskiej ich jakości. Podobny problem wystąpi na niższych szczeblach dowodzenia, zwłaszcza w wypadku związków taktycznych i oddziałów przewidzianych do realizacji głównych zadań operacyjno-taktycznych. Ponadto niedostatek wsparcia ogniowego

w określonym rejonie operacji może wystąpić czasowo i być spowodowany nieprzewidzianym działaniem przeciwnika.

Uwzględniając powyższy problem zakłada się, że związki operacyjne i taktyczne oraz oddziały przewidziane do realizacji głównych zadań w operacji będą wzmacniane dodatkowymi środkami wsparcia ogniowego (artylerią) lub określonym wysiłkiem tych środków (lotnictwa, wojsk rakietowych i artylerii) z nadrzędnych szczebli dowodzenia. Z taką też myślą zbudowane zostały struktury rodzajów wojsk, których zadaniem jest wsparcie ogniowe.

Wzmocnienie środkami wsparcia ma miejsce, gdy na całą operację (walkę) lub jej etap związek operacyjny (taktyczny, oddział) otrzymuje z wyższego szczebla określone struktury (związek taktyczny, oddział, pododdział) środków wsparcia. Przydzielone środki wsparcia traktowane są wówczas na takich samych zasadach jak organiczne. Oznacza to, że dowódca, który otrzymał wzmocnienie jest odpowiedzialny za jego rozmieszczenie w swoim ugrupowaniu, planowanie i stawianie zadań bojowych oraz dowodzenie nim w toku operacji (walki).

Wzmocnienie ogniem (wysiłkiem lotnictwa) występuje wówczas, gdy środki wsparcia będące w bezpośredniej dyspozycji dowódcy określonego szczebla wykonują zadania ogniowe w strefie odpowiedzialności podległego związku taktycznego (oddziału, pododdziału). Wzmocnienie to realizuje się przez manewr ogniem lub środkami walki (np.śmigłowców uzbrojonych) w strefę odpowiedzialności ogniowej niższych szczebli dowodzenia. Taki sposób użycia środków wsparcia może być wcześniej planowany (np. udział artylerii związku taktycznego w ogniach zaporowych w strefie podległego oddziału) lub realizowany na wezwanie z pola walki, z limitu środków (wysiłku) przewidzianych na ten cel.

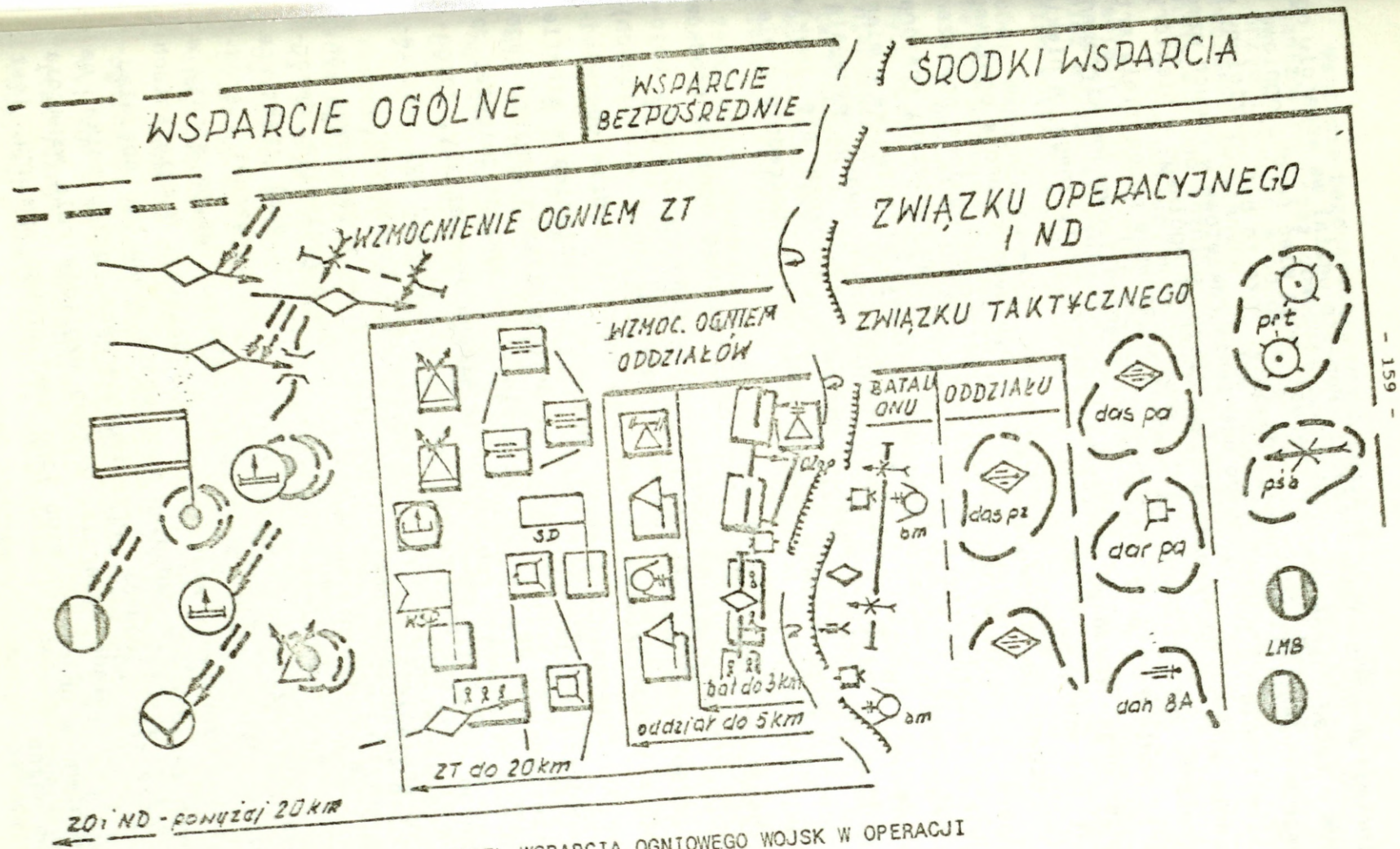
Wzmocnienie środkami lub ogniem podległych wojsk oraz możliwość centralizacji uderzeń i ognia kilku szczebli dowodzenia w określonych rejonach pozwalają dowódcom efektywnie spożytkować wysiłek środków wsparcia ogniowego w operacji, wykorzystać go do wykonania najważniejszych zadań na zagrożonych kierunkach (w ważnych rejonach), a tym samym umożliwiają tworzenie dogodnych warunków wykonania zadań bojowych przez podległe wojska.

Biorąc pod uwagę rodzaj zadań ogniowych, realizowanych przez środki wsparcia, oraz cel ich oddziaływania ogniowego, przyjęto, że w operacji organizuje się wsparcie ogólne, realizowane w wymiarze operacyjno-taktycznym, i bezpośrednie - wykonywane w strefie bezpośrednich działań bojowych - rys. 26.

Wsparcie ogólne, to działalność ogniowa zmierzająca do porażenia wybranych ważnych obiektów przeciwnika poza strefą bezpośrednich działań bojowych (w głębi taktycznej strefy i w operacyjnej strefie działań bojowych), a zwłaszcza jego ważnych środków wsparcia ogniowego, elementów systemu dowodzenia i kierowania ogniem, środków walki radioelektronicznej zgrupowań wojsk w rejonach i w czasie ich podejścia, odwodów oraz elementów systemu logistycznego. Zasadniczym celem wsparcia ogólnego jest zapewnienie warunków realizacji zadań bojowych przez związki taktyczne i oddziały w skali operacyjno-taktycznej. Głównymi wykonawcami zadań ogniowych w ramach tego wsparcia jest lotnictwo, wojska rakietowe i artyleria. Ich działalność ogniowa winna być wewnętrznie skoordynowana i powiązana z użyciem środków walki radioelektronicznej oraz działaniami własnych wojsk w głębi ugrupowania przeciwnika (desantów taktycznych, oddziałów rajdowych i wydzielonych, wojsk w okrążeniu itp.).

Możliwości ogniowe środków realizujących wsparcie ogólne, jak również możliwości rozpoznania obiektów w głębi ugrupowania przeciwnika, będą zwykle znacznie mniejsze niż potrzeby w tym zakresie. Z tych względów, w zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej i zamiaru rozegrania operacji, wysiłek tego wsparcia należy skupić na wybranych grupach obiektów, których trwałość decyduje w powodzeniu zamiaru przeciwnika. W różnych etapach operacji grupy tych obiektów mogą być różne.
Chodzi o selektywne rażenia tych obiektów przeciwnika, które w danym etapie operacji mogą w zasadniczy sposób utrudnić lub uniemożliwić realizację zadań wykonywanych przez podległe związki taktyczne i oddziały. Cel użycia środków wsparcia ogólnego i ich zadania w poszczególnych etapach operacji powinny zostać wyraźnie sprecyzowane w zamiarze dowódcy ogólnowojskowego.

Wsparcie ogólne w operacji z zasady powinno być organizowane przez sztab związku operacyjnego i sztaby związków taktycznych i wykonywane środkami podległymi (organicznymi i przydzie-

Rys. 26. MODEL WSPARCIA OGNIOWEGO WOJSK W OPERACJI

lonymi) dowódcom tych szczebli. Ponadto udział we wsparciu ogólnym w zasadniczych etapach operacji mogą mieć środki ogniowe będące w dyspozycji Naczelnego Dowódcy. Może to być wydzielony wysiłek lotnictwa lub wykonane uderzenia rakietowe w ramach wzmocnienia ogniem. Do wykonania zadań wsparcia ogólnego w niektórych okresach operacji mogą być również angażowane pododdziały artylerii podległych oddziałów w ramach scentralizowanego kierowania ogniem organizowanego na szczeblu związku taktycznego, a niekiedy i operacyjnego.

Rozpatrując szczegółowo proces ogólnego wsparcia ogniowego w operacji, można w nim wyróżnić działalność ogniową powiązaną zwykle z zadaniami operacyjno-taktycznymi lub rubieżami (rejonami) oraz bieżącą walkę ze środkami ogniowymi przeciwnika w miarę ich wykrycia. W celu realizacji drugiej grupy zadań, wymagających krótkiego czasu reakcji ogniowej, wyznacza się zwykle odpowiednie grupy środków rażenia powiązane bezpośrednio z elementami rozpoznania.

Wsparcie bezpośrednie jest to działalność ogniowa środków wsparcia, zmierzająca do porażenia elementów ugrupowania bojowego przeciwnika przed frontem broniących się (atakujących) oddziałów i pododdziałów. Celem tego wsparcia będzie obezwładnienie lub zniszczenie środków ogniowych przeciwnika w strefie bezpośrednich działań bojowych oraz dezorganizacja zamiaru jego pierwszorzutowych batalionów. Działalność ta powinna zmierzać do utrzymania zajmowanych rubieży przez własne pododdziały, zorganizowanego ich wycofania na kolejne rubieże (jeżeli był taki zamiar) lub wyzwolenia ich ruchu w działaniach zaczepnych.

Ogień wsparcia bezpośredniego należy zatem organizować tak, by w obronie: skutecznie hamował tempo ataku przeciwnika, dezorganizował jego jednoczesne uderzenia, uniemożliwiał efektywne wykorzystanie możliwości ogniowych jego broni pancernej i środków bezpośredniego wsparcia, a także zadawał znaczne straty w sile żywej i uzbrojeniu atakujących pododdziałów. W działaniach zaczepnych zasadniczym zadaniem tego ognia winno być obezwładnienie wszelkich środków przeciwpancernych przeciwnika na kierunku i skrzydłach natarcia. Z tych względów rola wsparcia bezpośredniego w operacji, mimo jego taktycznego wymiaru, jest wyjątkowo ważna.

Wsparcie bezpośrednie wojsk posiada wymiar taktyczny i jest organizowane przez dowódców oddziałów przy użyciu organicznych i przydzielonych środków wsparcia. Zatem szczegółowe omówienie problemów związanych z tym rodzajem wsparcia znajduje swoje miejsce w podręczniku "Działania taktyczne".

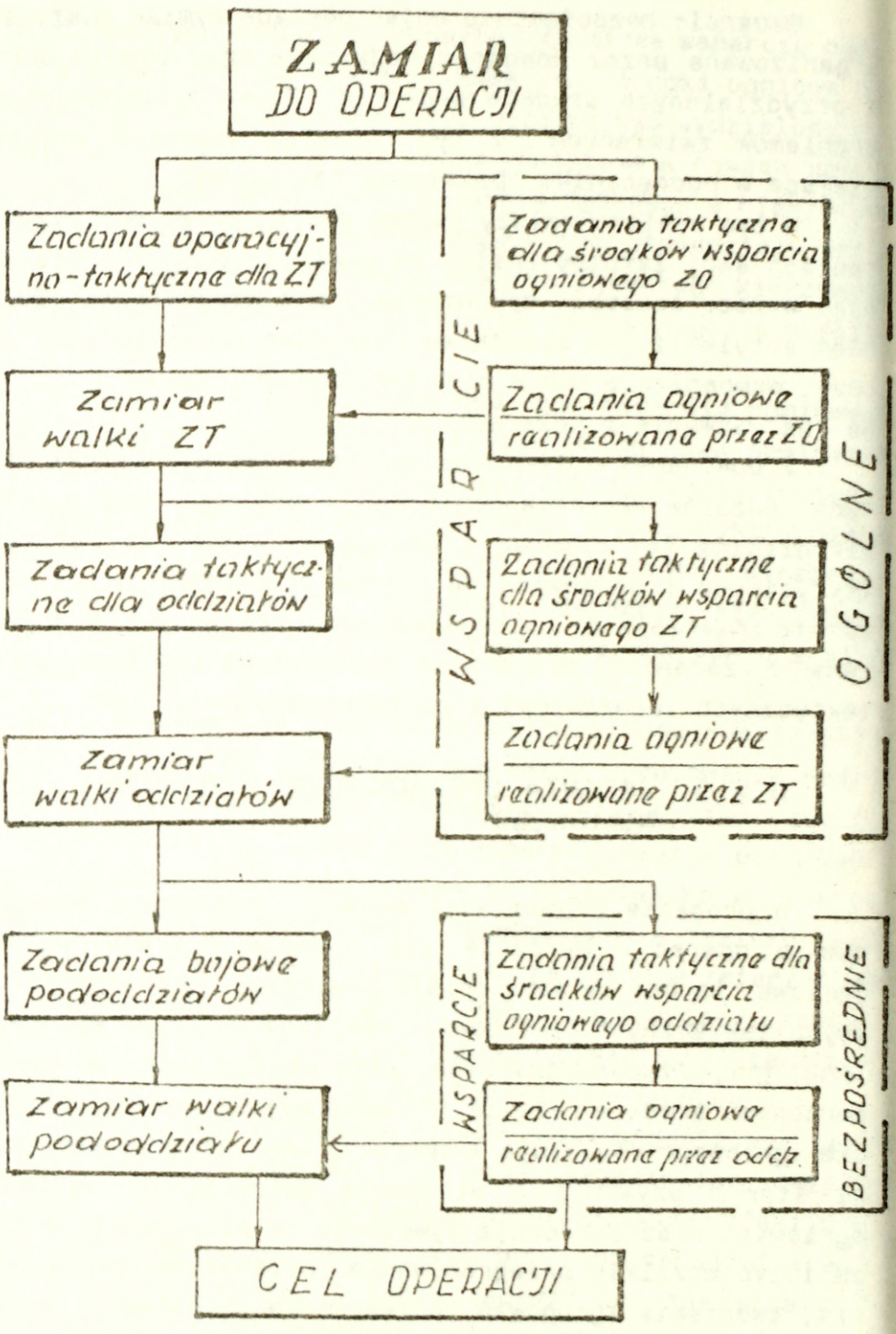
W tym miejscu należy jednak dodać, że we współczesnych operacjach swój istotny udział we wsparciu bezpośrednim mają również wyższe szczeble dowodzenia przez wzmocnienie oddziałów ogniem artylerii lub wysiłkiem lotnictwa wojsk lądowych (śmigłowców), Wzmocnienie takie może być zawczasu zaplanowane lub doraźne (na wezwanie z pola walki).

Z dokonanej dotychczas ogólnej charakterystyki poszczególnych rodzajów wsparcia ogniowego w operacji wynika, że jest ono nieodłączną jej częścią i polega na wykonaniu istotnych zadań taktycznych i ogniowych na użytek podległych wojsk. Zadania te wprost zmierzają do osiągnięcia celu operacji i są ściśle powiązane z zadaniami operacyjno-taktycznymi (taktycznymi) związków taktycznych (oddziałów) i zamiarem dowódcy - rys. 27.

3.2.3. ZADANIA OPERACYJNEGO WSPARCIA OGNIOWEGO

W procesie organizacji wsparcia ogniowego oraz kierowania nim w operacji wyróżnia się zadania operacyjno-taktyczne i ogniowe. Są one ze sobą ściśle powiązane. Większość zadań operacyjno-taktycznych jest bowiem realizowana przez wykonanie określonej grupy zadań ogniowych, przy użyciu jednorodnych bądź różnorodnych środków rażenia. Ponadto wojska przewidziane do wsparcia ogniowego realizują w operacji inne zadania taktyczne, dzięki którym uzyskują i utrzymują gotowość do wykonania zadań ogniowych oraz zachowują żywotność na polu walki. Można do nich zaliczyć wszelkie przegrupowania (przebazowania) środków wsparcia, tworzenie zgrupowań, odtwarzanie gotowości i inne.

Zadania operacyjno-taktyczne, wchodzące w zakres wsparcia ogniowego wynikają bezpośrednio z zamiaru dowódcy związku operacyjnego i są ściśle powiązane z zadaniami operacyjno-taktycznymi (taktycznymi) podległych wojsk. Określa je dowódca związku operacyjnego (taktycznego), uwzględniając: zadania realizowane na jego korzyść przez szczebel nadrzędny, zadania operacyjno-tak-

Rys. 27. POWIĄZANIE ZADAŃ WOJSK Z ZADANIAMI WSPARCIA OGNIOWEGO W OPERACJI

tyczne (taktyczne) podległych związków taktycznych (oddziałów), możliwości bojowe podległych środków wsparcia oraz wnioski z oceny przeciwnika.

Biorąc pod uwagę potrzeby współczesnego pola walki oraz możliwości obecnych środków rażenia, uznaje się za podstawowe następujące zadania operacyjno-taktyczne wsparcia ogniowego w operacji:

- obniżenie potencjału bojowego zgrupowań przeciwnika poprzez zniszczenie lub obezwładnienie jego najważniejszych obiektów;
- obezwładnienie (obniżenie skuteczności) jego systemu wsparcia ogniowgo;
- izolację kierunków uderzeń (rejonów działań) przed napływem zgrupowań (odwodów) przeciwnika;
- dezorganizację jego systemu dowodzenia, rozpoznania i walki radioelektronicznej;
- ogniową osłonę manewru elementów ugrupowania operacyjnego przed ogniem środków wsparcia przeciwnika;
- wzmocnienie ogniem desantów taktycznych, oddziałów rajdowych i wydzielonych oraz innych elementów działających w ugrupowaniu przeciwnika.

W zależności od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej (taktycznej) mogą wystąpić również inne ważne zadania. Ich liczba i znaczenie w operacji będzie wzrastać wraz z wprowadzaniem do wojsk środków wsparcia, charakteryzujących się wysoką precyzją i skutecznością rażenia oraz nowych środków rozpoznania.

Wymienione zadania, w zależności od rodzaju i etapu operacji oraz warunków jej prowadzenia, będą posiadały różny stopień ważności i obejmowały różny zakres zadań ogniowych. Ponadto sprecyzowana musi być ich treść w czasie, przestrzeni i przedmiocie oddziaływania ogniowego.

Dążenie do obniżenia potencjału bojowego przeciwnika jest jednym z niezwykle ważnych zadań w każdej operacji i walce. Będzie ono realizowane przez wszystkie rodzaje środków ogniowych, przez cały czas trwania działań operacyjnych. Jednakże szczególnego znaczenia nabiera ono w operacjach o charakterze zaczepnym, zwłaszcza w ich początkowej fazie.

Treść tego zadania obejmuje:

- wykonanie uderzeń lotniczych i rakietowych na główne ele-

menty ugrupowania bojowego (w tym na cele pierwszej kolejności rażenia) przeciwnika, decydujące o jego sprawności bojowej;

- wykonanie ogniowego przygotowania ataku na kierunku przeciwuderzenia (kontrataków);
- użycie odwodów przeciwpancernych i śmigłowców uzbrojonych na kierunkach uderzeń broni pancernej przeciwnika;
- niszczenie ważnych środków ogniowych (w tym zwłaszcza przeciwpancernych) na kierunkach natarcia związków taktycznych.

Zadania te zmierzają wprost do uchwycenia i utrzymania przewagi ogólnej przez wojska własne lub przynajmniej obniżenia jej po stronie przeciwnika. Realizuje się je w ramach wsparcia ogólnego i bezpośredniego przy użyciu wszystkich rodzajów środków rażenia, w skali operacyjnej i taktycznej, na całą głębokość ugrupowania przeciwnika. Efektywność wykonania powyższego zadania wyraża się głównie wielkością zadanych strat przeciwnikowi oraz stopniem dezorganizacji jego podstawowych systemów walki.

Z powyższym zadaniem bezpośrednio związane jest następne, którego treścią jest **obezwładnienie (obniżenie skuteczności) systemu wsparcia ogniowego przeciwnika** w operacji. Jest ono integralnym i głównym elementem walki o przewagę ogniową w operacji i ma na celu przede wszystkim uchronienie własnych elementów ugrupowania operacyjnego przed uderzeniami ogniowymi przeciwnika lub przynajmniej zmniejszenie skuteczności tych uderzeń. Zadanie to powinno być realizowane ciągle (w miarę wykrycia środków ogniowych przeciwnika), zwykle przy użyciu wydzielonych środków wsparcia (wydzielonego wysiłku ogniowego), utrzymywanych w wysokiej gotowości bojowej i powiązanych bezpośrednio z właściwymi elementami rozpoznania i kierowania ogniem. Mogą to być dyżurne eskadry lotnictwa (śmigłowców) oraz wyznaczone pododdziały rakiet i artylerii podległe bezpośrednio dowódcy związku operacyjnego lub taktycznego.

Podstawowym warunkiem pomyślnego wykonania tej grupy zadań jest krótki czas reakcji ogniowej użytych środków rażenia. Zasadniczymi obiektami ich uderzeń i ognia będą: operacyjno-taktyczne środki rakietowe przeciwnika w rejonach wyczekiwania i na stanowiskach startowych, samoloty na lotniskach i śmigłowce na lądowiskach, pododdziały artylerii, a także elementy rozpoznania, naprowadzania i kierowania ogniem wykorzystywane w

systemie wsparcia ogniowego przeciwnika.

Zwalczanie operacyjno-taktycznych środków wsparcia ogniowego przeciwnika jest zadaniem wyjątkowo ważnym we współczesnej operacji, ale zarazem nadzwyczaj trudnym. Nie można bowiem mówić dziś o skutecznej obronie oddziałów, o efektywnym użyciu własnych środków przeciwpancernych oraz swobodnym manewrze w ugrupowaniu operacyjnym bez obezwładnienia lub przynajmniej częściwego zdezorganizowania systemu wsparcia ogniowego przeciwnika.

W celu pomyślnego wykonania powyższych zadań niezbędne jest wprowadzenie w najbliższej przyszłości do uzbrojenia związków operacyjnych i taktycznych swoistych systemów rozpoznawczo-ogniowych działających w wymiarze powietrzno-lądowym. Olbrzymią rolę mogą tu odegrać również powietrzne i naziemne środki precyzyjnego rażenia. Niektóre obiekty (śmigłowce na lądowiskach, artyleria na stanowiskach ogniowych) mogą być skutecznie rażone ogniem powierzchniowym, ale przy użyciu nowych typów głowic i amunicji artyleryjskiej.

Kolejne zadanie wsparcia ogniowego - dezorganizacja systemu dowodzenie, rozpoznania i walki radioelektronicznej zmierza do ogólnego obniżenia sprawności działania zgrupowania przeciwnika. Pomyślne wykonanie tej grupy zadań ogniowych zapewnia także warunki do prowadzenia manewrowych form działań bojowych przez wojska własne oraz pozwala uzyskać zaskoczenie na wybranych kierunkach (w rejonach) działań. Obiektami uderzeń lotniczych, rakietowych i ognia artylerii będą w tym wypadku stanowiska dowodzenia lub ich zasadnicze elementy, węzły łączności, ośrodki naprowadzania lotnictwa i kierowania ogniem, ważniejsze elementy (środki) walki radioelektronicznej itp. W zakresie zadań ogniowych powinny być uwzględnione obiekty szczebla operacyjnego i taktycznego.

W celu skutecznego naruszenia systemu dowodzenia przeciwnika oddziaływaniem ogniowym należy objąć jednocześnie ważniejsze elementy przynajmniej dwóch szczebli dowodzenia. Wykonanie tego rodzaju zadań planuje się i realizuje zwykle w wybranych etapach operacji, w okresie poprzedzającym rozpoczęcie ważniejszych zadań operacyjno-taktycznych (taktycznych) przez podległe związki taktyczne. Powinny one poprzedzać realizację takich zadań, jak: wykonanie przeciwuderzenia, wprowadzenie oddziałów rajdowych lub wydzielonych, wysadzenie desantów taktycznych,

odejście wojsk na kolejną rubież obrony. Powyższe zadania realizuje się głównie w ramach wsparcia ogólnego (ale również i bezpośredniego), przy użyciu lotnictwa oraz wojsk rakietowych i artylerii. Oceną efektywności wykonania zadania jest przede wszystkim uzyskany stopień dezorganizacji określonych systemów walki przeciwnika.

We współczesnych operacjach wyjątkowego znaczenia nabiera izolacja kierunków (rejonów) działań bojowych przed napływem zgrupowań (odwodów) przeciwnika. Zadanie to powinno być realizowane w strefie operacyjnej i taktycznej przy użyciu lotnictwa, wojsk rakietowych oraz artylerii dużego zasięgu. Za jego organizację i wykonanie odpowiedzialny jest przede wszystkim szczebel związku operacyjnego, a w skali taktycznej - związku taktycznego. Jest to zatem zadanie wchodzące w zakres wsparcia ogólnego wojsk w operacji.

Izolacja rejonów działań bojowych (bitwy) przed napływem świeżych sił przeciwnika odgrywa olbrzymią rolę niezależnie od rodzaju i charakteru działań operacyjnych (taktycznych). Pozwala wykorzystać uzyskane zaskoczenie, rozbijać przeciwnika (odpierać jego uderzenia) częściami oraz zapewnia warunki do prowadzania działań o charakterze manewrowym. Głównymi obiektami uderzeń lotnictwa i rakiet oraz ognia artylerii w omawianym zadaniu będą: zgrupowania (odwody) ogólnowojskowe na drogach marszu i w rejonach oraz w czasie podejścia i rozwijania, śmigłowce na lądowiskach, elementy dowodzenia i zaopatrywania, a także mosty, przeprawy, węzły dróg i wiadukty na kierunkach podejścia. Rodzaj i sposób wykonania powyższych zadań w dużym stopniu będzie uzależniony od warunków terenowych obszaru działań bojowych, stopnia rozpoznania zamiaru przeciwnika oraz możliwości bojowych własnych środków wsparcia. W realizacji tych zadań ważną rolę odgrywa broń precyzyjnego rażenia oraz środki do zdalnego minowania narzutowego.

Przy użyciu tradycyjnych środków ogniowych cel oddziaływania ogniowego na zgrupowania (odwody) przeciwnika będzie najczęściej ograniczony. Zwykle będzie on zakładał opóźnienie i dezorganizację ich podejścia i wejścia do walki. Niemniej jednak, nawet tak ograniczony cel pozwala wojskom w operacji zyskać na czasie, opanować (wycofać się na) dogodną rubież lub uprzedzić przeciwnika w wykonaniu uderzenia.

Szczególnie ważne we współczesnych operacjach będzie zada-
nie, którego treścią jest **osłona ogniowa manewru elementów**
ugrupowania operacyjnego przed oddziaływaniem ogniowym przeciw-
nika. Wprowadzenie do uzbrojenia wielu armii nowych generacji
środków rozpoznania, często sprzężonych bezpośrednio ze środkami
precyzyjnego rażenia, pozwoli potencjalnemu przeciwnikowi wykryć
i niszczyć wojska w głębi ugrupowania, a zwłaszcza wykonujące
manewr. Możliwości takie mogą prowadzić do poważnej dezorga-
nizacji zamiaru rozegrania operacji. Aby temu zapobiec, oprócz
przedsięwzięć maskujących manewr w ugrupowaniu operacyjnym,
trzeba będzie również w tym okresie podjąć skuteczną walkę z
elementami rozpoznania przeciwnika, jego środkami rażenia i
kierowania ogniem. Ponadto w wypadku manewru w strefie bezpoś-
rednich działań bojowych (np.wycofanie pododdziałów na kolejną
rubież) środki wsparcia ogniowego powinny zapewnić warunki
realizacji tego zadania przez obezwładnienie pododdziałów prze-
ciwnika będących w styczności.

Przestrzenny i manewrowy charakter współczesnych operacji
wskazuje na ważną rolę w nich desantów taktycznych, oddziałów
wydzielonych i rajdowych, umocnionych rejonów obrony w głębi
ugrupowania przeciwnika itp. Wiadomo, że wymienione elementy nie
będą zwykle dysponowały dostateczną ilością własnych środków
wsparcia ogniowego, by mogły prowadzić samodzielne i skuteczne
działania bojowe przez dłuższy czas. Zatem rola w operacji oraz
możliwości bojowe każdego z nich w dużym stopniu będą uzależ-
nione od możliwości wsparcia (wzmocnienia ogniem) tych elementów
przez szczeble nadrzędne.

W zależności od rodzaju i charakteru działań operacyjnych
oraz warunków pola walki środki wsparcia ogniowego mogą być wy-
korzystane do realizacji innych zadań taktycznych wynikłych z
sytuacji operacyjno-taktycznej. W każdym wypadku ich użycie
powinno być ściśle powiązane z zadaniami podległych wojsk,
uwzględniać najważniejsze zadania i kierunki (rejony) działania
w operacji oraz zmierzać bezpośrednio lub pośrednio do osiąg-
nięcia celu operacji.

W celu realizacji powyższych zadań wsparcia ogniowego w
operacji organizuje się swoisty system o złożonej strukturze
hierarchicznej (obejmującej kilka szczebli dowodzenia), w skład
którego wchodzą: środki rozpoznania, elementy kierowania ogniem

oraz różnorodne środki rażenia. Sprawność funkcjonowania tego sytemu i jego efektywność w działaniach bojowych zależy w równej mierze od każdego z wymienionych elementów składowych. Z tych względów niezmiernie ważne jest, by zadbać o sprawność każdego z nich i zapewnić im jednakową odporność na oddziaływanie przeciwnika.

Powietrzno-lądowy wymiar wsparcia ogniowego wojsk we współczesnych operacjach wymaga ścisłego i ciągłego współdziałania środków ogniowych różnych rodzajów wojsk. Dotyczy to zwłaszcza lotnictwa wojsk lądowych i artylerii oraz lotnictwa myśliwsko-bombowego (szturmowego) i wojsk rakietowych. Środki te często będą zmuszone realizować zadania ogniowe we wspólnych strefach i w jednym czasie, nadając wsparciu ogniowemu charakter powietrzno-lądowy. W wielu wypadkach zaistnieje potrzeba, by wojska rakietowe (artyleria) zapewniły warunki dogodnego użycia lotnictwa. Z tych względów racjonalnym rozwiązaniem byłoby utworzenie w strukturach sztabów ogólnowojskowych związku operacyjnego i taktycznego etatowych, wspólnych elementów dowodzenia (kierowania) dla wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa wojsk lądowych.

Współczesne działania operacyjne i bojowe wymagają nowego spojrzenia na problemy wsparcia ogniowego wojsk. Wsparcie ogniowe należy dziś utożsamiać nie tylko ze stratami zadanymi bezpośrednio przeciwnikowi przez środki wsparcia. Jest to również, a często przede wszystkim, ogólna dezorganizacja jego systemu walki, trudna do wyrażenia w sposób wymierny. Pochodną tego są warunki wykonania zadań przez wojska w skali operacyjno-taktycznej i stopień zachowania ich zdolności bojowej.

3.3. UDZIAŁ WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Rolę, miejsce i zadania wojsk rakietowych i artylerii we współczesnych działaniach operacyjnych określają ich właściwości bojowe, potrzeby ogniowe związków operacyjnych i podległych związków taktycznych (oddziałów) w zakresie wsparcia ogniowego oraz udział w realizacji tych zadań innych rodzajów środków wsparcia.

3.3.1. WŁAŚCIWOŚCI I SKŁAD BOJOWY WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

Właściwości bojowe licznej grupy środków ogniowych wojsk rakietowych i artylerii umożliwiają wykonanie wielorakich zadań wsparcia ogólnego i bezpośredniego, w dowolnych warunkach terenowych i atmosferycznych. Sprzyja temu duża różnorodność tych środków i stosowanej amunicji, krótki czas ich reakcji ogniowej oraz dość duży zasięg i wysoka precyzja uderzeń (ognia). Ponadto duże możliwości manewrowe większości tych środków zapewniają wojskom ciągłość wsparcia ogniowego w pozycyjnych i manewrowych formach walki.

Wojska rakietowe i artyleria stosując manewr środkami i ogniem w operacji, mogą w sposób zasadniczy wpływać na przebieg bitew i walk, osłaniać ogniem inne rodzaje działań operacyjnych, a tym samym wpływać korzystnie na obniżenie strat wojsk własnych. Zatem wsparcie artyleryjskie, mimo pojawiania się w strukturach wojsk nowych i skutecznych środków wsparcia ogniowego (np.śmigłowce uzbrojone), jest nadal najbardziej uniwersalnym rodzajem wsparcia ogniowego wojsk w każdej operacji, zwłaszcza w jej taktycznej strefie działań bojowych.

Wymienione zalety, jak również wyjątkowo duża odporność współczesnej artylerii na oddziaływanie ogniowe przeciwnika powodują, że w nowoczesnych armiach zajmuje ona wciąż dominujące miejsce w procesie rażenia ogniowego przeciwnika.

W strukturach wojsk rakietowych i artylerii można wyróżnić następujące grupy środków ogniowych:

- rakiety taktyczne;

- artylerię lufową i rakietową;
- moździerze;
- artyleryjskie środki przeciwpancerne.

Każda z wymienionych grup środków posiada swoiste właściwości bojowe, które predysponują je do wykonania określonych grup zadań ogniowych oraz przesądzają o ich umiejscowieniu w strukturach sił zbrojnych.

Rakiety taktyczne występują w oddziałach rakiet taktycznych podporządkowanych dowódcom związków operacyjnych. Środki te mogą stosować różne rodzaje głowic (odłamkowo-burzące, kasetowe, paliwowo-powietrzne i inne), które służą do rażenia szczególnie ważnych obiektów przeciwnika w głębi jego ugrupowania, poza zasięgiem ognia artylerii.

Odpowiednimi obiektami uderzeń dla rakiet mogą być: elementy systemu dowodzenia szczebla dywizji i korpusu, śmigłowce na wysuniętych lądowiskach, pododdziały rakiet przeciwlotniczych, a także inne obiekty powierzchniowe o małej i średniej odporności na ogień. Uderzenia rakietowe w operacji zwykle łączy się z uderzeniami lotnictwa i działalnością środków radioelektronicznych.

Artyleria stanowi najliczniejszą grupę środków wsparcia w siłach zbrojnych i występuje praktycznie na wszystkich szczeblach od oddziału do związku operacyjnego włącznie. Jest zorganizowana w związki taktyczne, oddziały i pododdziały wchodzące w skład ogólnowojskowych związków operacyjnych, taktycznych i oddziałów i stanowi ich artylerię organiczną.

Ze względu na sposób przemieszczania artyleria dzieli się na samobieżną i ciągnioną. Artyleria samobieżna (zwykle opancerzona) charakteryzuje się wysoką manewrowością, odpornością na rażące działanie ognia przeciwnika i zdolnością do zachowania ciągłości wsparcia ogniowego wojsk. Może być z powodzeniem wykorzystywana w manewrowych formach działań, w tym do wsparcia oddziałów rajdowych i wydzielonych.

Pododdziały artylerii mogą skutecznie razić praktycznie wszystkie obiekty przeciwnika, oddalone od stanowisk ogniowych kilkanaście do kilkudziesięciu kilometrów, przy użyciu pocisków odłamkowo-burzących, kasetowych, zapalających i min narzutowych, a w perspektywie także przy pomocy nowych typów amunicji naprowadzanej na cele elementarne obiektów. W operacji, poprzez ma-

newr środkami i ogniem, artyleria może w krótkim czasie ześrodkować ogień na najważniejszych kierunkach (w ważnych rejonach) i zapewnić warunki do wykonania zadań przez wojska.

Moździerze są podstawowymi środkami wsparcia ogniowego na najniższych szczeblach taktycznych i występują jedynie w strukturach pododdziałów ogólnowojskowych. Ich zaletą jest duża szybkostrzelność, celność ognia, wysoka skuteczność rażenia siły żywej i środków nieopancerzonych oraz niewielki ciężar.

Tabela 1

PODSTAWOWE CHARAKTERYSTYKI RAKIET I ARTYLERII DO OGNIA POŚREDNIEGO

Rodzaj sprzętu	Donośność (km)	Szybkostrzelność wyst./min	Ciężar pocisku (w kg)	Szybkość marszu. (km/h)	Jedn. ognia (szt)	Czas przejścia do położenia bojow. (min.)	Obsługa	Uwagi
9K79 /TOCZKA/	70	-	2000	60	2	2	4	kier.
9K52 /ŁUNA-M/	67	-	2450	60	2	4	5	niek.
122mmHS/GOŹDZIK/	15,3	4-5	21,8	60	80/40	2/ 1	4	samob.
122mmH/M-30/	11,8	5-6	21,8	60	80	1-1,5	6	ciągn.
152mmAHS/DANA/	18,5	4	43,6	80	60/60	2/ 1	5	samob.
152mmHA /MŁ-20/	17,4	3-4	43,6	30	60	8-10	7	ciągn.
203mmAS/PIWONIA/	37,5	1-2	110	50	40/4	2/ 10	7	samob.
120mmM	5,5	6-15	15,9	50	80	3	5	ciągn.
82mmM	3,0	10-30	3,1	-	120	0,5	4	przen.
BM-21/122mm/	20,8	401 1/	66,8	70	120	3	5	samob.
RM-70/122mm/	20,8	401 1/	66,8	70	120	3	5	samob.

1/ - salwa
2/ - w mianowniku liczba pocisków w wozie bojowym.

Artyleryskie środki przeciwpancerne w istotny sposób uzupełniają możliwości ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów w zakresie zwalczania broni pancernej przeciwnika. Występują we wszystkich strukturach szczebla taktycznego, jako jednorodne lub mieszane oddziały i pododdziały przeciwpancerne. W ich skład wchodzą armaty przeciwpancerne, przeciwpancerne

pociski kierowane drugiej i trzeciej generacji oraz ciężkie granatniki.

Z oddziałów i pododdziałów przeciwpancernych występujących w składzie ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów na czas operacji tworzy się zwykle odwody przeciwpancerne. Realizują one zadania wspólnie z oddziałami zaporowymi i w ścisłym współdziałaniu z pododdziałami ogólnowojskowymi oraz śmigłowcami uzbrojonymi.

Tabela 2

DANE TAKTYCZNO-TECZNICZNE ARTYLERYJSKICH ŚRODKÓW PRZECIWPANCERNYCH

Rodzaj sprzętu (zestawu) wyrzutnia	Odległość strzelania(m)		Przebijalność pancerza pod kątem (mm)		Jednostka ognia (szt. poc.)	Szybkostrzelność. (poc.) min.	Inne dane
	minim	maksym.	90 st	60 st			
"Malutka /9K11/ 9P 111	500	3000	400	200	6	2	Kierowanie ręczne
"Malutka - P" 9P 133	400	3000	400	230	14	4	Kierowanie ręczne i półautomat. /samobieżna/
"Fagot"/9K111/ 9P 135	75	2000	400	200	8	2-3	Kierowanie półautomat.
"Konkurs"/9K148/ 9P138	75	4000 /2000/	500 400	250 200	15	2-4	Kierowanie półautomat. /samobieżna/
" Metys " 9P151	30	1000	460	240	6	12-20	Kierowanie półautomat. przewodowe.
85mmA "D-44"	/SB/ 1120	bezwir. 3000	180	130	120	15-25	Ciągniona
73mm "SPG-9"	/SB/ 800	1300	300	150	60	5-6	Przenośna

Wojska rakietowe i artyleria realizują nakazane zadania ogniowe w operacji i walce poprzez niszczenie (burzenie), obezwładnianie i nękanie obiektów przeciwnika. Ponadto mogą wykonywać narzutowe pola minowe, dezorganizować jego system łączności przy użyciu amunicji zawierającej nadajniki zakłócające, powodować strefy pożarów na podejściach i w rejonie jego obiektów oraz

oświetlać rejony walki w warunkach nocnych.

3.3.2. PODSTAWOWE ZASADY UŻYCIA WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

Efektywne użycie wojsk rakietowych i artylerii w działaniach operacyjnych osiąga się przez umiejętne wykorzystanie ich właściwości bojowych oraz przestrzeganie podstawowych zasad ich zastosowania w działaniach bojowych. W świetle nowych zadań, jakie stoją obecnie przed siłami zbrojnymi, część z tych zasad należało poddać weryfikacji. Niektóre z nich nabrały szczególnego znaczenia i są przyczyną zmian zachodzących w strukturach i sposobach ich użycia w operacji i walce. Dotyczy to zwłaszcza tych zasad, które preferują usamodzielnienie ogniowe struktur ogólnowojskowych w operacji i ścisłe powiązanie wsparcia ogniowego z działaniami wojsk.

Ocena potencjalnych zadań sił zbrojnych i warunków ich realizacji oraz stanu i możliwości bojowych wojsk rakietowych i artylerii wskazuje,że racjonalne wykorzystanie tych wojsk w operacji wymaga przestrzegania następujących zasad:

- użycie większości związków taktycznych i oddziałów artylerii i ześrodkowanie ich ognia na najważniejszych kierunkach zagrożeń (własnych przeciwuderzeń) w celu porażenia najważniejszych obiektów przeciwnika;
- stosowanie w operacji szerokiego manewru związkami taktycznymi, oddziałami i pododdziałami artylerii oraz manewru ich ogniem w celu terminowego przyjęcia dogodnego położenia i wykonania zadań oraz wyjścia spod ewentualnych uderzeń przeciwnika;
- ciągłe i elastyczne (dostosowane do potrzeb) wsparcie ogniem ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów, niezależnie od rodzaju i formy prowadzonych działań bojowych;
- ścisłe i ciągłe współdziałanie związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii z ogólnowojskowymi związkami taktycznymi oraz lotnictwem (śmigłowcami uzbrojonymi) i środkami walki radioelektronicznej, a na kierunku nadmorskim, także z siłami i środkami marynarki wojennej;

- zdecentralizowane dowodzenie siłami oraz kierowanie ich uderzeniami i ogniem, z możliwością centralizacji tych procesów w ważniejszych etapach operacji (walki).

Ponadto użycie wojsk rakietowych i artylerii w operacji powinno się charakteryzować terminowością wykonania uderzeń i ognia oraz dużą dokładnością i skutecznością rażenia. W tym celu niezbędne jest ciągłe utrzymywanie tych wojsk w wysokiej gotowości bojowej, racjonalne planowanie ich manewru, szczegółowe zabezpieczenie działań bojowych, terminowe stawianie im zadań bojowych oraz zorganizowanie sprawnego systemu dostarczania danych o obiektach przeciwnika.

Istniejące struktury wojsk rakietowych i artylerii,ich umiejscowienie w strukturach wojsk lądowych a także przyjęte sposoby użycia tego rodzaju wojsk w operacji pozwalają na jego elastyczne i efektywne wykorzystanie w każdym rodzaju działań bojowych. Każdy ogólnowojskowy związek operacyjny, taktyczny oraz oddział przewidziany do wykonania głównych zadań w operacji (walce) może otrzymać dodatkową artylerię z wyższego szczebla lub być wzmocniony jej ogniem. Przewiduje się następujące możliwości wzmocnienia artylerią:

- związku operacyjnego - brygadą artylerii z odwodu ND;
- związku taktycznego - od dwóch dywizjonów do brygady;
- oddziału - jeden do dwóch dywizjonów.

Związki taktyczne artylerii występujące na szczeblach operacyjnych z zasady będą wykorzystane do wzmocnienia ogólnowojskowych związków taktycznych wykonujących główne zadania w operacji. W sporadycznych wypadkach i tylko czasowo (np. w okresie wykonania przeciwuderzenia) mogą one pozostawać w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy związku operacyjnego. Sytuacja ta może ulec zmianie, gdy wprowadzi się do ich uzbrojenia nowe zestawy artyleryjskie o dużym zasięgu ognia (40 km i więcej). Wówczas większość zadań wsparcia na korzyść związków taktycznych i oddziałów można będzie realizować poprzez wzmocnienie ogniem, bez konieczności przydzielania im artylerii.

Dysponentami potencjału ogniowego wojsk rakietowych i artylerii w operacji i walce są dowódcy ogólnowojskowi. Zatem ośrodki kierowania uderzeniami i ogniem zawsze powinny znajdować się w ich bezpośrednim podporządkowaniu i być ważnym elementem systemu kierowania walką.

Wojska rakietowe i artyleria są głównym wykonawcą zadań taktycznych wsparcia ogniowego wojsk w operacji i walce. Doświadczenia wskazują, że ich ogólny udział we wsparciu ogniowym, w zależności od celu i rodzaju operacji oraz warunków jej prowadzenia może wynosić 70 - 90%. Udział ten może ulec niewielkiemu zmniejszeniu na korzyść lotnictwa po wprowadzeniu do uzbrojenia większej liczby uzbrojonych śmigłowców. W poszczególnych zadaniach taktycznych udział ten może być różny i zależy głównie od predyspozycji bojowych środków ogniowych, a szczególnie od ich zasięgu ognia.

Na szczeblu związku operacyjnego wysiłek wojsk rakietowych i artylerii rozdziela się na kierunki i zadania operacyjno-taktyczne przez stosowny podział artylerii i amunicji.

Zadania ogniowe na poszczególnych kierunkach realizują utworzone zgrupowania artylerii w ustalonych strefach odpowiedzialności ogniowej. W razie potrzeby i możliwości, stosując manewr uderzeniami i ogniem, wysiłek tych zgrupowań lub jego część może być ześrodkowany w określonych rejonach w celu wykonania najważniejszych zadań. Można to uzyskać przez centralizację kierowania ogniem artylerii na szczeblu związku operacyjnego lub taktycznego oraz wzmocnienie uderzeniami i ogniem podległych związków taktycznych i oddziałów. Przedsięwzięcia te mogą być zawczasu planowane lub realizowane nieplanowo na podstawie bieżącej oceny sytuacji i rozkazu dowódcy ogólnowojskowego.

3.3.3. DZIAŁANIA BOJOWE WOJSK RAKIETOWYCH I ARTYLERII

Działania bojowe wojsk rakietowych i artylerii w operacji obejmują: przemieszczenie związków taktycznych i oddziałów w rejony (na kierunki) działań operacyjnych; tworzenie zgrupowań tych wojsk zgodnych z decyzjami dowódców, przedsięwzięcia zabezpieczenia bojowego działań, wykonanie zadań wsparcia ogniowego oraz odtwarzanie i utrzymywanie gotowości bojowej. Wymieniony zespół działań jest ściśle powiązany z zadaniami operacyjno-taktycznymi (taktycznymi, bojowymi) ogólnowojskowych związków taktycznych i oddziałów oraz powinien uwzględniać ich potrzeby w zakresie wsparcia ogniowego.

Przemieszczanie związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii w rejony (na kierunki) działań operacyjnych odbywa się na takich samych zasadach , jak innych rodzajów wojsk, i zwykle w składzie ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych. Sposób ich rozmieszczenia w ugrupowaniu marszowym uzależniony będzie od sytuacji operacyjnej (taktycznej), w jakiej odbywa się przemieszczenie wojsk oraz jego celu. W wypadku przewidywania boju spotkaniowego oraz w działach rajdowych i wydzielonych oddziały (pododdziały) artylerii powinny być zawczasu przydzielone do struktur ogólnowojskowych, w składzie których będą prowadzić wsparcie ogniowe. Elementy rozpoznania artyleryjskiego tych oddziałów (pododdziałów) celowo jest rozmieszczać wówczas wspólnie z pododdziałami rozpoznania ogólnowojskowgo. Zapewni to w razie potrzeby warunki do wcześniejszego rozwinięcia artylerii i zorganizowania systemu ognia. To z kolei pozwoli uprzedzić przeciwnika w wykonaniu uderzeń ogniowych oraz skutecznie wesprzeć ogniem siły główne wojsk własnych podczas ich rozwijania i przechodzenia do walki.

W operacji mogą mieć miejsce również samodzielne przemieszczenia związków taktycznych oddziałów i pododdziałów artylerii. Wystąpi to zwykle w procesie tworzenia zgrupowań artylerii na zagrożonych kierunkach lub kierunku planowanego przeciwuderzenia, gdy niezbędne będzie wzmocnienie wojsk realizujących zadania na tych kierunkach.

W czasie organizacji działań bojowych ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych z artylerii organicznej i przydzielonej tworzy się odpowiednie zgrupowania, dokonuje się jej podziału, oragnizuje odwody przeciwpancerne, a w razie potrzeby również odpowiednie grupy artylerii.

Zgrupowanie artylerii jest to określony decyzją dowódcy skład związków, oddziałów i pododdziałów artylerii, jej podział, czasowe połączenie w grupy i rozmieszczenie w ugrupowaniu operacyjnym (bojowym) wojsk, w celu wykonania postawionych zadań. Zgrupowania te organizuje się na początku operacji i zmienia stosownie do sytuacji i zadań bojowych realizowanych przez podległe wojska.

Zgrupowanie każdego szczebla dowodzenia przyjmuje określone przez dowódcę ogólnowojskowego ugrupowanie bojowe, które powinno zapewnić optymalne warunki wykonania zadań wsparcia ogniowego.

Na szczeblu związku operacyjnego tworzy się zgrupowanie wojsk rakietowych i artylerii, w skład którego wchodzą: oddział rakiet, artyleria związku operacyjnego (jeżeli pozostaje w bezpośrednim podporządkowaniu dowódcy tego związku), artyleria podległych związków taktycznych i oddziałów. W nowych strukturach wojsk nie przewiduje się organizowania na szczeblu związku operacyjnego odwodów przeciwpancernych na bazie środków artyleryjskich. Ich rolę mają w przyszłości spełnić śmigłowce uzbrojone.

W wypadku, gdy w bezpośredniej dyspozycji dowódcy określonego szczebla pozostają oddziały (pododdziały) artylerii pochodzące z różnych struktur (artyleria organiczna i przydzielona), wówczas może wystąpić potrzeba utworzenia na tych szczeblach grup artylerii. Tworzone grupy przybierają wówczas nazwę szczebla, na jakim występują - np.korpuśna lub dywizyjna grupa artylerii. Zatem grupą artylerii można nazwać dwa i więcej dywizjonów artylerii, wydzielonych z określonych struktur na czas walki do wspólnego wykonania zadań wsparcia ogniowego i podporządkowanych jednemu dowódcy ogólnowojskowemu określonego szczebla.

Pomyślne wykonanie zadań wsparcia ogniowgo przez artylerię w znacznej mierze uzależnione jest od stopnia zabezpieczenia jej działań bojowych. Zabezpieczenie to obejmuje : organizację rozpoznania obiektów przeciwnika, przygotowanie topogeodezyjne i meteorologiczne startów i strzelań, przygotowanie inżynieryjne rejonów stanowisk ogniowych i dowódczo-obserwacyjnych, obronę przeciwlotniczą i przed bronią masowego rażenia oraz samoobronę. W większości wojska rakietowe i artyleria przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych realizują we własnym zakresie.

Szczególne znaczenie dla efektywności wsparcia artyleryjskiego wojsk w operacji ma rozpoznanie obiektów przeciwnika. Powinno ono charakteryzować się dużą wiarygodnością i dokładnością danych o wykrytych obiektach. Ponadto dane te, zwłaszcza w przypadku ważnych środków ogniowych przeciwnika, powinny być w czasie rzeczywistym przekazane do decydentów i wykonawców zadań.

Związki taktyczne, oddziały i pododdziały artylerii dysponują własnymi środkami rozpoznania, ale ich możliwości na obecnym etapie nie zapewniają efektywnego wykorzystania potencjału ogniowego, zwłaszcza w celu rażenia obiektów w głębi ugrupowania

bojowego przeciwnika. Organizowany na czas operacji ogólny system rozpoznania winien obejmować podsystem rozpoznania artyleryjskiego i uwzględniać potrzeby wojsk rakietowych i artylerii.

Przygotowanie topogeodezyjne i meteorologiczne związki taktyczne i oddziały wojsk rakietowych i artylerii organizują we własnym zakresie, przy użyciu wyspecjalizowanych pododdziałów i środków. Odpowiedzialni za ich organizację są dowódcy tych związków taktycznych i oddziałów oraz szefowie artylerii. Dokładność przygotowania wpływa bezpośrednio na precyzję uderzeń rakietowych i ognia artylerii.

Pozostałe przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych w wojskach rakietowych i artylerii organizowane są na ogólnych zasadach obowiązujących we wszystkich rodzajach wojsk

Zadania wsparcia ogniowego wojska rakietowe i artyleria wykonują we wszystkich zadaniach operacyjno-taktycznych, realizowanych przez wojska w operacji, w poszczególnych okresach rażenia ogniowego. Podstawą realizacji tych zadań jest plan użycia wojsk rakietowych i artylerii w operacji zatwierdzany przez dowódcę ogólnowojskowego, a także dodatkowe zadania taktyczne stawiane przez niego w toku operacji.

W operacji obronnej, w zależności od jej etapu i realizowanych przez wojska zadań operacyjno-taktycznych, wojska rakietowe i artyleria wykonują zadania wsparcia ogniowego w okresie : ogniowego wzbronienia podejścia i rozwinięcia wojsk przeciwnika, ogniowego odparcia jego ataku, ogniowego wsparcia wojsk broniących się w głębi, a także podczas wykonywania przeciwuderzenia i kontrataków.

Wykonanie zadań w ramach ogniowego wzbronienia podejścia artyleria rozpoczyna z chwilą wyjścia wojsk przeciwnika z rejonów wyjściowych i wejścia ich w zasięg jej ognia. Celem działalności ogniowej artylerii w tym okresie jest opóźnienie oraz zdezorganizowanie podejścia i rozwinięcia całości lub części zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, zadanie mu strat, a także obniżenie skuteczności jego ogniowego przygotowania. W tym celu wykonuje się uderzenia rakietowe na elementy systemu dowodzenia i śmigłowce na lądowiskach, ześrodkowania ognia na podchodzące i rozwijające się pododdziały i baterie artylerii oraz narzutowe pola minowe na określonych rubieżach terenowych w chwili przekraczania ich przez wojska przeciwnika. Zadania te

artyleria realizuje do czasu wyjścia jego pododdziałów na rubież ataku.

Z chwilą przejścia zgrupowania przeciwnika do ataku artyleria przystępuje do wsparcia własnych wojsk odpierających ten atak i prowadzi je do czasu zakończenia walki o utrzymanie pierwszej pozycji. Okres ten charakteryzuje się największą intensywnością ognia artylerii i całkowitym jej zaangażowaniem. Zakres zadań ogniowych w tym czasie jest wyjątkowo duży i najczęściej będzie znacznie przewyższał możliwości ogniowe artylerii. Z tych względów jej wysiłek należy skupić na wykonaniu najważniejszych zadań, a jego użycie skoordynować z działaniami przeciwpancernych środków ogniowych, w tym śmigłowców uzbrojonych.

Podczas ogniowego odparcia ataku przeciwnika głównym celem działalności ogniowej artylerii jest stworzenie warunków do załamania jego ataku przed przednim skrajem obrony i utrzymania pierwszej pozycji obrony. W manewrowych formach obrony cel ten może dotyczyć wybranych kierunków i będzie zmierzał do kanalizowania włamań przeciwnika. W czasie walk w pasie przesłaniania oraz działań opóźniająco-obronnych celem tym będzie zmuszenie jego sił głównych do rozwinięcia, hamowanie ich tempa ataku oraz tworzenie warunków do zadawania im, wspólnie ze środkami przeciwpancernymi, maksymalnych strat.

Wyjątkowo ważnym zadaniem dla artylerii związku operacyjnego i podległych związków taktycznych w okresie odpierania ataku jest walka z artylerią przeciwnika, która w tym okresie będzie dążyć do zdezorganizowania systemu ognia przeciwpancernego pododdziałów w obronie. Walka ta obejmuje obezwładnienie jego pododdziałów artylerii oraz elementów systemu rozpoznania i kierowania ogniem. Obniżenie efektywności systemu wsparcia ogniowego przeciwnika w tym okresie pozwala zachować wyższą skuteczność ogniową własnych środków przeciwpancernych.

Z chwilą niepomyślnego zakończenia walki o utrzymanie pierwszej pozycji artyleria rozpoczyna wsparcie działań w głębi obrony i prowadzi je na głębokość taktycznej strefy. W tym okresie niezbędny będzie manewr artylerii na zapasowe (kolejne) stanowiska ogniowe przygotowane w głębi obrony. Manewr ten powinien być realizowny częściami zgrupowania, tak by była zachowana ciągłość wsparcia ogniowego wojsk. Celem działalności artylerii w tym okresie walki obronnej będzie zadanie przeciwnikowi ma-

ksymalnych strat, wzbronienie jego rozprzestrzeniania się w głąb obrony oraz hamowanie jego tempa ataku. Cel ten artyleria realizuje przez wykonanie ogni zaporowych na kierunkach ataku pododdziałów przeciwnika, ześrodkowań ognia na jego środki rażenia, elementy systemu dowodzenia oraz wprowadzane odwody. Ważną rolę w tym okresie odgrywają również wykonywane przez artylerię rakietową narzutowe pola minowe, zwłaszcza na kierunkach wprowadzanych odwodów przeciwnika. Zadania te są wykonywane głównie przez artylerię związków taktycznych i oddziałów, a w razie konieczności, również przez artylerię (jeżeli występuje) i inne środki ogniowe, będące w dyspozycji dowódcy związku operacyjnego.

Podstawowym zadaniem operacyjnego wsparcia ogniowego w tym etapie operacji jest izolacja rejonu włamania przed napływem odwodów przeciwnika oraz zwalczanie jego wykrytych operacyjno-taktycznych środków ogniowych. W zadaniu tym biorą zwykle udział oddziały rakiet taktycznych oraz artyleria rakietowa i lufowa o dużym zasięgu. Środki te mogą bezpośrednio realizować powyższe zadania lub poprzez obezwładnienie elementów przeciwlotniczych przeciwnika zapewnić warunki do wykonania tych zadań przez lotnictwo. Ponadto w tym okresie artyleria może wspierać walkę własnych oddziałów i pododdziałów pozostających w ugrupowaniu przeciwnika (np. w okrążeniu).

Wsparcie ogniowe wojsk, podczas wykonania przeciwuderzenia i kontrataków wojska rakietowe i artyleria prowadzą zgodnie z zasadami stosowanymi w działaniach zaczepnych.

W działaniach zaczepnych, w zależności od sytuacji opracyjno-taktycznej oraz rodzaju zadań realizowanych przez wojska, wsparcie ogniowe może być wykonywane w okresie: ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk, ogniowego przygotowania ataku, ogniowego wsparcia ataku, ogniowego wsparcia nacierających wojsk w głębi oraz ogniowego wsparcia wojsk odpierających przeciwuderzenie (kontrataki) przeciwnika. W każdym z tych okresów działalność ogniowa wojsk rakietowych i artylerii będzie zmierzać do osiągnięcia określonego celu poprzez wykonanie stosownych zadań taktycznych i ogniowych.

Ogniowe zabezpieczenie podejścia zgrupowania uderzeniowego organizuje się wówczas, gdy działania zaczepne mają być prowadzone przez wojska podchodzące z głębi (z rejonów wyjściowych),

a rozpoczęcie ogniowego przygotowania ataku planowane jest znacznie później niż wyjście wojsk z rejonów (wejście w zasięg ognia artylerii przeciwnika). Za organizację wsparcia ogniowego w tym okresie zwykle jest odpowiedzialny sztab związku operacyjnego. Do wykonania zadań ogniowych angażuje się środki rażenia szczebla operacyjnego (oddziały rakiet i lotnictwo) oraz część artylerii podległych związków taktycznych

Celem działalności ogniowej wojsk rakietowych i artylerii w tym okresie jest wzbronienie przeciwnikowi oddziaływania ogniowego na podchodzące wojska własne , a tym samym zapewnienie im warunków do względnie swobodnego wejścia w strefę bezpośrednich działań i rozwinięcia. Wynika z tego, że działalność ogniowa wojsk rakietowych i artylerii powinna poprzedzać wyjście zgrupowania wojsk z rejonów wyjściowych i trwać do czasu rozpoczęcia ogniowego przygotowania ataku.

Głównymi obiektami uderzeń i ognia artylerii w okresie ogniowego zabezpieczenia podejścia wojsk będą: środki rozpoznania przeciwnika, jego stanowiska dowodzenia i ośrodki kierowania ogniem oraz operacyjno-taktyczne środki wsparcia ogniowego. Ponadto w wypadku, gdy w ogniowym zabezpieczeniu podejścia bierze udział lotnictwo, to do wymienionej grupy obiektów należy zaliczyć również środki przeciwlotnicze przeciwnika na planowanym kierunku jego użycia.

Zwykle przyjmuje się, że większość obiektów wchodzących w skład systemów rozpoznania, dowodzenia i kierowania ogniem przeciwnika powinna być zawczasu rozpoznana i rażona na początku omawianego okresu. Są to bowiem cele pierwszej kolejności rażenia. Zadanie to należy realizować w postaci jednego lub kilku uderzeń ogniowych wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa. Użycie lotnictwa zwykle poprzedza się uderzeniami rakiet i ogniem artylerii na środki przeciwlotnicze przeciwnika.

Głównym zadaniem ogniowym artylerii w okresie zabezpieczenia podejścia wojsk jest walka z artylerią przeciwnika. W tym celu ze składu artylerii wsparcia ogólnego, podległej dowódcom związku operacyjnego i związków taktycznych, wyznacza się pododdziały, które przez cały czas powinny być w gotowości do natychmiastowego zwalczania wykrytych (aktywnych) baterii przeciwnika.

W omawianym okresie do zadań ogniowych należy angażować jedynie część zgrupowania artylerii i w miarę możliwości z tymczasowych stanowisk ogniowych. Chodzi o to, by przeciwnik zbyt wcześnie nie odkrył zamiaru i nie rozpoznał całego zgrupowania.

Ogniowe przygotowanie ataku jest kolejnym okresem ogniowego rażenia przeciwnika w działaniach zaczepnych połączonych z przełamywaniem (pokonaniem) jego pozycji obronnych. I w tym wypadku głównym organizatorem działań bojowych wojsk rakietowych i artylerii jest zwykle sztab związku operacyjnego (szefostwo WRiA). Na drugorzędnych kierunkach działalność tę może organizować sztab (szefostwo artylerii) związku taktycznego.

Ogniowe przygotowanie organizuje się zawsze, gdy w operacji występuje konieczność przełamywania (pokonania) pozycji obronnych przeciwnika. Ponadto ogniowym przygotowaniem zwykle poprzedza się forsowanie przeszkód wodnych na głównych kierunkach natarcia,wprowadzenie do działań oddziałów wydzielonych i rajdowych oraz wysadzenie desantów taktycznych.

Celem ogniowego przygotowania ataku jest porażenie zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego przeciwnika na kierunku planowanego uderzenia wojsk własnych i zdezorganizowanie jego obrony. W tej sytuacji zakres zadań ogniowych wojsk rakietowych i artylerii w tym okresie będzie wyjątkowo duży i obejmie: siłę żywą i środki przeciwpancerne przeciwnika, jego środki wsparcia ogniowego na kierunku ataku i na skrzydłach, operacyjne i taktyczne elementy systemu dowodzenia i kierowania ogniem, środki rozpoznania i walki radioelektronicznej, środki przeciwlotnicze na kierunkach użycia własnego lotnictwa, a także elementy systemu logistycznego. Część z wymienionych zadań realizowana jest zwykle we współdziałaniu z lotnictwem.

Czas trwania ogniowego przygotowania uzależniony jest od wielu czynników. Najważniejsze z nich, to: planowany zakres zadań ogniowych, zakładany stopień rażenia przeciwnika, skład bojowy i możliwości ogniowe angażowanego zgrupowania artylerii oraz udział innych rodzajów wojsk w realizacji zadań ogniowych. W każdym wypadku należy dążyć, by czas trwania ogniowego przygotowania był w miarę krótki, a intensywność ognia duża.

Z chwilą zakończenia ogniowego przygotowania artyleria natychmiast przechodzi do wykonania zadań w ramach ogniowego wsparcia ataku.

Podstawowym celem działalności ogniowej artylerii w tym okresie jest wzbronienie przeciwnikowi odtworzenia zdezorganizowanego w poprzednim okresie systemu ognia i wyzwolenie dużego tempa atakujących wojsk. Z tych względów głównymi celami dla ognia artylerii w tym okresie będą środki przeciwpancerne przed frontem atakujących wojsk, środki wsparcia ogniowego przeciwnika, a także jego odwody kierowane w rejon uderzenia.

Kierowanie ogniem i manewrem artylerii w okresie ogniowego wsparcia ataku powinno być zdecentralizowane i dostosowane do potrzeb wspieranych wojsk. Szefowie artylerii poszczególnych szczebli dowodzenia (dowódcy grup artylerii) obowiązani są prowadzić rozpoznanie i wykonywać zadania ogniowe w swoich strefach odpowiedzialności, a ponadto wzmacniać ogniem podległe oddziały i pododdziały, jeżeli zaistnieje taka potrzeba.

Głównymi zadaniami operacyjnego wsparcia ogniowego (w tym oddziałów rakiet taktycznych i artylerii będącej w dyspozycji dowódcy związku operacyjnego) w okresie ogniowego wsparcia ataku jest: zwalczanie (dezorganizacja manewru) odwodów przeciwnika kierowanych w rejon uderzenia oraz rażenie wykrytych operacyjno-taktycznych środków ogniowych, a głównie jego artylerii i śmigłowców uzbrojonych na lądowiskach. Do zwalczania śmigłowców na wysuniętych lądowiskach należy utrzymywać w gotowości oddziały rakiet taktycznych.

Ogniowe wsparcie natarcia prowadzi się na całą głębokość zadania bojowego związków taktycznych w celu utrzymania wysokiego tempa natarcia, dezorganizacji manewru elementów ugrupowania przeciwnika oraz utrzymania przewagi ogniowej.

W ramach wsparcia bezpośredniego artyleria oddziałów zwalcza kolejno środki przeciwpancerne i punkty oporu przeciwnika na kierunku natarcia pierwszorzutowych pododdziałów, jego moździerze oraz środki rozpoznania i kierowania rozmieszczone w strefie bezpośrednich działań bojowych. W sytuacjach silnego oporu przeciwnika do wykonania powyższych zadań może być angażowana część artylerii związku taktycznego oraz śmigłowce uzbrojone. Zwykle będzie to typowe wzmocnienie ogniem oddziałów na prośbę ich dowódców.

Głównymi zadaniami wojsk rakietowych i artylerii w ramach wsparcia ogólnego w tym okresie będzie rażenie wykrytych środków wsparcia ogniowego przeciwnika (śmigłowców uzbrojonych artyle-

rii), jego podchodzących odwodów na kierunek natarcia, a także elementów systemu dowodzenia szczebla operacyjno-taktycznego. W realizacji powyższych zadań wojska rakietowe i artyleria współdziałają z lotnictwem.

W czasie natarcia w głębi obrony przeciwnika artyleria wspiera wprowadzenie do walki drugich rzutów (odwodów), forsowanie przeszkód wodnych oraz pokonanie kolejnych rubieży obronnych. Ponadto może brać udział we wsparciu desantów taktycznych oraz oddziałów rajdowych i wydzielonych. W każdym z tych wypadków wystąpią dodatkowe zadania ogniowe, specyficzne dla wymienionych działań (przygotowanie ogniowe desantowania, porażenie obiektów na kierunku wprowadzenia i działania odwodów, oddziałów rajdowych i wydzielonych itp).

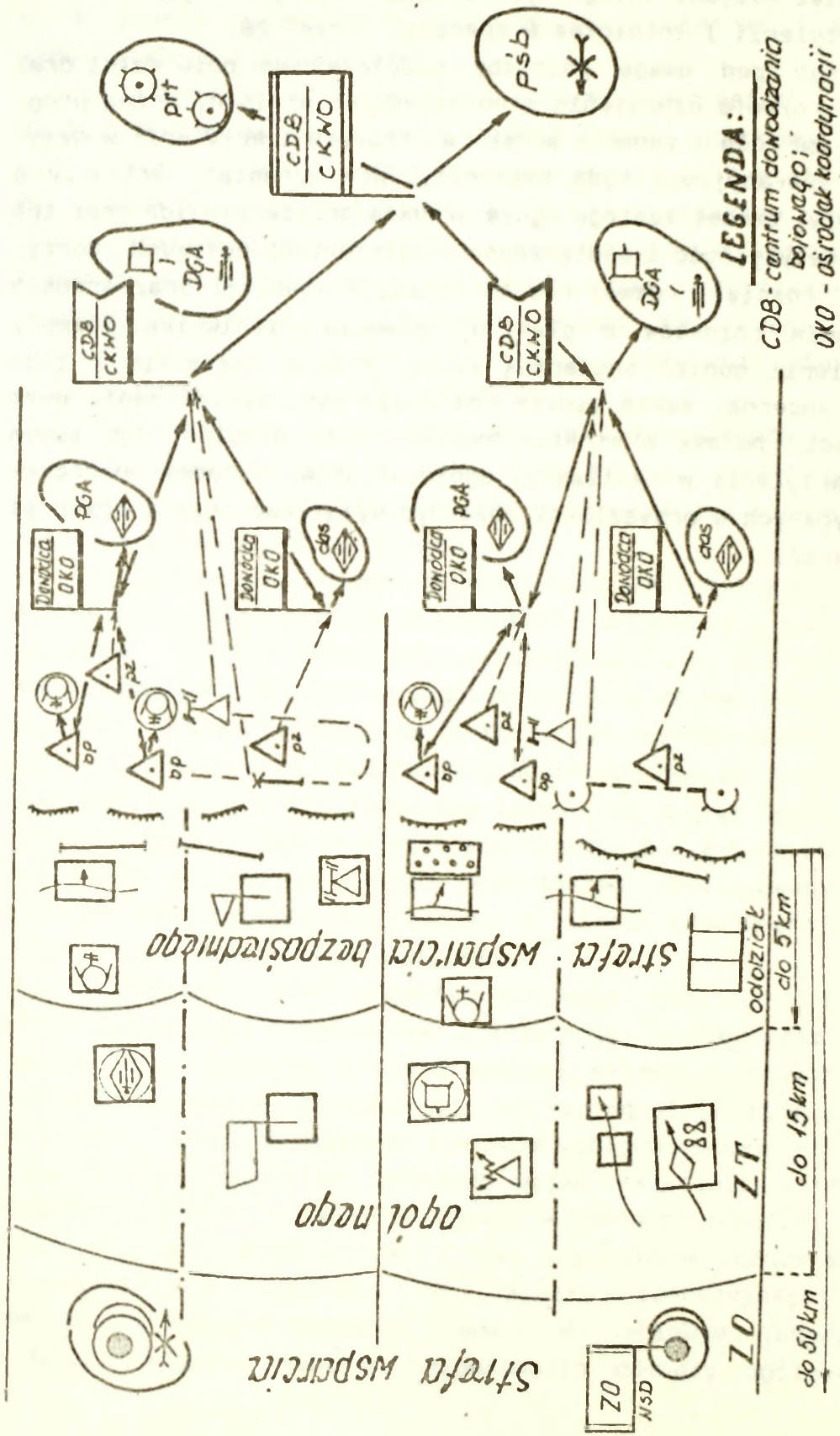
Podczas odpierania przeciwuderzeń i kontrataków wyznaczona do tych zadań artyleria do ognia pośredniego i odwody przeciwpancerne realizują zadania ogniowe w okresach i w sposób obowiązujący w działaniach obronnych.

Na szczególną uwagę w działaniach operacyjnych zasługuje manewr pododdziałów wojsk rakietowych i artylerii w toku działań bojowych. Można w nim wyróżnić przesunięcia do kolejnych rejonów stanowisk startowych (ogniowych) oraz manewr wewnątrz tych rejonów. O ile przesunięcia do kolejnych rejonów zwykle mają na celu przyjęcie przez pododdziały dogodnego położenia do wykonania zadań ogniowych (choć nie tylko), to manewr wewnątrz tych rejonów wynika głównie z potrzeby uchylania się tych pododdziałów spod uderzeń ogniowych przeciwnika. Realizowany jest on głównie przez pododdziały rakiet i artylerii samobieżnej natychmiast po wykonaniu zadań ogniowych.

Efektywność zadań wsparcia ogniowego, realizowanych w operacji przez wojska rakietowe i artylerię, w olbrzymim stopniu zależy od sprawności i elastyczności systemu kierowania uderzeniami i ogniem. System ten jest integralnym elementem dowodzenia i powinien zapewnić dowódcom ogólnowojskowym racjonalne dysponowanie wysiłkiem ogniowym wojsk rakietowych i artylerii w każdym rodzaju działań bojowych, a dowódcom (szefom) artylerii - efektywne jego użycie. Z tych względów na każdym szczeblu dowodzenia (od oddziału do związku operacyjnego) główne centra (ośrodki) kierowania wsparciem ogniowym (uderzeniami i ogniem) powinny podlegać bezpośrednio dowódcy ogólnowojsko-

wemu i być ciągle w obszarze jego zainteresowania. Powinno to być również miejsce integracji działań bojowych wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa w operacji - rys. 28.

Biorąc pod uwagę potrzeby współczesnego pola walki oraz kierunki rozwoju uzbrojenia w nowoczesnych armiach, można prognozować, że rola i zadania wojsk rakietowych i artylerii w działaniach operacyjnych będą systematycznie wzrastać. Świadczy o tym ciągły wzrost zasięgu ognia środków artyleryjskich oraz ich wysoka precyzyjność i skuteczność w działaniach bojowych. Sprzyja temu również rozwój nowych rodzajów amunicji oraz środków rozpoznania obiektów w głębi ugrupowania przeciwnika. Pozwoli to artylerii podjąć skuteczną walkę, przede wszystkim z jego bronią pancerną, zanim będzie ona mogła wykorzystać swoje duże możliwości bojowe w strefie bezpośrednich działań. Tym samym udział artylerii w realizacji ogólnowojskowych zadań operacyjno-taktycznych w przyszłości może być wyjątkowo duży i przybrać nową jakość.

Rys. 28. OGÓLNA IDEA KIEROWANIA WSPARCIEM OGNIOWYM W OPERACJI

3.4. UDZIAŁ LOTNICTWA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH WOJSK LĄDOWYCH

3.4.1. ROLA LOTNICTWA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH WOJSK LĄDOWYCH

Zgodnie z teoretycznymi ustaleniami potwierdzonymi w wielu konfliktach zbrojnych prowadzonych w ostatnich latach lotnictwo (samoloty i śmigłowce) jest coraz częściej traktowane jako jeden z głównych środków, którego skuteczne użycie jest niezbędne do pomyślnego przebiegu działań operacyjnych wojsk lądowych. Analiza współczesnych tendencji w sztuce wojennej wskazuje, że operacje wojsk lądowych, zwłaszcza o charakterze manewrowym, muszą być prowadzone w wymiarze powietrzno-lądowym. Takie założenia powodują, że zacieśnia się więź między wojskami lądowymi a lotnictwem, działania operacyjne mają coraz częściej charakter połączony (kompleksowy), tj. integrujący działania wojsk lądowych i lotnictwa. Jednocześnie rośnie zależność sukcesu wojsk na lądzie nie tylko ich wsparcia przez lotnictwo, ale przede wszystkim od wspólnych działań wojsk lądowych i lotnictwa, realizowanych dla osiągania generalnych celów operacji lądowych.

Celem użycia lotnictwa w działaniach operacyjnych staje się obecnie kształtowanie takiej sytuacji powietrznej i naziemnej, w której wojska lądowe będą mogły skutecznie realizować postawione zadania bojowe.

Praktyczna realizacja tego celu wyraża się wykonywaniem różnorodnych zadań, które dzielą się na kilka grup obejmujących: wsparcie ogniowe wojsk, transport powietrzny wojsk, sprzętu bojowego, środków materiałowych i innych ładunków, zwalczanie śmigłowców i samolotów bezpilotowych w powietrzu oraz zadania pomocnicze.

Wsparcie ogniowe wojsk realizowane przez lotnictwo myśliwsko- bombowe i śmigłowce bojowe jest najistotniejszym zadaniem lotnictwa w działaniach operacyjnych wojsk lądowych. Samoloty myśliwsko-bombowe są wykorzystywane przede wszystkim do ogólnego lotniczego wsparcia ogniowego wojsk, wykonywanego na bliższą głębokość operacyjną i dalszą głębokość taktyczną.

Śmigłowce bojowe realizują natomiast bezpośrednie lotnicze wsparcie ogniowe, głównie na korzyść pierwszorzutowych związków taktycznych wojsk operacyjnych, związków (oddziałów) obrony terytorialnej oraz odwodów zwalczających desanty i inne wojska przeciwnika działające w głębi ugrupowania związku operacyjnego.

Lotnictwo myśliwsko-bombowe podczas wsparcia ogniowego wojsk zwalcza przede wszystkim te obiekty pierwszej kolejności rażenia, które wkrótce mogą zagrozić broniącym się (wycofującym, nacierającym) wojskom związku operacyjnego, a nie mogą być skutecznie niszczone przez jego etatowe środki ogniowe. Będą to głównie pododdziały rakiet taktycznych, naziemne obiekty systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i innych systemów broni precyzyjnej, eskadry (kompanie, pułki) śmigłowców uderzeniowych na lądowiskach oraz stanowiska dowodzenia i pododdziały WRE szczebla taktyczno-operacyjnego. Są to z zasady obiekty o małych wymiarach, z reguły manewrowe i rozmieszczone poza zasięgiem ognia własnej artylerii.

Niezwykle istotnym zadaniem lotnictwa myśliwsko-bombowego będzie zwalczanie odwodów taktycznych, szczególnie zaś operacyjno-taktycznych, a także operacyjnych - po ich przegrupowaniu w strefę działań (zainteresowania) związku operacyjnego wojsk lądowych. Nadal ważnym zadaniem lotnictwa może być także zwalczanie artylerii lufowej i rakietowej oraz pododdziałów samolotów bezpilotowych na lądowiskach.

Śmigłowce bojowe natomiast główny wysiłek uderzeń powinny koncentrować na niszczeniu pierwszorzutowych pododdziałów pancernych i zmechanizowanych nacierających (broniących się) na kierunkach głównych uderzeń (wysiłków) przeciwnika. Wielkie znaczenie dla powodzenia operacji obronnych (odwrotowych) będzie miało również niszczenie przez śmigłowce batalionów czołgów (zmechanizowanych) ze składu odwodów, wprowadzanych do bitwy celem potęgowania natarcia przeciwnika.

Zwalczanie desantów i innych wojsk przeciwnika prowadzących działania w głębi ugrupowania związku operacyjnego jest domeną śmigłowców bojowych. W obronie wybrzeża do niszczenia taktycznych desantów morskich w rejonach przeładowania i lądowania należy wykorzystać także lotnictwo myśliwsko-bombowe. Powinno ono również, wspólnie ze śmigłowcami bojowymi, zwalczać

desant operacyjny wysadzany na tyłach broniącego się związku wojsk lądowych.

Lotnicze wsparcie ogniowe obejmuje ponadto działania śmigłowców bojowych i lotnictwa myśliwsko-bombowego na korzyść własnych desantów i innych wojsk prowadzących działania w głębi ugrupowania przeciwnika. Są to działania realizowane przede wszystkim w operacjach zaczepnych i polegają na niszczeniu przez lotnictwo tych wojsk i środków ogniowych przeciwnika, które zagrażają walczącemu desantowi (innym wojskom).

Lotnicze wsparcie ogniowe wojsk w działaniach operacyjnych wykonywane jest w ścisłym współdziałaniu z wojskami rakietowymi i artylerią oraz innymi wojskami w ramach rażenia ogniowego przeciwnika, planowanego i realizowanego kompleksowo przez siły i środki związku operacyjnego oraz jednostek wspierających.

Transport powietrzny w działaniach operacyjnych wykonują śmigłowce transportowe. Przewozy powietrzne wojsk, sprzętu bojowego i innych ładunków pozwalają w krótki czasie wzmocnić ugrupowanie obronne na zagrożonych kierunkach, zorganizować doraźną (kolejną) rubież obrony oraz zaopatrywać wojska (siły) walczące w okrążeniu, na zapleczu (w głębi ugrupowania przeciwnika) lub na odizolowanych kierunkach w amunicję, paliwo, a czasem także w uzbrojenie i sprzęt bojowy. W operacjach obronnych (odwrotowych) śmigłowce transportowe mogą ponadto przewozić odwody przeciwdesantowe i siły przeciwdywersyjne w celu lokalizacji działań desantów i innych wojsk przeciwnika prowadzących działania w głębi ugrupowania wojsk własnych. Wielkie znaczenie dla trwałości obrony (skuteczności odwrotu) może mieć także użycie śmigłowców do przewozu wojsk piechoty górskiej, obsadzających przełęcze, wąwozy, doliny i inne newralgiczne rejony obszarów górzystych, a także transportu wojsk broniących wybrzeża w rejon lądowania desantu morskiego przeciwnika.

Natomiast w operacjach zaczepnych szybki transport powietrzny pododdziałów i oddziałów w celu wzmocnienia nacierających wojsk będzie sprzyjał potęgowaniu uderzeń, zwłaszcza na kierunkach włamania w obronę przeciwnika. Częstym zadaniem będzie również interwencyjny dowóz środków materiałowych i rażenia dla wojsk wykonujących uderzenie na głównym kierunku

natarcia. Będzie to miało miejsce przede wszystkim w razie przerwania lądowych dróg zaopatrzenia lub oderwania się nacierających wojsk od baz materiałowych, czyli w warunkach wystąpienia kryzysu materiałowego.

Powietrzno-lądowy i manewrowy charakter operacji wojsk lądowych spowoduje niejednokrotoną konieczność realizowania powietrznych desantów taktycznych oraz działań desantowo-szturmowych (prowadzenia operacji rajdowych). Śmigłowce, a niekiedy i lekkie samoloty transportowe będą również wykorzystywane do przewozów pododdziałów (grup) specjalnych (rozpoznawczych, dywersyjnych) w głąb ugrupowania (terytorium) przeciwnika oraz transportu powietrznego grup operacyjnych, rekonesansowych i innych nad własnym terenem. Natomiast w rejsach powrotnych (po wykonaniu zadań zasadniczych) śmigłowce transportowe powinny ewakuować rannych i chorych, a niekiedy także zdobyte cenne uzbrojenie i inne ładunki.

Zwalczanie śmigłowców w powietrzu jest zadaniem, którego znaczenie dla końcowych rezultatów działań operacyjnych będzie systematycznie wzrastało. Wynika ono z coraz szerszego nasycenia wojsk lądowych potencjalnego przeciwnika śmigłowcami o różnym przeznaczeniu i ich masowego wręcz użycia w działaniach bojowych.

Zadanie to realizują śmigłowce bojowe w sposób zamierzony, w trakcie wykonywania innych zadań, jak np. w czasie prowadzenia działań na rzecz desantów taktycznych i pododdziałów desantowo-szturmowych walczących w głębi ugrupowania przeciwnika. Może ono również być realizowane jako zadanie nieplanowane, ustalane doraźnie, lub jako działania wymuszone. Na przykład podczas wsparcia ogniowego wojsk, niejako przy okazji, śmigłowce bojowe mogą atakować działające w pobliżu śmigłowce przeciwnika lub też w razie niespodziewanego zaatakowania prowadzić z nimi wymuszone walki obronne.

Analiza tendencji rozwojowych i koncepcji operacyjnych różnych sił zbrojnych wskazuje jednak, że zadanie to coraz powszechniej będzie realizowane jako zamierzone, wykonywane przez specjalnie do tego celu przystosowane (wyznaczone) grupy śmigłowców bojowych, spełniających rolę śmigłowców myśliwskich. Będą one z dyżurowania na lądowiskach i ze stref dyżurowania w powietrzu "wymiatały" śmigłowce uderzeniowe przeciwnika zwalczaja-

ce wojska lądowe, a także niszczyły w powietrzu przenikające nad teren własny jego śmigłowce z desantami, wojskami desantowo-szturmowymi i innymi. Mogą one również zwalczać w powietrzu bezpilotowe środki rozpoznawcze i inne cele wykonujące loty na małej wysokości i z niewielką prędkością. Wywalczenie taktycznego panowania w powietrzu (w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk) i utrudnienie lotnictwu wojsk lądowych przeciwnika, a zwłaszcza jego śmigłowcom uderzeniowym, skutecznego wykonywania zadań może bowiem być już wkrótce jednym z podstawowych warunków pomyślnego przebiegu działań operacyjnych wojsk lądowych.

Zadania pomocnicze lotnictwa obejmują przede wszystkim: minowanie narzutowe, zadymianie manewrowe, oświetlanie pola walki, zapewnienie dowodzenia wojskami z powietrznych punktów dowodzenia, rozpoznanie terenu oraz skażeń chemicznych i promieniotwórczych, przewozy rozkazów bojowych, kontrolę maskowania najważniejszych obiektów, realizację zadań łącznikowych, przyspieszanie budowy przepraw i inne zadania wynikające z potrzeb zabezpieczenia działań wojsk operacyjnych i obrony terytorialnej.

Zadania pomocnicze w działaniach operacyjnych realizują przede wszystkim specjalnie do tych celów przystosowane śmigłowce ze składu lotnictwa wojsk lądowych. Niektóre z nich mogą być wykonywane przez śmigłowce transportowe i lekkie samoloty transportowe, a nawet fragmentarycznie przez wydzielone siły lotnictwa myśliwsko-bombowego (np. oświetlanie).

Przedstawione zadania lotnictwa są wykonywane według decyzji i planów dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych. Równocześnie z tymi zadaniami lotnictwo prowadzi działania zgodnie z decyzjami szczebla strategicznego i innych decydentów. Działania te realizowane są w całym pasie działań bojowych i w interesie wszystkich sił uczestniczących w kampanii strategicznej, w tym również na rzecz związków operacyjnych wojsk lądowych. Będą one w sposób pośredni, a niekiedy nawet bezpośredni wpływały na przebieg operacji wojsk lądowych.

3.4.2. SKŁAD I SIŁY LOTNICTWA WYKONUJĄCE ZADANIA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Zgodnie z obecnymi strukturami i poglądami w działaniach operacyjnych wojsk lądowych zadania bojowe wykonują:

- Korpus Lotniczy i lotnictwo myśliwskie ze składu WLOP,
- eskadry lotnictwa łącznikowego, wydzielone z bazy lotniczej i podlegające dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Największy zakres zadań w działaniach operacyjnych wykonuje Korpus Lotniczy. Natomiast eskadra lotnictwa łącznikowego realizuje tylko zadania pomocnicze (np. zadymianie, rozpoznanie skażeń, przewóz grup rekonesansowych, dowodzenie z powietrza), wynikające z żywotnych potrzeb wojsk prowadzących działania operacyjne.

Pozostałe siły lotnictwa, tj. lotnictwo myśliwskie i eskadry śmigłowców ZT nie wykonują zadań zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych, lecz ich działania realizowane według planów dowódców korpusów OP i ZT wojsk lądowych mają także sprzyjać osiąganiu celów operacji lądowej.

Dowódcy związków operacyjnych wojsk lądowych na operacje (obronne, zaczepne i inne) otrzymają do wykorzystania <u>według własnych decyzji (planów)</u> wysiłek lotnictwa ze składu Korpusu Lotniczego i eskadr lotnictwa łącznikowego. Wielkość przydzielonego wysiłku lotnictwa uzależniona jest m.in. od: rodzaju kampanii strategicznej, miejsca związku operacyjnego w ugrupowaniu strategicznym, rodzaju, celu, czasu i zadań operacji (zaczepna, obronna itp.) związku operacyjnego, składu bojowego lotnictwa i jego wysiłku w kampanii, założonego stopnia centralizacji użycia Korpusu Lotniczego na szczeblu Naczelnego Wodza i innych czynników.

<u>Wysiłek lotnictwa</u> do wykorzystania w działaniach operacyjnych według decyzji (planu) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych każdorazowo <u>ustala Naczelny Wódz</u> na wniosek (propozycję) dowódcy (inspektora) WLOP (sił powietrznych).

Trzeba jednak zaznaczyć, że wysiłek Korpusu Lotniczego w lądowej operacji obronnej i zaczepnej (przeciwnatarciu), które wchodzą w skład kampanii Sił Zbrojnych RP jest coraz bardziej centralizowany na szczeblu strategicznym.

Uwzględniając powyższe uwarunkowanie, a także zakładając, że większość lotnictwa wojsk lądowych znajduje się w składzie Korpusu Lotniczego, przyjmuje się obecnie, iż związek operacyjny wojsk lądowych prowadzący operacje na głównym wysiłku obrony strategicznej lub wykonujący najważniejsze zadania w przeciwuderzeniu (przeciwnatarciu) może otrzymać: 30-50 s(l lotnictwa myśliwsko-bombowego, tj. wysiłek ekwiwalentny etatowym stanom 1-2 p/l LMB, 80-120 ś/l śmigłowców bojowych, tzn. wysiłek ekwiwalentny 5-8 e/l ŚB, 80-120 ś/l śmigłowców transportowych, czyli wysiłek ekwiwalentny 3-4 p/l ŚT, 80-110 ś/l śmigłowców do minowania, a zatem wysiłek ekwiwalentny 8-11 e/l Mi-2 z urządzeniami PLATAN.

Jeśli założy się kilkudniowy okres prowadzenia działań operacyjnych, to wówczas okazuje się, że związki operacyjne wykonujące główne zadania w kampanii strategicznej mogą wykorzystywać według własnych planów w każdym dniu operacji średnio po około 1 e/l lotnictwa myśliwsko-bombowego i 1 e/l śmigłowców bojowych oraz po około 1-2 e/l śmigłowców transportowych i śmigłowców przystosowanych do stawiania narzutowych pól minowych. Są to więc bardzo niewielkie wysiłki lotnictwa z Korpusu Lotniczego, oddawane do dyspozycji dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych. W wyniku tego lotnictwo, zwłaszcza uderzeniowe, powinno być wykorzystywane wyłącznie do realizacji zadań, które są niezbędne do osiągnięcia celów prowadzenia operacji i nie mogą być wykonane przez środki ogniowe wojsk lądowych.

Związki operacyjne prowadzące działania na kierunkach pomocniczych muszą oczekiwać znacznie mniejszego wsparcia przez lotnictwo niż związki na kierunkach głównych. Najczęściej będą one dysponowały niewielkim wysiłkiem śmigłowców transportowych i przystosowanych do minowania. Natomiast ich wsparcie ogniowe, realizowane przez lotnictwo myśliwsko-bombowe i śmigłowce bojowe, będzie wykonywane z reguły na doraźne zapotrzebowania składane do Naczelnego Dowództwa (Korpusu Lotniczego).

W razie prowadzenia operacji rajdowych i odwrotowych związki operacyjne wojsk lądowych również nie mogą liczyć na w pełni zaspakajające ich potrzeby działania wydzielonych sił Korpusu Lotniczego. Przy czym można przewidywać, że w operacji rajdowej dowódca związku operacyjnego będzie dysponował znacznie

większym wysiłkiem lotnictwa (śmigłowców) transportowego, a użycie lotnictwa myśliwsko-bombowego i śmigłowców bojowych byłoby bardziej intensywne niż w operacjach obronnych i zaczepnych. Natomiast w operacjach odwrotowych wysiłek lotnictwa, z wyjątkiem śmigłowców przystosowanych do minowania narzutowego, wykorzystywany przez dowódcę związku operacyjnego wojsk lądowych, byłby prawdopodobnie znacznie mniejszy niż w innych rodzajach operacji.

Dowódcy związków operacyjnych wojsk lądowych, oprócz dysponowania odpowiednim wysiłkiem lotnictwa ze składu Korpusu Lotniczego, wykorzystują także zgodnie z własnymi decyzjami podlegającą im eskadrę lotnictwa łącznikowego. Skład bojowy tych eskadr jest zróżnicowany i obecnie brakuje ostatecznych ustaleń dotyczących struktur wskazanych pododdziałów lotnictwa. Bez względu na końcowe rozstrzygnięcia należy jednak założyć, że eskadra w każdej dobie działań może wykonać 2-3 wyloty długotrwałe (ok. 40 -50 min.) lub 4-6 wylotów krótkotrwałych. A zatem w operacji trwającej np. 5 dób można oczekiwać, że każdy śmigłowiec i samolot ze składu eskadry jest w stanie wykonywać zadania od 10-15 do 20-30 wylotów, co powinno zaspokoić najistotniejsze potrzeby dowództwa i sztabu związku operacyjnego w działalności łącznikowej i innej.

Przedstawione rozwiązania dotyczące, składów bojowych (wysiłków) rodzajów lotnictwa wykonujących zadania w działaniach operacyjnych zgodnie z decyzjami dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych, są wymuszone (powodowane) systematycznie malejącą ilością samolotów myśliwsko-bombowych, brakiem w Korpusie Lotniczym lotnictwa szturmowego i podporządkowaniem większości lotnictwa wojsk lądowych (śmigłowców) siłom powietrznym. W razie zmian w składzie lotnictwa należy oczekiwać istotnych korekt w przydziałach wysiłków lotnictwa i jego siłach wykonujących zadania w działaniach operacyjnych.

Już w niedługim czasie trzeba się liczyć z włączeniem lotnictwa wojsk lądowych do związków operacyjnych i intensywnym zwiększeniem liczby różnorodnych śmigłowców. W przyszłości każdy związek operacyjny będzie posiadał pułk wyposażony w eskadry śmigłowców: uderzeniowych, wsparcia bojowego (transportowo-bojowych) i specjalnych (wielozadaniowych). Dodatkowo Krakowski OW będzie dysponował brygadą, która może być wypo-

sażona w eskadry samolotów i śmigłowców transportowych oraz śmigłowców wielozadaniowych. Ponadto można oczekiwać, że związki operacyjne będą miały pododdziały samolotów bezpilotowych różnego przeznaczenia, a związki taktyczne własne eskadry śmigłowców.

Przy takim składzie bojowym własnego (etatowego) lotnictwa związki operacyjne wojsk lądowych uzyskałyby nie tylko autonomię w zakresie przewozów powietrznych, bezpośredniego wsparcia ogniowego ZT i oddziałów, czy też prowadzenia rozpoznania powietrznego w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk, lecz także możliwości intensywnych działań śmigłowców zgodnie z decyzjami dowódców ogólnowojskowych.

Wysiłek ZT i oddziałów lotnictwa ze składu związków operacyjnych wojsk lądowych na działania bojowe byłby ustalany nadal przez Naczelnego Wodza. Wysiłek ten byłby prawdopodobnie znacznie większy niż obecnie. Ze wstępnych kalkulacji wynika, że w każdym dniu działań dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych, zgodnie z własnymi planami mógłby wykorzystywać średnio około 2,5-3,5 wylotów śmigłowców uderzeniowych, wsparcia bojowego i transportowych oraz 4-6 wylotów śmigłowców specjalnych (wielozadaniowych).

Jeśli dodatkowo uwzględni się możliwość perspektywicznego wyposażenia sił powietrznych w lotnictwo szturmowe, przeznaczone przede wszystkim do zwalczania wojsk i obiektów w strefie taktyczno-operacyjnej, to wówczas okazuje się, że w przyszłych działaniach operacyjnych różne rodzaje lotnictwa mogą prowadzić bardzo intensywne działania bojowe.

Przedstawione siły, składy i wysiłki lotnictwa wykorzystywane w działaniach operacyjnych wojsk lądowych mogą ulegać zmianie, stosownie do weryfikowania struktur lotnictwa (sił powietrznych) i koncepcji jego użycia w systemie obrony RP. Bez względu jednak na przyjęte ostatecznie rozwiązania, praktycznym wyrazem użycia lotnictwa w działaniach operacyjnych będzie realizacja jego zadań na korzyść związków operacyjnych wojsk lądowych.

3.4.3. PROWADZENIE DZIAŁAŃ PRZEZ LOTNICTWO

Działania lotnictwa rozpoczynają się jeszcze przed wybuchem konfliktu zbrojnego (w okresie narastania zagrożenia). W czasie pogotowia operacyjnego i przegrupowania związków operacyjnych wojsk lądowych następuje wzmożenie intensywności użycia lotnictwa.

Lotnictwo myśliwskie osłania przegrupowujące się wojska, odstraszając (wymiatając) i niszcząc w powietrzu ewentualnych naruszycieli przestrzeni powietrznej. Lotnictwo transportowe przyspiesza przegrupowanie wojsk i innych rodzajów lotnictwa, główny zaś wysiłek skupia na przewozach powietrznych sił szybkiego reagowania do rejonu przyszłych działań bojowych. Śmigłowce wielozadaniowe wykorzystuje się do realizacji zadań łącznikowych, przewozu grup operacyjnych i rekonesansowych, dowodzenia przegrupowującymi się wojskami, kontroli masowania z powietrza, a także minowania narzutowego terenu w nieobsadzonych przez wojska lukach na prawdopodobnych kierunkach uderzeń przeciwnika.

Lotnictwo rozpoznawcze realizuje rozpoznanie, dążąc do wykrycia (potwierdzenia) ugrupowania lądowych i morskich zgrupowań uderzeniowych przeciwnika oraz dyslokacji jego środków radiolokacyjnych systemu OP. Dostarcza w ten sposób niezbędnych danych do uściślenia (skorygowania) decyzji o użyciu wojsk w początkowym okresie konfliktu zbrojnego.

Nie można wykluczyć, że w tym okresie pojedynczymi samolotami i śmigłowcami będą przewożone w głąb terytorium przeciwnika grupy specjalne, a wewnątrz własnego ugrupowania siły przeciwdywersyjne, lokalizujące działania jego pododdziałów specjalnych. Śmigłowce bojowe mogą natomiast być użyte do niszczenia w powietrzu śmigłowców przeciwnika przewożących wspomniane grupy specjalne, a także mogą one wykonywać uderzenia na małe okręty wysadzające takie grupy na brzeg (od strony morza).

Związki operacyjne wojsk lądowych otrzymują wysiłek lotnictwa na operację w dyrektywie Naczelnego Dowództwa.

Wysiłek lotnictwa przydzielony dowódcy związku <u>na operację obronną zazwyczaj wykorzystywany jest następująco:</u>

- zwalczanie podchodzących, rozwijających się i atakujących wojsk przeciwnika - 5-10% dysponowanego wysiłku lotnictwa:

- wsparcie broniących się wojsk w głębi - 40-50% limitu lotów bojowych,
- wsparcie wojsk podczas przeciwuderzenia - 30-40% całości wysiłku lotnictwa,
- odwód - 10-20% wysiłku lotnictwa.

W operacji zaczepnej wysiłek lotnictwa najczęściej jest dzielony na:
- zadanie bliższych operacji - 50-60% limitu lotów bojowych;
- zadanie dalsze operacji - 30-40% całego wysiłku lotnictwa;
- odwód dowódcy - 10% dysponowanego wysiłku lotnictwa.

W obu operacjach zaprezentowany procentowy podział wysiłku lotnictwa, dokonywany w związkach operacyjnych wojsk lądowych, jest orientacyjny. Właściwości prowadzenia konkretnej operacji obronnej lub zaczepnej mogą bowiem wpływać inny podział dysponowanego wysiłku lotnictwa.

W razie zaś, gdy operacja zaczepna ma być krótkotrwała i nie będzie składała się z etapów (zadania bliższego i dalszego), to wówczas procentowego podziału wysiłku lotnictwa dokonuje się według najistotniejszych zadań realizowanych w operacji, jak np. wprowadzenie do bitwy sił głównych i drugiego rzutu, forsowanie przeszkody wodnej, odparcie przeciwuderzenia przeciwnika itd.

W operacji rajdowej i odwrotowej pożądane jest dzielenie wysiłku lotnictwa również według najistotniejszych zadań wojsk lądowych.

Wszystkie związki operacyjne są codziennie informowane przez dowódcę Korpusu Lotniczego o działaniach (zadaniach) lotnictwa wykonywanych według decyzji Naczelnego Wodza w kampanii strategicznej. Dowódcy związków muszą być również systematyczne powiadamiani przez przedstawicieli korpusów OP lub szefów OPL o działaniach lotnictwa myśliwskiego, osłaniającego wojska przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza.

Warunki wykorzystania przez dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych dysponowanych wysiłków lotnictwa z KL ustala dowódca Korpusu Lotniczego. W ramach tych ustaleń każdorazowo precyzuje terminy, wykonawców i sposoby wykonania zadań. Oznacza to, że dowódca związku operacyjnego nie może w dogodnym dla siebie czasie wykorzystywać dowolnych sił Korpusu Lotniczego, lecz tylko te siły i w takim terminie, jak zostało to ustalone przez dowódcę KL. Te same siły Korpusu Lotniczego prowadzą bowiem

działania według decyzji różnych decydentów (Naczelnego Wodza, dowódców MW i związków operacyjnych) i dlatego koordynatorem ich wykorzystania musi być dowódca KL. Należy przy tym traktować jako zasadę, że dowódca związku operacyjnego określa, co ma lotnictwo wykonać, natomiast dowódca lotniczy ustala, jak ma lotnictwo zrealizować sprecyzowane przez dowódcę ogólnowojskowego zadania bojowe. Dowódca Korpusu Lotniczego sprawuje również specjalistyczny nadzór nad właściwym (zgodnym z obowiązującymi zasadami) wykorzystaniem wysiłku lotnictwa z sił powietrznych przez dowódców związków operacyjnych wojsk lądowych.

Niezwykle istotne znaczenie dla skuteczności działań lotnictwa i osiągania zamierzonych celów prowadzenia operacji wojsk lądowych posiada precyzowanie przez dowódców związków operacyjnych nie tylko zadań i obiektów działań lotnictwa, ale i zapasowych obiektów uderzeń. Dotyczy to zwłaszcza lotnictwa myśliwsko-bombowego, przede wszystkim wtedy, kiedy ma ono niszczyć obiekty manewrowe i punktowe. W warunkach takich nie ma bowiem żadnej pewności (gwarancji), że lotnictwo odszuka (wykryje) i zniszczy ruchome obiekty o małych wymiarach. Musi więc ono mieć sprecyzowane cele zapasowe, których zniszczenie będzie posiadało również ważne znaczenie dla przebiegu działań operacyjnych.

Obecnie o użyciu lotnictwa (dysponowanego wysiłku Korpusu Lotniczego i eskadry lotnictwa łącznikowego) w działaniach operacyjnych decydują dowódcy związków operacyjnych i wykorzystują je według własnych planów, nie wydzielając wysiłku swoim podwładnym (dowódcom ZT wojsk lądowych). Przekazywanie części wysiłku śmigłowców bojowych dowódcom ZT będzie możliwe po włączeniu lotnictwa wojsk lądowych do wojsk lądowych.

Dowodzenie lotnictwem wykonującym zadania w operacjach obronnych, zaczepnych i innych zapewnia wojenny system dowodzenia lotnictwem, rozwijany również w obszarze działań operacyjnych. Ośrodek dowodzenia lotnictwem rozmieszczony na SD związku operacyjnego i przedstawiciele lotnictwa na SD niższych szczebli dowodzenia wojsk lądowych są wysłannikami Korpusu Lotniczego i zajmują się lotnictwem taktycznym (operacyjnym), nie zaś lotnictwem podporządkowanym dowódcom ZO i ZT wojsk lądowych. Szef ośrodka przygotowuje i melduje dowódcy związku operacyjnego propozycje wykorzystania lotnictwa w działaniach

operacyjnych, uzgadnia i realizuje współdziałanie lotnictwa z wojskami lądowymi oraz zapewnia bezpieczny przelot samolotów i śmigłowców w strefach rażenia (ognia) środków OPL wojsk.

Związkom taktycznym i samodzielnym oddziałom Korpusu Lotniczego, prowadzącym działania według decyzji (planu) dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych, stawia zadania bojowe dowódca KL. Szef ośrodka dowodzenia lotnictwem w imieniu dowódcy związku operacyjnego precyzuje im zadania, przekazując dane o działaniach (w ramach dysponowanego wysiłku) do Korpusu Lotniczego, a w dynamice działań także do wykonawców pośrednich lub bezpośrednich, jeśli posiada z nimi łączność.

W sytuacjach wymagających szybkiego decydowania szef ośrodka dowodzenia lotnictwem może zmienić (skorygować) zadanie w powietrzu (przecelować załogi w powietrzu na inne obiekty działań) po uzyskaniu zgody dowódcy związku operacyjnego i dowódcy Korpusu Lotniczego - w stosunku do grup samolotów (śmigłowców) ze składu Korpusu Lotniczego. Do zmian zadań w powietrzu może wykorzystywać także dowódców podległych lotniczych punktów dowodzenia, zwłaszcza grup dowodzenia lotnictwem.

Szef ośrodka dowodzenia lotnictwem składa zapotrzebowanie na działania lotnictwa do dowódcy Korpusu Lotniczego. Dowódca związku operacyjnego wojsk lądowych może zaś zapotrzebowanie takie zgłosić bezpośrednio do Naczelnego Wodza, który po zaakceptowaniu prośby przekazuje odnośne decyzje do dowódcy WLOP. Dowódca Korpusu Lotniczego otrzymuje wówczas zadanie do wykonania na korzyść określonego związku operacyjnego od dowódcy WLOP.

Dowództwo związku operacyjnego, przede wszystkim zaś oddział rozpoznania i WRE, zmuszony będzie także do codziennego składania zapotrzebowań do zarządu rozpoznawczego i WRE Naczelnego Dowództwa na informacje z rozpoznania powietrznego określonych (interesujących związek) obiektów. Związek operacyjny nie otrzymuje bowiem wysiłku lotnictwa rozpoznawczego, a jego potrzeby w tym zakresie powinny być uwzględnione w planie rozpoznania szczebla strategicznego.

Warunki wykonywania zadań bojowych przez lotnictwo w działaniach operacyjnych, zwłaszcza w operacjach obronnych i rajdowych, będą wymagały szczególnej troski dotyczącej zabezpieczenia działań samolotów i śmigłowców. Celowe jest, aby

dowódcy związków operacyjnych wojsk lądowych dążyli do tworzenia lotnictwu dogodnych warunków do wykonania zadań. Powinny one obejmować przede wszystkim użycie artylerii do niszczenia środków OPL przeciwnika oraz obezwładnianie radioelektroniczne jego systemu dowodzenia lotnictwem i obroną powietrzną (przeciwlotniczą). Ciągle również trzeba będzie utrzymywać (korygować) współdziałanie lotnictwa i wojsk lądowych.

Działania lotnictwa w różnych rodzajach operacji będą charakteryzowały się nieco odmiennymi właściwościami. Wynikają one bowiem z celów i zadań poszczególnych operacji oraz z różnych potrzeb wojsk lądowych.

W operacji obronnej bezpośrednia działalność lotnictwa na korzyść związku operacyjnego wojsk lądowych rozpoczyna się od zwalczania przeciwnika przed przednim skrajem. W tym czasie realizowane jest najczęściej lotnicze wzbranianie podejścia i rozwijania jego wojsk.

Wzbranianie podejścia wykonuje się uderzeniami ześrodkowanymi lotnictwa myśliwsko-bombowego na wychodzące, przegrupowujące się i rozwijające do ataku siły główne zgrupowań uderzeniowych przeciwnika. W okresie tym lotnictwo niszczy również nowo wykrytych obiektów pierwszej kolejności rażenia, takie jak rakiety operacyjno-taktyczne, broń precyzyjnego rażenia, śmigłowce przeciwpancerne na lądowiskach i stanowiskach dowodzenia. Uderzenia te wykonywane są niekiedy zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego, częściej zaś według planu Naczelnego Wodza, który dysponuje zdecydowaną większością wysiłku lotnictwa myśliwsko - bombowego. Po wyposażeniu sił powietrznych w lotnictwo szturmowe należy założyć, że ono właśnie przejęłoby główny ciężar walki z podchodzącymi wojskami przeciwnika, zwłaszcza w strefie taktycznej.

W końcowym okresie rozwijania wojsk przeciwnika zwalczanie jego śmigłowców uzbrojonych w powietrzu, a zwłaszcza środków pancernych i opancerzonych realizują śmigłowce bojowe według planu dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Uderzenia lotnicze wykonuje się z zasady w ustalonym czasie, zgodnie z opracowanym wcześniej planem, w którym są szczegółowo uzgodnione zadania wykonywane zarówno według planu szczebla strategicznego, jak i zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

W lotniczym odparciu ataku wydzielone siły lotnictwa myśliwsko-bombowego (szturmowego) niszczą przede wszystkim rakiety taktyczne na stanowiskach startowych, stanowiska dowodzenia i obiekty broni precyzyjnej szczebla taktycznego, śmigłowce przeciwpancerne na wysuniętych lądowiskach, a niekiedy również odwody taktyczne. Natomiast jednoczesne i kolejne uderzenia śmigłowców bojowych koncentrowane są na zwalczaniu oddziałów pancernych i zmechanizowanych nacierających w pierwszym rzucie ugrupowania przeciwnika.

Podczas lotniczego wsparcia wojsk broniących się w głębi uderzenia lotnictwa myśliwsko-bombowego (szturmowego) ześrodkowuje się głównie na zwalczaniu odwodów taktycznych i operacyjno-taktycznych oraz niszczeniu śmigłowców uderzeniowych na lądowiskach, a także okresowo na obezwładnianiu systemów dowodzenia, WRE i broni precyzyjnej szczebla taktycznego.

Podstawową rolę w bezpośrednim wsparciu broniących się wojsk odgrywają śmigłowce bojowe, które we współdziałaniu z odwodami przeciwpancernymi i oddziałami zaporowymi niszczą oddziały pancerne i opancerzone na kierunku głównego uderzenia przeciwnika, uniemożliwiając (utrudniając) mu rozwijania natarcia w głąb.

Śmigłowce z urządzeniami PLATAN stawiają zapory minowe na kierunkach włamań wojsk przeciwnika, a także osłoniają wycofanie wojsk własnych na kolejne rubieże obronne. Maskowanie ruchu wojsk, nie tylko podczas przegrupowania na kolejne pozycje obronne, ale także w czasie przemieszczania do wykonania kontrataków, realizują śmigłowce z urządzeniami do zadymiania.

W tym okresie operacji przeciwnik będzie wysadzał taktyczne desanty powietrzne i prowadził działania desantowo szturmowe. Do prowadzenia walki z nimi wydzielane są śmigłowce bojowe. Zwalczają one zarówno śmigłowce przeciwnika (transportowe i przeciwpancerne) w powietrzu i na ziemi (w głębi ugrupowania wojsk własnych), jak również pododdziały desantów i ich sprzęt po wylądowaniu (podczas prowadzenia działań).

Śmigłowce transportowe mogą być wykorzystywane do przerzutu pooddziałów do walki z desantami taktycznymi przeciwnika, a ponadto do przewozu wojsk i środków materiałowych dla związków taktycznych pierwszego rzutu oraz ewakuacji rannych i chorych

w locie powrotnym. Często będą one używane również do dowozu do wojsk walczących w okrążeniu niezbędnych środków wsparcia logistycznego, a niekiedy i sił wzmocnienia.

Podczas wsparcia wojsk broniących się w głębi lotnictwo myśliwsko-bombowe wykonuje uderzenia jednoczesne i kolejne z reguły na obiekty wcześniej wykryte (działania zaplanowane), natomiast rzadziej na wezwanie z pola walki.

Natomiast śmigłowce realizują uderzenia jednoczesne i kolejne, często na wezwanie z pola walki. Uderzenia na wezwanie będą zdeterminowane dużą dynamiką działań i zmieniającą się sytuacją w pobliżu rubieży styczności bojowej wojsk. Charakterystyczne dla tego okresu operacji będą też zasadzki ogniowe niedużych grup śmigłowców bojowych.

W końcowym okresie wsparcia broniących się wojsk w głębi działania lotnictwa powinny być koncentrowane na wywalczeniu przewagi w siłach i środkach (m.in. ogniowej i w powietrzu), aby stworzyć dogodne warunki do wykonania przeciwuderzenia.

Podczas przeciwuderzenia lotnictwo myśliwsko-bombowe (szturmowe) izoluje obszar operacji od dopływu nowych sił i zaopatrzenia. Obiektami uderzeń są przede wszystkim mosty, przeprawy i kolumny wojsk podczas przechodzenia przez ciaśniny, masywy leśne i węzły dróg. Oprócz tego samoloty myśliwsko-bombowe nadal niszczą nowo wykryte obiekty pierwszej kolejności rażenia, "oczyszczając" w ten sposób dalekie przedpole i podtrzymując przewagę w siłach i środkach.

Śmigłowce bojowe będą zaś "torowały" drogę nacierającym wojskom, niszcząc głównie środki przeciwpancerne i opancerzone oraz wojska przeciwnika w punktach oporu. W czasie przeciwuderzenia śmigłowce z urządzeniami PLATAN osłaniają skrzydła nacierających wojsk oraz stawiają zapory minowe na drogach wycofania się przeciwnika.

W toku wykonywania przeciwuderzenia mogą być wysadzane taktyczne desanty powietrzne. Do przewiezienia desantu dowódca związku operacyjnego wykorzysta śmigłowce transportowe. Do zabezpieczenia ich przelotu, a także wsparcia desantu użyte będą śmigłowce bojowe oraz samoloty myśliwsko-bombowe (szturmowe). Niekiedy powstanie również potrzeba działań desantowo-szturmowych, w których pożądane jest wykorzystywać zarówno śmigłowce transportowe (transportowo-desantowe), jak i szturmowe.

Wsparcie lotnicze przeciwuderzających wojsk lub - w razie niepowodzenia zwrotu zaczepnego - przechodzących do obrony będzie realizowane aż do zakończenia operacji.

W operacji zaczepnej działania lotnictwa rozpoczną się najczęściej w ogniowym zabezpieczeniu podejścia wojsk z głębi, a następnie będą kontynuowane w ogniowym przygotowaniu ataku.

W lotniczym zabezpieczeniu podejścia wojsk z głębi lotnictwo myśliwsko-bombowe zwalcza najgroźniejsze obiekty rozmieszczone w strefie operacyjnej oraz SD, pododdziały artylerii lufowej i rakietowej, śmigłowce uderzeniowe na lądowiskach i inne cele rozmieszczone w strefie taktycznej.

W ogniowym przygotowaniu ataku uderzenia grup myśliwsko-bombowych koncentrowane są na artylerii, batalionach drugich rzutów i obiektach znajdujących się w pobliżu odcinka wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego związku operacyjnego wojsk lądowych. Śmigłowce bojowe natomiast zwalczają wojska i środki przeciwpancerne (opancerzone) rozmieszczone przed przednim skrajem i na skrzydłach rubieży przełamania (wprowadzenia wojsk).

Działania lotnictwa do czasu wprowadzenia do bitwy zgrupowania uderzeniowego związku operacyjnego wojsk lądowych prowadzone są z zasady według planu szczebla strategicznego. Lotnictwo wykonuje zadania przede wszystkim uderzeniami jednoczesnymi (ześrodkowanymi) grup samolotów i śmigłowców, na obiekty zawczasu planowane do zwalczania. Cała działalność lotnictwa w tym okresie jest bardzo ściśle skoordynowana z artylerią, wojskami rakietowymi i przechodzącymi do ataku zgrupowaniami wojsk lądowych.

Podczas lotniczego wsparcia ataku i lotniczego wsparcia nacierających wojsk w głębi lotnictwo realizuje zadania zarówno według planu Naczelnego Wodza, jak i dowódcy związku operacyjnego wojsk lądowych.

Korpus Lotniczy, wykonując zadanie strategiczne, główny wysiłek rozpoznania i działalności ogniowej poświęci na podtrzymywanie wywalczonej wcześniej przewagi w powietrzu, izolowanie odwodów operacyjnych i strategicznych oraz śledzenie i niszczenie obiektów pierwszej kolejności rażenia szczebla operacyjnego. Zadania te realizowane będą kolejnymi uderzeniami

ześrodkowanymi lotnictwa na możliwie dużą liczbę obiektów przewidzianych do rozpoznania i zwalczania.

W tym okresie działań operacyjnych lotnictwo myśliwsko-bombowe (szturmowe), wykonując zadania zgodnie z decyzjami dowódcy związku operacyjnego, niszczy przede wszystkim SD ZT i operacyjno-taktyczne wojsk lądowych, śmigłowce uzbrojone na lądowiskach, taktyczno-operacyjne elementy naziemne broni precyzyjnej, wybrane pododdziały WRE i artylerii oraz odwody. Będą to zwykle działania urzutowane w czasie, wykonywane niedużymi grupami samolotów, z wyraźną koncentracją uderzeń na głównym kierunku natarcia w celu utrzymania przewagi ogniowej i eliminowania najgroźniejszych obiektów przeciwnika.

Szczególną aktywność działań w zakresie bezpośredniego wsparcia ogniowego nacierających wojsk powinny osiągnąć śmigłowce bojowe. Uderzeniami jednoczesnymi i kolejnymi, a niekiedy wręcz towarzysząc nacierającym oddziałom, mają one niszczyć ododdziały pancerne, środki przeciwpancerne i inne środki ogniowe utrudniające wojskom wykonywanie postawionych zadań. Wskazane jest by uderzenia śmigłowców często były realizowane na doraźne zapotrzebowania dowódców szczebli taktycznych (na wezwanie z pola walki), z dyżurowania na wysuniętych lądowiskach lub nawet ze stref krótkotrwałego wyczekiwania (z dyżurowania w powietrzu).

Ważne znaczenie dla powodzenia operacji zaczepnej będzie miało zwalczanie przez lotnictwo odwodów przeciwnika, najpierw taktycznych, później zaś operacyjnych i strategicznych, wychodzących z rejonów ześrodkowania, a następnie w czasie ich przegrupowania i rozwijania. W zwalczaniu tych odwodów główną rolę będzie odgrywać lotnictwo myśliwsko-bombowe, a podczas ich rozwijania i ataku śmigłowce bojowe. Będą one niszczyły nacierające pododdziały czołgów, BWP i transporterów opancerzonych przeciwnika znad ugrupowania własnych wojsk. W dynamicznie zmieniającej się sytuacji charakterystyczne będą uderzenia śmigłowców dyżurujących na lądowiskach wysuniętych, wykonywane na wezwanie z pola walki. Czasami niezbędne będzie utrzymywanie śmigłowców nawet w strefach dyżurowania w powietrzu. Konieczne będzie również stawianie pól minowych przez śmigłowce na kierunku wykonywanego przez przeciwnika przeciwuderzenia.

W tym czasie, lotnictwo myśliwsko-bombowe wykonując uderzenia niedużymi grupami, niszczy nowo wykryte obiekty pierwszej kolejności rażenia oraz utrudnia wsparcie (zasilanie) logistyczne przeciwuderzających wojsk. Większymi zaś siłami zwalcza ono (izoluje) drugie rzuty wojsk wykonujących zwrot zaczepny.

Lotnictwo powinno intensyfikować swoją działalność w innych najważniejszych zadaniach realizowanych w operacji zaczepnej, zwłaszcza w czasie wprowadzania do bitwy drugiego rzutu, forsowania przeszkód wodnych i prowadzenia działań desantowo-szturmowych.

Użycie lotnictwa musi bowiem potwierdzać zamiary dotyczące możliwości wykonania głównych zadań przez wojska lądowe oraz całej operacji zaczepnej.

W razie <u>prowadzenia operacji rajdowej</u> główny wysiłek lotnictwa wydzielony zostanie do wywalczenia panowania w powietrzu oraz do transportu i wsparcia ogniowego sił szybkiego reagowania. Niezwykle istotnym zadaniem będzie również izolowanie odwodów, osłona wojsk przed uderzeniami z powietrza, a także dostarczanie informacji rozpoznawczych interesujących zarówno szczebel strategiczny, jak i sztab wojsk prowadzących działania rajdowe. Niekiedy powstanie także konieczność wykorzystania lotnictwa transportowego do dowozu sił i środków wzmocnienia do wojsk prowadzących operację rajdową lub częściowej ich ewakuacji drogą powietrzną.

W czasie prowadzenia <u>operacji rajdowej</u> w interesie wojsk szybkiego reagowania będzie koncentrowany wysiłek większości Korpusu Lotniczego, lotnictwa myśliwskiego i lotnictwa wojsk lądowych. Przy czym dowodzący wojskami szybkiego reagowania powinien dysponować siłami śmigłowców transportowych, bojowych i wielozadaniowych, natomiast lotnictwo z sił powietrznych wykonywałoby zadania zgodnie z decyzjami Naczelnego Wodza. Nie wyklucza to możliwości precyzowania zadań wydzielonym siłom lotnictwa myśliwsko-bombowego, wzywania ich na pole walki czy też przecelowywania w powietrzu (do zwalczania nowych obiektów) przez dowodzącego operacją rajdową.

Podczas prowadzenia <u>operacji odwrotowej</u> wysiłek lotnictwa myśliwsko-bombowego będzie ześrodkowany na zwalczaniu odwodów, aby utrudnić im potęgowanie natarcia i opóźnić wprowadzenie do

bitwy, a także na niszczeniu obiektów pierwszej kolejności rażenia. Natomiast śmigłowce powinny zwalczać pododdziały pancerne i zmechanizowane nacierające w pierwszym rzucie, zwłaszcza na głównych kierunkach uderzeń, a także minować teren w celu dezorganizowania natarcia, zadymiać najistotniejsze elementy wycofujących się wojsk oraz przewozić siły, przyspieszając tym samym organizowanie kolejnych rubieży obrony.

Reasumując, w działaniach operacyjnych lotnictwo ma do spełnienia nieocenione powinności wobec wojsk lądowych. Będąc najbardziej manewrową siłą, zdolną do rażenia przeciwnika na całej głębokości jego ugrupowania, szybkiego transportu powietrznego, pozyskiwania informacji rozpoznawczych oraz wykonywania wielu innych zadań mających nieraz decydujący wpływ na przebieg operacji, użycie lotnictwa będzie coraz bardziej determinowało końcowe rezultaty działań operacyjnych. Zwłaszcza w operacjach o charakterze powietrzno-obronnym i manewrowym oraz przy założeniu, że śmigłowce wejdą w skład wojsk lądowych, a siły powietrzne zostaną wyposażone w lotnictwo szturmowe.

3.5. OBRONA PRZECIWLOTNICZA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH WOJSK LĄDOWYCH

3.5.1. ROLA OBRONY PRZECIWLOTNICZEJ (OPL)

Rysujące się wyraźnie tendencje - we współczesnych siłach zbrojnych większości państw europejskich - znacznego zwiększenia możliwości bojowych sił powietrznych, doskonalenia form i sposobów ich bojowego użycia oraz utrzymywania ich w stosunkowo wysokim stanie gotowości bojowej pozwalają wnioskować, że zagrożenie wojsk lądowych w czasie prowadzenia przez nie działań operacyjnych rośnie.

W obliczu wymienionego zagrożenia rola OPL - jako jednego z filarów obrony powietrznej (OP) i siły obronnej wojsk lądowych - musi być znaczna, ponieważ od skutecznej osłony zależeć będzie sprawne funkcjonowanie i skuteczne prowadzenie działań operacyjnych przez wojska lądowe.

Ponadto, wysoka ranga OPL wielokrotnie została potwierdzona zarówno w wielu opracowaniach teoretycznych jak i praktyce lokalnych konfliktów zbrojnych.

Współcześnie OPL powinna być rozpatrywana jako część OP, obejmującą walkę ze środkami napadu powietrznego (ŚNP) przeciwnika w powietrzu w okresie (pasie) działania związków operacyjnych (ZO) wojsk lądowych.

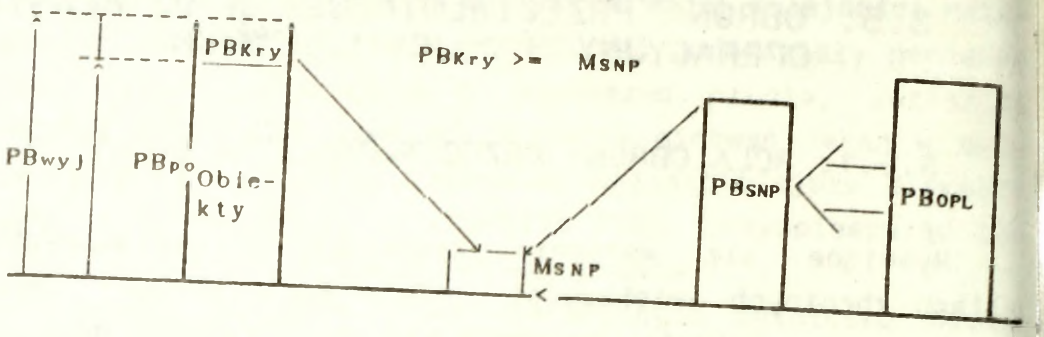
W ujęciu OPL jako części OP, cel OPL wojsk lądowych prowadzących działania operacyjne polega na ich osłonie. Osłona polega na niedopuszczeniu ŚNP przeciwnika do osiągnięcia stawianych przed nim celów, tym samym tworząc dogodne warunki osłanianym wojskom (obiektom) do prowadzenia działań operacyjnych (rys.29).

Cel ten OPL osiąga w wyniku realizowania dwóch zasadniczych funkcji:

- niszczenia (obezwładnienia) lotnictwa w powietrzu;
- informowania o zagrożeniu powietrznym.

<u>OPL w omawianej formie działań wojennych powinna realizować następujące zadania</u>:

- ostrzegania i stałego informowania wszystkich organów

- PB_{wyj} - wyjściowy potencjał bojowy osłanianych obiektów;
  PB_{po} - potencjał bojowy osłanianych obiektów potrzebny do wykonania zadania;
- PB_{Kry} - potencjał bojowy krytyczny, wyznaczający próg maksymalnych strat jakie mogą ponieść osłaniane obiekty w wyniku oddziaływania ŚNP;
- M_{SNP} - możliwości ŚNP;
- PB_{SNP} - potencjał bojowy ŚNP;
- PB_{OPL} - potencjał bojowy OPL.

Rys. 29. INTERPRETACJA GRAFICZNA CELU OPL ZO

dowodzenia związku operacyjnego (ZO) o zagrożeniu powietrznym;
- uczestniczenie w ramach OP w uniemożliwieniu przeciwnikowi powietrznemu wywalczenia przewagi w powietrzu (jako zadanie priorytetowe pogotowia operacyjnego);
- osłona ZO prowadzącego operacje i przegrupowanie operacyjne;
- osłona obiektów logistycznych na obszarze zajmowanym przez ZO, mających istotne znaczenie dla prowadzenia działań operacyjnych;
- osłona obiektów o dużym znaczeniu znaczenie dla skutecznego prowadzenia działań operacyjnych.

Jaka, wobec tak sformułowanego celu i zadań, powinna być OPL w działaniach operacyjnych? Musi ona spełniać pięć <u>głównych wymagań</u>, powinna być:

1) okrężna, w sensie możliwości oddziaływania na zagrożenie powietrzne niesione z każdego kierunku;

2) elastyczna, zapewniająca zdolność do szybkiej koncentracji wysiłku na kierunkach oraz miejscu i czasie wynikających z rozwoju sytuacji operacyjnej;
3) głęboko urzutowana, zapewniająca ciągłość oddziaływania na lotnictwo przeciwnika na całej głębokości ZO, w każdej formie działań operacyjnych;
4) o wysokiej mobilności, ponieważ wszystkie środki OPL muszą być przygotowane do skoncentrowanego użycia już w momencie rozpoczęcia zbrojnych działań wojennych, w celu odpierania pierwszych zmasowanych uderzeń powietrznych;
5) odporna na destrukcyjne działanie przeciwnika (żywotna)

3.5.2. OPERACYJNE SIŁY I ŚRODKI WOJSK OPL

Wojska OPL są zasadniczym elementem systemu OPL, będąc jednocześnie jednym z rodzajów wojsk lądowych.
Organizacja wojsk OPL ulega ciągłym zmianom, przede wszystkim na skutek rozwoju techniki i sposobów działania przeciwnika powietrznego, zmian w organizacji i zasadach działania osłanianych wojsk lądowych oraz doskonalenie uzbrojenia samych wojsk OPL. Podstawowymi środkami wojsk OPL są: przeciwlotnicze zestawy rakietowe, przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie, środki rozpoznania radiolokacyjnego.

Przeciwlotnicze zestawy rakietowe wojsk OPL cechuje: duża skuteczność ognia, dokładność naprowadzania, możliwość niszczenia i obezwładnienie różnych typów ŚNP w różnych zakresach prędkości i wysokości lotu, zdolność prowadzenia walki niezależnie od warunków atmosferycznych, pory roku i doby, stosowanych przedsięwzięć WRE przez przeciwnika. Wymienione walory bojowe sprawiają, że przeciwlotnicze zestawy rakietowe stały się podstawowym środkiem walki wojsk OPL ZO. W uzbrojeniu ZO znajdują się różne - pod względem zasięgu, sposobów naprowadzania i skuteczności rażenia przeciwlotnicze - zestawy rakietowe typu: S-2, IGŁA, S-1, S-10, OSA (bliskiego zasięgu) raz KUB (małego zasięgu).

Przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie mogą niszczyć samoloty i śmigłowce głównie na małych wysokościach oraz w razie potrzeby cele naziemne i nawodne. W uzbrojeniu wojsk OPL ZO znajdują się

obecnie armaty plot małego kalibru typu: ZU-23-2, ZSU-23-4, S-60.

Aktualnie na szczeblu ZO wojsk lądowych istnieje oddział rakiet plot typu KUB, pododdział radiotechniczny oraz polowa techniczna baza rakiet plot. ZT wojsk lądowych dysponują oddziałami rakiet plot KUB lub OSA oraz kompanią dowodzenia OPL. W oddziałach ogólnowojskowych występują pododdziały plot wyposażone w zestawy rakiet plot bliskiego zasięgu (oprócz OSA) oraz przeciwlotnicze zestawy artyleryjskie.

Oddział (pułk) rakiet plot KUB jest przeznaczony do osłony wojsk lądowych i innych ważnych obiektów przed uderzeniami różnych typów ŚNP. Może on zwalczać samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi środkami plot pojedyncze i grupowe cele powietrzne lecące na kursach spotkaniowych z dowolnego kierunku, w granicach prędkości lotu od 0 do 600 m/s, w przedziale wysokości od 30 - 60 do 10000 m, na maksymalnych odległościach do 24 km i parametrze kursowym do 15 km. Podstawową jednostką taktyczno-ogniową oddziału (tzw. kanałem celowania) jest bateria, która może samodzielnie wykrywać, identyfikować i niszczyć cele powietrzne (pojedyncze i grupowe). Oddział ten jest jednostką wysoce manewrową, zdolną szybko zmieniać ugrupowanie bojowe oraz przegrupowywać się w tempie wymaganym przez osłaniane wojska lądowe.

Pododdział (batalion) radiotechniczny jest przeznaczony do zasilania wojsk ZO w informacje o sytuacji powietrznej oraz zabezpieczenie pracy szefostwa wojsk OPL ZO.

Batalion zapewnia utworzenie ciągłego pola rozpoznania radiolokacyjnego od wysokości 300 m w całym pasie (obszarze) ZO.

Polowa techniczna baza rakiet plot jest oddziałem technicznym przeznaczonym do zaopatrywania oddziałów i pododdziałów wojsk OPL w rakiety plot KUB i OSA.

3.5.3 FUNKCJONOWANIE OPL W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

3.5.3.1. DOWODZENIE OPL

Dowodzenie wojskami OPL obejmuje całokształt działalności dowództw i sztabów (organów dowodzenia) wszystkich szczebli

organizacyjnych w zakresie przygotowania działań bojowych oraz podczas walki. Ma ono na celu racjonalne użycie wojsk OPL do zapewnienia skutecznej OPL wojskom i obiektom oraz zadanie przeciwnikowi powietrznemu maksymalnych strat. Jednocześnie w dowodzeniu jako procesie, z punktu widzenia podejmowania określonych kroków i rozwiązywania problemów można wyróżnić etapy:

- powzięcie decyzji, w którym organ dowodzenia zbiera i opracowuje informacje, przygotowuje warianty działania oraz dokonuje wyboru wariantu optymalnego przy założonym kryterium wyboru;
- planowanie - obejmujące szczegółowe opracowanie scenariusza działań i sprecyzowanie zadań dla podwładnych;
- organizowanie, w którym następuje przekazanie zadań dla podwładnych;
- realizacja - etap ten jest związany z wypracowaniem decyzji przez niższe szczeble dowodzenia oraz realizację przedsięwzięć nakazanych przez przełożonego;
- kontrola, w którym przełożony kontroluje stopień i sposób wykonania nakazanych zadań.

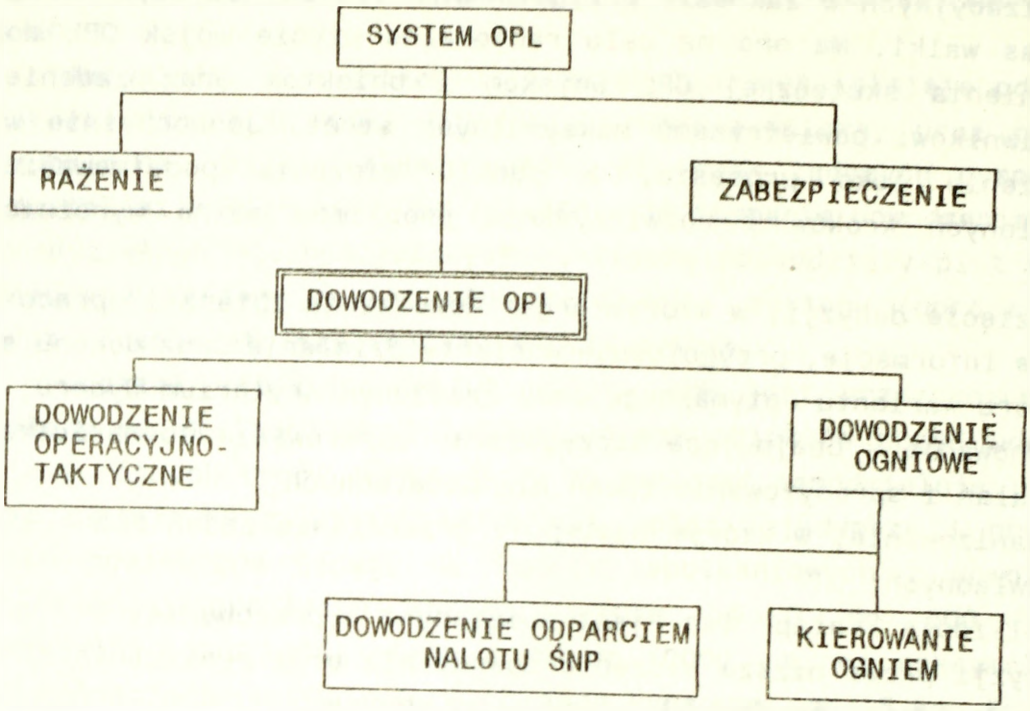
Dowodzenie wojskami OPL w każdym wypadku jest uzależnione od modelu dowodzenia wojskami lądowymi, zwłaszcza od przyjętej przez dowódcę ogólnowojskowego metody przygotowania walki.

Aby osiągnąć cel podsystem dowodzenia wojsk OPL realizuje funkcję dowodzenia oddziałami i pododdziałami wojsk OPL, w ramach której podejmowany jest ciąg przedsięwzięć przedstawionych na rys. 30.

Dowodzenie wojskami OPL zawiera dwie zasadnicze fazy: dowodzenie operacyjno - taktyczne i dowodzenie ogniowe.

Dowodzenie operacyjno-taktyczne wojskami OPL obejmuje zespół przedsięwzięć ukierunkowanych na utworzenie we właściwym czasie, w nakazanych rejonach (rubieżach), odpowiedniego do decyzji dowódcy ZO (ZT), systemu walki oddziałów i pododdziałów wojsk OPL. W zakres dowodzenia taktycznego wchodzi:

- zbieranie, analizowanie i opracowywanie danych o sytuacji;
- powzięcie decyzji o użyciu oddziału i pododdziałów wojsk OPL;
- planowanie działań bojowych oddziału i pododdziałów wojsk OPL;
- postawienie zadań bojowych;
- rozwijanie oddziału i pododdziałów wojsk OPL w ugrupowanie bojowe;

Rys. 30. PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE PRZEZ PODSYSTEM DOWODZENIA W RAMACH WYPEŁNIANEJ FUNKCJI

- organizowanie współdziałania i wszechstronnego zabezpieczenia;
- kierowanie manewrem oddziału i pododdziałów wojsk OPL w toku walki.

Dowodzenie ogniowe obejmuje zespół przedsięwzięć mających na celu świadome powodowanie takich zachowań systemu OPL, aby wypełniał on funkcję rażenia ŚNP w określonym miejscu i czasie z wyznaczonym poziomem efektywności. Rozpoczyna się ono od podjęcia decyzji o tym, jaki typ (rodzaj), w jakiej kolejności i jakimi sposobami zniszczyć ŚNP oraz przekazanie tej decyzji w formie zadań podwładnym.

Decyzja - od momentu napływu pierwszych danych o celach powietrznych - jest weryfikowana na podstawie wniosków z rzeczywistego rozwoju sytuacji powietrznej, po czym następuje jej wdrożenie.

Dowodzenie ogniowe, trwa do zakończenia nalotu, zebrania danych (oceny) o rezultatach działań bojowych i złożenia meldunków przełożonemu.

Dowodzenie ogniowe, podobnie jak dowodzenie operacyjno - taktyczne, ma charakter sekwencyjny. Wieloszczeblowa struktura

dowodzenia ogniowego oddziału i pododdziałów wojsk OPL oraz różny zakresowo charakter sprawowanych funkcji dowodzenia i zarządzania sprawia, że decyzje przełożonych i wynikające z nich zadania ogniowe do niszczenia ŚNP nie zawsze mogą określać szczegółowo działania podwładnych. Dotyczy to szczególnie tych sytuacji na powietrznym polu walki, w których czas reakcji decyzyjnych przełożonego jest zbliżony do wielkości czasu potrzebnego podwładnemu na wykonanie zadania ogniowego.

W sensie ogólnym w całym wachlarzu sytuacji decyzyjnych, w których zachodzi konieczność sformułowania zadania ogniowego - przełożony ma alternatywne możliwości:

a/ przekazanie w całości uprawnień decyzyjnych w zakresie niszczenia ŚNP podwładnym;

b/ sformułowanie i przekazanie zadania ogniowego w sposób ogólny na podstawie prognozowanego rozwoju sytuacji bojowej w powietrzu, zanim stan ten rzeczywiście nastąpi;

c/ formułowanie zadania ogniowego w takim zakresie, aby zawierało w swej treści wskazanie konkretnego celu do zniszczenia konkretnemu wykonawcy (posiadającemu największe możliwości), sposób jego zniszczenia z uwzględnieniem konkretnych warunków, oraz postawienie go w takim czasie, aby zapewniona była niezbędna rezerwa czasu na wykonanie manewru ogniem.

Sytuacja "a" tworzy konieczność zdecentralizowanego dowodzenia ogniowego[5]. Na szczeblu np. ZT polega ona na tym, że dowódcy oddziałów rakiet plot oraz szefowie OPL pz bezpośrednio kierują działalnością ogniową podległych sił i środków OPL bez udziału szefa OPL ZT.

Dowodzenie ogniowe, w czasie którego przełożony formułuje zadania w takim zakresie,jak przedstawiono to w wariancie "b" - określa się jako <u>dowodzenie siłami i środkami wojsk OPL podczas odpierania nalotu nieprzyjaciela powietrznego</u>. Cechą szczególną tego rodzaju dowodzenia jest jego wysoki stopień uogólnienia w sferze decydowania. Na szczeblu ZT obejmuje

---

[5] Przez decentralizację dowodzenia ogniowego należy rozumieć taką działalność określonych organów dowodzenia, której istota polega na samodzielnym podejmowaniu decyzji do odparcia nalotu i bezpośrednim kierowaniu działalnością ogniową podległych sił i środków OPL bez udziału wyższych organów dowodzenia. Dowodzenie zdecentralizowane ma charakter wymuszony i czasowy.

on swoim zakresem przede wszystkim przyjęcie koncepcji odparcia prognozowanego nalotu przez szefa OPL (dowódcę oddziału rakiet przeciwlotniczych), sformułowanie wytycznych i ograniczeń dla prowadzonej działalności ogniowej przez wykonawców (dowódców prplot, szefów OPL oddziałów ogólnowojskowych).

Dowodzenie siłami i środkami podczas odpierania nalotu przez szefa OPL ZT (dowódcę prplot) jest punktem wyjścia do formułowania zadań ogniowych w takim zakresie, jak określono w wariancie "c" sytuacji decyzyjnej - tego typu dowodzenie zwyczajowo określa się mianem - kierowania ogniem.

Kierowanie ogniem jest szczególnym rodzajem dowodzenia ogniowego. Jest ono procesem zachodzącym w relacjach bezpośredniej podległości organizacyjnej lub podległości dyspozycyjnej, w której decyzje i zadania ogniowe są przekazywane wprost z ośrodka kierowania (PD OPL, SD) wykonawcom, przy ograniczeniu możliwości wpływu na wybór sposobu realizacji zadania przez ogniwa pośrednie i wykonawcze. Ponadto występuje tylko w tych wypadkach i na takich szczeblach organizacyjnych, kiedy dana decyzja w zakresie użycia środków ogniowych jest jedną z wielu możliwych. Rozpiętość kierowania ogniem w strukturze dowodzenia ogniowego systemem OPL zależy głównie od stopnia złożoności i dynamiczności sytuacji powietrznej oraz instrumentalnego przygotowania[6] SD i PD OPL oraz SD prplot do kierowania ogniem.
W praktyce działania oddziałów i pododdziałów wojsk OPL dąży się do uzyskania maksymalnej rozpiętości kierowania ogniem w ramach struktury dowodzenia OPL. Dążenie to jest warunkiem podstawowym i koniecznym dla podwyższenia efektywności ogniowej systemu OPL oraz zmniejszenia zużycia dysponowanego przez oddziały i pododdziały plot potencjału możliwości bojowych.

3.5.3.2. OPL W OPERACJACH

3.5.3.2.1. OBRONNYCH

Skuteczność OPL w operacjach obronnych osiąga się w wyniku kompleksowego wykorzystania większości sił do reali-

---

[6] Wyposażenie SD i PD OPL w środki automatyzacji dowodzenia oraz środki rozpoznania radioelektronicznego o dużych możliwościach wykrycia ŚNP na małych i bardzo małych wysokościach.

zacji zadań, których wykonanie zapewnia osłonę wojsk ZO i obiektów, od których zależy trwałość obrony. Siłami ZO nie zawsze można zapewnić wystarczającą skuteczność osłony, dlatego też w poszczególnych etapach operacji obronnej wykorzystuje się wszystkie możliwe siły tworzące zgrupowania wojsk OPL.

Z punktu widzenia charakteru i ważności obiektów osłony do głównych zadań OPL ZO w operacji obronnej należy zaliczyć osłonę:

- wojsk działających w pasie przesłaniania;
- wojsk działających w taktycznej strefie obrony w rejonie głównego wysiłku;
- wojsk wycofujących się na pozycje ryglowe, drugi pas obrony lub operacyjną rubież obrony;
- ZT wykonujących przeciwuderzenie;
- obiektów logistycznych i komunikacyjnych mających istotne znaczenie dla funkcjonwania systemu operacji obronnej.

Rozpoznanie ŚNP

Podstawowym sposobem jest rozpoznanie radiolokacyjne, uzupełniającym pelengacyjne, telewizyjno-optyczne i wzrokowe. Rozpoznanie radiolokacyjne organizuje się w formie sieci radiolokacyjnych posterunków wykrywania (RPW) w której skład wchodzą linie, a w każdej linii kilka RPW. Siłami pododdziału radiotechnicznego ZO organizuje się pierwszą linię RPW, w której rozwija się zazwyczaj dwa RPW w odległości 15-20 km od linii styczności bojowej wojsk. Dwa następne RPW przygotowuje się do pracy na następnej linii oddalonej o około 20 km w głąb ugrupowania operacyjnego od rozwiniętych RPW pierwszej linii. Przygotowywane do pracy na następnej linii RPW występują: jeden jako skryty - gotowy do prowadzenia rozpoznania radiolokacyjnego na sygnał, drugi jako odwodowy - w gotowości do rozwinięcia z wyznaczonych stanowisk bojowych.

Powyższa forma rozpoznania uzupełniana jest z reguły radiolokacyjnymi stacjami wstępnego poszukiwania (RSWP) ZT, oddziałów rakiet przeciwlotniczych i oddziałów ogólnowojskowych, które rozwijane są w ugrupowaniu własnych wojsk - zgodnie z zasadami dla nich przewidzianymi. Do scentralizowanego wykorzystania w systemie rozpoznania ŚNP przeciwnika ZO

włączane są one najczęściej w toku operacji na sygnał w warunkach:

- RSWP ZT i oddziałów rakiet plot, będące w pasie przesłaniania ZO w początkowym okresie operacji;
- przy niesprzyjających warunkach terenowych;
- po zniszczeniu części RPW pododdziału radiotechnicznego ZO;
- w trakcie zmiany stanowisk bojowych RPW.

Do czasu rozpoczęcia operacji zaczepnej wojsk lądowych przeciwnika powiadamianie o sytuacji powietrznej realizowane jest przez wojska OP i własne środki dyżurne.

Od momentu włączenia systemu rozpoznania radiolokacyjnego w "reżim pracy bojowej" powiadamianie wojsk i obiektów ZO realizuje się z SD WOPL w specjalnej sieci powiadamiania. Informacja o sytuacji powietrznej może być przez zainteresowanych odbiorców pozyskiwana równolegle z najbliższych RPW ZO albo RSWP ZT i oddziałów.

Dla zwiększenia efektywności rozpoznania radiolokacyjnego i uzyskiwania ciągłości informacji organizuje się wzajemną wymianę informacji pomiędzy SD WOPL sąsiednich ZO oraz odpowiednich SD wojsk OP.

Rażenie ŚNP

Podstawą systemu rażenia (ognia) przeciwlotniczego w operacji obronnej ZO jest ogień oddziału rakiet przeciwlotniczych skoordynowany z walką lotnictwa myśliwskiego, wojsk rakietowych OP oraz pododdziału zakłóceń radiolokacyjnych. Użycie i działanie organicznego oddziału rakiet plot powinno być dostosowane do przewidywanego działania zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego ZO.

Warunki prowadzenia OPL w operacji obronnej, a szczególnie: zwiększenie skali zagrożenia uderzeniami z powietrza (większa liczba ŚNP i częstsze uderzenia), możliwe większe straty oddziałów i pododdziałów wojsk OPL, mniejszy wpływ systemów OPL sąsiadów, a także ograniczona liczba limitów rakiet i amunicji plot będą powodować będą ingerowanie dowódcy ZO w wykorzystanie oddziałów i pododdziałów plot ZT.

Podstawową siłą OPL ZT działającego w pasie przesłaniania jest oddział rakiet plot. Jego użycie powinno zapewnić osłonę najważniejszym elementom ugrupowania bojowego na kierunku

głównego uderzenia przeciwnika. Wycofanie wojsk OPL można realizować dopiero po osiągnięciu gotowości przez system rażenia ZT pierwszego rzutu operacyjnego, na kierunku którego wycofywać się będą wojska działające dotychczas w pasie przesłaniania.

Pozostałe wojska OPL ZO w omawianym etapie walki nie zawsze będą w najwyższym stopniu gotowości bojowej (mogą jeszcze organizować OPL pierwszego rzutu operacyjnego). W każdym jednak wypadku walkę z ŚNP przeciwnika w okresie walki w pasie przesłaniania wojska OPL powinny prowadzić pododdziałami dyżurnymi, aby nie zdradzać swojego położenia oraz całego ugrupowania związku operacyjnego.

Do osłony wojsk działających w taktycznej strefie obrony w rejonie głównego wysiłku obrony organizuje się system rażenia na bazie wojsk OPL ZT i oddziału rakiet plot ZO. Oddziały rakiet plot ZT wykorzystuje się do osłony oddziałów pierwszego rzutu (zgrupowań obronnych), broniących się w rejonach głównego wysiłku obrony ZT, a także oddziałów drugiego rzutu w trakcie wprowadzania do walki i wykonywania kontrataków.

Oddział rakiet plot ZO rozwija się za oddziałami rakiet plot ZT. Jego ugrupowanie powinno:

- wypełnić ewentualne luki w strefach rażenia oddziałów rakiet plot ZT;
- zwiększyć wielowarstwowość stref rażenia na prawdopodobnych kierunkach nalotów ŚNP przeciwnika;
- stworzyć ciągłą strefę rażenia nad całym obszarem ZO we współdziałaniu z systemami rażenia wojsk OP, systemami OPL sąsiadów i oddziałów rakiet plot ZT drugiego rzutu;
- wzmocnić osłonę ZT pierwszego rzutu, szczególnie w rejonie głównego wysiłku obrony.

W trakcie wycofywania się wojsk na pozycje ryglowe drugi pas lub operacyjną rubież obrony wojska OPL ZO dokonują manewru na kolejne stanowiska startowe. Manewr ten wykonują najczęściej z osłanianym obiektem. Mimo że inicjatywa w tym etapie operacji obronnej, tak w powietrzu, jak i na ziemi, będzie należeć do przeciwnika,należy manewr środkami rażenia wojsk OPL dokonywać częściami, aby w okresach spodziewanych uderzeń ŚNP dysponować maksymalnie możliwą liczbą środków gotowych do walki. Niezmiernie ważnym problemem w kontekście

omawianej inicjatywy przeciwnika jest wybór nowych rejonów stanowisk startowych i ogniowych wojsk OPL. Stanowiska te powinny być zaplanowane i przygotowane odpowiednio wcześniej, zgodnie z zamiarem rozegrania kolejnych etapów operacji obronnej. Każde odstępstwo od tej reguły może spowodować dezorganizację całego systemu OPL, a w konsekwencji zmniejszenie skuteczności osłony i niewykonanie zadania przez osłaniane wojska.

Po zajęciu kolejnej rubieży obronnej (najczęściej pozycji ryglowych) system OPL ZO, oprócz osłony wojsk na tej pozycji (pozycjach), będzie realizował (jeżeli spełnione zostaną warunki) osłonę ZT wykonującego przeciwuderzenie. W etapie tym oddziały rakiet plot ZT, będących w styczności z przeciwnikiem, osłaniają własne elementy ugrupowania bojowego z takim wyliczeniem, aby co najmniej 50% ich sił brało bezpośredni udział w osłonie wojsk przeciwuderzających. Jeżeli przeciwuderzenie będzie wykonywane z dwóch oddzielnych rubieży na zbieżnych kierunkach - oddział rakiet plot ZO ugrupowuje się całością sił na jednym kierunku, do bezpośredniej osłony wojsk przeciwuderzających, w obszarze od rubieży ataku do rubieży rozwijania w kolumny batalionowe. Oddział rakiet plot ZT wykonującego przeciwuderzenie rozwija się wówczas głębiej dla osłony oddziałów i pododdziałów wychodzących z rejonu wyjściowego i na drogach marszu. Na drugim kierunku oddział rakiet plot przeciwuderzającego ZT rozwija część sił przy rubieży ataku, a pozostałe głębiej, na maksymalnych odległościach, dla osłony wojsk wychodzących z rejonu wyjściowego i na drogach marszu.

W wypadku wykonywania przeciwuderzenia z dwóch kierunków istnieje potrzeba zorganizowania dwóch zgrupowań wojsk OPL. Na kierunku, gdzie wykorzystywany jest oddział rakiet plot ZO (kierunek ważniejszy), należy zorganizować zgrupowanie operacyjne z dowodzącym szefem wojsk OPL oraz zgrupowanie taktyczne na drugim kierunku. Zgrupowaniem tym powinien dowodzić szef wojsk OPL ZT wykonującego przeciwuderzenie.

Osłona obiektów logistycznych i komunikacyjnych mających istotne znaczenie dla funkcjonowania systemu operacji obronnej może być realizowana całością lub częścią oddziału rakiet plot ZO we współdziałaniu z lotnictwem myśliwskim i oddziałami wojsk

rakietowych OP.

Zabezpieczenie w rakiety i amunicję plot realizowane jest dwoma potokami. Pierwszy - specjalistyczny - zorganizowany na bazie technicznej bazy rakiet plot (podporządkowania operacyjnego) oraz pododdziałów (baterii) technicznych oddziałów rakiet plot. Drugi - ogólny - funkcjonujący w systemie wsparcia logistycznego innych rodzajów wojsk lądowych. Główne zadania potoku specjalistycznego sprowadzają się do przygotowania rakiet małego i bliskiego zasięgu do bojowego użycia (tzw. elaboracji) oraz ich dostarczenia do wojsk OPL.

3.5.3.2.2. ZACZEPNYCH

W OPL działania ofensywne tworzą odmienne uwarunkowania niż defensywne. Do podstawowych różnic (cech specyficznych) zalicza się:

- mniejszą skalę zagrożenia powietrznego, wynikającą z różnic parametrów rozmachu operacji oraz konieczności posiadania przez nacierającego przewagi we wszystkich wymiarach, w tym w powietrznym
- odmienną wagę poszczególnych elementów ugrupowania operacyjnego ZO;
- zdecydowanie większą manewrowość wszystkich elementów ugrupowania operacyjnego ZO;
- tworzenie się bardzo dużych skupisk różnych oddziałów (sprzętu) w określonych rejonach (przełamania, forsowania, przeprawy itp.);
- prowadzenie walki przez ZO w nieznanym terenie, który często nie został rozpoznany i przygotowany.

Z punktu widzenia zagrożenia powietrznego, charakteru i ważności obiektów osłony, do głównych zadań OPL ZO w operacji zaczepnej należy zaliczyć osłonę:

- zgrupowania uderzeniowego w czasie wchodzenia do bitwy;
- wprowadzanych do bitwy drugorzutowych ZT;
- wojsk forsujących i pokonujących szerokie przeszkody wodne;
- wojsk odpierających przeciwuderzenie;
- obiektów logistycznych i komunikacyjnych, mających istotne znaczenie dla funkcjonowania systemu operacji.

Rozpoznanie

Podstawowym rodzajem jest rozpoznanie radiolokacyjne uzupełniającym wzrokowe, pelengacyjne i inne. Planując rozpoznanie należy kierować się poniższymi zasadami:

- rozpoznanie radiolokacyjne należy planować i organizować rozpoznanie ŚNP dążąc do maksymalnego wysuwania pola radiolokacyjnego w kierunku spodziewanego nalotu;
- powinno się zmierzać do zachowania ciągłego pola radiolokacyjnego na żądanej wysokości w powiązaniu z kolejnymi liniami RPW na całą głębokość ugrupowania operacyjnego;
- pododział radiotechniczny ZO rozwija 2-3 RPW (pozostałe jako skryte bądź odwodowe), tworząc pierwszą linię (rubież);
- należy wykorzystywać informacje o sytuacji powietrznej z RSWP ZT, oddziałów, sąsiadów i środków przełożonego;
- zasadą jest ukrywanie pola radiolokacyjnego, przez stworzenie systemu jego narastania w miarę zagrożeń;
- rozpoznanie radiolokacyjne powinno się uzupełniać innymi jego rodzajami;
- RSWP ZT, oddziałów rakiet plot i oddziałów ogólnowojskowych ugrupowuje się z reguły w ugrupowaniu ZT, ale w systemie dyżurów (według grafiku).

Rażenie

Podstawowymi środkami rażenia są rakiety i artyleria plot, których działanie powinno być skoordynowane z działaniami wojsk OP oraz wojsk OPL przełożonego i sąsiadów.

Koordynacja podsystemu rażenia (ognia przeciwlotniczego) ZO polega na uzgodnieniu (ustaleniu) koncepcji użycia LM i wojsk rakietowych OP, sposobów skupienia wysiłku (preferencji),wymiany informacji. Aby racjonalnie wykorzystać potencjał bojowy wojsk OPL i zadać ŚNP przeciwnika maksymalne straty oraz skutecznie osłaniać wojska (obiekty), w ważnych etapach operacji koncentruje się odpowiednią (niezbędną do uzyskania założonego stopnia efektywności) liczbę oddziałów i pododdziałów rażenia koncen-tracja wysiłku OPL wymusza konieczność tworzenia zgrupowań wojsk OPL do osłony kompleksu obiektów oraz grup wojsk OPL w osłonie obiektu. Szef wojsk OPL może (po uzyskaniu akceptacji dowódcy ZO) ingerować w ugrupowanie środków rażenia(ogniowych) oraz pełnienie przez te środki dyżurów bojowych.

Podsystem rażenia do osłony zgrupowania uderzeniowego podczas wchodzenia do bitwy organizuje się siłami oddziałów i pododdziałów rakiet i artylerii przeciwlotniczej ZO we współdziałaniu z wojskami OP, sąsiednimi systemami OPL oraz pododdziałami WRE.

Oddziały rakiet plot ZT wchodzących w skład zgrupowania uderzeniowego rozwija się z zasady w pasach natarcia swoich ZT. W celu stworzenia kompleksowego i wielowarstwowego ognia plot dopuszcza się, szczególnie przy różnych typach środków rażenia, do rozwijania części pododdziałów w pasie natarcia sąsiedniego ZT.

Oddziały rakiet plot ZT zabezpieczających wejście zgrupowania uderzeniowego do bitwy pozostawia się w rejonach, w których są rozwinięte (ze zmianami stanowisk startowych i ogniowych na zapasowe) lub całkowicie zmienia się im rejony ugrupowań bojowych.

Oddział rakiet przeciwlotniczych ZO rozwija się w omawianym etapie operacji za oddziałami rakiet plot ZT. Jego ugrupowanie planuje się tak, aby spełniało wymagania zbliżone do tych, które zidentyfikowano w stosunku do osłony zgrupowania prowadzącego operację obronną w rejonie jej głównego wysiłku. Oddział ten zmienia ugrupowanie bojowe w ślad za nacierającymi wojskami metodami zmiany pododdziałów (linii pododdziałów) lub całością, w zależności od tempa natarcia osłanianych wojsk (obiektów).

OPL drugorzutowych ZT wchodzących do bitwy organizuje się podobnie jak zgrupowania uderzeniowego. Dynamika prowadzonych działań powoduje tu pewną specyfikę (właściwości) polegające na:

- oddziały i pododdziały wojsk OPL nacierających ZT realizują ciągły manewr wraz z osłanianymi wojskami, na okres osłony ZT wchodzącego do bitwy przyjmują ugrupowanie bojowe i osiągają pełną gotowość bojową nie później niż na 0,5 do 1 godziny przed planowanym wejściem do bitwy osłanianego ZT;
- oddziały i pododdziały wojsk OPL ZT wchodzącego do bitwy działają tak samo jak w osłonie ZT zgrupowania uderzeniowego;
- przy wprowadzaniu do walki oddziałów wydzielonych walce z ŚNP przeciwnika powinny podejmować wojska OPL "zabezpieczające" wymienione wprowadzenie;
- oddział rakiet plot, ZO osłaniając wojska i obiekty na

kierunku głównego uderzenia, do osłony wchodzącego do bitwy drugorzutowego ZT zajmuje rejon według zasad omówionych podczas osłony zgrupowania uderzeniowego (gotowość bojową osiąga na 1 godzinę przed planowanym wejściem ZT).

Osłonę wojsk odpierających przeciwuderzenie realizuje się podobnie jak w obronie ZT. W wypadku wykorzystania do tego celu oddziału rakiet plot ZO (lub jego części), poszczególne jego pododdziały rozwija się bliżej linii styczności wojsk i na mniejszych odległościach.

Osłona wojsk forsujących szeroką przeszkodę wodną realizowana jest przede wszystkim przez oddziały i pododdziały wojsk OPL forsujących ZT. Oddziały rakiet plot tych ZT rozwijają większość swoich pododdziałów w pierwszej linii blisko lustra wody. W trakcie forsowania pływające środki rażenia pokonują przeszkodę wodną w ślad za forsującymi wojskami, niepływające pokonują przeszkodę wodną, wykorzystując przeprawy promowe lub mostowe.

Oddział rakiet plot ZO rozwija się za oddziałami rakiet plot ZT na głównym kierunku uderzenia ZO, według podobnych zasad jak w poprzednich etapach.

W etapie przeprawy przez przeszkodę wodną oddziały i pododdziały rażenia ZT po opanowaniu przez wojska przyczółków, skupiają wysiłek do osłony tych wojsk oraz przepraw. W tym celu wydzielają część środków rażenia do osłony przepraw, którą realizują do czasu, kiedy całość sił ZT znajdzie się po przeciwnej stronie przeszkody wodnej. W trakcie forsowania oddział rakiet plot ZO przemieszcza swoje pododdziały za nacierającymi wojskami w kierunku przeprawy mostowej na osi przeprawy ZO. Oddział ten osłania przeprawę i wojska na niej do czasu przejęcia osłony przez ZT lub oddział plot przełożonego, albo do momentu pokonania przeszkody wodnej przez cały ZO.

Osłona obiektów logistycznych i komunikacyjnych oraz zabezpieczenie w rakiety i amunicję plot w omawianej formie operacji jest realizowana podobnie jak w operacji obronnej.

3.5.3.3. OPL PODCZAS PRZEGRUPOWANIA

Celem OPL podczas przegrupowania jest osłona wojsk ZO z dotychczas zajmowanych rejonów (miejsc stałej dyslokacji, rejonów alarmowych lub innych) do obszaru wyjściowego lub bezpośrednio do obszaru obrony lub na rubież wejścia do bitwy.

Wojska OPL podporządkowania operacyjnego, a także niektóre oddziały rakiet plot ZT, już w trakcie osiągania wyższych stanów gotowości bojowej (OWSGB), mogą wykonywać zadania osłony ważnych obiektów na przyszłych kierunkach (drogach) przegrupowania. Mogą to być mosty na szerokich przeszkodach wodnych, węzły drogowe i kolejowe, ciaśniny kanalizujące ruch wojsk itp. Odpowiednie oddziały wojsk OPL mogą otrzymać zadania do osłony tych obiektów w okresie pokoju i znajduje to odzwierciedlenie w planach OWSGB lub w trakcie rozwijania operacyjnego. Wyznaczenie tego typu zadań musi uwzględniać kilka czynników z których najważniejsze to;

- potrzeba osłony wybranych obiektów z punktu widzenia konieczności zapewnienia wojskom ZO w miarę bezkolizyjnego osiągnięcia celu przegrupowania;
- oddziały wojsk OPL wyznaczone do tego typu zadań po jego wykonaniu muszą być zdolne w odpowiednim czasie do wykonywania innych zadań wynikających z planów operacyjnych macierzystych ZO i ZT;
- wykonanie omawianego typu zadań nie powinno wpłynąć na obniżenie zdolności bojowej oddziału wojsk OPL.

Pozostałe oddziały i pododdziały wojsk OPL macierzyste ZT (oddziały) wykorzystują do osłony bezpośrednio z ich ugrupowania marszowego. Oddziały rakiet plot. w toku przegrupowania powinny być w gotowości do rozwinięcia w rejonach planowych lub nieplanowych stanowisk startowych i prowadzenia walki z ŚNP przeciwnika. Rozwinięcia planowe będą występować w rejonach odpoczynków, ześrodkowania itp., mogą także wystąpić na nieosłanianych przeszkodach wodnych, węzłach drogowych i kolejowych itp. Nieplanowe rozwinięcia mogą występować do odparcia uderzeń ŚNP przeciwnika wykonywanych na kolumny marszowe osłanianych wojsk. Po każdym rozwinięciu wymienione oddziały wojsk OPL włączają się do właściwego terytorialnie PŁSD OP.

Wyjście z systemu OP następuje w momencie zwinięcia ugrupowania bojowego. Decyzję w tym zakresie podejmuje każdorazowo dowódca ZO (ZT).

3.5.3.4. OPL PODCZAS POGOTOWIA OPERACYJNEGO

Walka ze ŚNP jest jednym z ważniejszych zadań realizowanych przez wszystkie rodzaje wojsk w różnych formach działań operacyjnych. Szczególną rolę w tym względzie odgrywają wojska OPL, które powinny być przygotowane (w ramach systemu OPRP) do odparcia pierwszych uderzeń z powietrza. Powoduje to konieczność utrzymywania już w okresie pokoju odpowiedniej zdolności oddziałów rażenia do szybkiego osiągnięcia pełnej gotowości bojowej i wzięcia udziału w operacji przeciwpowietrznej.

Oddziały wojsk OPL mogą być rozwinięte, o niepełnych stanach i nowo formowane. W zależności od stopnia ukompletowania wymienionych oddziałów przewidziane są dla nich w poszczególnych stanach gotowości bojowej odpowiednie zadania. Uwzględniają one potrzebę osłony wojsk w garnizonach, rejonach mobilizacji, i alarmowych oraz rejonach poprawy położenia a także na drogach przegrupowania do rejonów operacyjnego rozwinięcia.

W celu optymalnego wykorzystania potencjału bojowego w walce ze ŚNP wojska OPL ZO powinny funkcjonować w systemie OPRP według zasad określonych w okresie pokoju. Planowaniem działań bojowych oddziałów plot w systemie OP powinien kierować dowódca OW.

<u>OPL wojsk w toku utrzymania stałej i osiągania WSGB</u> ze względu na konieczność osiągnięcia sformułowanych wyżej celów, wymaga realizacji szeregu dodatkowych (specyficznych dla tego rodzaju wojsk) zadań polegających na:

a) W stanie stałej gotowości bojowej:

- utrzymywaniu w oddziałach rozwiniętych jednego pododdziału w gotowości do prowadzenia działań bojowych w systemie OPL po dwóch godzinach od otrzymania sygnału;
- pełnieniu okresowo pododdziałami radiotechnicznymi dyżurów bojowych w systemie OP (w gotowości nr 2).

b) W stanie podwyższonej gotowości bojowej:

- wydzieleniu z oddziałów rakietowych jednego - dwóch pododdzia

łów w gotowości do wyprowadzenia na stanowiska startowe w pobliżu MSD (lub inny wyznaczony rejon) celem rozwinięcia i włączenia do działań w systemie OP;
- wydzieleniu z pododdziałów radiotechnicznych środków do pełnienia dyżurów w systemie OP;
- rozwinięciu potoków technologicznych i elaboracji rakiet w ilości zapewniającej podjęcie zapasu ruchomego i załadowaniu ich na środki transportowe;
- sprawdzeniu zestawów rakietowych i radiolokacyjnych na zapasowych częstotliwościach (z zachowaniem zasad maskowania radio elektronicznego).

c) W stanie gotowości bojowej zagrożenia wojennego, wypadku gdy gotowość tę wojska OPL osiągają w MSD, wydzielone pododdziały rażenia i radiotechniczne przewidziane do pełnienia dyżurów w systemie OP, zajmują wcześniej wybrane i przygotowane stanowiska startowe i bojowe w pobliżu MSD i meldują gotowość prowadzenia działań bojowych w systemie OP.

Gdy omawianą gotowość bojową wojska OPL osiągają w zapasowym rejonie alarmowym, to tam realizują mobilizacyjne rozwinięcie i osłonę wyznaczonych wojsk i obiektów. Po rozwinięciu i osiągnięciu gotowości bojowej włączają się wyznaczonymi siłami do dyżuru bojowego w systemie OP.

d) W stanie pełnej gotowości bojowej oddziały i pododdziały wojsk OPL dokonują pełnego mobilizacyjnego rozwinięcia w MSD (rejonach alarmowych) w terminach ustalonych w planach OWSGB, a następnie osiągają gotowość do wykonania zadań bojowych stosownie do operacyjnego przeznaczenia - w zasadniczych rejonach alarmowych, gdzie osiągają gotowość do walki z przeciwnikiem powietrznym w ramach systemu OP.

Przejście oddziałów (pododdziałów) z MSD (zapasowego rejonu alarmowego) do zasadniczego rejonu alarmowego traktuje się jako kontynuację osłony wojsk (i obiektów) zmieniających swoje położenie lub jako manewr do osłony innego obiektu i realizuje się zgodnie z zasadami taktycznego i operacyjnego użycia wojsk OPL, z zachowaniem zasad ich działania w systemie OP.

Po osiągnięciu gotowości w zasadniczych rejonach alarmowych oddziały (pododdziały) plot, a także SD PD OPL przygotowują się do osłony wojsk (obiektów) w trakcie ich przegrupowania do

rejonów operacyjnego przeznaczenia.

Reasumując można stwierdzić, że cel OPL w okresie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia określa się przez:

- osłonę garnizonów i rejonów mobilizacji;
- osłonę wojsk na drogach marszu, zwłaszcza w miejscach newralgicznych i kanalizujących ich ruch;
- osłonę wojsk i obiektów w rejonach operacyjnego przeznaczenia;
- współdziałanie z wojskami OP zgodnie z ustaleniami przyjętymi w czasie pokoju.

Kontrolę przestrzeni powietrznej w omawianej formie działań operacyjnych powinny realizować wojska OP.

OPL w rejonie ześrodkowania ZO realizują oddziały rakiet plot, które mogą wcześniej zostać w nim rozwinięte przed przybyciem do rejonu osłanianych wojsk. Po osiągnięciu gotowości bojowej oddziały rakiet plot ZO i ZT włączają się w system OP. Funkcjonowanie wojsk OPL w systemie OP kończy się z chwilą rozwinięcia SD OPL ZO, następuje wówczas przejście wymienionych wojsk w podporządkowanie dowódcy ZO.

3.6. ZABEZPIECZENIE INŻYNIERYJNE DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

3.6.1. ROLA ZABEZPIECZENIA INŻYNIERYJNEGO W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Zabezpieczenie inżynieryjne jest jednym z rodzajów zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/, spełnia ono bardzo ważną rolę w sprawnym i skutecznym działaniu wojsk i ma duży wpływ na osiągnięcie powodzenia w działaniach operacyjnych.

Zabezpieczenie inżynieryjne to zespół przedsięwzięć i zadań inżynieryjnych wykonywanych w celu stworzenia warunków dogodnych do prowadzenia operacji /działań bojowych/ i osiągnięcia powodzenia w walce, zwiększenia skuteczności obrony wojsk przed środkami rażenia nieprzyjaciela oraz utrudnienia działania jego wojskom i zadania mu strat.

Cel zabezpieczenia inżynieryjnego działań operacyjnych można osiągnąć przez realizację następujących zadań:

- rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela;
- przygotowanie, utrzymanie i torowanie dróg;
- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych, naturalnych przeszkodach terenowych i rejonach zniszczeń oraz rozminowanie terenu;
- urządzanie i utrzymanie przepraw;
- budowę zapór inżynieryjnych i wykonywanie niszczeń;
- budowę obiektów fortyfikacyjnych w rejonach, na rubieżach i pasach obrony, a także rejonach rozmieszczenia wojsk /rozbudowę fortyfikacyjną terenu/;.

Ponadto zabezpieczenie inżynieryjne obejmuje także prace inżynieryjne realizowane w ramach maskowania i likwidacji skutków użycia broni masowego rażenia.

W działaniach operacyjnych zadania zabezpieczenia inżynieryjnego realizowane są kompleksowo. Oznacza to, że w określonym etapie działań lub w jednym miejscu i czasie może być wykonywa nych być kilka zadań zabezpieczenia inżynieryjnego. Na przykład w okresie wchodzenia korpusu do bitwy będzie realizowane przygotowanie i utrzymanie dróg, wykonywanie przejść w zaporach minowych własnych i nieprzyjaciela, rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela, osłona zaporami rubieży wejścia. Zatem realizację kilku zadań zabezpieczenia inżynieryjnego związaną z konkretnym etapem działań operacyjnych można nazywać przedsięwzięciem zabezpieczenia inżynieryjnego.

Podstawowymi przedsięwzięciami zabezpieczenia inżynieryjnego działań operacyjnych są:

A. W czasie pogotowia operacyjnego:

- rozbudowa inżynieryjna rejonów dyslokacji, rejonów wyjściowych lub rejonów /pasów/ obrony wojsk,
- zabezpieczenie inżynieryjne swobody manewru wojsk,
- uzupełnienie wojsk korpusu w sprzęt i środki inżynieryjne.

B. W czasie przegrupowania:

- zabezpieczenie inżynieryjne swobody ruchu związkom taktycznym i oddziałom korpusu.

C. W operacji zaczepnej:

- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego;
- zabezpieczenie inżynieryjne forsowania /pokonywania/ przeszkód wodnych;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy drugorzutowego korpusu lub ZT;
- zabezpieczenie odparcia przeciwuderzenia;
- inżynieryjne umocnienie opanowanej rubieży.

D. W operacji obronnej:

- rozbudowa inżynieryjna rejonów, pasów obrony wojsk;
- zabezpieczenie inżynieryjne wykonania przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia.

Realizacja wymienionych wyżej przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego uzależniona jest od wielu czynników. Do zasadniczych zaliczyć należy:

- rodzaj przygotowywanej i prowadzonej operacji;
- sytuację operacyjno-taktyczną i inżynieryjną;
- warunki terenowe;
- czas,jakim wojska dysponują na realizację zadań zabezpieczenia inżynieryjnego;
- oddziaływanie nieprzyjaciela;
- porę roku, doby oraz warunki hydrometeorologiczne;
- ukompletowanie, wyposażenie i wyszkolenie wojsk w zakresie realizacji zadań inżynieryjnych;
- zdolności organizacyjne szefów wojsk inżynieryjnych, szefów saperów, a także dowódców wszystkich szczebli organizacyjnych.

Zadania zabezpieczenia inżynieryjnego wykonują wszystkie rodzaje wojsk i służb, wykorzystując etatowy sprzęt oraz środki podręczne. Oddziały i pododdziały zmechanizowane, czołgów, artylerii, przeciwlotnicze, łączności swoimi siłami i środkami powinny:

- urządzać drogi na przełaj;
- budować i pokonywać zapory inżynieryjne;
- pokonywać przeszkody terenowe i zniszczenia;
- forsować przeszkody wodne na etatowym sprzęcie;
- budować obiekty fortyfikacyjne do prowadzenia ognia, obserwacji i ukrycia ludzi i sprzętu;
- prowadzić rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela.

Oddziały i pododdziały wojsk inżynieryjnych wykonują najbardziej skomplikowane zadania, wymagające odpowiedniego przygotowania żołnierzy oraz użycia specjalnego sprzętu i środków. Podczas wykonywania zadań wojska inżynieryjne powinny być wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem, specjalnością i możliwościami.

3.6.2. OPERACYJNE SIŁY I ŚRODKI WOJSK INŻYNIERYJNYCH

W realizacji przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego uczestniczą wszystkie rodzaje wojsk i służb. Zasadniczą jednak rolę spełniają wojska inżynieryjne.

Związek operacyjny, jakim jest korpus zmechanizowany, dysponuje dwoma oddziałami wojsk inżynieryjnych, tj. pułkiem saperów /psap/ oraz pułkiem drogowo-mostowym /pdm/.

Pułk saperów /psap/ realizuje zadania inżynieryjne związane głównie z rozbudową systemu zapór inżynieryjnych, przygotowaniem niszczeń, torowaniem przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela, budową obiektów fortyfikacyjnych, oraz prowadzeniem rozpoznania inżynieryjnego.

Pułk drogowo - mostowy /pdm/ przeznaczony jest do realizowania przedsięwzięć związanych z zapewnieniem wojskom korpusu swobody ruchu i manewru. Pododdziały pdm przygotowują i utrzymują drogi, budują mosty niskowodne oraz urządzają przeprawy promowe i mostowe z parków pontonowych.

Oprócz wojsk operacyjnych w zabezpieczeniu inżynieryjnym działań operacyjnych mogą brać udział wojska obrony terytorial-

nej podległe dowódcom okręgów wojskowych. Zaliczyć do nich należy: pułk saperów /psap OT/, pułk pontonowy /ppont OT/, batalion rozbudowy fortyfikacyjnej /brf OT/[7].

Do wykonywania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego z oddziałów wojsk inżynieryjnych korpusu tworzy się zgrupowanie wojsk inżynieryjnych. Powinno ono zapewnić optymalne wykorzystanie możliwości wojsk inżynieryjnych w realizacji przedsięwzięć i zadań zabezpieczenia inżynieryjnego we wszelkiego rodzaju działaniach operacyjnych.

Zgrupowanie wojsk inżynieryjnych niezależnie od rodzaju operacji składa się z:

- oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych przydzielonych do wzmocnienia ogólnowojskowych ZT oraz oddziałów rodzajów wojsk;
- oddziałów lub pododdziałów wojsk inżynieryjnych wykonujących zadania zabezpieczenia inżynieryjnego na korzyść ZT oraz oddziałów rodzajów wojsk;
- oddziałów zaporowych /OZap, ŚOZap, PMOZap /;
- odwodu inżynieryjnego /OInż/.

Do realizacji niektórych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w ZT i oddziałach rodzajów wojsk tworzy się specjalistyczne elementy inżynieryjne, do których zaliczyć należy: oddziały zabezpieczenia ruchu /OZR/, oddziały torujące /OT/ oraz grupy torujące /GT/.

3.6.3. SPOSOBY REALIZACJI GŁÓWNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ I ZADAŃ ZABEZPIECZENIA INŻYNIERYJNEGO W PODSTAWOWYCH RODZAJACH DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

A/ W operacji obronnej

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego operacji obronnej jest przygotowanie terenu do prowadzenia przez wojska trwałej i aktywnej obrony przez: ukrycie i zwiększenie zdolności ochronnej wojsk oraz skuteczności rażenia własnych środków ogniowych, hamowanie tempa natarcia nieprzyjaciela i zadanie mu strat, a także stworzenie dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia lub przejścia do przeciwnatarcia.

---

[7] Szczegółową strukturę organizacyjną, wyposażenie i możliwości psap oraz pdm a także innych oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych zawiera skrypt akademicki nr bibl. tajnej AON pf 29/s

Cel zabezpieczenia inżynieryjnego osiąga się przez realizację szeregu przedsięwzięć i zadań. Do zasadniczych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego operacji obronnej należy zaliczyć:

a/ rozbudowę inżynieryjną pasów obrony;

b/ zabezpieczenie inżynieryjne swobody ruchu i manewru wojsk podczas wykonywania przeciwnatarcia lub przeciwuderzeń;

Rozbudowa inżynieryjna pasa obrony.

Rozbudowa inżynieryjna pasa obrony korpusu zmechanizowanego jest najważniejszym przedsięwzięciem zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanym przede wszystkim w okresie przygotowania operacji. Głównymi zadaniami rozbudowy inżynieryjnej pasa obrony są: budowa systemu zapór minowych oraz rozbudowa fortyfikacyjna terenu. Od stopnia rozbudowy fortyfikacyjnej oraz systemu zapór minowych zależy trwałość obrony, a od sprawnie funkcjonującego systemu dróg i przepraw jej aktywność.

Budowa systemu zapór inżynieryjnych

System zapór inżynieryjnych to zbiór różnorodnych zapór i niszczeń wykonywanych i rozmieszczonych w pasie obrony wojsk wg określonego planu, zgodnie z decyzją (zamiarem) dowódcy w celu:

- umocnienia punktów oporu, pozycji, rejonów i pasów obrony zajętych lub przeznaczonych do zajęcia przez wojska;
- zmuszenia wojsk nieprzyjaciela do rozwinięcia się, utrudnienia mu natarcia, paraliżowania w terenie ruchu jego pododdziałom i oddziałom i zadania mu strat na minach;
- zamknięcia luk powstałych w ugrupowaniu bojowym i operacyjnym;
- osłony rubieży rozwijania wojsk do przeciwuderzeń i kontrataków, skrzydeł broniących się oddziałów i ZT oraz stanowisk dowodzenia, stanowisk startowych i ogniowych, a także wojsk w rejonach rozmieszczenia;
- stworzenia dogodnych warunków do efektywnego wykorzystania ognia środków przeciwpancernych;
- wywołania wśród stanów osobowych nieprzyjaciela "psychozy minowej" ("minomanii") czynnika ujemnie wpływającego na zdolność bojową wojsk.

System zapór inżynieryjnych w operacji obronnej obejmuje:

- zapory minowe i niszczenia ustawione w pasie przesłaniania;
- główną rubież zapór inżynieryjnych na głównym pasie

obrony;

- zapory i niszczenia na kierunkach opóźniania, przed kolejnymi rubieżami opóźniania i pozycjami ryglowymi;
- zapory inżynieryjne na rubieżach obrony w głębi operacyjnej i strategicznej związku operacyjnego.

Zasadniczymi rodzajami zapór inżynieryjnych wykonywanymi w pasach i rejonach obrony są:

- grupy min i pola minowe;
- węzły i strefy zapór inżynieryjnych;
- niszczenia dróg, obiektów drogowych i hydrotechnicznych;
- zapory fortyfikacyjne;
- zawały i zatopienia terenu.

Rozbudowę systemu zapór inżynieryjnych rozpoczyna się już w okresie przygotowania operacji. Do zasadniczych przedsięwzięć związanych z rozbudową systemu zapór inżynieryjnych realizowanych w okresie przygotowania operacji obronnej zaliczyć należy:

- budowę zapór inżynieryjnych w pasie przesłaniania i na głównym pasie obrony (w taktycznej strefie obrony);
- przygotowanie niszczeń na prawdopodobnych kierunkach podchodzenia nieprzyjaciela oraz na ciągach drogowych przed planowanymi rubieżami opóźniania i pozycjami ryglowymi;
- budowę zapór fortyfikacyjnych oraz zatopień terenu;
- przygotowanie rubieży minowania manewrowego i narzutowego;
- gromadzenie środków minersko-zaporowych w pasach w rejonach obrony ZT i oddziałów;
- budowę zapór przeciwdesantowych na wybrzeżu Bałtyku w rejonach dogodnych do lądowania desantu morskiego nieprzyjaciela.

System zapór stałych, utworzony w okresie przygotowania operacji obronnej, rozbudowuje się w toku jej prowadzenia. W okresie tym realizuje się jeszcze:

- minowanie pośpieszne na rzeczywistych kierunkach działania nieprzyjaciela;
- minowanie narzutowe na kierunkach podejścia nieprzyjaciela i rubieżach rozwijania jego wojsk, zadanie to realizują wojska rakietowe i lotnictwo;

- niszczenie dróg, obiektów drogowych i hydrotechnicznych na rzeczywistych kierunkach działania nieprzyjaciela;
- minowanie stałe na kolejnych pozycjach i rubieżach obronnych;
- przygotowanie kolejnych rubieży minowania manewrowego i narzutowego w głębi operacyjnej .

W systemie zapór inżynieryjnych szczególną rolę i znaczenie spełniają zapory minowe. Wpływają one na trwałość obrony i biorą bezpośredni udział w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela. Efektywność użycia zapór minowych wymaga osiągnięcia odpowiedniego nasycenia tymi zaporami[8].

Dla minowych zapór przeciwpancernych ustawianych w okresie przygotowania operacji /zawczasu/ nasycenie powinno osiągnąć następujące wskaźniki:

a) w pasie przesłaniania lub na pozycji przedniej 0,25-0,30;

b) na głównym pasie obrony:
- w rejonie głównego wysiłku 1,0-1,25;
- na pomocniczym kierunku 0,8-1,0;

c) na pozycjach ryglowych lub na kolejnych rubieżach obrony minimum 1,0.

Uwzględniając minowanie stałe realizowane w okresie przygotowania operacji oraz minowanie manewrowe i narzutowe realizowane w toku operacji wskaźnik nasycenia przeciwpancernymi zaporami minowymi może osiągnąć:
- na głębokość taktycznej strefy obrony na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela 1,75-2,5;
- na całą głębokość obrony ZO na głównym kierunku natarcia nieprzyjaciela ..... 2,5-3,0 i więcej.

Oprócz zapór przeciwpancernych w operacji obronnej związku operacyjnego ustawia się również zapory przeciwpiechotne. Nasycenie zaporami przeciwpiechotnymi powinno wynosić:
- na głównym pasie obrony, na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela 0,25;

---

[8] Nasycenie zaporami minowymi wyraża się wskaźnikiem liczbowym, który określa ilość kilometrów zapór minowych przypadających na 1 km frontu obrony w terenie czołgodostępnym.

- na całą głębokość obrony ZO , na kierunku głównego uderzenia nieprzyjaciela ..... 1,5-2,0.

Doświadczenia z ćwiczeń dowódczo-sztabowych prowadzonych w SOW oraz badania naukowe pozwalają określić orientacyjne potrzeby środków minersko-zaporowych. Dla ZO w składzie korpusu zmechanizowanego potrzeby na operację obronną (10 dni operacji) wynoszą:

- miny przeciwpancerne 200 000-250 000 szt.
- miny przeciwpiechotne 100 000-110 000 szt.
- miny narzutowe 17 000- 20 000 szt.
- materiał wybuchowy 150-200 ton

Do rozbudowy systemu zapór inżynieryjnych wykorzystuje się głównie wojska inżynieryjne i zmechanizowane, a niekiedy także inne rodzaje wojsk specjalnych i służb. Pododdziały inżynieryjne budują wszystkie rodzaje zapór, pododdziały zmechanizowane ustawiają zwykle grupy min dla osłony własnych punktów oporu, natomiast inne rodzaje wojsk,jeżeli zachodzi taka potrzeba, ustawiają grupy min i zapory sygnalizacyjne w celu osłony swoich rejonów wyjściowych /ześrodkowania/.

Do rozbudowy systemu zapór inżynieryjnych w okresie przygotowania operacji można wykorzystać:

- pododdziały saperów i minowania;
- pododdziały, pontonowe i mostowe (jeżeli nie wykonują innych specjalistycznych zadań);
- pododdziały piechoty i zmechanizowane (z każdego batalionu jeden, a niekiedy dwa plutony);
- pododdziały rodzajów wojsk i służb (w ilości niezbędnej do samodzielnej budowy zapór osłonowych w rejonach stanowisk dowodzenia, stanowisk startowych, ogniowych, lądowisk, itp.);
- pododdziały maszyn inżynieryjnych /ziemnych/ do budowy zapór fortyfikacyjnych.

W czasie prowadzenia operacji obronnej, oprócz wymienionych powyżej sił, do minowania manewrowego i narzutowego wykorzystuje się:

- lądowe oddziały zaporowe /OZap/ wszystkich szczebli organizacyjnych tworzących ten element ugrupowania bojowego i operacyjnego;
- śmigłowcowe oddziały zaporowe (ŚOZap);
- przybrzeżno-morskie oddziały zaporowe (PMOZap);
- dywizjony BM-21;

- lotnictwo.

Rozbudowę systemu zapór inżynieryjnych w rejonach swojej odpowiedzialności organizują dowódcy ogólnowojskowi od dowódcy pododdziału do związku operacyjnego.

W pierwszej kolejności buduje się zapory minowe przed przednim skrajem obrony, w lukach i na skrzydłach pododdziałów na głębokość rejonów obrony batalionów, a niekiedy brygad pierwszego rzutu.

W drugiej kolejności ustawia się zapory w lukach i na skrzydłach oddziałów, na kierunkach prawdopodobnego natarcia nieprzyjaciela, przygotowuje się do zniszczenia drogi i inne obiekty oraz buduje węzły zapór i strefę zapór inżynieryjnych na całą głębokość taktycznej strefy obrony.

W następnej kolejności rozbudowywuje się system zapór na kolejnych rubieżach obrony oraz ustala się miejsca ustawiania zapór w toku prowadzenia operacji.

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu

Celem rozbudowy fortyfikacyjnej terenu w operacji obronnej związku operacyjnego jest ochrona stanów osobowych i sprzętu przed środkami rażenia przeciwnika oraz zwiększenie efektywności użycia własnych środków ogniowych.

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu obejmuje:

- budowę okopów dla środków ogniowych;
- budowę ukryć dla stanów osobowych i sprzętu technicznego;
- budowę innych obiektów pomocniczych.

Rozbudowę fortyfikacyjną realizują wszystkie rodzaje wojsk, wojska specjalne i służby, stosownie do własnych potrzeb i możliwości, wykorzystując sprzęt techniczny, materiał wybuchowy, środki podręczne oraz naturalne właściwości ochronne i maskujące terenu.

Rozbudowę fortyfikacyjną terenu realizuje się etapowo i ciągle. Etapowość realizacji prac fortyfikacyjnych wyrażona jest podziałem na prace;

pierwszej, drugiej i następnej kolejności.

Prace fortyfikacyjne pierwszej kolejności wojska realizują w czasie 16-18 godzin - w pierwszej, a niekiedy także drugiej dobie działań.

Prace te obejmują:

- okopy strzeleckie;
- okopy dla karabinów maszynowych i granatników ppanc;

- okopy dla czołgów, BWP, transporterów opancerzonych;
- podstawowe ukrycia na SD, w punktach medycznych oraz rejonach rozmieszczenia wojsk;
- oczyszczenie pasa obserwacji i pola ostrzału.

Prace fortyfikacyjne drugiej kolejności realizuje się w czasie kolejnych dwóch-trzech dni. Obejmują one:

- okopy dla drużyn;
- zapasowe okopy dla środków ogniowych;
- okopy dla środków rażenia na rubieżach ogniowych i pozycjach ryglowych;
- schrony w punktach oporu i rejonach rozmieszczenia wojsk;
- ukrycia na sprzęt, amunicję i inne środki materiałowe;
- doskonalenie obiektów fortyfikacyjnych wykonanych w ramach prac pierwszej kolejności.

Prace fortyfikacyjne następnej kolejności realizuje się w czasie kolejnych sześciu-ośmiu dni. Prace te obejmują:

- doskonalenie obiektów fortyfikacyjnych na pozycjach, pasach i rubieżach obronnych, stanowiskach dowodzenia oraz rubieżach rozwinięcia wojsk do kontrataków i przeciwuderzeń;
- dalszą rozbudowę obiektów na pozycjach ryglowych;
- budowę schronów dla ludzi;
- budowę ukryć dla sprzętu technicznego;
- wykonywanie rowów strzeleckich i łączących;
- budowę obiektów fortyfikacyjnych na pozycjach pozornych[9].

Szczegółowy zakres i terminy rozbudowy fortyfikacyjnej terenu w czasie działań bojowych każdorazowo określają dowódcy związków taktycznych i oddziałów.

Rozbudowę fortyfikacyjną terenu rozpoczyna się z chwilą zajęcia przez wojska punktów oporu, rejonów i pasów obrony lub rejonów ześrodkowania.

Operacja obronna związku operacyjnego wymaga odpowiedniego przygotowania struktury pasa obrony. Struktura ta może obejmować:

---

[9] Podane powyżej czasy rozbudowy fortyfikacyjnej terenu dotyczą średnich warunków terenowych i atmosferycznych. Zimą lub w terenie skalistym czas ten może się zwiększyć nawet dwukrotnie.

- pas przesłaniania lub pozycję przednią;
- pierwszy /główny/ pas obrony /pas obrony ZT pierwszego rzutu/;
- drugi pas obrony lub pozycję pośrednią;
- operacyjną rubież obrony;
- pozycje ryglowe;
- rejony stanowisk startowych i ogniowych wojsk rakietowych i artylerii;
- stanowiska dowodzenia;
- rejony rozmieszczenia wojsk specjalnych i logistycznych;
- rejony zapasowe i pozorne.

Dotychczasowe doświadczenia oraz przeprowadzone badania pozwalają określić następujące zasady fortyfikacyjnej rozbudowy terenu:

1. Rozbudowę fortyfikacyjną terenu prowadzą wszystkie rodzaje wojsk, wojska specjalne i służby - każdy dla siebie.
2. Rozbudowa fortyfikacyjna terenu powinna być rozpoczęta natychmiast po zajęciu punktów oporu i rejonów ześrodkowania wojsk.
3. Wszystkie prace fortyfikacyjne muszą być dokładnie maskowane przed środkami rozpoznania nieprzyjaciela.
4. Podczas rozbudowy fortyfikacyjnej należy maksymalnie wykorzystać naturalne właściwości ochronne i maskujące terenu.
5. Każdy żołnierz musi mieć świadomość, że rozbudowa fortyfikacyjna terenu zdecydowanie zmniejsza skutki rażenia środków ogniowych nieprzyjaciela i podnosi efektywność użycia środków własnych.

Zabezpieczenie inżynieryjne swobody ruchu i manewru wojsk podczas wykonywania przeciwuderzeń.

Wyrazem aktywności prowadzenia obrony jest między innymi wykonywanie przeciwuderzeń.

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia jest stworzenie dogodnych warunków terenowych do:

- sprawnego wykonania marszu przez związki taktyczne i oddziały z pasów obrony lub rejonów rozmieszczenia do rubieży przeciwuderzenia;
- szybkiego rozwinięcia się wojsk do przeciwuderzenia;
- zapewnienia swobody ruchu i manewru podczas natarcia w

głębi obrony nieprzyjaciela.

Do głównych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia należy:

- prowadzenie rozpoznania inżynieryjnego nieprzyjaciela i terenu;
- przygotowanie i utrzymanie dróg;
- urządzanie i utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne;
- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela;
- osłona zaporami inżynieryjnymi skrzydeł wojsk wykonujących przeciwuderzenie.

Prowadzone dotychczas badania nad koncepcją prowadzenia operacji obronnej pozwalają przyjąć następujące warianty wykonywania przeciwuderzeń:

- związek operacyjny /KZ/ wykonuje przeciwuderzenie /przeciwnatarcie/ całością sił na terenie innego OW.
- związek operacyjny /KZ/ wydziela do przeciwuderzenia /przeciwnatarcia/ tylko niezbędną część swoich sił;
- związek operacyjny /KZ/ wykonuje przeciwuderzenie drugim rzutem lub odwodem we własnym pasie operacji obronnej.

W pierwszym wariancie (wykonanie przeciwnatarcia - przeciwuderzenia całością sił korpusu na terenie innego okręgu wojskowego) - zadania zabezpieczenia inżynieryjnego przegrupowania sił do przeciwuderzenia realizowane będą zazwyczaj według planu użycia wojsk inżynieryjnych naczelnego dowódcy. Nie wyklucza to jednak użycia organicznych sił inżynieryjnych ZO wykonującego przeciwnatarcie.

W wariancie drugim, kiedy korpus wydziela tylko część sił do wykonania przeciwuderzenia, obowiązują podobne zasady jak w wariancie pierwszym. Należy jednak przyjąć, że w tym wypadku sytuacja jest bardziej złożona. Złożoność ta wynika z konieczności wydzielenia niezbędnych sił inżynieryjnych do realizacji zadań inżynieryjnych związanych z prowadzoną operacją obronną.

W wariancie trzecim - całość zadań zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia realizowana jest wyłącznie siłami i środkami korpusu oraz wojsk obrony terytorialnej działających w jego pasie obrony.

Podczas planowania i organizowania zabezpieczenia inżynieryjnego przeciwuderzenia w ZO należy uwzględniać dwie drogi marszu dla każdej dywizji zmechanizowanej . Dla przesunięcia od-

działów rodzajów wojsk należy przygotować dodatkowo jedną drogę. Przyjmując powyższe, dla wprowadzenia do przeciwuderzenia dywizji zmechanizowanej wzmocnionej oddziałami rodzajów wojsk istnieje potrzeba przygotowania i utrzymywania minimum trzech dróg rozwinięcia oraz jednej drogi rokadowej.

Do przygotowania i utrzymania dróg wykorzystuje się bataliony drogowo-mostowe oraz pontonowy z pdm, a także siły wojsk obrony terytorialnej.

Z przygotowaniem i utrzymaniem dróg łączy się ściśle urządzanie i utrzymanie przepraw przez przeszkody wodne. Zasadniczym rozwiązaniem jest pokonywanie przeszkód wodnych po mostach stałych. Należy liczyć się jednak z tym, że nie zawsze będzie to możliwe bowiem mosty są opłacalnymi obiektami do zniszczenia przez nieprzyjaciela, a ponadto nie wszystkie mosty spełniają wymagania dotyczące nośności.

W wypadku zniszczenia mostów stałych lub ich braku urządza się przeprawy pontonowe i mosty niskowodne. Do urządzenia tych przepraw wykorzystuje się pododdziały pontonowe i budowy mostów z pułku drogowo-mostowego.

Pokonanie zapór minowych na rubieży przeciwuderzenia organizuje SWInż KZ, a wykonują wojska będące w bezpośredniej styczności bojowej z nieprzyjacielem oraz pododdziały inżynieryjne z OInż. Przyjmuje się, że w celu wprowadzenia do bitwy jednej dywizji zmechanizowanej należy wykonać /posiadać siły do wykonania/ od 24 do 34 przejść. Do wykonywania przejść w narzutowych zaporach minowych przygotowuje się cały stan osobowy.

B/ W operacji zaczepnej

Celem zabezpieczenia inżynieryjnego operacji zaczepnej jest stworzenie sprzyjających warunków w terenie do: efektywnego wykorzystania wszystkich rodzajów uzbrojenia, odparcia nagłego uderzenia nieprzyjaciela, wyjścia i rozwinięcia we właściwym czasie sił i środków na rubież wejścia do bitwy, zdecydowanego i utrzymywanego w wysokim tempie natarcia wojsk, zwiększenia stopnia ochrony wojsk przed środkami rażenia nieprzyjaciela oraz utrudnienie wykorzystania jego sił i środków.

Zabezpieczenie inżynieryjne operacji zaczepnej korpusu organizuje się w: obszarze wyjściowym do operacji, obejmującym rejony rozmieszczenia związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów; pasie podejścia wojsk na rubież wejścia do bitwy /do rubieży styczności/ oraz pasie prowadzenia operacji zaczepnej na całą głębokość zadania bojowego.

Do najważniejszych przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego operacji zaczepnej należy zaliczyć:

- zabezpieczenie inżynieryjne przegrupowania wojsk do rejonów wyjściowych oraz rozbudowę inżynieryjną obszaru wyjściowego ZO do operacji;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego;
- zabezpieczenie inżynieryjne działania wojsk w toku prowadzenia operacji zaczepnej;
- zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela;
- zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu /odwodu/;
- zabezpieczenie inżynieryjne umacniania opanowanych rubieży.

Przedsięwzięcia zabezpieczenia inżynieryjnego związane z przegrupowaniem związków taktycznych i oddziałów do obszaru wyjściowego zwykle obejmują rozpoznanie i przygotowanie:

- dróg marszu /przegrupowania/ wraz z objazdami rejonów trudnych do przekroczenia, a będących dogodnymi obiektami uderzeń nieprzyjaciela;
- przepraw przez przeszkody wodne występujące na drogach marszu /przegrupowania/;
- rejonów postojów i odpoczynków wojsk.

Zadania te, w zależności od warunków, odległości oraz sposobu przegrupowania, będą realizowane siłami jednostek obrony terytorialnej jak również, w razie konieczności, przez przegrupowujące się wojska .

Rozbudowa inżynieryjna obszaru wyjściowego do operacji zaczepnej

Rozbudowę inżynieryjną rejonów wyjściowych należy przygotowywać nie tylko pod kątem potrzeb związanych z przejściem korpusu do działań zaczepnych, lecz także z uwzględnieniem możliwości prowadzenia obrony przed niespodziewanym uderzeniem wojsk nieprzyjaciela. Rozmieszczając wojska w rejonach w maksymalnym stopniu wykorzystuje się maskujące i ochronne właściwości terenu.

Na charakter i zakres rozbudowy inżynieryjnej obszaru wyjściowego duży wpływ wywiera zarówno czas przebywania w nim wojsk jak również sposób przejścia korpusu do działań zaczepnych.

Obszar wyjściowy do operacji zaczepnej powinien zapewnić:

- swobodę w rozmieszczeniu wojsk ;
- ochronę przed skutkami uderzeń broni masowego rażenia;
- możliwości szybkiego wyjścia wojsk na kierunki przewidywanych działań;
  dogodne warunki dowodzenia wojskami;
- odpowiednie warunki maskowania wojsk.

Powyższe wymagania wskazują, że rozbudowa inżynieryjna obszaru wyjściowego powinna posiadać charakter zaczepno-obronny. Z jednej strony ma stworzyć warunki do obrony przed bronią masowego rażenia i sprawnego przejścia wojsk do działań zaczepnych, natomiast z drugiej zapewnić możliwość załamania działań zaczepnych nieprzyjaciela. Poszczególne związki taktyczne i oddziały rozbudowują swoje rejony wyjściowe własnymi siłami i środkami.

W świetle tych uwarunkowań rozbudowa inżynieryjna obszaru wyjściowego zwykle będzie obejmować:

- przygotowanie ukryć dla ludzi, sprzętu i środków materiałowych;
- przygotowanie okopów dla środków ogniowych na rubieżach obronnych;
- przygotowanie dróg wewnątrz rejonów rozmieszczenia wojsk oraz dróg wyjścia związków taktycznych /oddziałów/ na kierunki przewidywanych działań;
- przygotowanie rubieży rozwinięcia wojsk do działań zaczepnych;
- przygotowanie rubieży minowania i obiektów do zniszczenia na kierunkach dogodnych do działań zaczepnych nieprzyjaciela;
- rozbudowę fortyfikacyjną rejonów rozmieszczenia stanowisk dowodzenia;

Ponadto w ramach rozbudowy inżynieryjnej obszaru wyjściowego do operacji wykonuje się przedsięwzięcia inżynieryjne w zakresie maskowania operacyjnego.

Zabezpieczenie inżynieryjne wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego

Do zadań zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanych w ramach zabezpieczenia wprowadzenia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego korpusu należy zaliczyć: rozpoznanie inżynieryjne terenu i nieprzyjaciela /głównie zapór inżynieryjnych/; przygotowanie i utrzymywanie systemu dróg dla przesunięcia i rozwinię-

cia głównego zgrupowania uderzeniowego na rubież wejścia do bitwy; wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych oraz przeszkodach terenowych; osłonę zaporami inżynieryjnymi skrzydeł głównego zgrupowania uderzeniowego podczas jego podchodzenia na rubież wejścia do bitwy, a także budowę obiektów fortyfikacyjnych w rejonach rozmieszczenia stanowisk ogniowych i startowych /planowanego rozwinięcia wojsk rakietowych i artylerii/ oraz na stanowiskach dowodzenia i rejonach rozmieszczenia wojsk.

Przegrupowanie /przesunięcie/ wojsk z obszaru wyjściowego do operacji zaczepnej na rubież wejścia do bitwy odbywa się po wcześniej rozpoznanych pod względem inżynieryjnym, jak również przygotowanych i utrzymywanych drogach.

Liczba dróg potrzebnych do sprawnego wyjścia głównego zgrupowania uderzeniowego z obszaru wyjściowego i rozwinięcia go na rubieży wejścia do bitwy zależy od odległości obszaru wyjściowego od rubieży styczności wojsk oraz ugrupowania operacyjnego.

Gdy rejony wyjściowe związków taktycznych wchodzących w skład głównego zgrupowania uderzeniowego są oddalone do 20 km od rubieży styczności, wówczas przegrupowanie wojsk będzie się odbywać w kolumnach batalionowych. W tej sytuacji dla sprawnego rozwinięcia wojsk należy wyznaczyć i przygotować 4-6 dróg podejścia z obszaru wyjściowego do rubieży rozwinięcia w kolumny kompanijne dla każdego związku taktycznego pierwszego rzutu operacyjnego.

Gdy odległośc obszaru wyjściowego od rubieży styczności /odcinka przełamania/ wynosi 40 km i więcej, przegrupowanie zazwyczaj będzie się odbywać w kolumnach brygadowych. Aby zapewnić sprawne podejście i rozwinięcie wojsk, należy przygotować i utrzymywać po 2-3 drogi dofrontowe z obszaru wyjściowego do rubieży rozwinięcia w kolumny batalionowe dla każdego związku taktycznego pierwszego rzutu operacyjnego. Artyleria uczestnicząca w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela wykorzystuje z reguły drogi przygotowane i utrzymywane dla głównego zgrupowania uderzeniowego. W sprzyjających warunkach dla artylerii przygotowuje się oddzielne drogi dofrontowe.

Oprócz dróg dofrontowych wyznacza się i utrzymuje rokady, które zazwyczaj przebiegają: jedna - na wysokości linii wyjściowej, druga - na wysokości stanowisk ogniowych grup artylerii. Gdy na kierunku przegrupowania wojsk /w pasie przegrupowania/ występują średnie i szerokie przeszkody wodne, to przed i za nimi wyz-

nacza się rokady przybrzeżne.

Przygotowanie i utrzymanie dróg wiąże się ściśle z urządzaniem i utrzymaniem przepraw przez przeszkody wodne, jak również z pokonywaniem zapór inżynieryjnych na drogach.

Przeprawy urządza się i utrzymuje w celu stworzenia wojskom dogodnych warunków do przekroczenia przeszkód wodnych. Urządzanie i utrzymanie przepraw polega na budowie mostów, /montowaniu/ promów z etatowych elementów konstrukcyjnych, jak i materiałów podręcznych, obsłudze środków desantowych oraz przestrzeganiu kolejności przeprawy wojsk.

Drogi i przeprawy, a także przejścia w zaporach minowych podczas wprowadzania korpusu do operacji są przygotowywane, urządzane i wykonywane przez wojska inżynieryjne korpusu oraz ZT i oddziałów wchodzących do bitwy. W realizacji tych zadań uczestniczą także siły przełożonego oraz wojsk będących w styczności z nieprzyjacielem.

Pułk drogowo-mostowy KZ wyznacza się zazwyczaj do utrzymania dwóch dróg dofrontowych dla każdego związku taktycznego wchodzącego w skład głównego zgrupowania uderzeniowego, od rejonu wyjściowego do rubieży rozwinięcia w kolumny batalionowe /kompanijne/ oraz dwóch dróg rokadowych.

Drogi od rubieży rozwinięcia w kolumny batalionowe /kompanijne/ przygotowują i utrzymują kompanie drogowo-mostowe z bsap związków taktycznych i plutony drogowe z ksap oddziałów będących w styczności z nieprzyjacielem.

Pokonywanie zapór inżynieryjnych stanowi jedno z najtrudniejszych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanych w operacji zaczepnej.

Liczbę przejść, sposoby i czas ich wykonania na odcinku przełamania dla potrzeb wejścia do bitwy głównego zgrupowania uderzeniowego określają dowódcy ZT i zależy ona od ugrupowania bojowego oraz sił wyznaczonych do przełamania. Z zasady przyjmuje się, że na odcinku przełamania należy wykonać jedno przejście na atakujący pluton pierwszego rzutu.

Do wykonywania przejść w polach minowych nieprzyjaciela przed przednim skrajem obrony dla głównego zgrupowania uderzeniowego, oprócz pododdziałów wojsk inżynieryjnych ze styczności, wykorzystuje się kompanię rozminowania oraz bataliony saperów z pułku saperów.

Przejścia w narzutowych polach minowych ustawionych na drogach wykonują pododdziały utrzymujące drogi. Pododdziały wszys-

tkich rodzajów wojsk powinny potrafić pokonywać narzutowe pola minowe /wykonywać w nich przejścia/ samodzielnie.

Przejścia we własnych polach minowych wykonuje się w nocy przed rozpoczęciem natarcia. W sprzyjających warunkach własne pola minowe na odcinku przełamania mogą być całkowicie zdjęte.

Przejścia w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela rozmieszczonych przed jego przednim skrajem wykonuje się z reguły w czasie ogniowego przygotowania ataku.

Do wykonywania przejść w zaporach inżynieryjnych przed rubieżą wejścia głównego zgrupowania uderzeniowego do bitwy oraz przed przednim skrajem obrony nieprzyjaciela, stosownie do sytuacji i występujących warunków, angażuje się pododdziały wojsk inżynieryjnych ze styczności, pododdziały inżynieryjne ZO, a w razie konieczności również pododdziały inżynieryjne związków taktycznych wchodzących do bitwy. Zależy to przede wszystkim od stopnia zaminowania terenu, potrzebnej liczby przejść oraz posiadanych możliwości, jak również sposobu ich wykonywania.

Rodzaj i zakres zadań zabezpieczenia inżynieryjnego w toku prowadzenia operacji zaczepnej zależy od: warunków przejezdności terenu; stopnia rozbudowy zapór inżynieryjnych i wykonanych niszczeń przez nieprzyjaciela oraz możliwości jego oddziaływania minowaniem zdalnym na związki taktyczne /oddziały/ podczas natarcia /głównie podczas wprowadzania do bitwy nowych sił/; skali zniszczeń, odkształceń i zatopień terenu powstałych w wyniku użycia środków walki.

Głównymi zadaniami zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanymi przez oddziały wojsk inżynieryjnych w toku prowadzenia opepacji zaczepnej będą:

- prowadzenie rozpoznania inżynieryjnego terenu i nieprzyjaciela;
- przygotowanie i utrzymanie dróg;
- pokonywanie zapór inżynieryjnych;
- pokonywanie przeszkód wodnych.

Przejścia w napotkanych zaporach minowych wykonują specjalistyczne pododdziały inżynieryjne oraz grupy i oddziały torujące, a w osiach utrzymywanych dróg /dofrontowych i rokad/ - pododdziały drogowo-mostowe utrzymujące te drogi.

Oprócz znacznej liczby zapór minowych /w tym narzutowych/ oraz fortyfikacyjnych wojska niejednokrotnie mogą pokonywać strefy zniszczeń lub tereny zalewowe powstałe wskutek zniszczenia obiektów hydrotechnicznych na przeszkodach wodnych.

W toku prowadzenia operacji zaczepnej podstawowymi sposobami wykonywania przejść w zaporach minowych będą: mechaniczny i wybuchowy.

Przygotowanie i utrzymanie dróg wraz z urządzaniem i utrzymaniem przepraw przez przeszkody wodne jest jednym z podstawowych zadań zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanym w toku prowadzenia operacji zaczepnej.

Podczas tej prowadzenia operacji korpusu zazwyczaj utrzymuje się:

- jedną-dwie drogi dofrontowe od rokady ZO do każdego związku taktycznego pierwszego rzutu;
- dwie rokady, które zazwyczaj przebiegają:
- jedna - na wysokości rozmieszczenia pododdziałów logistycznych związków taktycznych pierwszego rzutu;
- druga - na wysokości rozmieszczenia związków taktycznych drugiego rzutu;

Gdy w pasie prowadzenia operacji zaczepnej występują średnie i szerokie przeszkody wodne, to przed i za nimi wyznacza się i utrzymuje rokady przybrzeżne. Rozpoznaje się również jedną - dwie drogi zapasowe.

Drogi dofrontowe oraz rokadowe utrzymuje się stale, a okresowo przygotowuje i utrzymuje się drogi do wprowadzenia związków taktycznych /oddziałów/ drugiego rzutu, /odwodu/ na rubież rozwinięcia do przeciwuderzenia lub na rubieże ryglowe oraz na rubieże stanowisk ogniowych.

Drogi dla potrzeb manewru wojsk drugiego rzutu, jak również dowozu i ewakuacji, utrzymują pododdziały pułku drogowo-mostowego.

Przeszkody wodne stanowią dogodne rubieże obronne, stąd nacierające wojska zmuszone są do ich forsowania. Pomyślne forsowanie przeszkód wodnych nie jest możliwe bez jego zabezpieczenia inżynieryjnego, które ma przede wszystkim stworzyć warunki do szybkiego i skrytego podejścia wojsk do przeszkody wodnej, jej pokonania w przyjętym ugrupowaniu bojowym i w szybkim tempie oraz zapewnić ciągłą przeprawę wojsk dla kontynuowania nieprzerwanego natarcia na przeciwległym brzegu. Forsowanie powinno nastąpić z marszu. W wypadku jego niepowodzenia /lub w innych warunkach) forsowanie może nastąpić w ograniczonym czasie lub po planowym przygotowaniu.

Zabezpieczenia inżynieryjne forsowania przeszkód wodnych obejmuje:

- rozpoznanie inżynieryjne;
- wykonywanie przejść w zaporach inżynieryjnych na brzegach i w wodzie;
- przygotowanie dróg i rejonów wyjściowych do forsowania;
- urządzanie i utrzymanie przepraw;
- organizację i pełnienie służby porządkowo-ochronnej i ewakuacyjno-ratunkowej na przeprawach;
- ochronę przepraw.

W toku prowadzenia operacji zaczepnej zajdzie konieczność odpierania przeciwuderzeń nieprzyjaciela. Sposób odpierania przeciwuderzenia będzie zależeć przede wszystkim od sił nieprzyjaciela, jak również od warunków terenowych.

Zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia nieprzyjaciela ma na celu zadanie mu strat, zdezorganizowanie jego ugrupowania bojowego i opóźnienie działania, zmniejszenie strat własnych i zapewnienie dogodnych warunków do obezwładnienia wojsk nieprzyjaciela wszystkimi rodzajami środków ogniowych.

Korpus zmechanizowany będzie zwykle odpierał przeciwuderzenie nieprzyjaciela częścią sił, natomiast działający na tym kierunku związek taktyczny ze składu korpusu całością sił lub też ich częścią. Podstawowym sposobem odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela jest odpieranie go z miejsca i polega na organizowaniu obrony na określonej rubieży.

Zabezpieczenie inżynieryjne odparcia przeciwuderzenia obejmuje:

- rozpoznanie inżynieryjne rubieży odparcia przeciwuderzenia;
- rozbudowę fortyfikacyjną terenu /budowę polowych
- obiektów fortyfikacyjnych/ na rubieży odpierania przeciwuderzenia.
- budowę zapór inżynieryjnych i wykonywanie niszczeń;
- przygotowanie i utrzymanie dróg dla sprawnego manewru wojskami;

Zasadniczym zadaniem zabezpieczenia inżynieryjnego podczas odpierania przeciwuderzenia jest budowa zapór inżynieryjnych i przygotowanie niszczeń. W pierwszej kolejności przygotowuje się zapory minowe i niszczenia na kierunkach podejścia i przewidywanego uderzenia głównych sił nieprzyjaciela. Zapory i niszczenia

na tych kierunkach ugrupowuje się w głąb. Zapory minowe ustawia się przed punktami oporu pododdziałów odpierających przeciwuderzenie oraz przed stanowiskami /rubieżami/ ogniowymi lub też na skrzydle /skrzydłach/ odwodów przeciwpancernych.

Zapory minowe zakładają wojska pierwszorzutowych pododdziałów piechoty i czołgów wraz ze znajdującymi się w ich ugrupowaniu bojowym pododdziałami wojsk inżynieryjnych, które ustawiają zapory w lukach pomiędzy punktami oporu. Obiekty do niszczenia przygotowują wyznaczone do tego pododdziały wojsk inżynieryjnych z odwodu inżynieryjnego.

Podczas odpierania przeciwuderzenia do minowania manewrowego na zagrożonych kierunkach wykorzystuje się oddziały zaporowe [OZap] związków taktycznych i szczebla operacyjnego, siły z odwodu inżynieryjnego [OInż] oraz inne pododdziały wojsk inżynieryjnych znajdujące się na kierunku wykonywanego przez nieprzyjaciela przeciwuderzenia. Jeżeli korpus otrzyma Śmigłowce do minowania, wówczas tworzy się oddział zaporowy na śmigłowcach i organizuje jego działanie. Śmigłowce mogą być również wykorzystywane do przerzutu pododdziałów saperów w rejony wykonywanych zadań oraz dostarczania środków minersko-zaporowych. Zadania w zakresie minowania wykonują także pododdziały wojsk rakietowych i artylerii oraz lotnictwo wykorzystując do tego artyleryjskie i lotnicze systemy minowania zdalnego.

Aby zapewnić możliwość sprawnego manewru wojskom odpierającym przeciwuderzenie nieprzyjaciela niezbędne jest przygotowanie i utrzymanie odpowiedniej liczby dróg. Liczba dróg oraz ich przebieg zależy od przyjętego ugrupowania bojowego jak również zaangażowanych sił. Do utrzymania dróg wykorzystuje się pododdziały pułku drogowo-mostowego oraz związków taktycznych /oddziałów/ wyznaczonych do odpierania przeciwuderzenia.

Na szczeblu związku taktycznego utrzymywane są drogi dofrontowe na kierunkach działania każdego oddziału pierwszego rzutu /od rokady oddziału do rokady związku operacyjnego z wykorzystaniem uprzednio przygotowanych dróg oddziałowych/ oraz jedna-dwie rokady związku taktycznego. Drogi te na czas organizacji i odpierania przeciwuderzenia nieprzyjaciela przygotowują i utrzymują siły pododdziałów drogowo-mostowych [OZR] związku taktycznego.

Aby zwiększyć odporność na uderzenia nieprzyjaciela przy odpieraniu przeciwuderzenia z miejsca należy prowadzić rozbudowę fortyfikacyjną terenu. Zakres tej rozbudowy zależy od czasu,

jakim dysponują wojska na przygotowanie rubieży odparcia przeciwuderzenia. Z reguły czas ten jest ograniczony, stąd w pierwszym rzędzie należy wykorzystać naturalne właściwości ochronne terenu, a następnie wykonać okopy strzeleckie, okopy dla środków przeciwpancernych i stanowiska ogniowe artylerii. Następnie mogą być rozbudowywane rowy strzeleckie i okopy dla innych środków ogniowych oraz szczeliny dla ukrycia ludzi.

Jedną z decydujących faz operacji zaczepnej jest wprowadzenie do bitwy drugiego rzutu. Z tego też względu szczególnego znaczenia nabiera jego zabezpieczenie, w tym również inżynieryjne.

Głównymi zadaniami zabezpieczenia inżynieryjnego wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu są: rozpoznanie inżynieryjne rubieży wprowadzenia; przygotowanie i utrzymanie dróg oraz przepraw; wykonanie przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela na rubieży wejścia do bitwy; osłona zagrożonych skrzydeł oddziaływaniem wojsk nieprzyjaciela. Zadania te wykonują z zasady wojska inżynieryjne szczebla operacyjnego oraz związki taktyczne nacierające w pierwszym rzucie.

Podczas wprowadzenia do bitwy drugiego rzutu /odwodu/ w zakresie przygotowania i utrzymania dróg obowiązują takie same zasady jak przy przechodzeniu do operacji zaczepnej po podejściu z głębi.

Przy przegrupowywaniu drugiego rzutu na rubież wejścia do bitwy wykorzystuje się operacyjne drogi dofrontowe oraz drogi dodatkowe, przygotowywane i utrzymywane na tę okoliczność przez pododdziały pułku drogowo-mostowego.

Podczas wprowadzania drugiego rzutu do bitwy korzysta się z przejścia w zaporach inżynieryjnych utrzymywanych przez związki taktyczne działające w pierwszym rzucie. Liczbę przejść określa dowódca związku taktycznego drugiego rzutu, a zależy ona od ugrupowania bojowego ZT.

Do wykonywania przejść w zaporach inżynieryjnych nieprzyjaciela dla wprowadzenia drugiego rzutu /odwodu/ oprócz sił wydzielonych z odwodu inżynieryjnego [OInż], niekiedy wyznacza się pododdziały inżynieryjne, będące w ugrupowaniu bojowym pierwszorzutowych związków taktycznych /oddziałów/.

Odkryte skrzydła drugiego rzutu /odwodu/, podczas wprowadzania go do bitwy, osłania się zaporami minowymi. Osłonę skrzydeł realizuje się siłami oddziałów zaporowych [OZap] związków taktycznych będących w styczności z nieprzyjacielem lub oddziału

zaporowego ZO.

C/ W czasie przegrupowania i pogotowia operacyjnego

Zabezpieczenie inżynieryjne przegrupowania oraz w czasie pogotowia operacyjnego są ściśle ze sobą związane. Jego zasadniczym celem jest stworzenie optymalnych warunków do sprawnego rozwinięcia jednostek wojskowych i osiągnięcia przez nie zdolności bojowej i jej utrzymanie przez cały okres trwania pogotowia operacyjnego oraz przegrupowania wojsk do rejonów / obszarów/ wyjściowych lub na wyznaczone rubieże.

Zasadniczymi zadaniami zabezpieczenia inżynieryjnego realizowanymi w powyższych działaniach operacyjnych są:

- rozbudowa inżynieryjna rejonów dyslokacji wojsk obejmująca: rozbudowę fortyfikacyjną terenu, budowę zapór osłonowych, utrzymanie dróg w rejonach koszar oraz dróg wyprowadzających przez miasta do rejonów wyjściowych lub na rubieże operacyjne, a także przedsięwzięcie inżynieryjne w ramach maskowania operacyjnego i taktycznego;
- przygotowanie i utrzymanie dróg przegrupowania z rejonów daslokacji do rejonów wyjściowych lub innych rejonów /rubieży/ operacyjnych obejmujące: rozpoznanie inżynieryjne dróg, naprawę uszkodzonych odcinków drogowych, odbudowę zniszczonych przepraw oraz torowanie przejść w zaporach, zawałach i innych przeszkodach terenowych.

Powyższe zadania relizują wojska korpusu, siły obrony terytorialnej oraz inne zmilitaryzowane oddziały podległe dowódcom okręgów wojskowych. Charakterystyka tych zadań oraz sposoby ich realizacji nie różnią się od zadań inżynieryjnych wykonywanych w podstawowych rodzajach działań operacyjnych, które zostały omówione w poprzednich rozdziałach.

3.7. OBRONA PRZECIWCHEMICZNA W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Obrona przeciwchemiczna w toku działań operacyjnych zmierza - na równi z innymi rodzajami zabezpieczenia bojowego - do stworzenia wojskom warunków toczenia bitew i prowadzenia operacji w sytuacjach skażeń. Zadania stojące przed wojskami obrony przeciwchemicznej oraz określona specyfika ich funkcjonowania sprawiają, że w zakresie obrony przeciwchemicznej są realizowane przedsięwzięcia w następujących dziedzinach działalności taktyczno-specjalnej:

- popierwsze - oddziały i pododdziały przeciwchemiczne spełniają specyficzne zadania, których efekty prowadzą do zapewnienia wojskom warunków do działań w warunkach skażeń;
- po drugie - wojska obrony przeciwchemicznej wspomagają walczących stawianymi przez siebie zasłonami dymnymi;
- po trzecie - użycie miotaczy ognia przez wojska obrony przeciw - chemicznej wzmacnia rażący efekt użycia środków ogniowych walczących wojsk.

3.7.1. ROLA OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Obrona przeciwchemiczna odgrywa znaczącą rolę w działaniach operacyjnych. Nierzadko mogą się one toczyć w warunkach zagrożeń skażeniami i w skażeniach, powodowanych zarówno użyciem przez przeciwnika broni masowego rażenia, jak i istnieniem obiektów ze szkodliwymi substancjami w obszarach walk i bitew. Rola obrony przeciwchemicznej wyraża się przede wszystkim w osiąganiu jej celów, podczas toku działań operacyjnych różnego typu i charakteru.

Głównym celem, ściśle powiązanym z działaniami operacyjnymi, jest zapewnienie wojskom warunków do prowadzenia walki i toczenia bitew w sytuacji skażeń oraz wspomaganie specjalistyczne w tych działaniach. Cel ten osiąga się przez powszechną ochronę wojsk przed skutkami skażeń na polu walki, a także przez wykonywanie specjalistycznych zadań służących zachowaniu zdolności bojowej w sytuacji skażeń oraz osłonie i wzmocnieniu wojsk. Zadaniami tymi jest:

- wykrywanie uderzeń bronią masowego rażenia i środkami

zapalającmi;
- prognozowanie następstw sytuacji skażeń;
- rozpoznanie skażeń promieniotwórczych, chemicznych i w ograniczonym zakresie biologicznych;
- kontrola napromieniowania i stopnia skażenia wojsk;
- likwidacja powstałych skażeń w wojskach;
- maskowanie dymem działań wojsk;
- wzmocnienie ognia wojsk użyciem miotaczy ognia.

Osiągnięcie celu obrony przeciwchemicznej zależy głównie od sposobu wykonywania jej zadań. W niemałym stopniu wpływają na to tak czynniki związane ze sposobami toczenia walk, jak i czynniki losowe. Do pierwszej grupy zalicza się: czas działań bojowych, miejsce i sposób użycia wojsk, okres i miejsce manewru siłami i środkami, obszar terenu, w jakim toczą się działania operacyjne itp. Do drugiej grupy zaliczamy przede wszystkim warunki atmosferyczne panujące w danym okresie na obszarze działań, warunki klimatyczne, terenowe itp.

Równocześnie wielkie znaczenie przypisuje się skali i rodzajowi zagrożenia, albowiem ono przesądza o potrzebach, zakresie i rodzaju specjalistycznych zadań, służących minimalizowaniu skutków oddziaływania na wojska różnych skażeń. Mogą one wystąpić w każdym momencie operacji, bądź to wskutek użycia przez przeciwnika broni masowego rażenia, bądź to zniszczenia obiektów z toksycznymi środkami przemysłowymi. Użycie broni masowego rażenia albo zniszczenie obiektów przemysłowych, a przez to uwolnienie niebezpiecznych substancji, wzmaga poziom i tak już dużego zagrożenia walczących oraz powoduje wzrost potrzeb związanych z realizacją zadań obrony przeciwchemicznej.

Rola obrony przeciwchemicznej polega więc na: powszechnym wykonywaniu w przestrzeni operacyjnej przez wojska zadań obrony przeciwchemicznej, służących ochronie wojsk i zachowaniu przez nie zdolności bojowej w warunkach różnorodnych skażeń oraz ich wspomaganiu dymami i miotaczami ognia. Niezbędne jest przetrzeganie przy tym następujących zasad:
- utrzymania systemu obrony przeciwchemicznej oraz tworzących go sił i środków w ciągłej gotowości do wykonywania zadań;
- planowania wykonania zadań z uwzględnieniem rodzaju i skali zagrożenia ugrupowania wojsk, na których korzyść będzie się je wykonywać;
- wykonywania zadań tam(i w takim czasie), gdzie jest to konieczne i przystępowania do działania albo kontynuowania

rozpoczętych już działań tam, gdzie skutki skażeń będą stanowić problem taktyczny lub operacyjny;
- powszechnego i kompleksowego spełniania zadań obrony przeciwchemicznej w zakresie, na jaki pozwalają możliwości posiadanego sprzętu i środków przeciwchemicznych oddziałów;
- dostosowania sposobu realizacji zadań do możliwości ich spełnienia przez oddziały i pododdziały wojsk w ramach własnych oraz przez oddziały i pododdziały przeciwchemiczne.

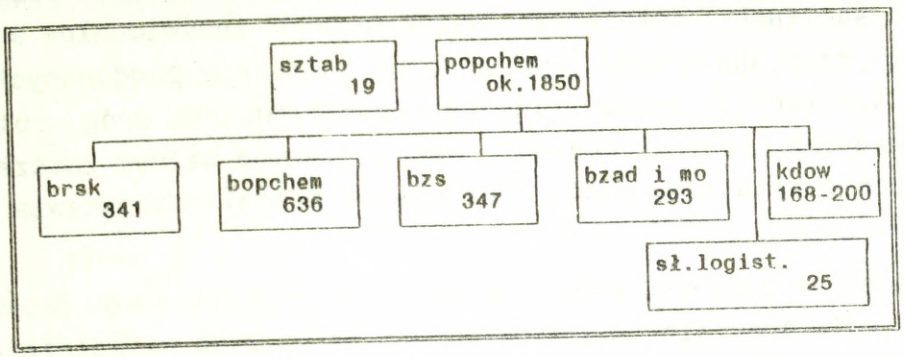
3.7.2. OPERACYJNE SIŁY I ŚRODKI WOJSK OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ

Na szczeblu operacyjnym występuje pułk obrony przeciwchemicznej oraz klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania. **Pułk obrony przeciwchemicznej** jest przeznaczony: do wykrywania uderzeń jądrowych, chemicznych i środkami zapalającymi, do rozpoznania i likwidacji skażeń, a także do stosowania zasłon dymnych na korzyść związków taktycznych i oddziałów ogólnowojskowych, rodzajów wojsk oraz elementów logistyki. Może też wspierać miotaczami ognia pierwszorzutowe oddziały. Występują w nim pododdziały wszystkich specjalności wojsk obrony przeciwchemicznej, tj.: rozpoznania skażeń, zabiegów specjalnych, zabiegów sanitarnych, odkażania umundurowania, kontroli dozymetrycznej, zadymiania oraz miotaczy ognia. Jego działanie zabezpieczają własne pododdziały dowodzenia i logistyczne. Możliwości bojowe pułku obrony przeciwchemicznej są sumą możliwości pododdziałów wchodzących w jego skład. Organizację pułku obrony przeciwchemicznej przedstawia rys. 31.

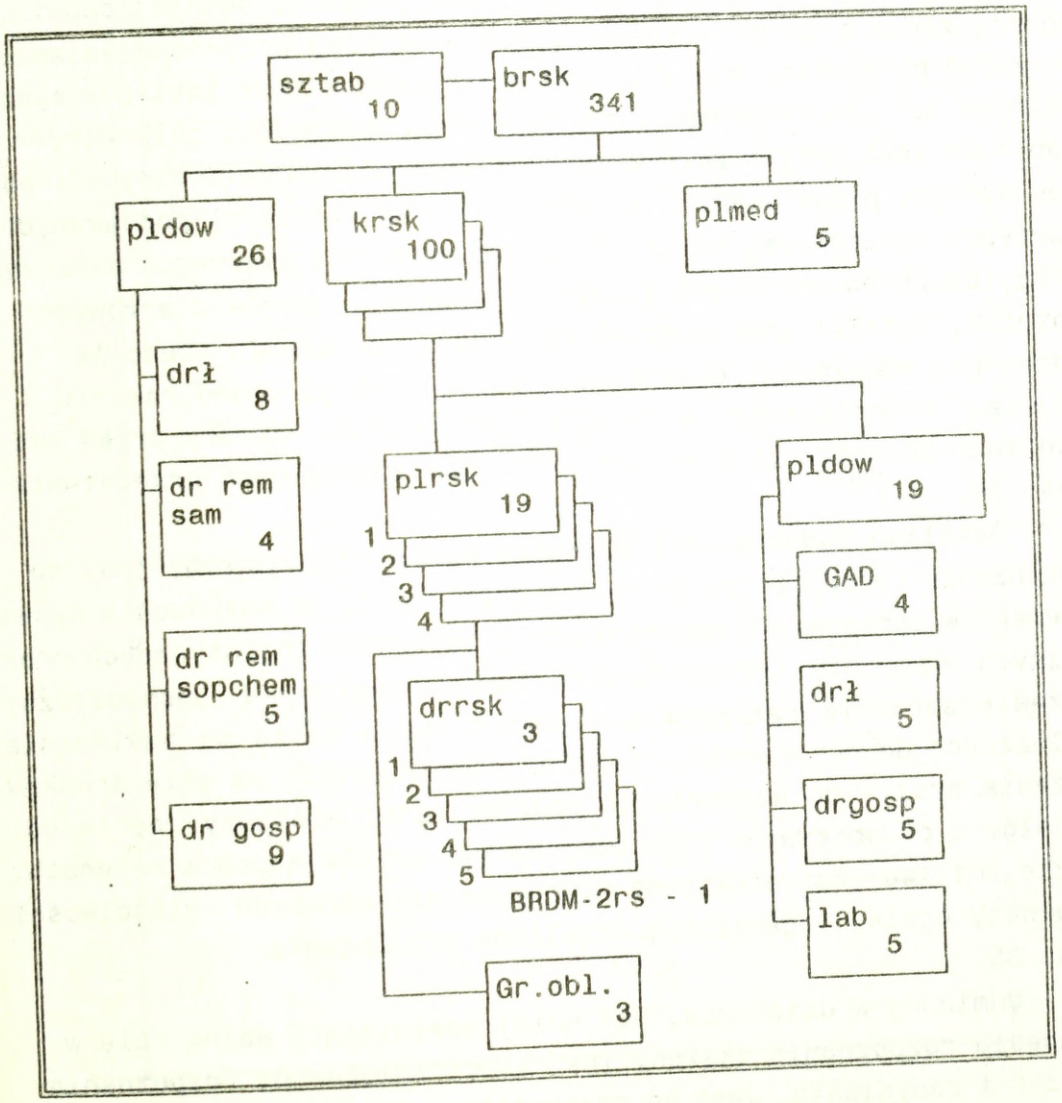
Zadania specjalistyczne, zgodnie z przeznaczeniem i dostosowanym do niego wyposażeniem, wykonują poszczególne specjalistyczne pododdziały występujące w strukturze pułku. I tak **batalion rozpoznania skażeń** jest przeznaczony do wykrywania wybuchów jądrowych, uderzeń chemicznych i środkami zapalającymi oraz rozpoznawania skażeń promieniotwórczych i chemicznych na korzyść głównych elementów ugrupowania związku operacyjnego w rejonach przewidzianych do ich rozmieszczenia i działania, a także na drogach marszu wojsk oraz na drogach dowozu i ewakuacji. Organizację tego pododdziału przedstawia rys. 32.

Batalion obrony przeciwchemicznej jest przeznaczony przede wszystkim do wzmacniania swymi kompaniami obrony przeciwchemicz-

nej związków taktycznych wtedy, gdy przewiduje się ich szczególnie duże zagrożenie skażeniami. Pododdziały batalionu obrony przeciwchemicznej mogą wykonywać następujące zadania: prowadzić

Rys. 31. ORGANIZACJA popchem (wariant)

Rys. 32. ORGANIZACJA brsk (wariant)

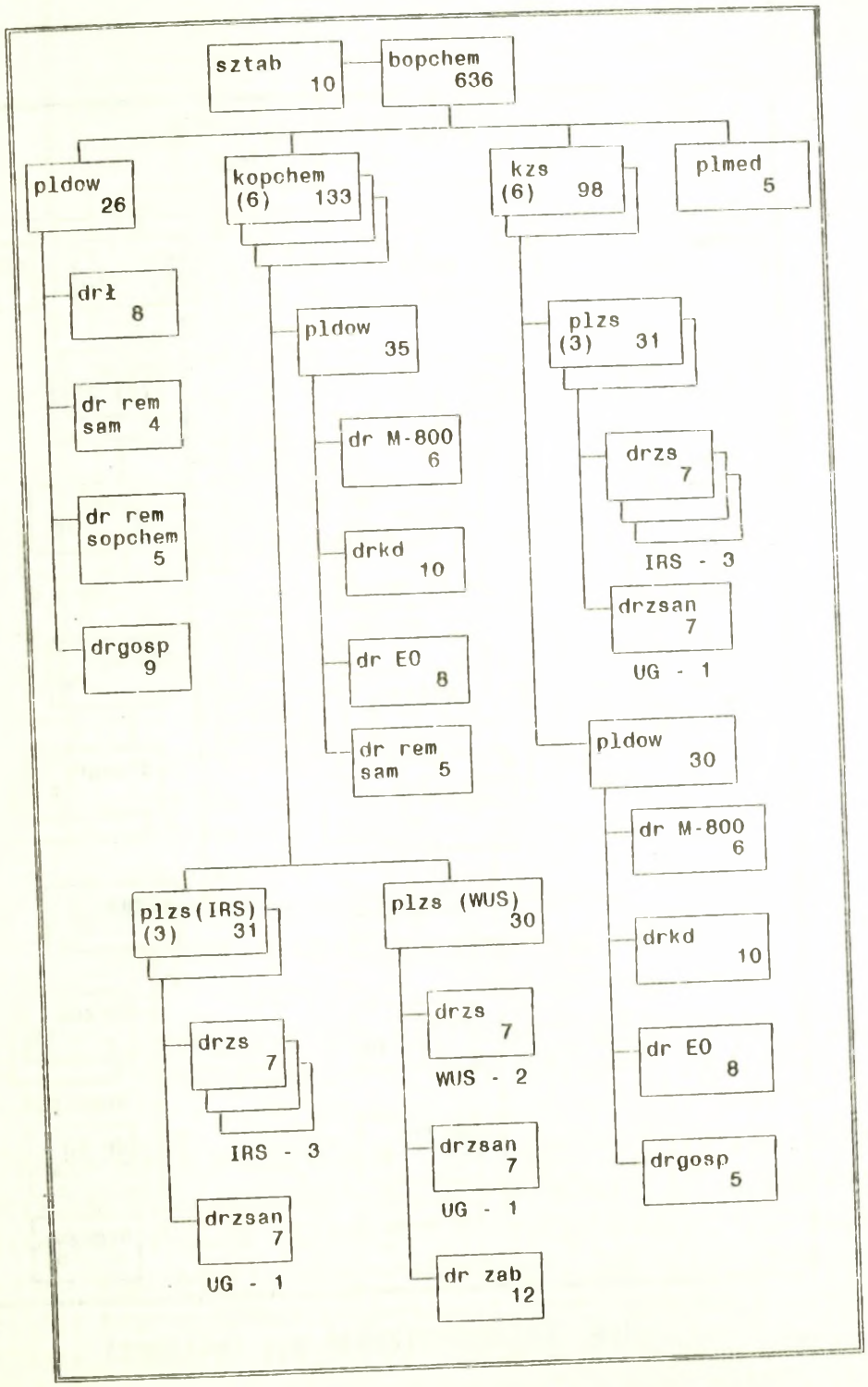
całkowite zabiegi specjalne uzbrojenia, sprzętu bojowego i środków transportowych (w tym sprzętu ciężkiego); prowadzić całkowite zabiegi sanitarne żołnierzy; dezaktywować indywidualne środki ochrony przed skażeniami, należące do żołnierzy poddawanych zabiegom sanitarnym; odkażać (dezynfekować) odcinki dróg, obiekty komunikacyjne, odcinki terenu i inne obiekty o ważnym znaczeniu. Organizację batalionu obrony przeciwchemicznej przedstawia rys. 33.

Batalion zabiegów specjalnych jest przeznaczony do prowadzenia zabiegów specjalnych i sanitarnych na korzyść najważniejszych elementów ugrupowania operacyjnego, do likwidacji skażeń dróg, obiektów inżynieryjno-drogowych i odcinków terenu oraz do odkażania (dezynfekcji) skażonego (zakażonego) umundurowania, obuwia, oporządzenia i indywidualnych środków ochrony przed skażeniami. Do zadań batalionu należy prowadzenie: całkowitych zabiegów specjalnych sprzętu bojowego i środków transportowych; całkowitych zabiegów sanitarnych żołnierzy; dezaktywacji indywidualnych środków ochrony przed skażeniami należących do żołnierzy poddawanych zabiegom sanitarnym; odkażania (i dezynfekcji) skażonych odcinków dróg, obiektów drogowych (wiadukty, mosty,), pasów startowych lotnisk, a także innych obiektów o dużym znaczeniu (budowle obronne); odkażania, dezynfekcji i dezynsekcji umundurowania, obuwia, oporządzenia indywidualnych środków ochrony przed skażeniami. Organizację batalionu zabiegów specjalnych przedstawia rys. 34.

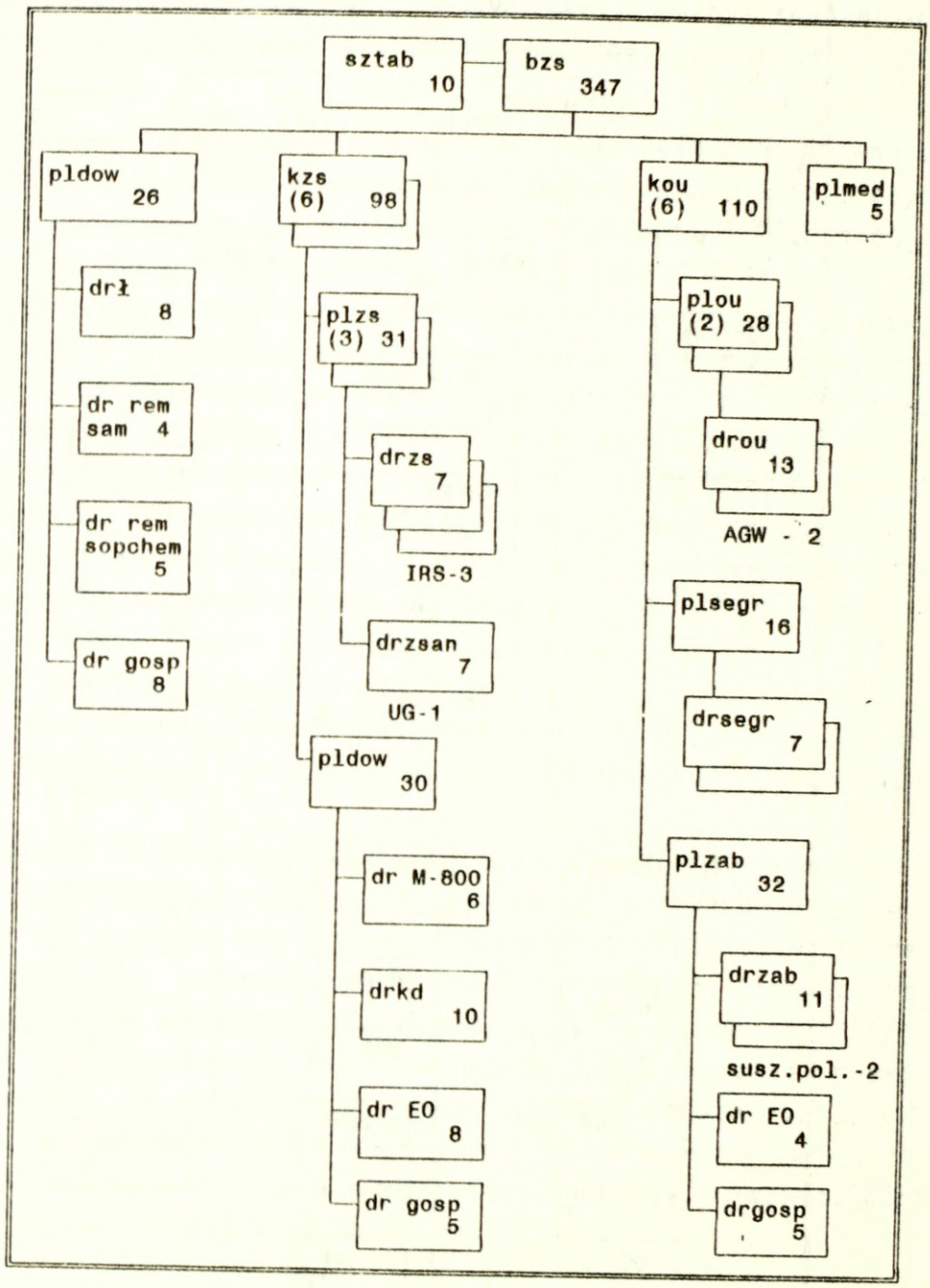
Batalion zadymiania i miotaczy ognia przeznaczony jest do spełniania dwóch nie związanych z sobą zadań: do maskowania dymem elementów ugrupowania operacyjnego i jednostek logistycznych oraz ważnych obiektów infrastruktury komunikacyjnej i gospodarczej przed obserwacją naziemną i z powietrza, a także do zakłócania należących do przeciwnika systemów naprowadzania na cele środków rażenia oraz - do wzmacniania pododdziałami miotaczy ognia oddziałów i pododdziałów ogólnowojskowych działających w rejonach, gdzie możliwe jest efektywne wykorzystanie rażących właściwości miotaczy ognia. Organizację batalionu przedstawia rys. 35.

Odmienny w działaniu, nie mniej spełniający ważną rolę w procesie rozpoznania skażeń, jest klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania. Jest on przeznaczony do powietrznego rozpoznawania skażeń promieniotwórczych (w przyszłości również chemicz-

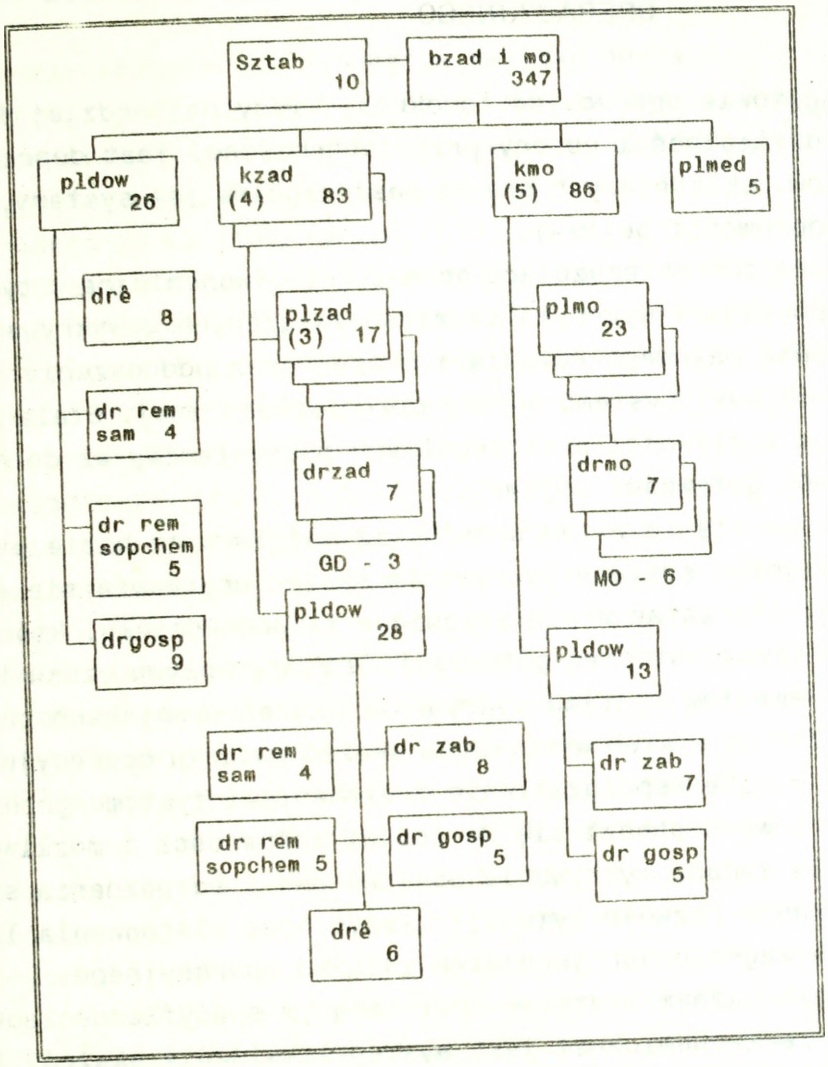
nych, w tym zdalnie) terenu i powietrza w warstwie przyziemnej atmosfery, a także do wykonywania zasłon dymnych o różnym przeznaczeniu operacyjno-taktycznym

Rys. 33. ORGANIZACJA bopchem (wariant)

Rys. 34. ORGANIZACJA bzs (wariant)

Rys. 35. ORGANIZACJA bzad i mo (wariant)

3.7.3. ZASADY I SPOSOBY REALIZACJI OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Racjonalnie przygotowana i właściwie realizowana obrona przeciwchemiczna zapewnia wojskom nie tylko odpowiednie warunki działania w sytuacji zagrożeń, lecz także umożliwia zachowanie przez nie zdolności bojowej w warunkach skażeń oraz wspomaga ich działania bojowe dymami i miotaczami ognia. Warunkuje ją sprawne działanie jednostek związku operacyjnego w różnych, charakterystycznych dla niego okresach operacji, tj. w ramach pogotowia operacyjnego, w toku przegupowania, w czasie operacji.

3.7.3.1. OBRONA PRZECIWCHEMICZNA W CZASIE POGOTOWIA OPERACYJNEGO

Pogotowie operacyjne to okres, kiedy najbardziej istotną stroną działalności obrony przeciwchemicznej jest doprowadzenie elementów, składających się na poszczególne jej systemy, do stanu pełnej gotowości bojowej.

Cechą charakteryzującą obronę przeciwchemiczną w tym okresie jest jednoczesne wykonywanie zadań związanych z wykrywaniem uderzeń bronią masowego rażenia i skażeń oraz podnoszenie stanu gotowości bojowej systemu obrony przeciwchemicznej. Stale przy tym wzrastają możliwości poszczególnych podsystemów, aż do osiągnięcia pełnej gotowości bojowej.

Odbywa się to w ten sposób, iż najpierw na bazie stacjonarnych elementów systemu wykrywania skażeń uruchamia się sieć wykrywania, włączając w nią stopniowo te pododdziały, które osiągnęły odpowiedni stopień gotowości. W miarę upływu czasu i wzrostu liczby elementów systemu wykrywania skażeń w wojskach przerzuca się wysiłek na system wykrywania skażeń związku operacyjnego, zachowując ciągłe współdziałanie z elementami systemu garnizonowego. Stopniowo dochodzi się do pełnej sprawności i możliwości spełnienia zadań: wykrywania uderzeń bmr i rozpoznania skażeń, prognozowania rozwoju sytuacji skażeń oraz alarmowania lub ostrzegania zagrożonych jednostek związku operacyjnego.

Drugim ważnym systemem spełniającym specyficzne zadania obrony przeciwchemicznej jest system likwidacji skażeń. Tworzy się go w oparciu o powszechność w zakresie częściowych zabiegów specjalnych, a w zakresie całkowitych zabiegów specjalnych - o pododdziały zabiegów specjalnych różnego typu i wielkości. O ile to możliwe, możliwości systemu wzmacnia się przez wykorzystanie - o ile istnieją - stałych punktów i urządzeń do zabiegów specjalnych w garnizonach i obiektach podległych Obronie Cywilnej. W porównaniu jednak z czynnie działającym systemem wykrywania skażeń pozostaje on w stanie wyczekiwania i gotowości do podjęcia działalności wtedy, kiedy to będzie konieczne.

Jest rzeczą oczywistą, iż pozostałe zadania obrony przeciwchemicznej (z wyjątkiem użycia miotaczy ognia) realizuje się na zasadzie powszechności i kompleksowości.

3.7.3.2. OBRONA PRZECIWCHEMICZNA W OKRESIE PRZEGRUPOWANIA (PRZESUNIĘCIA) ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Przemieszczanie się jednostek związku operacyjnego (przesuwanie, przegrupowanie) w obszarze wyznaczonym granicami jego strefy odpowiedzialności nakreśla cel obrony przeciwchemicznej. Spełnienie jej podstawowych zadań (rozdz. 3.7.1.) w toku manewru sił i środków ZO ma stworzyć wojskom: warunki do przemieszczania się w sytuacjach zagrożeń skażeniami i skażeń do wyznaczonych rejonów oraz zapewnić ochronę przed nimi. Podstawową zasadą jest użycie do tego sił i środków z odwodu naczelnego dowództwa, pozostawiając w gotowości do działań siły i środki obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego.

Zasadniczym zadaniem jest wykrywanie uderzeń bronią masowego rażenia i rozpoznanie rodzajów skażeń, rejonów i stref skażeń na drogach (kierunkach) przesunięcia związków taktycznych i innych elementów ugrupowania marszowego związku operacyjnego. Do jego spełnienia wykorzystuje się system wykrywania skażeń, tworzony w obszarze przesunięcia wojsk, który rozpoczyna wcześniej i kontynuuje swoje działanie. Jego elementy są przemieszczane z odpowiednią gęstością przed maszerującymi wojskami. W sytuacji, kiedy uzyskano dane o skażeniach wojsk lub terenu, albo kiedy podejrzewa się, że taka sytuacja mogła mieć miejsce, uruchamia się rozpoznanie skażeń. Najpierw powietrzne, kontrolujące sytuację w nakazanych miejscach lub we wskazanym rejonie i dostarczające informacji o rzeczywistej sytuacji skażeń w obszarze przegrupowania wojsk. Patroluje ono przede wszystkim drogi prowadzące do przewidywanych rejonów rozwinięcia, obrony itp. Planuje się je i prowadzi tak, by kontrolować obszar przesunięcia wojsk z pewnym wyprzedzeniem w czasie - zasada " na siebie ".

Dane z tego rozpoznania uruchamiają naziemne rozpoznanie skażeń. Pododdziały rozpoznania skażeń rozmieszczają swoje elementy w rejonie naziemnego rozpoznania skażeń. Obejmuje on drogi (kierunki) przemieszczenia wojsk oraz przeprawy przez przeszkody wodne, albowiem te mogą być celem uderzeń przeciwnika. W miarę ruchu wojsk rozpoznaje się kolejne rejony, aż do momentu kiedy nadzorowane związki taktyczne osiągną wyznaczone rejony.

W obszarze przesunięcia związku operacyjnego pozostają także - w określonym stopniu gotowości - pododdziały likwidacji skażeń. Zabezpieczają one prowadzenie zabiegów specjalnych w wyznaczonych

dla nich strefach odpowiedzialności. Są one tak rozmieszczone by można było zabezpieczyć te miejsca, w których może nastąpić czasowa koncentracja oddziałów, np. elementy infrastruktury komunikacyjnej i gospodarczej - węzły drogowe, kolejowe, mosty, przeprawy, miejscowości. Wcześniejsze, wyprzedzające wojska, rozmieszczenie pododdziałów zabiegów specjalnych pozwala na reagowanie na sytuację na polu walki. Dotyczy to wszakże takiej sytuacji, kiedy niezbędne będzie wykonanie całkowitych zabiegów specjalnych. Większość bowiem zadań obrony przeciwchemicznej wykonają maszerujące pododdziały na zasadzie powszechności i kompleksowości.

3.7.3.3. OBRONA PRZECIWCHEMICZNA W OPERACJACH ZWIĄZKU OPERACYJNEGO - ZASADY UŻYCIA ODDZIAŁÓW OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ

W toku operacji wysiłek obrony przeciwchemicznej przenosi się na oddziały przeciwchemiczne integralnie wchodzące w skład związku operacyjnego. Zadania będą wykonywane na korzyść walczących wojsk. O ich zakresie będzie decydować przede wszystkim sytuacja skażeń, jaka może powstać na polu bitwy wskutek użycia broni masowego rażenia lub uwolnienia niebezpiecznych substancji przemysłowych.

Ocena sytuacji skażeń w połączeniu z oceną charakteru działań bojowych i roli w nich poszczególnych oddziałów i związków taktycznych określą komu, kiedy, gdzie i jakiej specjalistycznej pomocy udzielić. Duża skala potrzeb, dotyczących zwłaszcza likwidacji skażeń, może mieć miejsce wtedy, kiedy w obszarze operacji wystąpi sytuacja epidemiczna lub epizootyczna. W pozostałych wypadkach sytuacja skażeń będzie miała charakter względnie rozproszony. Stąd wyłaniające się potrzeby będą rzutować na sposób użycia sił i środków jednostek wojsk obrony przeciwchemicznej.

Ze względu na to, że podstawową właściwością zarówno operacji obronnej, zaczepnej, odwrotowej, rajdowej i specjalnej jest manewr siłami i środkami w określonym obszarze i w określonym czasie dla koncentracji wysiłku lub uchylenia się przed uderzeniem, przed obroną przeciwchemiczną stoją następujące grupy zadań. Jedna to potrzeba wzmacniania oddziałów i związków taktycznych pododdziałami przeciwchemicznymi, szczególnie wtedy, kiedy z roli jaką odgrywają, wynika zdecydowany wzrost ich zagrożenia. Druga to użycie oddziału przeciwchemicznego tylko wtedy, kiedy

będzie ku temu rzeczywista potrzeba. Trzecia grupa to wspomaganie walczących wojsk dymami i miotaczami ognia.

Takie wykorzystanie sił i środków obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego wynika z zasady celu, celowości i ekonomiki ich użycia stosownie do ich możliwośći. Oznacza to, że:

- wysiłek obrony przed skutkami skażeń w oddziałach i związkach taktycznych opiera się na wykorzystaniu właściwości ochronnych ich sprzętu bojowego i transportowego;
- wystąpi w pełni zjawisko usamodzielnienia wojsk w ramach obrony przeciwchemicznej realizowanej powszechnie i kompleksowo;
- przydzielone albo wspierające walczących pododdziały przeciwchemiczne będą działać tam, gdzie będzie skomplikowana sytuacja skażeń;
- większość jednostek obrony przeciwchemicznej będzie wykonywać zadania w głębi ugrupowania operacyjnego na korzyść drugich rzutów i odwodów one bowiem będą wymagały odpowiednio zwiększonego zabezpieczenia, by nie zużywały swoich sił i nie rozpraszały wysiłku na likwidację skażeń samodzielnie.

W każdym z rodzajów operacji wojska obrony przeciwchemicznej zmierzają do zabezpieczenia wojsk w określonym obszarze operacyjnym przed skutkami skażeń. A więc ich działania przebiegają w wyznaczonych granicach obszaru obrony i odpowiedzialności związku operacyjnego. Stąd też skupiają one wysiłek na wykonaniu zadań w interesie tych elementów ugrupowania operacyjnego, które będą najbardziej zagrożone utratą zdolności bojowej wskutek skażeń. Cechą charakterystyczną jest przy tym to, że wykonawstwo zadań będzie rozproszone w obszarze operacji, stosownie do ewentualnej sytuacji skażeń (gdzie skażenie, tam użycie wojsk obrony przeciwchemicznej).

Każda operacja zawiera pewne charakterystyczne etapy działania bojowego wojsk związku operacyjnego. W każdym z nich obrona przeciwchemiczna spełnia swoją funkcję w oparciu o pewne ogólne zasady jej realizacji. W pierwszym etapie operacji - nawiązania styczności z przeciwnikiem, z jego lądowymi zgrupowaniami uderzeniowymi ciężar operacji spoczywa na oddziałach i związkach taktycznych, rozwiniętych w wyznaczonych im rejonach obrony. W tym okresie wykorzystuje się stacjonarny system wykrywania i rozpoznania skażeń oraz system likwidacji skażeń ZO. Oddziały (pododdziały) wojsk obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego (ze składu popchem) pozostają w wyznaczonych rejonach, w strefie operacyjnej i w ugrupowaniu jednostek, którym zostały przy-

dzielone, w gotowości do wykonania zadań zgodnie z przeznaczeniemzeniem. Drugi etap operacji - to zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem obrony. W nim zadania obrony przeciwchemicznej spoczywają przede wszystkim na związkach taktycznych pierwszego rzutu i są wykonywane ich siłami i środkami - autonomiczność w realizacji zadań obrony przeciwchemicznej, oraz siłami i środkami tych pododdziałów przeciwchemicznych, jakimi je wzmocniono.

W miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju zagrożenie uderzeniami bmr, a więc i skażeniami, przenosi się na obiekty ugrupowania rozmieszczone w głębi operacyjnej, w obszar podlegający zabezpieczeniu przez pododdziały obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego. W tym czasie powietrzne rozpoznanie skażeń pozostaje w gotowości do rozpoznawania sytuacji w terenie, natomiast pododdziały naziemnego rozpoznania skażeń wykonują w wyznaczonych im rejonach zadania związane z obserwacją skażeń. Ze względu na to, że ciężar obrony spoczywa na środkach ogniowych wojsk i artylerii związków taktycznych oraz związku operacyjnego istotne jest maskowanie manewru ich sił i środków. To zadanie najefektywniej wykonuje klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania, a czasem, w wypadkach stosunkowo małej dynamiki walki również pododdział zadymiania. Oddziały, będące w styczności z przeciwnikiem, zadania maskowania dymami wykonują samodzielnie, wykorzystując przydzielane świece dymne i TAD wozów bojowych. Zadania oślepiania przeciwnika dymami realizuje artyleria, wykorzystując dodatkowo przydzielaną amunicję dymną.

W trzecim etapie operacji- zwalczanie przeciwnika w głębi obrony - główną rolę, oprócz ognia, odgrywają: manewr podporządkowany przemieszczaniu zgrupowań jednostek ogniowych na wyznaczone im kierunki i pozycje, a także działania obronne wojsk tworzące warunki do wykonania przeciwuderzenia. Ponieważ zagrożenie skażeniami przenosi się w tej fazie na takie elementy zgrupowania operacyjnego, jakie mogą wykonać przeciwuderzenie, istnieje potrzeba skupienia wysiłku wojsk obrony przeciwchemicznej na zapewnieniu temu zgrupowaniu warunków do wykonania manewru. Toteż powietrzne rozpoznanie skażeń kontroluje sytuację na drogach wyprowadzających jednostki tego zgrupowania do bitwy. Naziemne rozpoznanie skażeń zwiększa intensywność swego działania, skupiając wysiłek na rozpoznaniu obszaru, w jakim wyznaczono rubieże rozwijania do przeciwuderzenia. W tym czasie oddziały zabiegów specjalnych rozwijają punkty zabiegów specjalnych przy drogach przesu-

nięcia, a pododdziały zadymiania maskują ruch wojsk w terenie otwartym.

Podobnie, jak w przedstawionym opisie ogólnym użycia sił i środków obrony przeciwchemicznej w operacji obronnej, działania ich będą przebiegać w innych rodzajach operacji. Tyle tylko, że w każdym z nich różna będzie specyfika wykorzystania poszczególnych pododdziałów specjalistycznych. Wynika to między innymi z roli i przeznaczenia każdego z nich. Stąd też zasady ich wykorzystania bedą różne, chociaż odnoszące się do działań operacyjnych.

Pułk obrony przeciwchemicznej, działając w systemie obrony przeciwchemicznej związku operacyjnego, wykonuje zadania na korzyść najważniejszych elementów ugrupowania operacyjnego rozmieszczonych w strefie operacyjnej. Zwykle będą to związki taktyczne (oddziały) ogólnowojskowe i rodzajów wojsk oraz elementy wsparcia logistycznego. Wydzielonymi pododdziałami wzmacnia związki taktyczne (oddziały) szczególnie zagrożone skażeniami.

W ramach pogotowia operacyjnego, a w tym, w ramach mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk, w miarę osiągania pełnej gotowości bojowej, poszczególne jednostki pułku kieruje się do wykonania zadań ujętych w planach operacyjnych lub wynikłych doraźnie. Część pododdziałów włącza się w skład związków taktycznych jako ich wzmocnienie. Pozostałe pododdziały są kierowane do wyznaczonych rejonów (stref) odpowiedzialności, gdzie utrzymują gotowość do wykonywania zadań. Pododdziały zadymiania i pododdziały miotaczy ognia stanowią odwód przeznaczony do użycia zgodnie z decyzją dowódcy ZO.

Batalion rozpoznania skażeń wykonuje zadania poszczególnymi kompaniami, tworząc w wyznaczonym obszarze obserwacji system wykrywania i rozpoznania skażeń. Obejmie on rejony przeznaczone do zajęcia przez wojska oraz drogi marszu, dowozu i ewakuacji. Może być użyty - przez rozwinięcie rejonu obserwacji wybuchów (ROW) - do obserwacji i określania parametrów wybuchów jądrowych oraz środkami chemicznymi i zapalającymi. Najczęściej działa w interesie zasadniczych elementów ugrupowania operacyjnego oraz wojsk zagrożonych użyciem broni masowego rażenia. W toku operacji batalion jest używany: do rozpoznawania rejonów rozwinięcia stanowisk dowodzenia szczebla operacyjnego, rejonów przewidzianych do zajęcia przez odwody specjalne oraz rejonów romieszczenia zgrupowania jednostek logistycznych, dróg marszu drugich rzutów i odwodów specjalnych do rubieży wprowadzania do bitwy; do wykrywania wybuchów jądrowych i skażeń w rejonach przepraw przez przeszkody wod-

ne o znaczeniu operacyjnym,

Batalion obrony przeciwchemicznej wykorzystuje się zgodnie z decyzją dowódcy związku operacyjnego, podejmowaną na podstawie propozycji szefa wojsk obrony przeciwchemicznej. Wydzielając z niego pododdziały wzmacnia się związki taktyczne. Pozostałe pododdziały, tj. kompanie zabiegów specjalnych, wykorzystuje się do wzmacniania możliwości batalionu zabiegów specjalnych. Pododdział ten może być wykorzystany zarówno w strefie taktycznej, jak i w strefie operacyjnej do realizacji zadań na korzyść mniejszych jednostek ZO, lecz odgrywających ważną rolę w systemie obrony.

Batalion zabiegów specjalnych ze względu na małą manewrowość i na czas potrzebny na rozwinięcie go do działań z zasady jest rozmieszczany w głębi ugrupowania operacyjnego z przeznaczeniem do spełniania swych funkcji na korzyść elementów wsparcia logistycznego i drugorzutowych.

Zatem bzs wykonuje zadania głównie w interesie takich elementów ZO, jak: ZT pozostający w odwodzie lub drugim rzucie operacyjnym, odwody specjalne rozmieszczane w głębi, jednostki logistyczne, a w niektórych sytuacjach również stanowiska dowodzenia.

Wyróżnia się następujące zasady wykorzystania batalionu:

- w wypadku potrzeby prowadzenia likwidacji skażeń dużej liczby sprzętu i żołnierzy w warunkach względnej ich koncentracji batalion wykonuje zadanie w sposób scentralizowany, zabiegi specjalne i sanitarne skażonych pododziałów przeprowadza się na punktach zabiegów specjalnych (PZS) rozwijanych siłami kompanii, obok nich kompania odkażania umundurowania rozwija punkt odkażania umundurowania (jeden lub dwa);
- w przypadku niemożności skupienia skażonych pododdziałów konieczne staje się zdecentralizowane użycie batalionu, przy tym sposobie kompanie zabiegów specjalnych działają samodzielnie, rozwijając punkty zabiegów specjalnych w rejonach zapewniających, między innymi, niestosowanie zbyt wielu manewrów w celu sprowadzenia skażonych pododdziałów na te punkty.

Batalion zadymiania i miotaczy ognia z zasady działa zdecentralizowanie. Oczywiste jest, że zadania zadymiania realizowane będą siłami kompanii zadymiania. Mają one jednak pewną bezwładność manewrową, ograniczającą ich wykorzystanie tylko do szczególnych sytuacji. Idzie tu zwłaszcza o zapewnienie odpowiednio długiego czasu na zorganizowanie zadymiania.

Powyższe uwarunkowania powodują, że do realnych zadań realizowanych przez kompanie zadymiania zalicza się:

- podczas forsowania przeszkód wodnych: maskowanie rozwijania poddziałów podchodzących do forsowania z głębi ugrupowania, maskowanie pododdziałów pokonujących przeszkodę na przeprawach desantowych przy sprzyjającym kierunku wiatru (rzut szturmowy, pierwsza fala, a następnie przeprawy promowe) maskowanie przepraw i wojsk na odcinkach przeprawowych do czasu odepchnięcia przeciwnika od przeszkody wodnej na odległość większą niż zasięg jego środków rażenia;
- przy przechodzeniu do natarcia: maskowanie zgrupowań uderzeniowych wprowadzanych do walki (bitwy), np. do przełamania, przeciw- uderzenia, przeciwnatarcia;
- w obronie: do maskowania oddziałów i związków taktycznych rozwijających się do kontrataku lub do przeciwuderzenia, do maskowania odchodzenia wojsk pod naporem przeważającego przeciwnika na kolejne rubieże obrony (opóźniania),

Batalion zadymiania (bez kmo) może być także użyty całością sił. Wówczas związki taktyczne i oddziały będą korzystały z zasłon dymnych, wykonywanych według planu maskowania operacyjnego opracowanego na szczeblu ZO. W sytuacjach, gdy powyższe sposoby są niemożliwe do zastosowania, poszczególnych kompanii używa sięoddzielnie, wzmacniając nimi związki taktyczne. W wypadkach szczególnie dużych potrzeb zadymiania związek taktyczny jest wzmacniany całym bzad i mo (bez kmo). Kompanie miotaczy ognia przydziela się do dyspozycji dowódcy związku taktycznego.

Klucz śmigłowców rozpoznania skażeń i zadymiania prowadzi rozpoznanie "wyprzedzające", przed wejściem na rozpoznawane obszary naziemnych patroli rozpoznania skażeń, na drogach (w pasie) marszu, w rejonach przeznaczonych do zajęcia przez wojska itp. W szczególnych wypadkach rozpoznaje się obszary zajęte przez wojska. Również umiejętnie zastosowanie zasłon dymnych stawianych przy pomocy śmigłowców może w rękach doświadczonego dowódcy przynieść duże i wymierne efekty. Manewrowość i dyspozycyjność śmigłowców umożliwia stawianie zasłon dymnych w ugrupowaniu wojsk własnych "na wezwanie", w czasie od kilku do kilkunastu minut od stwierdzenia takiej potrzeby.Parametry zasłony dymnej wytwarzanej przez klucz śmigłowców pozwalają uznawać ją za zasłonę mającą znaczenie taktyczno - operacyjne. Można za nią ukryć przez wystarczająco długi okres rozwijający się związek taktyczny wchodzący do bitwy.

Uwzględniając dotychczasowe rozważania można w podsumowaniu zestawić wykonywane zadania obrony przeciwchemicznej w operacji, odnosząc je zarówno do wykonawcy, jak i do elementu, na który są nakierowane.

ZESTAWIENIE TYPOWYCH ZADAŃ REALIZOWANYCH PRZEZ WOJSKA OBRONY PRZECIWCHEMICZNEJ W OPERACJACH ZO

Faza działań bojowych	Wykonawca zadania	Sposób wykonania
1	2	3
O P E R A C J A O B R O N N A		
Walka o przedni skraj		
Rozpoznanie skażeń	klrsk	W gotowości do działań na wezwanie z pola walki
	brsk	Rozpoznanie w rejonach obserwacji i wykrywania (ROW) pokrywających obszar strefy operacyjnej
Likwidacja skażeń	pododdziały zab. specj. popchem	Wyczekiwanie w rejonach zabiegów specjalnych w gotowości do przyjęcia skażonych wojsk
Użycie dymów	klrsk	Maskowanie manewru jednostek artyleri
	bzad i mo	Maskowanie oddziałów rozwijających się przed wprowadzeniem do kontrataku lub przeciwuderzenia
Przeciwuderzenie		
Rozpoznanie skażeń	klrsk	Rozpoznanie dróg marszu jednostek zgrupowania przeciwuderzeniowego.
	brsk	Ropoznanie dróg marszu i rubieży rozwijania wojsk do przeciwuderzenia
Likwidacja skażeń	pododdziały zab. specj. popchem	Wyczekiwanie w gotowości do prowadzenia zabiegów w RZS w pobliżu dróg marszu wojsk do przeciwuderzenia
Użycie dymów	bzad i mo klrsk	Maskowanie ruchu wojsk w terenie otwartym
O P E R A C J A Z A C Z E P N A		
Przejście do operacji z głębi		
Rozpoznanie skażeń	klrsk	Wyszukiwanie rejonów nieskażonych lub kierunków z małymi mocami dawek, przez które przemieszczają się wojska
	brsk	Rozpoznanie rejonów,a w nich dróg, po których wojska ZO będą się przemieszczać pokonując strefę skażeń

1	2	3
Likwidacja skażeń	pododdziały zab. specj. popchem	Zabiegi specjalne jednostek II rzutu operacyjnego po pokonaniu przez nie stref skażeń
Użycie dymów	bzad i mo klrsk	Maskowanie rozwijania oddziałów i ZT przed wprowadzeniam ich do walki (bitwy) Oślepianie środków ogniowych przeciwnika (w sprzyjających warunkach atmosferycznych)
Wprowadzanie II rzutów ZO		
Rozpoznanie skażeń	klrsk brsk	Rozpoznanie obszaru od rejonów wyjściowych do rubieży rozwijania w kolumny batalionowe
Likwidacja skażeń	Pododdziały zab. specj. popchem	Zabiegi specjalne na korzyść jednostek II rzutu po wyprowadzeniu ich do rejonów zabiegów specjalnych
Użycie dymów	bzad i mo klrsk	Maskowanie wojsk w trakcie pokonywania mostów, ciaśnin terenowych itp, Maskowanie wojsk w trakcie rozwijania się przed wprowadzeniem do bitwy

3.8. WSPARCIE LOGISTYCZNE WOJSK LĄDOWYCH W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

3.8.1. ROLA WSPARCIA LOGISTYCZNEGO W DZIAŁANIACH OPERACYJNYCH

Istota wsparcia logistycznego związku operacyjnego (ZO) wyraża się w przygotowaniu odpowiednio urzutowanego i rozmieszczonego w terenie potencjału materiałowego, technicznego, medycznego i komunikacyjnego oraz zapewnieniu możliwości ich racjonalnego wykorzystania przez związki taktyczne (ZT) i samodzielne oddziały, przy jednoczesnym szerokim wykorzystaniu terenowej infrastruktury logistycznej, stwarzając tym samym warunki do skutecznego prowadzenia operacji, przegrupowań operacyjnych oraz pogotowia operacyjnego, a tym samym osiągnięcia zamierzonych celów operacyjnych.

Celem wsparcia logistycznego ZO jest, zapewnienie pełnego i terminowego zasilenia ZT i samodzielnych oddziałów w uzbrojenie i sprzęt techniczny oraz środki materiałowe i techniczne środki bojowe, utrzymanie ich w gotowości do użycia, sprawne odtwarzanie ich stanu zdatności w razie uszkodzenia, utrzymanie odpowiedniego stanu zdrowia wojsk oraz udzielanie we właściwym czasie pomocy medycznej rannym i chorym żołnierzom.

Treścią wsparcia logistycznego ZO jest: zaopatrywanie, serwis techniczny, pomoc medyczna oraz zabezpieczenie komunikacyjne.

Zaopatrywanie w ZO organizuje się i realizuje w celu pełnego i terminowego zasilania ZT i samodzielnych oddziałów w uzbrojenie i sprzęt techniczny oraz w środki materiałowe i techniczne środki bojowe. Obejmuje ono: gromadzenie i przechowywanie zaopatrzenia, jego dowóz (dostarczenie) odbiorcom, eksploatację zasobów miejscowych i zdobyczy wojennej oraz działalność gospodarczo-bytową.

Serwis techniczny organizuje się i realizuje w celu utrzymania w gotowości do użycia uzbrojenia, sprzętu technicznego i technicznych środków bojowych oraz odtworzenia ich stanu zdatności technicznej w razie uszkodzenia. Obejmuje on: rozpoznanie techniczne, ewakuację i remont uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz nadzór metrologiczny.

Pomoc medyczną organizuje się i realizuje w celu zachowania zdolności bojowej wojsk, utrzymania odpowiedniego stanu zdrowia żołnierzy, objęcia we właściwym czasie opieką rannych i chorych, szybkiego ich wyleczenia i umożliwienia im powrotu do wojsk.

Obejmuje ona: przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, sanitarno-higieniczne i przeciwepidemiczne oraz ochronę sanitarną żołnierzy przed skutkami użycia broni masowego rażenia, a także zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne.

Zabezpieczenie komunikacyjne organizuje się i realizuje w celu zapewnienia warunków do wykonania zadań przewozowych realizowanych przez Naczelne Dowództwo na rzecz ZO oraz przez ZO na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów, a także swobody ruchu i manewru na drogach samochodowych ZO. Obejmuje ono: przewozy wojskowe, kierowanie ruchem na wojskowych drogach samochodowych oraz przygotowanie, osłonę techniczną i utrzymanie sieci drogowej w stanie przejezdności.

Wsparcie logistyczne w ZO w działaniach operacyjnych realizują logistyczne organy kierowania oraz podległe im oddziały i urządzenia logistyczne. Logistyczne organy kierowania oraz podległe im oddziały i urządzenia logistyczne wraz z odpowiednio urzutowanym potencjałem materiałowym, technicznym, medycznym i komunikacyjnym tworzą system logistyczny związku operacyjnego.

3.8.2. SYSTEM LOGISTYCZNY ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

System logistyczny związku operacyjnego (ZO) to uporządkowany organizm wojskowy, działający zgodnie z zasadami sztuki wojennej oraz teorii organizacji i zarządzania, złożony z organów kierowania oraz oddziałów i urządzeń logistycznych, posiadających odpowiedni potencjał materiałowy, techniczny, medyczny i komunikacyjny, sprzężonych ze sobą relacjami (służbowymi, funkcjonalnymi, informatycznymi i współdziałania), zapewniającymi im sprawną i niezawodną realizację zadań zaopatrywania, serwisu technicznego, pomocy medycznej i zabezpieczenia komunikacyjnego[10].

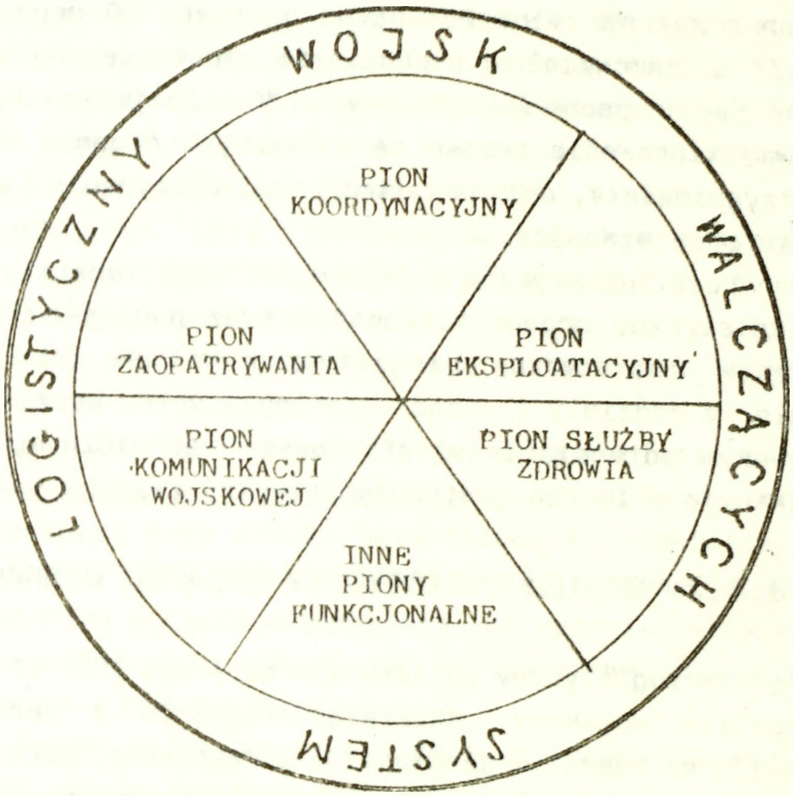
Pomyślna realizacja zadań wsparcia logistycznego ZT i samodzielnych oddziałów wymaga posiadania przez system logistyczny ZO odpowiedniej sprawności i funkcjonalności.

Sprawność systemu logistycznego ZO wyraża się jego zdolnością do realizacji przewidywanych maksymalnych zadań związanych z zaopatrywaniem walczących ZT i samodzielnych oddziałów, realizacją serwisu technicznego i pomocy medycznej oraz zabezpieczenia komunikacyjnego.

---

[10] Próba definicji - E.Nowak

Funkcjonalność systemu logistycznego ZO wyraża się w jego jednolitej strukturze organizacyjnej. Struktura ta charakteryzuje się posiadaniem, na wszystkich szczeblach dowodzenia, pionów funkcyjnych: koordynacyjnego, zaopatrywania, eksploatacji, służby zdrowia i komunikacyjnego[11] (patrz rys. 36). Powoduje to, że

Rys. 36. STRUKTURA SYSTEMU LOGISTYCZNEGO ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

wszyscy wykonawcy zadań logistycznych, obok przełożonych służbowych, mają oddzielnych przełożonych funkcjonalnych, którzy doradzają im bezpośrednio, jak mają wykonywać swoje zadania.

Systemem logistycznym kieruje (dowodzi i zarządza) szef logistyki - zastępca dowódcy ZO. Podlegają jemu bezpośrednio: zastępca szefa logistyki zarządzający pionem koordynacyjnym, szef zaopatrywania zarządzający szefostwem zaopatrywania, szef eksploatacji zarządzający szefostwem eksploatacji, szef służby zdrowia zarządzający szefostwem służby zdrowia, szef służby

---

[11] Pion komunikacyjny w wojskowym systemie logistycznym występuje tylko na szczeblu operacyjnym.

komunikacji wojskowej zarządzającym wydziałem komunikacji wojskowej oraz dowódcy jednostek logistycznych:

a) transportowo-zaopatrzeniowych (bzaop, btr);
b) ewakuacyjno-remontowych (brem, bes);
c) służby zdrowia (bwmed oraz zgrupowań szpitali rezerwowych);
d) komunikacji wojskowej (pk, kde, krr).

Pion koordynacyjny stanowi sztab logistyczny. Sztab logistyczny w ZO jest organem wykonawczo-koncepcyjnym szefa logistyki. Jego najważniejszym zadaniem jest organizacja i utrzymanie ciągłości zarządzania procesami logistycznymi realizowanymi na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów oraz dowodzenia podległymi jednostkami logistycznymi. Organizatorem pracy sztabu logistycznego jest zastępca szefa logistyki ZO.

W pionie zaopatrywania ZO organem kierowniczym jest szefostwo zaopatrywania. Zajmuje się ono kompleksem przedsięwzięć organizacyjnych, związanych z zaopatrywaniem ZT i samodzielnych oddziałów we wszystkie rodzaje środków materiałowych i technicznych środków bojowych oraz w uzbrojenie i sprzęt techniczny. Organizatorem pracy w szefostwie jest szef zaopatrywania ZO. Bezpośrednimi realizatorami zadań związanych z zaopatrywaniem ZT i samodzielnych oddziałów są bataliony zaopatrzenia (bzaop) i bataliony transportowe (btr).

W pionie eksploatacji ZO organem kierowniczym jest szefostwo eksploatacji. Zajmuje się ono organizacją serwisu technicznego uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz technicznych środków bojowych. Organizatorem pracy w szefostwie jest szef eksploatacji ZO. Bezpośrednimi realizatorami serwisu technicznego na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów są bataliony remontowe (brem) oraz batalion ewakuacji sprzętu (bes).

W pionie służby zdrowia ZO organem kierowniczym jest szefostwo służby zdrowia. Zajmuje się ono organizacją pomocy medycznej na rzecz ZT i oddziałów. Organizatorem pracy w szefostwie jest szef służby zdrowia ZO. Bezpośrednimi realizatorami pomocy medycznej na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów są bataliony wzmocnienia medycznego (bwmed) oraz zgrupowania szpitali rezerwowych.

W pionie komunikacji wojskowej ZO organem kierowniczym jest wydział komunikacji wojskowej. Zajmuje się on organizacją przewozów wojskowych przy kompleksowym wykorzystaniu różnych rodzajów transportu oraz kierowaniem ruchu na wojskowych drogach samocho-

dowych, a także współuczestniczy[12] w organizowaniu przedsięwzięć związanych z przygotowaniem, osłoną techniczną oraz utrzymaniem newralgicznych obiektów komunikacyjnych w stanie przejezdności. Organizatorem pracy w wydziale jest szef komunikacji wojskowej. Bezpośrednimi realizatorami zadań komunikacyjnych na szczeblu ZO jest pułk komunikacyjny (pk) i kompanie regulacji ruchu (krr) oraz kompania drogowo-eksploatacyjna (kde).

Zbliżony sposób realizacji zadań przez poszczególne piony funkcyjne systemu logistycznego ZO powoduje, że można je podzielić na trzy zasadnicze "grupy", funkcjonujące jako podsystemy logistyczne. Są to podsystem kierowania, podsystem urządzeń logistycznych oraz podsystem transportowo-ewakuacyjny (patrz rys. 37).

Rys. 37. UKŁAD FUNKCJONALNY PIONÓW FUNKCYJNYCH SYSTEMU LOGISTYCZNEGO ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Podsystem kierowania tworzą szefowie (zaopatrywania, eksploatacji, służby zdrowia) wraz z podległymi szefostwami oraz szef wydziału komunikacji wojskowej wraz z podległym wydziałem.

---

[12] Wraz z organami kierowniczymi resortu transportu i gospodarki morskiej oraz innych resortów.

Podsystem urządzeń logistycznych tworzą:

a) w pionie zaopatrywania - składy zaopatrzenia rozwijane przez bzaop;

b) w pionie eksploatacji - patrole rozpoznania technicznego (PRT), grupy ewakuacyjno-remontowe (GER) oraz punkty zbiórki uszkodzonego sprzętu (PZUS);

c) w pionie służby zdrowia - punkty opatrunkowe rozwijane przez kompanie bwmed oraz szpitale rezerwowe;

d) w pionie komunikacji wojskowej - punkty dyspozytorskie, punkty kontroli ruchu oraz posterunki regulacji ruchu rozwijane przez krr.

ZO w działaniach bojowych może ponadto korzystać z urządzeń logistycznych rozwijanych siłami okręgu wojskowego, w tym również jednostek stacjonarnych lub też Naczelnego Dowództwa. Z reguły są to: kompanie masowego tankowania, kompanie rurociągów przeprawowych, kompanie rurociągów dalekosiężnych, stacjonarne składy zaopatrzenia, stacje wyładowania, warsztaty i zakłady remontowe, szpitale stacjonarne, rejony przeprawowe, wojskowe pociągi sanitarne i inne urządzenia. Pododdziały te oraz urządzenia stanowią część otoczenia zewnętrznego systemu logistycznego ZO.

Podsystem transportowo-ewakuacyjny tworzą:

a) w pionie zaopatrywania - bataliony transportowe oraz pododdziały transportowe batalionów zaopatrzenia;

b) w pionie eksploatacji - batalion ewakuacji sprzętu oraz pododdziały ewakuacji uzbrojenia i sprzętu technicznego z batalionów remontowych;

c) w pionie służby zdrowia - pododdziały ewakuacji medycznej z batalionów wzmocnienia medycznego;

d) w pionie komunikacji wojskowej - pododdziały transportowe pułku komunikacyjnego.

Pomiędzy elementami podsystemów, a także pomiędzy podsystemami występują sprzężenia w postaci relacji. Relacje te wynikają z podległości służbowej (są to tzw. więzi hierarchiczne) i podległości funkcjonalnej (są to tzw. więzi funkcjonalne), a także potrzeby współdziałania (są to tzw. więzi współdziałania) oraz wymiany informacji (są to tzw. więzi informacyjne).

Nadrzędnym systemem logistycznym dla systemu logistycznego ZO jest system logistyczny Naczelnego Dowództwa, natomiast podrzędnymi są systemy podległych ZT i samodzielnych oddziałów.

Otoczeniem zewnętrznym dla systemu logistycznego ZO są: system logistyczny Naczelnego Dowództwa, systemy logistyczne sąsiadów, system logistyczny przeciwnika, wojskowe i cywilne źródła zaopatrzenia, terenowa infrastruktura techniczna, medyczna i komunikacyjna, świadczenia rzeczowe i osobiste, zdobycz wojenna i inne.

3.8.3. REALIZACJA WSPARCIA LOGISTYCZNEGO W ZWIĄZKU OPERACYJNYM

3.8.3.1. W OPERACJACH

Wsparcie logistyczne w ZO w operacjach (obronnej i zaczepnej) obejmuje zaopatrywanie, serwis techniczny, pomoc medyczną oraz zabezpieczenie komunikacyjne.

Zaopatrywanie ZT i samodzielnych oddziałów w środki zaopatrzenia realizowane jest na podstawie prognoz ich zużycia, bowiem trudno jest dokładnie przewidzieć wielkość ich faktycznego zużycia oraz ewentualnych strat spowodowanych uderzeniami nieprzyjaciela.

Zasadniczymi środkami zaopatrzenia są:

- amunicja: strzelecka, pokładowa, czołgowa, moździerzowa, artyleryjska do ognia pośredniego, rakietowa, przeciwpancerna, PPK, przeciwlotnicza oraz przeciwlotnicze pociski rakietowe;
- paliwa: benzyna samochodowa, olej napędowy oraz paliwo lotnicze;
- środki inżynieryjno-saperskie: materiał wybuchowy, miny przeciwpancerne i przeciwpiechotne, ładunki wydłużone oraz ładunki specjalne;
- środki materiałowe wojsk obrony przeciwchemicznej: odkażalniki i dezaktywatory do zestawów i instalacji do zadań specjalnych, środki dymne, napalm i ładunki prochowe do miotaczy ognia;
- części i zestawy remontowe;
- żywność.

Przed operacją powyższe środki gromadzone są w ZT i samodzielnych oddziałach oraz składach batalionów zaopatrzenia i transporcie batalionów transportowych ZO jako zapasy ruchome. Ponadto w tym okresie mogą być gromadzone zapasy doraźne amunicji na stanowiskach ogniowych artylerii i na transporcie btr Naczel-

nego Dowództwa.

Zapasy środków zaopatrzenia dla ZO na całą operację gromadzone są ponadto w polowych składach i na transporcie samochodowym Naczelnego Dowództwa, na transporcie kolejowym (na stacjach wyładowania) i na innych rodzajach transportu (wodnym i powietrznym - w portach wyładowania, na lotniskach i lądowiskach), w stacjonarnych składnicach zaopatrzenia, w magazynach okręgowych i garnizonowych, zakładach produkcyjnych itp.

Zapasy zaopatrzenia w ZT i samodzielnych oddziałach w toku operacji muszą być systematycznie odtwarzane, a ich poziom pod koniec operacji powinien umożliwiać ZO realizację kolejnych zadań bojowych bez przerwy operacyjnej.

Źródłami zaopatrzenia w środki materiałowe i techniczne środki bojowe dla ZO w operacjach są: polowe składy Naczelnego Dowództwa, wojskowe i cywilne składy stacjonarne, zasoby miejscowe i zdobycz wojenna. Natomiast głównym źródłem zaopatrzenia dla ZO w uzbrojenie i sprzęt techniczny będzie odzysk w drodze remontu polowego oraz remontu prowadzonego przez oddziały i pododdziały remontowe oraz remontu prowadzonego przez zmilitaryzowane warsztaty remontowe i warsztaty remontowe rodzajów wojsk i służb. Ponadto pewne ilości uzbrojenia i sprzętu technicznego mogą być dostarczane ZO również z zapasów zgromadzonych w okresie pokoju.

Dowóz zaopatrzenia dla ZO w toku operacji z reguły realizowany jest przy kompleksowym wykorzystaniu różnych rodzajów transportu (samochodowego, kolejowego, wodnego, powietrznego i rurociągowego), natomiast dla ZT i oddziałów - głównie transportem samochodowym i awaryjnie transportem powietrznym. Bataliony zaopatrzenia i transportowe ZO w toku operacji dowożą zaopatrzenie w zasadzie tylko do ZT i oddziałów pierwszego rzutu, w tym szczególnie działających w rejonie głównego wysiłku obrony lub na głównym kierunku natarcia. Pozostałe ZT i samodzielne oddziały ZO środki zaopatrzenia pobierają najczęściej ze wskazanych im źródeł transportem własnym. Po zrealizowaniu dowozu opróżniony transport w drodze powrotnej wykorzystywany jest do ewakuacji medycznej, technicznej i materiałowej.

Serwis techniczny w ZO w operacjach organizowany jest na podstawie prognozy uszkodzeń uzbrojenia i sprzętu technicznego. Obejmuje on: rozpoznanie techniczne, ewakuację i remont uszko-

dzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego oraz nadzór metrologiczny.

Rozpoznanie techniczne ma na celu pozyskiwanie informacji o uszkodzonym uzbrojeniu i sprzęcie technicznym i terenie, w którym te uszkodzenia zaistniały, a także informacji o infrastrukturze technicznej oraz zdobyczy wojennej. Realizują je działające na całym obszarze logistycznym ZO patrole i grupy rozpoznania technicznego (PRT i GRT).

Ewakuacja uszkodzonego uzbrojenia i sprzętu technicznego dotyczy nadwyżkowego funduszu remontowego, znajdującego się w ZT i samodzielnych oddziałach. Jest to głównie uzbrojenie i sprzęt techniczny zakwalifikowane do remontu średniego i głównego. Realizują je grupy ewakuacyjne (GE) organizowane przez batalion ewakuacji sprzętu. Ewakuacja prowadzona jest do PZUS związku operacyjnego, stacji załadowania lub rejonów gromadzenia funduszu remontowego zakwalifikowanego do remontu głównego lub stacjonarnych zakładów i warsztatów remontowych.

Bataliony remontowe ZO wykonują głównie remonty średnie czołgów, BWP, ciągników pancernych, kołowych transporterów opancerzonych, sprzętu artyleryjskiego, sprzętu rakietowego i samochodów. Remonty te wykonywane są w punktach zbiórki uszkodzonego sprzętu ZO. W pierwszej kolejności wykonywane są remonty sprzętu o najwyższym priorytecie oraz tego, który mieści się w granicach pracochłonności remontu średniego. Zakres prac remontowych ogranicza się do odtworzenia parametrów taktyczno-technicznych decydujących o możliwości ponownego użycia sprzętu w walce.

Nadzór metrologiczny w ZO polega na naprawie i legalizacji narzędzi pomiarowych. Realizuje go ruchomy ośrodek metrologii wojskowej ZO.

Pomoc medyczna w ZO w operacjach organizowana jest na podstawie prognozy strat sanitarnych. Obejmuje ona przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne, sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne, sanitarną ochronę wojsk przed skutkami użycia BMR oraz zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne.

Przedsięwzięcia leczniczo-ewakuacyjne mają na celu ratowanie życia rannym i chorym żołnierzom, przywracanie im w jak najkrótszym czasie zdolności bojowej i zmniejszenie do minimum ich inwalidztwa. Polegają na udzielaniu we właściwym czasie podstawowej pomocy lekarskiej i kwalifikowanej pomocy medycznej oraz na leczeniu rannych i chorych w połączeniu z ich ewakuacją do punktów opatrunkowych. W postępowaniu leczniczo-ewakuacyjnym obowią-

zuje system leczenia etapowego z ewakuacją wg wskazań[13].

Przedsięwzięcia sanitarnohigieniczne i przeciwepidemiczne mają na celu zachowanie wysokiej sprawności fizycznej i zdrowotnej żołnierzy oraz zapobieganie powstawaniu i szerzeniu się chorób, zwłaszcza zakaźnych. Polegają one na: kontroli stanu zdrowia żołnierzy oraz warunków rozmieszczenia ZT i samodzielnych oddziałów, kontroli warunków żywienia i zaopatrywania w wodę, sprawowaniu nadzoru nad przestrzeganiem przepisów higieny osobistej i zbiorowej oraz kąpielą żołnierzy i praniem bielizny. W celu zapobiegania powstawaniu chorób zakaźnych organizowane są szczepienia profilaktyczne. Dla zakaźnie chorych lub podejrzanych o choroby zakaźne w punktach opatrunkowych organizuje się izolatory. W razie znacznego rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych może być zarządzona kwarantanna.

Sanitarna ochrona wojsk przed skutkami użycia BMR ma na celu zapobieganie jej następstwom. Polega to na wykonywaniu zabiegów sanitarnych oraz stosowaniu środków hamujących lub osłabiających rozwój procesów patologicznych wywołanych działaniem na organizm ludzki czynników rażenia broni jądrowej, biologicznej i chemicznej. W ramach zabiegów sanitarnych stosowane są specjalne środki odkażające, natomiast jako środki hamujące i osłabiające rozwój procesów patologicznych stosowane są odtrutki, surowice, szczepionki i preparaty radioochronne.

Zaopatrywanie ZO w sprzęt i materiały medyczne odbywa się drogą zakupów w terenowych przedsiębiorstwach zaopatrzenia farmaceutycznego "Cefarm" i "Cezal", hurtowniach cywilnych i wojskowych składnicach sanitarnych. Zakupiony sprzęt i materiały medyczne gromadzone są w rejonowych bazach zaopatrzenia organizowanych przy stacjonarnych szpitalach wojskowych. ZT i samodzielne oddziały ZO przydzielane są na zaopatrzenie do powyższych baz.

Zabezpieczenie komunikacyjne w operacjach prowadzonych przez ZO organizowane jest na podstawie planowanych zadań przewozowych, planowanego rozwinięcia sieci dróg samochodowych ZO oraz prognozowanych zadań związanych z utrzymaniem tej sieci w stanie przejezdności. Obejmuje ono: organizację przewozów wojskowych, kierowanie ruchem na drogach samochodowych ZO oraz odbudowę, osłonę techniczną i utrzymanie sieci drogowej.

---

[13] Zakres i sposób realizacji tych przedsięwzięć przedstawiono w skrypcie pt.: Wsparcie logistyczne pułku i dywizji w walce. AON wewn.4366/92, Nr bibl.PF 73/S.

Przewozy wojskowe w operacjach ZO związane są przede wszystkim z dowozem środków zaopatrzenia organizowanym przez Naczelne Dowództwo dla tego związku oraz ewakuację medyczną, techniczną i materiałową, organizowaną poza obszar logistyczny ZO. Ponadto mogą one dotyczyć, szczególnie w okresie przygotowania operacji, dowozu dla ZO uzbrojenia i sprzętu technicznego, a także przybywających na uzupełnienie żołnierzy. W tym wypadku służba komunikacji wojskowej ZO pełni rolę współorganizatora tych przewozów. Przewozy wojskowe ponadto organizowane są w ogniwie ZO - podległe ZT i samodzielne oddziały. Służba komunikacji wojskowej ZO współuczestniczy (razem z pionem zaopatrzenia) w planowaniu tych przewozów oraz pełni rolę koordynatora zadań przewozowych pomiędzy poszczególnymi rodzajami transportu.

Kierowanie ruchem na drogach samochodowych ZO ma na celu zapewnienie bezkolizyjnego przejazdu kolumn z zaopatrzeniem, kolumn maszerujących wojsk, a także pojedynczych pojazdów, zgodnie z wcześniej opracowanym planem. Plan ruchu na drogach samochodowych ZO opracowują jego organy komunikacji wojskowej. Bezpośrednimi realizatorami kierowania ruchem na drogach są pododdziały regulacji ruchu służby komunikacji wojskowej, które rozwijają w tym celu sieć punktów dyspozytorskich, punktów kontroli ruchu oraz posterunków regulacji ruchu.

Utrzymanie sieci drogowej ZO w stanie przejezdności ma na celu zapewnienie ciągłości ruchu kolumn z zaopatrzeniem, kolumn maszerujących wojsk oraz pojedynczych pojazdów w trudnych warunkach atmosferycznych (gołoledzi, intensywnych opadów deszczu i śniegu itp.), a także w sytuacji powstawania zniszczeń powodowanych uderzeniami nieprzyjaciela na obiekty drogowe oraz maszerujące kolumny i pojedyncze pojazdy. Polega ono na usuwaniu gołoledzi, odwadnianiu lub odśnieżaniu nawierzchni drogowej, likwidacji zawał i zatorów, a także odbudowie zniszczonych odcinków dróg i obiektów drogowych oraz budowie objazdów. W utrzymaniu dróg samochodowych ZO uczestniczy kompania drogowo-eksploatacyjna oraz pododdziały wojsk inżynieryjnych, a także zmilitaryzowane oddziały drogowe resortu transportu i gospodarki morskiej (w operacji prowadzonej na obszarze własnego kraju).

3.8.3.2. PODCZAS PRZEGRUPOWANIA OPERACYJNEGO

Zakres i sposób realizacji wsparcia logistycznego w ZO podczas przegrupowania operacyjnego uzależniony jest od tego, czy

będzie ono związane ze zmianą ugrupowania, a więc wykonywaniem przesunięcia na stosunkowo nieduże odległości, czy też ze zmianą rejonu rozmieszczenia, która może wiązać się z koniecznością wykonywania przesunięcia na dużą lub nawet bardzo dużą odległość.

Podczas zmiany ugrupowania ZO zasadniczym zadaniem logistycznych organów kierowania będzie dostosowanie ugrupowania i rozmieszczenia oddziałów i urządzeń logistycznych do zmian w ugrupowaniu ZT i samodzielnych oddziałów oraz dokonanie korekty w planie wsparcia logistycznego z uwzględnieniem nowych priorytetów w zakresie zaopatrywania, serwisu technicznego, pomocy medycznej i zabezpieczenia komunikacyjnego.

Podczas zmiany rejonów rozmieszczenia ZO, która najczęściej będzie dokonywana sposobem kombinowanym[14], zasadnicze zadania logistycznych organów kierowania to umiejętne rozdzielenie sił i środków logistycznych dla rzutu kolejowego i drogowego, a także zorganizowanie procesu dostaw i usług na rzecz wojsk przewożonych transportem kolejowym oraz przegrupowujących się własnymi środkami transportu. Niezmiernie ważnym problemem będzie zsynchronizowanie czasu przewozu wojsk transportem kolejowym z czasem przegrupowania własnymi środkami transportu, z takim wyliczeniem, aby rzut kolejowy i rzut drogowy zajęły rejon ześrodkowania w jednym czasie. Ważną rolę w realizacji tego zadania spełniają organy służby komunikacji wojskowej ZO oraz organy liniowe komunikacji wojskowej.

Proces przygotowania ZO, pod względem logistycznym, do przegrupowania podległych ZT i samodzielnych oddziałów na dużą odległość w zasadzie[15] nie różni się od przygotowań prowadzonych przed operacją. Jednak na nieco innych zasadach organizowane jest zaopatrywanie w paliwa płynne. Konieczne jest bowiem zgromadzenie odpowiednich zapasów doraźnych paliw oraz zapewnienie możliwości ich odtwarzania w czasie marszu. Zasada ta dotyczy również oddziałów (pododdziałów) przewożonych transportem kolejowym,

---

14 Przegrupowanie ZO sposobem kombinowanym polega na przewozie ciężkiego uzbrojenia i sprzętu technicznego (wraz z ich obsługami) transportem kolejowym - jest to tzw. rzut kolejowy, natomiast pozostałe siły i środki przegrupowują się własnymi środkami transportu czyli wykonują marsz - jest to tzw. rzut drogowy.

15 Pewne różnice występują w sposobie ugrupowania, rozdzielenia sił i środków serwisu technicznego, pomocy medycznej, a także zapasów zaopatrzenia.

ponieważ każdy transport operacyjny, w wypadku przerwania przewozu, powinien posiadać możliwości kontynuowania przegrupowania własnymi środkami transportu, co wiąże się z dużym zużyciem paliw płynnych.

Podczas przegrupowania ZO własnymi środkami transportu zasadniczym zadaniem organów logistycznych ZO będzie ugrupowanie oddziałów logistycznych w kolumnach marszowych ZT i oddziałów, umożliwiające sprawne rozwinięcie urządzeń logistycznych oraz realizację dostaw i usług z chwilą wejścia do walki, w tym szczególnie boju spotkaniowego.

3.8.3.3. PODCZAS POGOTOWIA OPERACYJNEGO

Proces wsparcia logistycznego w ZO podczas pogotowia operacyjnego uzależniony jest od rodzaju wykonywanych zadań przez podległe ZT i samodzielne oddziały. Zadania te, z uwagi na zakres i sposób realizacji przedsięwzięć logistycznych, umownie można podzielić na dwie grupy:

- realizacja mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia;
- osłona operacyjna oraz przebywanie w rejonach ześrodkowania i przygotowywanie się do wykonywania określonych zadań operacyjnych.

Podczas realizacji mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia ZT i samodzielnych oddziałów zasadniczym zadaniem logistycznych organów kierowania ZO będzie sprawowanie nadzoru nad procesem rozwijania oddziałów logistycznych oraz realizacji dostaw i usług w rozwijanych ZT i oddziałach.

Nadzór nad procesem rozwinięcia oddziałów logistycznych ZO ma na celu zapewnienie sprawnego przyjęcia uzupełnienia (stanów osobowych i sprzętu), przeprowadzenia szkolenia zgrywającego, pobrania zaopatrzenia z wyznaczonych składnic i magazynów oraz przegrupowania do rejonów ześrodkowania.

Dostawy i usługi logistyczne w rozwijanych ZT i samodzielnych oddziałach prowadzone są na podstawie wcześniej opracowanych planów i w zasadzie powinny być realizowane ich własnymi siłami i środkami. Nie można jednak wykluczyć zakłóceń, a więc korekty wcześniej opracowanych planów i związanej z tym konieczności interwencji organów logistycznych ZO. Może okazać się ona konieczna w przypadku skrócenia czasu mobilizacyjnego rozwinięcia i terminów szkolenia zgrywającego, zmiany magazynów i składów, w których pobierane jest zaopatrzenie, zmiany rejonów ześrodkowania ZT. i

samodzielnych oddziałów oraz dróg marszu do tych rejonów.

Podczas osłony operacyjnej oraz przebywania ZO w rejonach ześrodkowania proces logistyczny z reguły będzie przebiegać dwutorowo, oprócz bieżącej realizacji dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów, będą realizowane przedsięwzięcia związane z organizowaniem wsparcia logistycznego wojsk w przewidywanych działaniach.

Bieżąca realizacja dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów w tym wypadku powinna być organizowana przy maksymalnym wykorzystaniu terenowej infrastruktury logistycznej w celu zachowania potencjału zaopatrzeniowego i wykonawczego oddziałów i urządzeń logistycznych. W procesie zaopatrywania w pierwszej kolejności powinno być zużywane zaopatrzenie ze źródeł miejscowych. Podobny priorytet powinien obowiązywać w realizacji zadań serwisu technicznego i pomocy medycznej.

Proces realizacji zadań logistycznych, związanych z organizowaniem wsparcia logistycznego ZT i oddziałów w przewidywanych działaniach, będzie zależeć rodzaju tych działań, sytuacji operacyjnej i logistycznej ZO, decyzji dowódcy i jego wytycznych, zakresu przedsięwzięć wsparcia logistycznego realizowanego na rzecz ZO przez Naczelne Dowództwo, stopnia rozwoju terenowej infrastruktury logistycznej, warunków terenowych i klimatycznych itp. Obejmuje on kompleks przedsięwzięć polegających na:

a) przygotowaniu oddziałów i urządzeń logistycznych ZO, w tym szczególnie uzupełnianiu ich strat w stanie osobowym, uzbrojeniu i sprzęcie technicznym, odtworzeniu zużytych zapasów zaopatrzenia, wyewakuowaniu rannych i chorych z punktów opatrunkowych oraz nadwyżkowego funduszu remontowego uzbrojenia i sprzętu technicznego z PZUS, a także przygotowaniu transportu samochodowego do pracy w istniejących warunkach terenowych i atmosferycznych;

b) zgromadzeniu zapasów doraźnych zaopatrzenia, z reguły w zależności od rodzaju przewidywanego zadania są to: amunicja, paliwa oraz środki inżynieryjno-saperskie;

c) wypracowaniu koncepcji realizacji wsparcia logistycznego w przewidywanych działaniach, w zakresie:
   - zaopatrywania ZT i samodzielnych oddziałów;
   - realizacji serwisu technicznego;
   - udzielaniu pomocy medycznej;
   - realizacji przewozów wojskowych na rzecz ZO;
   - kierowania ruchem na drogach samochodowych ZO;

- odbudowy obiektów drogowych oraz utrzymania sieci drogowej ZO w stanie przejezdności;
- kierowania procesem wsparcia logistycznego ZO i samodzielnych oddziałów;
- współdziałania wojskowo-cywilnego.

Jeżeli organy logistyczne ZO będą dysponowały dostateczną ilością czasu, po wypracowaniu powyższej koncepcji, przystąpią do opracowania planu wsparcia logistycznego[16] ZT i samodzielnych oddziałów w przewidywanych działaniach, niezbędnej dokumentacji wykonawczej w poszczególnych pionach funkcyjnych oraz zarządzeń (rozkazów) dla oddziałów logistycznych.

3.8.4. KIEROWANIE WSPARCIEM LOGISTYCZNYM W ZWIĄZKU OPERACYJNYM

3.8.4.1. WŁAŚCIWOŚCI OGÓLNE

Istota kierowania wsparciem logistycznym w ZO w działaniach operacyjnych wyraża się w ciągłym i zorganizowanym oddziaływaniu szefa logistyki i logistycznych organów kierowania ZO na podległe oddziały logistyczne, a także organy logistyczne ZT i samodzielnych oddziałów w celu zapewnienia im skutecznej realizacji dostaw i usług.

Kierowanie wsparciem logistycznym w ZO realizowane jest przez dowodzenie i zarządzanie. Szef logistyki - zastępca dowódcy dowodzi (w jego imieniu) oddziałami logistycznymi[17] ZO oraz zarządza procesem wsparcia logistycznego realizowanego na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów. Procesami logistycznymi w ZO ponadto zarządzają: zastępca szefa logistyki oraz szefowie pionów funkcyjnych: zaopatrywania, eksploatacji, służby zdrowia i komunikacji wojskowej. Informacje i polecenia związane z realizacją procesu wsparcia logistycznego docierają do wykonawców w

---

[16] Przy dostatecznej ilości czasu plan ten może być opracowywany w kilku wariantach.

[17] Potrzeba dowodzenia oddziałami logistycznymi przez szefa logistyki ZO spowodowana jest istnieniem tzw. "progów skuteczności sterowania", które ograniczają liczbę podległych bezpośrednio podwładnych. W tym wypadku, z uwagi na bardzo dużą liczbę podwładnych podlegających (zgodnie z etatem) bezpośrednio dowódcy ZO, szef logistyki, przejmując dowodzenie nad oddziałami logistycznymi, przyczynia się do zwiększenia skuteczności dowodzenia.

postaci wstępnych zarządzeń logistycznych i zarządzeń logistycznych. Natomiast zadania dla oddziałów logistycznych przekazywane są w rozkazie logistycznym.

Kierowanie procesem wsparcia logistycznego w ZO wyraża się w realizacji funkcji związanych z: planowaniem, organizowaniem, pobudzaniem i inicjowaniem oraz kontrolowaniem.

W ZO podstawę do kierowania procesami logistycznymi realizowanymi na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów stanowią następujące dokumenty: wstępne zarządzenia logistyczne, zarządzenia logistyczne, rozkaz logistyczny, plan wsparcia logistycznego, meldunki o sytuacji logistycznej, meldunki sytuacyjne.

Ponadto w rozkazie operacyjnym opracowywany jest "punkt logistyczny", w którym podawane są: miejsce i czas rozwinięcia oddziałów i urządzeń logistycznych, normy zużycia technicznych środków bojowych oraz w razie potrzeby innych środków zaopatrzenia.

Kierowanie wsparciem logistycznym w ZO odbywa się ze stanowiska dowodzenia (SD). Szef logistyki - zastępca dowódcy ZO wraz z podległymi organami pracuje w centrum kierowania wsparciem logistycznym (CKWL), będącym jednym z elementów grupy dowodzenia SD. Praca w centrum prowadzona jest w systemie dwuzmianowym przez całą dobę. Jej sprawna organizacja wymaga dzielenia składu osobowego logistycznych organów kierowania ZO na trzy zasadnicze części:

Pierwsza część to grupa operacyjna szefa logistyki. Grupa ta jest podstawową częścią obsady CKWL. Jej członkowie wraz z szefem logistyki ponadto okresowo pracują w centrum dowodzenia bojowego (CDB) w czasie wypracowania decyzji przez dowódcę, opracowania rozkazu operacyjnego itp. W momencie zmiany SD (przejścia z SD na ZSD) grupa ta stanowi rzut ruchomy CKWL.

Druga i trzecia część to grupy logistyczne, stanowiące stałe obsady CKWL[18] na SD i ZSD. Zadaniem tych grup jest rozwijanie CKWL oraz pełnienie funkcji spoczywających na obsadach ZSD - w momencie przebywania szefa logistyki i jego grupy operacyjnej na innym stanowisku.

---

[18] Stałe obsady CKWL stanowią po 10-15% składu osobowego logistycznych organów kierowania ZO.

W procesie kierowania wsparciem logistycznym w ZO wykorzystywana jest łączność oparta o system polowych węzłów łączności rozwiniętych na SD. W operacjach prowadzonych na obszarze własnego kraju polowe węzły łączności mogą współdziałać z węzłami łączności stacjonarnej resortu łączności. Zarządzanie procesem wsparcia logistycznego ZT i samodzielnych oddziałów oraz dowodzenie oddziałami logistycznymi ZO odbywa się w sieci łączności (relacjach łączności) szefa logistyki, a ponadto przy wykorzystaniu wojskowej poczty polowej oraz przez kontakt osobisty.

3.8.4.2. PLANOWANIE WSPARCIA LOGISTYCZNEGO

Planowanie wsparcia logistycznego w ZO jest procesem ciągłym. Rozpoczyna się ono w chwili otrzymania zadania bojowego, a kończy po jego zrealizowaniu. Główne czynności planistyczne wykonywane są w okresie organizacji działań.

Podstawę do rozpoczęcia procesu planowania stanowi koncepcja wsparcia logistycznego wypracowana przez szefa logistyki ZO na bazie: treści otrzymanego zadania[19], zamiaru dowódcy ZO i jego wytycznych, zakresu wsparcia logistycznego realizowanego na rzecz ZO przez Naczelne Dowództwo[20], sytuacji operacyjnej i logistycznej ZO oraz prognoz dotyczących: potrzeb zaopatrzeniowych ZT i samodzielnych oddziałów, strat w uzbrojeniu i sprzęcie technicznym, strat sanitarnych, wielkości przewozów realizowanych na rzecz ZO (przez Naczelne Dowództwo) oraz ZT i samodzielnych oddziałów, natężenia ruchu na drogach samochodowych ZO, a także wielkości zniszczeń na sieci komunikacyjnej ZO[21].

Bezpośredni udział szefa logistyki w procesie planowania działań ZO oraz pełnienie przez niego funkcji koordynatora procesów zarządzania wsparciem logistycznym ZT i samodzielnych oddziałów powodują, że jego dokumentacja planistyczna - plan wsparcia logistycznego ZO - ma charakter ogólny, decyzyjny, a

---

19 Wynikają one z dyrektywy operacyjnej Naczelnego Dowództwa.

20 Przedstawiany jest on w zarządzeniu logistycznym Naczelnego Dowództwa, stanowiącym z reguły załącznik do dyrektywy operacyjnej.

21 Prognozy mogą dotyczyć również innych problemów, np. wielkości zadań związanych z ewakuacją materiałową, zdobyczy wojennej itp.

dokumentacja planistyczna szefów pionów funkcyjnych - szczegółowy, wykonawczy.

Charakterystyczną cechą planu wsparcia logistycznego ZO jest to, że w jego części opisowej zawarte jest przede wszystkim zbilansowanie potrzeb i źródeł pokrycia oraz zadań i terminów ich realizacji. Z kolei dokumentacja szefów pionów funkcyjnych rozwija i precyzuje treści zawarte w części opisowej planu. Proces realizacji dostaw i usług w sposób szczegółowy opracowany jest tylko na pierwszy (kolejny) dzień działań. Dokumentacją tą są: rozdzielniki zaopatrzenia; plany dowozu zaopatrzenia, ewakuacji technicznej, remontów uzbrojenia i sprzętu technicznego, ewakuacji medycznej, przewozów wojskowych, ruchu na wojskowych drogach samochodowych, a także plany i projekty odbudowy obiektów komunikacyjnych itp.

Ważną czynnością planistyczną logistycznych organów kierowania jest koordynowanie przedsięwzięć związanych z realizacją zadań przez oddziały i urządzenia logistyczne ZO na rzecz ZT i samodzielnych odziałów.

3.8.4.3. ORGANIZOWANIE WSPARCIA LOGISTYCZNEGO

Sposób organizowania wsparcia logistycznego w ZO zależy przede wszystkim od sytuacji operacyjnej i logistycznej, aktualnych możliwości wykonawczych oddziałów i urządzeń logistycznych ZO, stopnia rozwoju terenowej infrastruktury logistycznej, a także warunków terenowych i klimatycznych. Obejmuje ono kompleks wzajemnie powiązanych przedsięwzięć polegających na:

- przygotowaniu, ugrupowaniu, rozmieszczeniu i przemieszczaniu oddziałów i urządzeń logistycznych;
- wyznaczaniu, przygotowaniu i utrzymaniu sieci dróg samochodowych ZO;
- zorganizowaniu obrony oraz ochrony oddziałów i urządzeń logistycznych.

Dobrze zorganizowane wsparcie logistyczne w ZO powinno zapewnić racjonalne wykorzystanie posiadanych sił i środków logistycznych, operatywne manewrowanie nimi oraz skuteczne i skryte dowodzenie, a także zachowanie żywotności przez cały system logistyczny.

Przygotowanie oddziałów i urządzeń logistycznych ZO do realizacji zadań wsparcia logistycznego na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów polega na uzupełnieniu ich strat w stanie osobo-

wym, uzbrojeniu i sprzęcie technicznym, odtworzeniu zużytych zapasów zaopatrzenia, wyewakuowaniu rannych i chorych z punktów opatrunkowych, ewakuacji nadwyżkowego funduszu remontowego uzbrojenia i sprzętu technicznego z punktów zbiórki uszkodzonego sprzętu, przystosowaniu transportu samochodowego do pracy w istniejących warunkach terenowych i atmosferycznych oraz realizacji innych przedsięwzięć.

Stopień przygotowania oddziałów i urządzeń logistycznych ZO do realizacji zadań wsparcia logistycznego ZT i samodzielnych oddziałów będzie zależeć od możliwości uzupełnienia strat (braków) oraz czasu, jakim będą dysponować logistyczne organy kierowania na wykonanie przedsięwzięć przygotowawczych.

Ugrupowanie oddziałów i urządzeń logistycznych ZO polega na ich odpowiednim usytuowaniu w stosunku do ZT i oddziałów, na rzecz których realizowane jest wsparcie logistyczne. Jest ono zdeterminowane przede wszystkim ugrupowaniem operacyjnym wojsk ZO, przewidywanym działaniem nieprzyjaciela i warunkami terenowymi. Zazwyczaj oddziały i urządzenia logistyczne ugrupowywane są w dwóch rzutach.

W pierwszym rzucie logistycznym (bliżej linii styczności z nieprzyjacielem) na kierunku pierwszorzutowych ZT z reguły działają:

- 1-2 kompanie wzmocnienia medycznego (kwmed) i 1-2 kompanie szpitalne (kszpit) z bwmed;
- 1-2 bzaop, głównie z zapasami technicznych środków bojowych, rozwijające polowe składy zaopatrzenia;
- 1-2 bataliony remontowe rozwijające PZUS;
- 2-4 patrole rozpoznania technicznego (PRT), 1-2 grupy rozpoznania technicznego (GRT) oraz 2-3 grupy ewakuacyjne (GE) - wydzielone z bes.

W drugim rzucie logistycznym działają: 1-2 bwmed, 1-2 bzaop, brem, bes, btr, krr, pk. Wymienione siły logistyczne rozmieszczają się w obszarze logistycznym ZO.

Oddziały i urządzenia pierwszego rzutu logistycznego ZO rozmieszczają się z reguły na kierunkach działania ZT pierwszego rzutu, z dala od prawdopodobnych głównych kierunków uderzeń nieprzyjaciela oraz obiektów stanowiących opłacalne cele do uderzeń BMR. Rejony rozmieszczenia oddziałów oraz rozwinięcia urządzeń logistycznych powinny być położone w pobliżu dróg samochodowych ZO, posiadać dogodne dojazdy, korzystne warunki do rozwinięcia się i pracy oraz organizacji obrony i ochrony.

Powierzchnia rejonów rozmieszczenia oddziałów logistycznych zależy od ich struktury organizacyjnej, a także obowiązujących norm rozmieszczenia w terenie. Wynosi ona dla bzaop - 25-30 km^2, btr - 30 km^2, bwmed - 12 km^2, brr - 6 km^2, brem - 4-6 km^2, bes - do 3 km^2. Orientacyjne czasy ich rozwinięcia wynoszą dla: bzaop - 3-4 godz, btr - 2 godz, brem - 2-2,5 godz, bwmed - 3 godz, krr - 4 godz.

Oddziały i urządzenia drugiego rzutu logistycznego rozmieszczają się za drugim rzutem operacyjnym (odwodem) ZO.

Poza zasadniczymi rejonami rozmieszczenia dla oddziałów logistycznych wyznacza się i rozpoznaje rejony zapasowe, położone w odległości 3-5 km od rejonu zasadniczego.

Przemieszczanie oddziałów i urządzeń logistycznych w okresie organizowania wsparcia w ZO polega na przyjęciu przez nie odpowiedniego ugrupowania i rozmieszczenia w stosunku do ugrupowania ZT i oddziałów. Ma ono na celu przede wszystkim zapewnienie ciągłości w realizacji dostaw i usług na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów. Sprzyja temu m.in.skracanie ramienia dowozu i ewakuacji, a także umiejętne rozmieszczenie urządzeń logistycznych w stosunku do obiektów terenowej infrastruktury logistycznej. Ponadto przemieszczenie może wynikać z potrzeby zwiększenia żywotności oddziałów i urządzeń logistycznych przez ich odpowiednie rozśrodkowanie, oddalanie od obiektów stanowiących opłacalne cele dla uderzeń nieprzyjaciela, stworzenie dogodnych warunków obrony i ochrony itp. Powinno być ono wykonywane przy zachowaniu ciągłości dostaw i usług świadczonych w danym czasie na rzecz ZT i samodzielnych oddziałów. W zależności od sytuacji operacyjnej może ono odbywać się w dwóch lub jednym rzucie.

Każda zmiana rejonów rozmieszczenia oddziałów i urządzeń logistycznych powinna być poprzedzona rekonesansem logistycznym dróg i nowych rejonów rozmieszczenia.

W obszarze logistycznym ZO, na bazie istniejącej sieci drogowej wyznacza się i przygotowuje sieć dróg samochodowych ZO. Sieć ta składa się z dróg dofrontowych i rokadowych.

Drogi dofrontowe łączą urządzenia logistyczne ZO z urządzeniami logistycznymi pierwszorzutowych ZT i samodzielnych oddziałów. Należy dążyć, aby na kierunku każdego pierwszorzutowego ZT i samodzielnego oddziału biegła przynajmniej jedna taka droga samochodowa, która z reguły jest przedłużeniem drogi samochodowej Naczelnego Dowództwa.

Drogi rokadowe służą do dokonywania manewrów, z jednego kierunku na inny, maszerującym kolumnom i pojedynczym pojazdom. Przebiegają one z reguły na rubieży rozwijania składów zaopatrzenia ZT i samodzielnych oddziałów pierwszego rzutu oraz po obu stronach szerokich przeszkód wodnych przecinających obszar logistyczny ZO w kierunku rokadowym. Oprócz głównych (dofrontowych i rokadowych) dróg samochodowych, w razie potrzeby wyznaczane i rozpoznawane są drogi zapasowe i pomocnicze.

Utrzymaniem sieci dróg samochodowych ZO zajmują się pododdziały drogowe służby komunikacji wojskowej, współdziałające z pododdziałami wojsk inżynieryjnych oraz drogowymi oddziałami zmilitaryzowanymi resortu transportu i gospodarki morskiej.

Kierowanie ruchem na sieci drogowej ZO organizują pododdziały regulacji ruchu służby komunikacji.

Obronę i ochronę oddziałów i urządzeń logistycznych ZO organizuje się i realizuje w celu niedopuszczenia do niespodziewanego napadu nieprzyjaciela oraz zminimalizowania skutków jego uderzeń, a tym samym zachowania zdolności sił i środków logistycznych do realizacji dostaw i usług. Obejmują one: ubezpieczenie, maskowanie, obronę przed bronią masowego rażenia, powszechną obronę przeciwlotniczą, zabezpieczenie inżynieryjne, obronę przeciwchemiczną oraz zabezpieczenie przeciwpożarowe[22].

3.8.4.4. POBUDZANIE I INICJOWANIE PROCESÓW LOGISTYCZNYCH

Istota pobudzania i inicjowania tkwi w odpowiednim doborze metod działania, które umożliwią sprawne wykonanie zadań przygotowanych (wypracowanych) podczas planowania i organizowania wsparcia logistycznego w ZO lub, inaczej mówiąc, doprowadzą do osiągnięcia celu kierowania.

Pobudzanie i inicjowanie procesów logistycznych w ZO odbywa się przez rozkazywanie, zarządzanie, współdziałanie i motywowanie.

Rozkazy logistyczne wydawane są w formie pisemnej. Wydaje je szef logistyki ZO podległym oddziałom logistycznym: batalionom

---

[22] Zakres i sposób realizacji tych przedsięwzięć przedstawiono w skrypcie pt.: Wsparcie logistyczne wojsk w operacji obronnej. AON wewn.4377/92, Nr bibl.80/S oraz pt.: Wsparcie logistyczne pułku i dywizji zmechanizowanej w walce. AON wewn.4366/92, Nr bibl. PF 73/S.

zaopatrzenia, transportowym, remontowym, ewakuacji sprzętu, wzmocnienia medycznego; zgrupowaniom szpitali rezerwowych; pułkom komunikacyjnym oraz kompaniom regulacji ruchu i kompanii drogowo-eksploatacyjnej.

Zarządzenia logistyczne wydawane są w formie pisemnej. Wydaje je szef logistyki ZO szefom ZT (dywizji i nie wchodzącym w ich skład brygad zmechanizowanych, pancernych, piechoty górskiej itp.)[23]. Natomiast informacje (dane) logistyczne dla oddziałów rodzaju wojsk i służb przekazywane są w zarządzeniach szefów rodzajów wojsk i służb (szefa artylerii, OPL, saperów, obrony przeciwchemicznej, łączności itp.)

Wstępne zarządzenia logistyczne wydawane są z reguły w formie pisemnej przez szefa logistyki ZO w celu przyspieszenia zainicjowania procesów logistycznych związanych z przygotowaniem ZT i samodzielnych oddziałów do działań. Wydawane mogą być one bezpośrednio wszystkim zainteresowanym.

Współdziałanie ma na celu zgranie pod względem celu, miejsca i czasu wysiłku organów i oddziałów logistycznych ZO, a także organów i oddziałów logistycznych sąsiadów dla jak najlepszego wykonania zadania. W wypadku prowadzenia działań na obszarze własnego kraju organizowane jest ponadto współdziałanie z terenową administracją cywilną (jest to tzw. współdziałanie wojskowo-cywilne) w zakresie wykorzystania przez walczące ZT i oddziały ZO miejscowej infrastruktury logistycznej. Jest ono organizowane na podstawie planu współdziałania, w tym planu współdziałania wojskowo-cywilnego.

Motywowanie ma na celu wytworzenie warunków sprzyjających jak najlepszemu wykonywaniu zadań przez organy i oddziały logistyczne ZO. Warunki te kształtowane są za pomocą bodźców ekonomicznych i pozaekonomicznych.

3.8.4.5. KONTROLOWANIE

Kontrolowanie realizacji zadań logistycznych przez organy i oddziały logistyczne ZO, a także podległe funkcjonalnie piony logistyczne ZT i samodzielnych oddziałów jest obowiązkiem wynikającym z postanowień regulaminów wojskowych. W toku działań

---

23 Jeżeli nie będzie wydawany rozkaz logistyczny dla oddziałów logistycznych ZO, wówczas zadania stawiane będą im w zarządzeniach logistycznych.

bojowych sprawowane jest ono głównie w postaci rozliczania i nadzoru służbowego. Ma ono na celu systematyczne doskonalenie dyscypliny wykonawczej, tj. wpływanie na dokładne i terminowe wykonywanie zadań związanych z realizacją dostaw i usług na rzecz walczących ZT, oddziałów i pododdziałów. Bieżącemu rozliczaniu z realizacji zadań służą m.in. meldunki logistyczne.

IV. DOWODZENIE OPERACYJNE

4.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DOWODZENIA OPERACYJNEGO

Różnorodność działań operacyjnych oraz form i warunków ich prowadzenia, poczynając od demonstrowania siły i woli walki do zdeterminowanej obrony Ojczyzny, stawiają jakościowo nowe zadania i wymagania wobec dowodzenia. Nowe wymagania wobec dowodzenia rodzi też powszechne stosowanie nowoczesnych środków walki. Stwarza to niespotykane dotychczas możliwości rozbicia bądź w inny sposób zneutralizowania nieprzyjaciela, zwykle w krótkim czasie i w dowolnym miejscu.

4.1.1. CECHY SZCZEGÓLNE DOWODZENIA WE WSPÓŁCZESNEJ OPERACJI

Najistotniejszymi czynnikami, wpływającymi w decydującej mierze na wzrost wymagań wobec dowodzenia, są przede wszystkim: duża rozpiętość rodzajów i form działań operacyjnych; determinowanie powodzenia operacji wysoką sprawnością dowodzenia; wzrost roli i znaczenia informacji oraz potrzeba stałego kontrolowania pola bitwy; dalszy wzrost znaczenia czynnika czasu; zwiększenie zakresu zadań i innych przedsięwzięć związanych z dowodzeniem; zaliczenie systemów dowodzenia i kierowania środkami walki do obiektów rażonych w pierwszej kolejności.

D u ż a r o z p i ę t o ś ć r o d z a j ó w i f o r m d z i a ł a ń o p e r a c y j n y c h powoduje znaczny wzrost zakresu wiedzy i umiejętności organów dowodzenia. Potrzebna bowiem jest umiejętność przygotowywania i prowadzenia różnorodnych operacji zwykle w złożonych warunkach.

Współcześnie, systematycznie wzrasta konieczność racjonalnej realizacji zadań dowodzenia, bowiem jego j a k o ś ć s t a j e s i ę j e d n y m z g ł ó w n y c h s k ł a d n i k ó w p o w o d z e n i a o p e r a c j i.

W warunkach, gdy nowoczesne środki walki umożliwiają rozbicie nieprzyjaciela w dowolnym czasie i miejscu, intelekt i wysokie zdolności umysłowe ludzi, którzy te działania przygotowują, a następnie kierują siłami i środkami w czasie prowadzenia operacji, stają się nie tylko nieodzowne - ale i decy-

dujące. "Walka" intelektualna stron i uzyskanie przewagi, to jeden z głównych składników decydujących o powodzeniu.

Inną cechą rzutującą na właściwości współczesnego dowodzenia jest **wzrost roli i znaczenia informacji** oraz potrzeba **stałego kontrolowania pola bitwy**. Czynniki powodujące złożoność operacji komplikują również procesy informacyjne. Wynika to stąd, że informacja zespala wszystko to, co się dzieje lub będzie działać na polu bitwy w zharmonizowaną całość działań operacyjnych. Stanowi ona fundament w dowodzeniu i kierowaniu środkami walki.

Stałe kontrolowanie pola bitwy przez dowództwo jest jednym z podstawowych elementów, zapewniających warunki wykonania zadania przez podległe wojska.

Decydujące znaczenie czynnika czasu wynika przede wszystkim ze stale wzrastającej szybkości i zasięgu skutecznego działania współczesnych środków walki, dużej ruchliwości wojsk, ich zdolności osiągania w krótkim czasie gotowości do działań bojowych oraz możliwości szybkiego wykonania manewru i niespodziewanego uderzenia.

Zwiększenie zakresu zadań i innych przedsięwzięć związanych z dowodzeniem łączy się z wieloma zagadnieniami. Obecnie zachodzi potrzeba realizowania wielu nowych, dotychczas nie wykonywanych zadań i przedsięwzięć z zakresu dowodzenia. Jest to rezultatem przede wszystkim wprowadzenia nowego jakościowo pogotowia operacyjnego oraz operacji nowego charakteru, takich jak np. obronno-zaczepne, rajdowe i specjalne /blokada, ekspedycja pasa granic kraju itp./.

Powinno się także planować uprzednio wymienione, zwykle różnorodne działania operacyjne.

Cechą szczególną współczesnego dowodzenia jest to, że siły i środki realizujące go, to jest **systemy dowodzenia i kierowania środkami walki, stały się obiektami rażonymi w pierwszej kolejności**. Widzenie tych systemów w takich kategoriach jest podyktowane olbrzymią rolą i decydującym ich znaczeniem we współczesnej wojnie, operacji i walce. W skład tych systemów wchodzą bo-

wiem dowódcy, sztaby i inne organa dowodzenia - zespoły ludzi reprezentujące najwyższy poziom intelektualny, a więc zdolności, wiedzę, umiejętności i doświadczenie - którzy inspirują i decydują o użyciu oraz działaniu sił i środków w operacji.

4.1.2. WYMAGANIA W ZAKRESIE DOWODZENIA OPERACYJNEGO

Analiza cech szczególnych dowodzenia we współczesnej operacji stawia przed nim nowe wymagania. Można do nich zaliczyć przede wszystkim: elastyczne stosowanie metod i stylów /technik/ dowodzenia; zachowanie stałej gotowości bojowej systemów dowodzenia i kierowania środkami walki; zwiększenie potrzeb w zakresie operatywności i ciągłości dowodzenia; zapewnienie wojskom i organom dowodzenia dogodnych warunków do wykonania zadania. Ponadto dowództwo, sztab i każdy inny organ dowodzenia powinien być bogaty w informacje.

Elastyczne stosowanie metod i stylów /technik/ dowodzenia jest jednym z głównych czynników warunkujących powodzenie. Współcześnie w warunkach stale i dynamicznie zmieniającej się sytuacji operacyjno-taktycznej oraz warunków przygotowania i prowadzenia operacji przełożony powinien stosować różnorodne metody i style /techniki/ zarówno dla jej zaplanowania i zorganizowania, jak i w czasie prowadzenia. Planowanie i organizowanie operacji powinno się cechować znaczną ogólnością.

Stała gotowość bojowa systemów dowodzenia i kierowania środkami walki jest jednym z podstawowych czynników gotowości bojowej wojsk. Wynika to stąd, że każda praktyczna działalność wojsk poprzedzona jest planistyczną i organizacyjną pracą dowódcy, sztabu i innych organów dowodzenia, bez względu na warunki otrzymania zadania i rozpoczęcia operacji, przegrupowania operacyjnego, realizacji pogotowia operacyjnego oraz prowadzenia działań operacyjnych.

Operatywne i ciągłe dowodzenie są jednym z ważniejszych wymagań w warunkach współczesnej operacji. Zasadniczymi kryteriami ich oceny jest czas realizacji przedsięwzięć związanych z dowodzeniem, czas

reagowania wojsk /sił i środków/, jakość realizacji zadań w zakresie dowodzenia, zdolność systemu dowodzenia do stałego kierowania wojskami i wpływania na rozwój sytuacji.

Operatywność dowodzenia wyraża się głównie przez przygotowanie operacji w czasie umożliwiającym zorganizowane odparcie, uderzenia przeciwnika lub zapewniającym wyprzedzenie go w wykonaniu uderzenia oraz reagowanie wojsk na polu bitwy w czasie równym lub krótszym od krytycznego. Wymóg ten spełni się wówczas, gdy zapewni się także efektywne wykorzystanie możliwości bojowych wojsk własnych.

Ciągłość dowodzenia osiąga się przede wszystkim dzięki zorganizowaniu na każdym szczeblu dowodzenia odpowiedniej ilości stale funkcjonujących stanowisk dowodzenia i wysokoodpornego na zakłócenia podsystemu łączności oraz zapewnienie wysokiej żywotności.

Kolejnym bardzo ważnym wymaganiem w stosunku do dowodzenia jest **zapewnienie wojskom i organom dowodzenia dogodnych warunków do wykonania zadania**. Istota tego wyraża się między innymi w zapewnieniu podwładnym korzystnego usytuowania i położenia, a więc uzyskania przez nich przewagi nad przeciwnikiem. Należy również zapewnić im dogodne warunki terenowe i czas oraz zgodnie z tym - wsparcie logistyczne.

Dowodzenie podległymi wojskami i kierowanie środkami walki bez informacji jest niemożliwe. Aby efektywnie dowodzić i skutecznie kierować środkami walki, nie wystarczy już tylko mieć informacje. Informacji tych trzeba mieć dużo i to tych, które są najważniejsze w tym procesie. Można zatem mówić, że **dowództwo, sztab i każdy inny organ dowodzenia powinien być bogaty w informacje.**

4.2. PLANOWANIE I ORGANIZACJA WOJENNEGO SYSTEMU DOWODZENIA ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Do dowodzenia związkiem operacyjnym podczas przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych tworzy się działający bez przerwy system dowodzenia. W jego skład wchodzą stanowiska /punkty/ dowodzenia i podsystem łączności. Stanowiska i punkty dowodzenia są tworzone z organów i technicznych środków dowodzenia.

System dowodzenia związku operacyjnego okresu wojennego jest zorganizowany w okresie pokoju. Powinien on tkwić w systemie dowodzenia okręgu wojskowego, wojskami lotniczymi i obrony powietrznej oraz marynarki wojennej. Na okres wojny system ten powstaje w wyniku przekształcenia systemu pokojowego. Proces ten będzie związany zwykle z uzupełnieniem go nowymi, niezbędnymi w czasie wojny elementami.

4.2.1. WYMAGANIA DOTYCZĄCE PLANOWANIA I ORGANIZACJI WOJENNEGO SYSTEMU DOWODZENIA ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Tworzony w okresie pokoju system dowodzenia związku operacyjnego powinien spełniać szereg wymagań. Jednym z najważniejszych jest potrzeba zapewnienia bezkolizyjnego przejścia z dowodzenia związkiem operacyjnym w czasie pokoju do dowodzenia w czasie wojny.

Budując system dowodzenia związku operacyjnego na potrzeby wojny, należy wszystkie kluczowe stanowiska obsadzać w okresie pokojowym.

System dowodzenia operacyjnego powinien być prosty i mieć właściwą hierarchię, a każde ogniwo dowodzenia i osoba funkcyjna musi mieć jasno określoną swoją rolę oraz stanowisko służbowe, obowiązki i kompetencje.

Tworząc system dowodzenia operacyjnego na okres wojny, należy uwzględnić potrzebę jednoosobowego dowodzenia wszystkimi siłami działającymi w strefie odpowiedzialności okręgu wojskowego.

Budowany system powinien zapewnić operatywność i ciągłość dowodzenia. Aby to osiągnąć należy między innymi zorganizować i zapewnić stałe funkcjonowanie 3-4 stanowisk dowodzenia, przygotować w odpowiednim czasie bezkolizyjne przej-

ście z pokojowego na wojenny system i utrzymanie kadry w wysokiej kondycji operacyjno-taktycznej.

4.2.2. SYSTEM STANOWISK DOWODZENIA ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

System dowodzenia związku operacyjnego składa się z głównego stanowiska dowodzenia /GSD/, zapasowego stanowiska dowodzenia /ZSD/, i wysuniętego stanowiska dowodzenia /WSD/ oraz powietrznego punktu dowodzenia /PPD/. Obsadę tych stanowisk i PPD stanowi stan osobowy przede wszystkim dowództwa okręgu wojskowego okresu pokojowego oraz innych dowództw i instytucji wojskowych zgodnie z przydziałem mobilizacyjnym.

Dowodzenie związkiem operacyjnym podczas przechodzenia z okresu pokojowego na okres wojny może być sprawowane z garnizonowego lub stacjonarnego stanowiska dowodzenia, w czasie wojny - zwykle ze stacjonarnego lub ruchomego stanowiska dowodzenia.

Główne stanowisko dowodzenia ZO -jest to miejsce, z którego dowódca i sztab sprawują dowodzenie. Razem z dowódcą na głównym stanowisku dowodzenia z zasady znajdują się: szef sztabu, zasadnicza część oficerów sztabu, szefowie rodzajów wojsk ze swoimi organami dowodzenia, zastępca dowódcy ds. wsparcia logistycznego wraz z grupą oficerów oraz ośrodek dowodzenia lotnictwem. Ponadto w skład tego stanowiska wchodzą grupy operacyjne wojsk współdziałających oraz siły i środki łączności, ochrony i obsługi.

Zapasowe stanowisko dowodzenia ZO jest stale działającym stanowiskiem dowodzenia. Przeznaczone jest ono do zapewnienia ciągłości, trwałości i operatywności dowodzenia. W czasie funkcjonowania GSD na zapasowym stanowisku dowodzenia mogą być wykonywane poszczególne zadania dowodzenia wynikające z bieżącej sytuacji, a w razie zniszczenia lub w czasie przemieszczania GSD sprawuje się z niego dowodzenie w pełnym zakresie.

Obsadę ZSD stanowi stały skład osobowy wydzielany z dowództwa OW. Dowódcą ZSD jest zwykle zastępca dowódcy ds. liniowych. Stały skład osobowy tego stanowiska dowodzenia powinien być w ciągłej gotowości do przejęcia dowodzenia ZO.

Wyposażenie ZSD w techniczne środki dowodzenia i w inne urządzenia powinno być takie same jak GSD.

Wysunięte stanowisko dowodzenia jest przeznaczone do zapewnienia dowódcy dowodzenia na poszczególnych kierunkach i w szczególnie ważnych okresach operacji oraz podczas jego wyjazdów do wojsk i przemieszczania się z głównego na zapasowe stanowisko dowodzenia.

Powietrzny punkt dowodzenia przeznaczony jest do zapewnienia trwałości i ciągłości dowodzenia, zwłaszcza w sytuacjach dynamicznych.

4.2.3. STRUKTURA, ROZMIESZCZENIE I PRZEMIESZCZANIE STANOWISK DOWODZENIA

Główne i zapasowe stanowisko dowodzenia i związku operacyjnego składa się z centrum dowodzenia operacyjnego /CDO/, ośrodka dowodzenia lotnictwem /ODL/, centrum kierowania wsparciem logistycznym / CKWL/, węzła łączności /WŁ/ i jednostek zabezpieczenia.

Centrum dowodzenia operacyjnego jest główną częścią GSD i ZSD. Przeznaczone jest ono do przygotowania i realizacji zadań, dotyczących mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk i ich przegrupowania, a także przygotowania operacji obronnej oraz dowodzenia i kierowania środkami walki w czasie jej prowadzenia.

W skład centrum dowodzenia operacyjnego GSD wchodzą: dowódca i sztab, szefostwa rodzajów wojsk oraz grupy operacyjne wojsk podporządkowanych i współdziałających.

Ośrodek dowodzenia lotnictwem przeznaczony jest do planowania wykorzystania lotnictwa /w ramach wysiłku wydzielonego dla związku operacyjnego/, udziału w organizacji i realizacji współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi, dowodzenia lotnictwem, zabezpieczenia bojowego jego działań oraz zapewnienia bezpieczeństwa lotów /przelotów/ samolotów /śmigłowców/ w strefach ognia środków OPL związku operacyjnego w określonym rejonie odpowiedzialności.

Centrum kierowania wsparciem logistycznym przeznaczone jest do zaplanowania i zorganizowania oraz kontrolowania realizacji zadań dotyczących wsparcia logistycznego wojsk związku operacyjnego.

Węzeł łączności przeznaczony jest do zapewnienia łączności z podwładnymi, przełożonym, sąsiadami i wojskami współdziałającymi oraz między stanowiskami dowodzenia i powietrznym punktem dowodzenia. Ponadto zapewnia on łączność wewnętrzną na tych stanowiskach dowodzenia.

Jednostki zabezpieczenia przeznaczone są przede wszystkim do ochrony i bezpośredniej obrony stanowiska dowodzenia oraz wykonywania zadań związanych z jego zwijaniem, przemieszczaniem i rozwijaniem.

Rozmieszczenie i urządzenie stanowisk dowodzenia powinno zapewnić przede wszystkim trwałą łączność z wojskami podległymi i współdziałającymi, z pozostałymi stanowiskami dowodzenia związku operacyjnego, sztabem nadrzędnym, sąsiadami i wewnątrz stanowiska dowodzenia. Stanowiska dowodzenia zazwyczaj rozmieszcza się w osiedlach o murowanej zabudowie lub na skraju miast, względnie w innych miejscach uprzednio przygotowanych.

Główne stanowisko dowodzenia może być rozmieszczone również w dotychczasowym miejscu postoju - w garnizonie. Zapasowe stanowisko dowodzenia rozmieszcza się zwykle w rejonie poza garnizonem.

Stanowiska dowodzenia związku operacyjnego przemieszcza się tak, żeby nie naruszyć dowodzenia i łączności ze współdziałającymi wojskami, sztabem nadrzędnym i sąsiadami. Stanowisk dowodzenia nie należy przemieszczać jednocześnie.

Przemieszczenie głównego stanowiska związku operacyjnego polega zwykle na przesunięciu jego zasadniczego składu osobowego z dotychczasowego stanowiska dowodzenia na zapasowe stanowisko dowodzenia i przekształcenie go w GSD. Po przekształceniu ZSD w GSD należy odtworzyć zapasowe stanowisko dowodzenia.

4.2.4. SYSTEM ŁĄCZNOŚCI ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

4.2.4.1. WŁAŚCIWOŚCI WSPÓŁCZESNYCH, WOJSKOWYCH SYSTEMÓW ŁĄCZNOŚCI

Wojskowe systemy łączności są systemami złożonymi, w których skład wchodzi część stacjonarna i polowa /mobilna/, oraz systemami dynamicznymi, zmieniającymi się w czasie i przestrzeni. Działają one w określonym otoczeniu, które oddziaływuje na nie, a więc są systemami otwartymi. Charakteryzują się także odpowie-

dnimi stanami w określonym przedziale czasowym oraz celami działania.

Wojskowe systemy łączności z uwagi na szereg właściwości zalicza się do klasy tzw. wielkich systemów.

4.2.4.2. STRUKTURA SYSTEMU I SIECI ŁĄCZNOŚCI ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

System łączności OW i ZO jest rozmieszczonym przestrzennie i działającym na dużym obszarze zespołem złożonych i powiązanych z sobą obiektów wojskowych, przeznaczonych do wymiany informacji w systemie dowodzenia.

Pod względem funkcjonalnym składa się on z następujących części składowych /podsystemów/: podsystemu kierowania; podsystemu roboczego, tj. przekazywania informacji czyli sieci łączności; podsystemu uzupełnień stanu osobowego i wsparcia logistycznego; podsystemu zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/; odwodu łączności i automatyzacji.

Podsystem kierowania jest złożonym i rzeczywistym systemem działania, w którym ludzie - za pomocą różnorodnych metod i sposobów oraz środków, a także tworzonych przy ich pomocy systemów technicznych - realizują zamierzone cele działania. Charakteryzuje się on określonym składem i strukturą, będącą układem i wzajemnymi relacjami między elementami systemu. Tworzą go zespoły /szefostwa wojsk łączności OW i ZO/ i funkcyjni łączności, metody /sposoby/ ich działania oraz techniczne środki kierowania, do których zaliczamy: środki łączności /służbowe i ogólnodostępne/, środki mechanizacji i automatyzacji procesów kierowania łącznością /systemami łączności/ oraz techniczne środki kontroli pracy sieci łączności i środków automatyzacji dowodzenia.

Zespoły kierowania łącznością /systemami łączności/ oraz techniczne środki kierowania rozmieszczone w określonych pomieszczeniach /stałych lub ruchomych/ tworzą punkty kierowania, które generalnie dzielą się na dwie kategorie:

- punkty kierowania łącznością /systemami łączności/ OW, ZO, ZT i oddziałów;
- punkty kierowania elementami systemu łączności /tj. węzłami łączności, grupami środków, odcinkami sieci, osiami i rokadami, liniami łączności, stacjami itp./.

Sieć łączności OW i ZO jest głównym składnikiem systemu łączności. Składa się z części stacjonarnej i polowej. Do części stacjonarnej zalicza się część sieci resortowej MON, zwaną międzygarnizonowym systemem łączności /MSŁ/ OW oraz, wydzielonych doraźnie z sieci telekomunikacyjnej państwa na potrzeby OW i ZO - traktów grupowych, linii i łączy. Do części polowej o charakterze mobilnym zalicza się polową sieć operacyjno-taktyczną.

Biorąc pod uwagę zastosowane do jej tworzenia rodzaje środków, sieć łączności OW i ZO składa się z sieci radio i telekomunikacyjnej, tworzonej z technicznych środków łączności, oraz sie-ci pocztowej, której tworzywem są wojskowe środki pocztowe.

Sieć radio- i telekomunikacyjna OW i ZO obejmuje dwie płaszczyzny: sieć podstawową zwaną teletransmisyjną i sieć łączy różnego przeznaczenia, np. telefonicznych, telegraficznych, telefaksowych, teledacyjnych /w przyszłości sieć zintegrowanych usług łączności/.

Sieć pocztowa służy do świadczenia usług pocztowych, tj. dystrybucji i przesyłania przesyłek pocztowych. Tworzą ją wojskowe węzły pocztowe, wojskowe stacje pocztowe oraz odcinki sieci /linie/ pocztowej organizowane za pomocą śmigłowców i samochodów osobowo-terenowych.

Łączność dowództw OW i ZO z przełożonym organizowana jest w bezpośrednich kierunkach między węzłami łączności ND SZ RP a węzłami łączności stanowisk dowodzenia OW i ZO, zestawianych w systemie stacjonarnym oraz rozwijanych za pomocą środków polowych.

Łączność OW w czasie pokoju, a także w okresie pogotowia operacyjnego i działań wojennych, organizowana jest w międzygarnizonowym systemie łączności OW. Składa się on z garnizonowych węzłów łączności /GWŁ/ od I do V kategorii, przewodowej i radioliniowej sieci dalekosiężnej, przewodowej sieci wewnętrznej garnizonów, sieci i kierunków radiowych, przestrzennego systemu łączności radiotelefonicznej oraz poczty wojskowej.

Na szczeblu ZO rozwija się jednolitą, podstawową sieć łączności o przestrzennej strukturze siatkowej, opartej o stacjonarny potencjał telekomunikacyjny obszaru OW oraz środki polowe.

Podstawowa /teletransmisyjna/ sieć łączności jest głównym składnikiem łączności związku operacyjnego. Przeznaczona jest do nasycenia obszaru OW podstawowymi węzłami sieciowymi /PWS/ i dalekosiężnymi połączeniami /międzywęzłowymi odcinkami sieci/ do

zapewnienia dowodzenia podległymi związkami taktycznymi i oddziałami, niezależnie od charakteru przyjętego ugrupowania operacyjnego. Sieć ta składa się z podstawowych węzłów sieciowych /PWS/, osi łączności i kierunków rokadowych. PWS organizowane mogą być na bazie garnizonowych węzłów łączności /GWŁ/ oraz stacji wzmacniakowych ministerstwa łączności lub rozwijane za pomocą polowych środków łączności.

Podstawowa sieć łączności związku operacyjnego powinna składać się z kilkunastu PWS oraz kilku osi i rokad łączności.

Osie łączności organizuje się za pomocą horyzontalnych stacji radioliniowych typu operacyjnego i przy wykorzystaniu dzierżawionych, stacjonarnych traktów łączności. Tworzą one, przechodząc przez kolejne PWS rozmieszczone w odległości około 50 km od siebie, relacje dofrontowe pomiędzy stacjonarnymi stanowiskami dowodzenia ZO i najbardziej zbliżonymi do lini styczności wojsk PWS. Odległość między osiami nie powinna przekraczać 50-70 km. Do połączeń rokadowych wykorzystuje się te same środki łączności. Tworzą one połączenia /odcinki sieci/ między osiami łączności.

W toku działań /operacji/ nie wyklucza się zmiany konfiguracji sieci lub dalszej jej rozbudowy. W tym celu na szczeblu centralnym i operacyjnym utrzymuje się odwody łączności.

Przy niekorzystnym rozwoju działań obronnych podstawowa sieć łączności powinna być zawczasu rozbudowywana w głąb obszaru kraju siłami odwodów ND lub związku operacyjnego, obsadzającego kolejne rubieże obrony.

Podstawowa sieć łączności ZO jest połączona /zespolona/ z siecią łączności sąsiednich związków operacyjnych oraz sieciami łączności współdziałających rodzajów sił zbrojnych.

W systemie łączności ZO, oprócz przedstawionej powyżej podstawowej sieci łączności, przewiduje się organizowanie odcinków i linii łączności dowiązania węzłów łączności stanowisk dowodzenia OW, ZO, ZT oraz bezpośrednio podległych oddziałów do podstawowych węzłów /PWS/ za pomocą horyzontalnych stacji radioliniowych, kabli polowych oraz stacjonarnych kabli i linii napowietrznych.

Ponadto planuje się organizowanie bezpośrednich kierunków radioliniowych za pomocą:

- stacji troposferycznych między węzłami łączności stanowisk dowodzenia OW i ZO a węzłami łączności stanowisk dowodzenia pierwszorzutowych związków taktycznych;

- stacji horyzontalnych od węzła łączności WSD ZO do węzła łączności SD pierwszego rzutu ZT.

Przewiduje się także organizowanie sieci i kierunków radiowych KF i UKF dowódcy i jego zastępców, sztabu, szefów rodzajów wojsk ZO z podwładnymi oraz współdziałającymi dowództwami.

Podsystem uzupełnień i wsparcia logistycznego zapewnia uzupełnienie strat wśród obsługi łączności oraz wsparcie logistyczne systemu, które obejmuje zaopatrywanie w sprzęt i materiały eksploatacyjne łączności, serwis techniczny oraz pomoc medyczną świadczoną oddziałom /pododdziałom/ łączności i tworzonym na ich bazie elementom systemu łączności.

Podsystem zabezpieczenia operacyjnego /bojowego/ systemu łączności jest kompleksem przedsięwzięć organizacyjno-technicznych zapewniających systemowi łączności i jego elementom dogodne warunki do działania i realizacji zadań w okresie operacyjnego rozwinięcia i w toku operacji obronnej.

4.2.5. KOMPUTEROWY SYSTEM WSPOMAGANIA DOWODZENIA ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

4.2.5.1. ROLA I ZNACZENIE KOMPUTRYZACJI I AUTOMATYZACJI WOJSKOWYCH SYSTEMÓW DOWODZENIA

W obecnej dobie komputeryzacja i automatyzacja stwarza największe możliwości osiągnięcia usprawnienia dowodzenia.

Powszechne wprowadzenie do systemów dowodzenia techniki komputerowej, jako narzędzia wspomagającego dowodzenie, powinno spowodować:

- wydatne zwiększenie operatywności dowodzenia przez dostarczenie organom dowodzenia wiarygodnych, zwięzłych i selektywnych informacji /danych/, niezbędnych do podjęcia decyzji;
- poprawę działalności planistyczno - prognostycznej przez tworzenie warunków uwzględniających w procesie decyzyjnym wielowariantowe rozwiązania, oparte na wszechstronnych kalkulacjach;
- skrócenie czasu obiegu informacji /sytuacyjnych i decyzyjnych/ na stanowisku i między stanowiskami dowodzenia.

Dzięki automatyzacji dowodzenia osiągnie się:

- przyśpieszenie zdobywania, zbierania, przetwarzania i

przekazywania kompleksowej informacji o sytuacji /bojowej, logistycznej, warunkach prowadzenia działań bojowych itp./;
- uproszczenie i ułatwienie przygotowania danych do decyzji i planowania operacji /walki/;
- podejmowanie optymalnych decyzji i sporządzanie wielowariantowych planów operacji /walki/;
- symulowanie przyjętych rozwiązań;
- skrócenie czasu obiegu informacji decyzyjnych;
- pełną wiarygodność przekazywanych informacji sytuacyjnych i decyzyjnych.

Automatyzacja dowodzenia znacznie zwiększy operatywność dowodzenia, uczyni systemy dowodzenia nadążalnymi za systemami i środkami walki.

Spośród zadań rozwiązywanych na rzecz dowodzenia przy użyciu elektronicznych maszyn cyfrowych wyróżnia się dwie grupy: zadania typu informacyjnego i obliczeniowego.

Wykorzystanie środków automatyzacji, do realizacji zadań operacyjno-taktycznych w procesie dowodzenia umożliwia:
- objęcie systematycznym przetwarzaniem najważniejszych zadań operacyjno-taktycznych, informacyjnych i obliczeniowych;
- skrócenie czasu obliczeń wykonywanych dotychczas ręcznie, do granic wynikających z sytuacji;
- odciążenie oficerów sztabów od czasochłonnych prac oraz wykonywanie zadań dotychczas niewykonalnych przez człowieka w określonym czasie i sytuacji;
- uzyskanie większej dokładności i szczegółowych danych wynikowych;
- uwzględnienie w obliczeniach większej liczby różnych i ważnych czynników, które często zmieniają swoje wartości;
- zwiększenie częstotliwości rozwiązywania zadań, pozwalających organom dowodzenia na natychmiastową reakcję wobec każdej zmiany sytuacji;
- zmniejszenie liczby błędnych danych w opracowaniach wynikowych.

Niezależnie od przedstawionych wyżej efektów związanych z działalnością kalkulacyjno - biurową automatyzacja dowodzenia stwarza nowe jakościowo możliwości wynikające z transmisji informacji. Dzięki nowoczesnym zautomatyzowanym systemom informatycznym istnieje możliwość znacznego zwiększenia liczby infor-

macji, skrócenia czasu ich przesyłania.

4.2.5.2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZAUTOMATYZOWANYCH SYSTEMÓW DOWODZENIA

W wyniku automatyzacji dowodzenia powstaną nowe generacje systemów dowodzenia i kierowania ogniem - tzw. systemy zautomatyzowane.

Zautomatyzowanym systemem dowodzenia nazywany jest system "człowiek - maszyna", zapewnia on zautomatyzowane zbieranie, przetwarzanie i wydawanie informacji niezbędnej do optymalizacji procesu dowodzenia.

Zautomatyzowany system kierowania środkami walki nazywany jest systemem "człowiek - maszyna", zapewnia on zautomatyzowane zbieranie i przetwarzanie informacji niezbędnej do kierowania środkami walki w celu najbardziej efektywnego ich wykorzystania.

Zautomatyzowane systemy dowodzenia i kierowania są to zatem takie systemy, w których procesy informacyjno - decyzyjne są wspomagane lub realizowane przez techniczne urządzenia o wysokim stopniu automatyzacji.

Podstawowe różnice między tymi systemami są następujące:

1. Wydłużony czas reakcji systemu dowodzenia w stosunku do zautomatyzowanego systemu kierowania środkami walki.

2. W zautomatyzowanym systemie dowodzenia rola dowódcy w procesie decyzyjnym jest znacznie większa niż w zautomatyzowanym systemie kierowania środkami walki, gdzie najczęściej ogranicza się ona do wyboru wariantu działania i wydania komendy do użycia określonych środków walki, np. odpalenia rakiet.

3. Zakres zadań rozwiązywanych w systemie kierowania jest znacznie większy niż w zautomatyzowanym systemie dowodzenia.

Biorąc pod uwagę zastosowanie zautomatyzowanych systemów dowodzenia, możemy je umownie podzielić na systemy terytorialne, funkcjonujące na określonym obszarze, i systemy polowe, funkcjonujące w dowolnych obszarach operacyjnych /rejonach działania/.

Terytorialne zautomatyzowane systemy dowodzenia przeznaczone są do dowodzenia na obszarze kraju lub tylko okręgu wojskowego /na ściśle określonym obszarze/. Mają one zazwyczaj charakter stacjonarny, tzn. przywiązane są do określonego terytorium i stacjonarnych stanowisk dowodzenia, oraz wykorzystują głównie stacjonarny system telekomunikacyjny. Systemy te mogą

także korzystać, szczególnie w okresie przechodzenia na wojenny system dowodzenia, z systemu informatycznego sił zbrojnych, funkcjonującego w okresie pokoju i zabezpieczającego ich bieżącą działalność. W okresie wojny system ten powinien posiadać własną sieć telekomunikacyjną, wykorzystującą zarówno stacjonarne, jak i polowe systemy łączności.

Struktura, układ funkcjonalny i środki techniczne stacjonarnych zautomatyzowanych systemów dowodzenia powinny spełniać określone warunki:

- odpowiadać strukturze organizacyjnej wojsk;
- zapewniać, na każdym szczeblu dowodzenia, możliwości scentralizowanego i zdecentralizowanego dowodzenia;
- obejmować automatyzacją procesy najbardziej praco - chłonne;
- zapewniać kompleksową automatyzację procesów informacyjnych;
- charakteryzować się dużą operatywnością, elastycznością i ciągłością dowodzenia w każdych warunkach prowadzenia działań bojowych;
- zapewniać ciągłość pracy organów dowodzenia;
- stwarzać dogodne warunki pracy osobom funkcyjnym organów dowodzenia;
- mieć zunifikowane środki techniczne i zbliżoną strukturę organizacyjną stanowisk dowodzenia wszystkich szczebli dowodzenia;
- umożliwić współpracę z innymi systemami i środkami dowodzenia /np. polowymi zautomatyzowanymi systemami dowodzenia/.

Polowe zautomatyzowane systemy dowodzenia przeznaczone są do dowodzenia jednostkami o dużym stopniu manewrowości, przewidywanym do działania na różnych kierunkach /obszarach/ operacyjnych. Stosuje się je najczęściej na szczeblach taktycznych, rzadziej na operacyjnych. Podstawowymi elementami takich systemów są specjalnie przygotowane ruchome stanowiska dowodzenia, wyposażone w mobilne, zautomatyzowane środki dowodzenia. Struktura organizacyjno-funkcjonalna takiego systemu powinna być zbliżona do rozwiązań stosowanych w systemie terytorialnym.

4.2.5.3. PODSTAWOWE WYMAGANIA OPERACYJNO - TAKTYCZNE MIKROKOMPUTEROWEGO SYSTEMU WSPOMAGANIA DOWODZENIA ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Mikrokomputerowy system wspomagania dowodzenia związku operacyjnego /MSWD ZO/ jest przeznaczony do zautomatyzowanego wspomagania czynności dowódczo - sztabowych wykonywanych przez oficerów bezpośrednio na ich stanowiskach pracy, głównie podczas planowania i organizowania operacji i walki.

Wspomaganie to obejmuje:

- zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie i przekazywanie informacji sytuacyjnej o wojskach własnych i przeciwnika oraz o terenie i sytuacji na obszarze działań;
- planowanie operacji /walki/;
- podejmowanie decyzji i przekazywanie /przyjmowanie/ zadań bojowych;
- kierowanie procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej;
- dowodzenie w czasie prowadzenia operacji /walki/.

Oczekuje się, że w wyniku tego wspomagania pracy oficerów usprawnione będzie działanie sztabów, szczególnie w zakresie:

- ewidencji, porządkowania i utrzymania jednolitości informacji niezbędnych do planowania operacji /walki/, a także do przeprowadzenia gier wojennych, treningów sztabowych, ćwiczeń, itp.;
- organizowania wymiany informacji /tekstowych, tabelarycznych, graficznych/ wewnątrz sztabów /stanowiska dowodzenia/ i pomiędzy sztabami /stanowiskami dowodzenia/;
- planowania operacji ze szczególnym uwzględnieniem wszechstronnej oceny sytuacji, procesu podejmowania decyzji i wielowariantowego planowania działania wojsk, w określonym dla danego sztabu /szczebla/ cyklu planistycznym;
- kierowania procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej wojsk;
- opracowania harmonogramów działań organizacyjnych poszczególnych sztabów, ich komórek funkcjonalnych i osób funkcyjnych, a także harmonogramów kontroli itp.;
- wspomagania procesu kierowania uzupełnieniem zasobów osobowych i materiałowych.

Podstawowym zadaniem systemu /MSWD ZO/ jest skrócenie cyklu obiegu informacji w procesie dowodzenia związkiem operacyjnym, polepszenie wiarygodności informacji, zmniejszenie ryzyka ope-

racyjnego oraz umożliwienie efektywnego funkcjonowania stanowisk dowodzenia w różnych sytuacjach operacyjnych.

Mikrokomputerowy system wspomagania dowodzenia ZO powinien odpowiadać strukturze systemu dowodzenia związku operacyjnego oraz obejmować wszystkie jego stanowiska dowodzenia /główne, zapasowe i doraźnie organizowane/.

Składa się on z podsystemów funkcjonalnych zorganizowanych do wspomagania pracy specjalistycznych zespołów i komórek stanowiska dowodzenia.

Każdy z podsystemów powinien umożliwiać prowadzenie bazy danych i obsługę informatyczną osób funkcyjnych danej komórki organizacyjno-funkcjonalnej przy pomocy zautomatyzowanego miejsca pracy /ZMP/ oraz korzystanie z usług teletransmisyjnych udostęp-nianych przez podsystem wymiany danych.

4.3. METODY I STYLE /TECHNIKI/ DOWODZENIA ORAZ ORGANIZACJA PRACY NA STANOWISKU DOWODZENIA

Treść, metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy dowódcy i organów dowodzenia związku operacyjnego podczas przygotowania i prowadzenia operacji zależą przede wszystkim od sytuacji, charakteru otrzymanego zadania i nakazanego terminu gotowości bojowej wojsk.

4.3.1. CZYNNIKI WYWIERAJĄCE WPŁYW NA METODY I STYLE /TECHNIKI/ DOWODZENIA ORAZ ORGANIZACJĘ PRACY NA STANOWISKU DOWODZENIA

Wybór właściwej metody i stylu /techniki/ dowodzenia oraz dobra organizacja pracy na stanowisku dowodzenia jest sztuką. W praktyce sprowadza się to przede wszystkim do podjęcia przez dowódcę lub szefa sztabu jak najlepszej decyzji organizatorskiej.

Metody i style /techniki/ dowodzenia oraz organizacja pracy dowódcy i organów dowodzenia są uzależnione, a zatem powinny być dostosowane przede wszystkim do konkretnej sytuacji operacyjno--taktycznej. Do czynników operacyjno-taktycznych można zaliczyć przede wszystkim zakres wykonywanych równolegle zadań bojowych i dowodzenia oraz warunki przygotowania operacji. Do czynników organizacyjnych, technicznych i innych można zaliczyć między innymi: stopień przygotowania i umiejętności organów dowodzenia, stan wyposażenia ich w techniczne środki dowodzenia, stan oso-bowy organów dowodzenia oraz porę roku, doby.

4.3.2. METODY PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

Biorąc za podstawę kryterium sposobu przygotowania działań operacyjnych i bojowych, zwłaszcza kolejność ich planowania i organizowania przez poszczególne szczeble dowodzenia, można wyróżnić dwa podstawowe modele realizacji tych procedur. Powszechnie modele te nazwane są: metodą r ó w n o l e g ł e g o p l a n o w a n i a i o r g a n i z o w a n i a d z i a ł a ń o p e r a c y j n y c h oraz metodę k o l e j n e g o p l a n o w a n i a i o r g a n i z o w a n i a d z i a ł a ń o p e r a c y j n y c h.

4.3.2.1. METODA RÓWNOLEGŁEGO PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

Równoległe planowanie i organizowanie działań operacyjnych będzie zjawiskiem powszechnym. Wynika to głównie stąd, że metoda ta umożliwia w ograniczonym lub nawet w skrajnie ograniczonym czasie zaplanować i zorganizować operację i walkę.

Istota tej metody polega na tym, że planowanie i organizowanie działań operacyjnych odbywa się z reguły równocześnie na kilku szczeblach dowodzenia. Osiąga się to dzięki temu, że na niższym szczeblu dowodzenia planowanie i organizowanie działań operacyjnych rozpoczyna się bezpośrednio po określeniu przez przełożonego zamiaru i na tej podstawie wydanych wstępnych zarządzeń bojowych. Zakres, treść oraz sposób działania organów dowodzenia, przy zastosowaniu metody równoległego planowania i organizowania działań operacyjnych i bojowych przedstawiono na rys. 38.

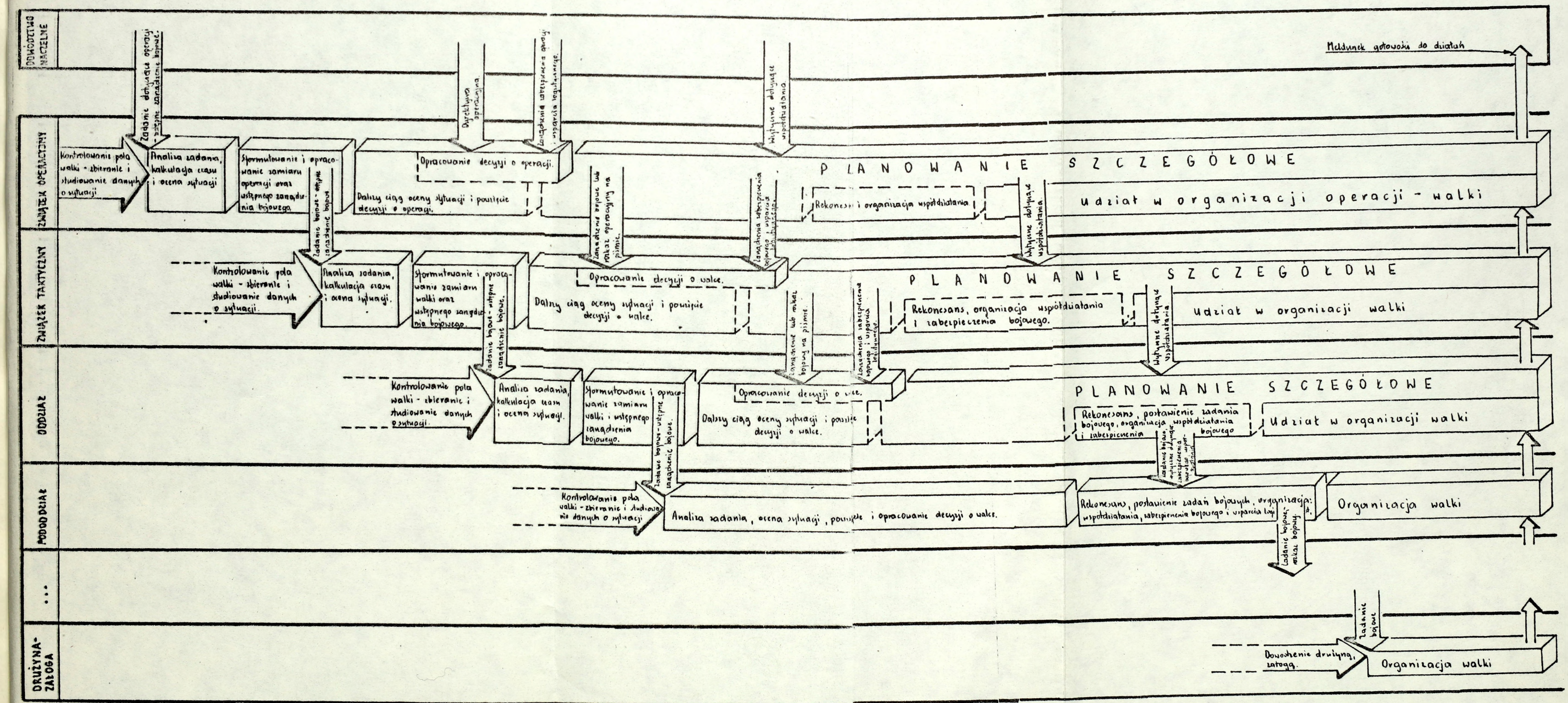
4.3.2.2. METODA KOLEJNEGO PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

Planowanie i organizowanie działań operacyjnych kolejno przez poszczególne szczeble dowodzenia znajdują zastosowanie w wypadku dysponowania dużą ilością czasu. Przy tej metodzie poszczególne niższe szczeble dowodzenia włączane są do planowania i organizowania działań po zakończeniu tych procesów przez przełożonego.

Zakres i treść oraz sposób działania organów dowodzenia przy zastosowaniu tej metody przedstawiono na rys. 39.

4.3.3. STYLE /TECHNIKI/ DOWODZENIA

Określenie i przekazanie przez przełożonego podwładnym zadań jest podstawowym sposobem wprowadzenia własnej decyzji i planu operacji w życie oraz oddziaływania na nich, jak też wpływania przez niego na rozwój sytuacji operacyjnej i kształtowania jej wedle własnej woli. Przełożony może podwładnym /wykonawcy/ określić i sformułować, wraz z zadaniem, sposób jego wykonania - jest to styl /technika/ dowodzenia, który nazywa się **dowodzeniem przez instrukcję**. W innym wypadku przełożony może ustalić i przekazać podwładnemu /wykona-

Rys. 38. IDEOWY MODEL DZIAŁANIA ORGANÓW DOWODZENIA PRZY ZASTOSOWANIU METODY RÓWNOLEGŁEGO PLANOWANIA I ORGANIZOWANIA OPERACJI I WALKI

Elementy / Czas operacyjny GSD	CENTRUM DOWODZENIA: PD DOWÓDCY	CENTRUM DOWODZENIA: GRUPA KIERUNKÓW	CENTRUM INFORMACYJNE	CENTRUM /GRUPA/ PLANOWANIA	POZOSTAŁE PD /GRUPY, KOMÓRKI ORGANIZACYJNE/
Data: 4.11 D godz. 16.00	Przyjęcie zadania dotyczącego operacji w formie dyrektywy i zarządzeń ND SZ				
20.00	Wypracowanie zamiaru. Wydanie wstępnych zarządzeń bojowych.	Aktualizacja informacji o sytuacji. Opracowanie i przekazanie wstępnych zarządzeń bojowych.	Przygotowanie mapy sytuacji dowodzenia - informacyjnej.	Opracowanie kalendarzowego planu przygotowania operacji.	Przygotowanie i danych do decyzji dowódcy i planowania operacji
N	Zapoznanie z zamiarem dowódcy, wydanie wytycznych do planowania operacji.				
2.00	Zakończenie wypracowania decyzji. Postawienie zadań wojskom.	Opracowanie rozkazu operacyjnego dla ZT.	Opracowywanie meldunków i sprawozdania operacyjnego. Przekazanie ich do sztabu naczelnego dowódcy SZ.	Przygotowanie rekonesansu. Opracowanie części operacyjnej planu operacji obronnej.	Opracowanie i planów użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i i wsparcia logistycznego
7.00		Aktualizacja szczegółowych dokumentów			Opracowanie zarządzeń użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego.
D	Rekonesans strefy /obszaru/ obrony.		Bieżąca aktualizacja danych o sytuacji, terminowe opracowywanie meldunków bojowych oraz sprawozdania operacyjnego.		Udział w rekonesansie.
5.11	Zatwierdzanie planów użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego	dowodzenia i przekazanie ich do wojsk /tabele sygnałów dowodzenia itp./		Opracowywanie planu /tabeli/ współdziałania wojsk w operacji.	Uszczegółowienie opracowanych dokumentów. Przedstawienie do akceptacji planów użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego
17.00	Przyjęcie meldunków o zajęciu pasów i rejonów obrony i gotowości systemu				ania.
19.00		Aktualizacja			Opracowanie uszczegółowionych
	Organizacja współdziałania wojsk ZO w operacji obronnej.	informacyjnych		Opracowanie uszczegółowionych planów operacji.	planowych
N	Kontrola i pomoc wojskom.	sytuacyjnych			dowodzenia
6.11	Przyjęcie meldunków od podległych wojsk o gotowości do wykonania zadań.				użycia rodzajów wojsk, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego.
6.00	Opracowanie i przekazanie ND SZ meldunku o gotowości do operacji.				

Rys. 40. MODEL PRACY NA GSD ZWIĄZKU OPERACYJNEGO PODCZAS PRZYGOTOWANIA OPERACJI OBRONNEJ /Wariant/

Legenda:
- D - dzień
- N - noc
- PD - punkt dowodzenia
- ND SZ - naczelne dowództwo

Lp.	Wyszczególnienie przedsięwzięć	Szczegółowość dowodzenia	Data / Pora doby / Wykonawca	4.11 Noc 16 17 18 19 20 21 22 23	5.11 Noc 24 1 2 3 4 5	5.11 Dzień 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15	6.11 Noc 16 17 18 19 20 21 22 23 24 1 2 3 4 5
1.	Wypracowanie zamiaru.	ZO / ZT	Dowódca				
2.	Wydanie wstępnych zarządzeń bojowych.	ZO / ZT	Dowódca				
3.	Wypracowanie decyzji.	ZO / ZT					
4.	Wydanie rozkazów: operacyjnego i bojowego.	ZO / ZT	Dowódca				
5.	Wydanie zarządzeń zabezpieczenia operacyjnego i inycia RW.	ZO	Szef sztabu / Szefowie RW				
6.	Rekonesans.	ZO / ZT	Dowódca				
7.	Opracowanie planu operacji obronnej.	ZO	Szef sztabu	Część operacyjna			
8.	Zajmowanie pasa/rejonu obrony przez wojska I rzutu.	ZT	Dowódca				
9.	Organizacja systemu ognia.	ZT	Dowódca				
10.	Organizacja współdziałania na SO ZO.	ZO	Dowódca				
11.	Rozbudowa inżynieryjna pasa/rejonów obrony.	ZT	Dowódca				I kolejność
12.	Organizacja systemu dowodzenia.	ZO	Szef sztabu				
13.	Organizacja systemu rozpoznania.	ZO / ZT	Szef sztabu				
14.	Dowóz amunicji na stanowiska ogniowe.	ZT	Szef wsp. log.				
15.	Realizacja zaopatrzenia wojsk.	ZT	Szef wsp. log.				
16.	Kontrola przygotowania obrony.	ZO	Szef sztabu				
17.	Meldowanie o gotowości obrony.	ZT	Dowódca				

SZEF ODDZIAŁU OPERACYJNEGO SZTABU ZO

.....

/stopień, imię i nazwisko/

SZEF SZTABU ZO

.....

/stopień, imię i nazwisko/

Legenda:

- RW – rodzaje wojsk
- szef wsp. log. – szef wsparcia logistycznego

Rys. 41. KALENDARZOWY PLAN PRZYGOTOWANIA OPERACJI OBRONNEJ ZWIĄZKU OPERACYJNEGO

Terminy dyrektywne:
1. Otrzymanie zadania dotyczącego operacji — 16.00 4.11
2. Gotowość systemu ognia — 16.00 5.11
3. Gotowość do operacji obronnej — 6.00 6.11

wcy/ tylko zadanie i wówczas jest to styl /technika/ dowodzenia, który nazywa się d o w o d z e n i e m p r z e z z a d a n i a. W procesach dowodzenia, zwłaszcza na szczeblach strategicznym i operacyjnym, oraz w okresie pokojowym może mieć miejsce wspólne, przez przełożonego i podwładnego /wykonawcę/, ustalenie celu działania. Taki styl dowodzenia nazywa się d o w o d z e n i e m p r z e z c e l e.

4.3.4. ORGANIZACJA PRACY NA STANOWISKU DOWODZENIA

Proces dowodzenia jest nieustającym ciągiem podejmowania decyzji oraz planowania i organizowania operacji. Podstawą tego procesu są informacje. Zdobywanie ich oraz przesyłanie, przetwarzanie i przechowywanie to jedno z głównych zadań organów dowodzenia. Należy więc przyjąć, że sprawność dowodzenia zależy przede wszystkim od prawidłowo realizowanego procesu informacyjnego, który jest jednocześnie niezmiernie czuły i wrażliwy na wszelkiego rodzaju zakłócenia. Nieodzowne staje się zatem stosowanie odpowiednich reguł działania sztabu, uodporniających go na rodzaju zakłócenia lub minimalizujących skutki oddziaływania destrukcyjnego. Reguły te powinny wypływać i być dostosowane przede wszystkim do konkretnych zadań, ludzi i warunków. Z drugiej strony powinny one być jasne, proste, konsekwentne i narzucające dyscyplinę wykonawczą.

Przykład organizacji pracy dowództwa związku operacyjnego na głównym stanowisku dowodzenia oraz zakres przedsięwzięć realizowanych przez wojska podczas przygotowania operacji obronnej przedstawiono na rys. 40 i 41.

4.4. DOWODZENIE W CZASIE POGOTOWIA OPERACYJNEGO

4.4.1. DOWODZENIE W ZAKRESIE UTRZYMANIA STAŁEJ GOTOWOŚCI BOJOWEJ I PODCZAS OSIĄGANIA WYŻSZYCH JEJ STANÓW

Dowodzenie związane z przygotowaniem i realizacją zadań przez wojska w okresie pokoju służy głównie utrzymaniu ich w stałej gotowości bojowej. Stan ten powinien zapewnić sprawne wykonywanie przez nie zadań bojowych w warunkach wojny. Działalność organów dowodzenia w tym zakresie sprowadza się przede wszystkim do stworzenia warunków zapewniających realizację na wysokim poziomie szkolenia bojowego stanu osobowego oraz w odpowiedniej sprawności uzbrojenia i sprzętu bojowego, jak też systemów: rozwinięcia mobilizacyjnego, dowodzenia, rozpoznania itp.

Planowanie szkolenia bojowego wojsk i dowództw jest jedną z głównych funkcji organów dowodzenia, a zarazem integralną częścią planowania całokształtu działalności w resorcie obrony narodowej.

Inną jeszcze dziedziną, którą zajmuje się dowództwo operacyjne w ramach utrzymania stałej gotowości bojowej, jest planowanie obrony strefy odpowiedzialności i innych działań oraz realizacja zadań w ramach operacyjnego przygotowania terenu. Zakres działalności dowództwa operacyjnego w tych dziedzinach regulowany jest stosownymi przepisami oraz doraźnie wydawanymi rozkazami i zarządzeniami Sztabu Generalnego WP.

Jednym z głównych zadań dowództwa operacyjnego w ramach utrzymania stałej gotowości bojowej jest zaplanowanie, zorganizowanie i utrzymanie na wysokim poziomie przedsięwzięć zapewniających sprawne osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej.

Planując osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej, należy uwzględnić przede wszystkim zakres zadań realizowanych w poszczególnych stanach gotowości bojowej oraz wykonawców, miejsce i terminy ich realizacji.

Groźba wybuchu wojny z zaskoczenia powoduje potrzebę stworzenia w okresie pokoju należycie funkcjonującego w czasie jej trwania polowego systemu dowodzenia. To, a także przewidywany charakter operacji wskazuje, że polowe stanowiska dowodzenia powinny być organizowane tak, aby zapewnić im autonomiczność i wzajemną zamienność oraz ciągłość funkcjonowania, a także mobil-

ność i żywotność całego systemu dowodzenia związku operacyjnego.

Przygotowanie systemu dowodzenia związku operacyjnego na czas wojny obejmuje przede wszystkim jego zaplanowanie i zorganizowanie, utrzymanie go w stałej gotowości do sprawnego funkcjonowania oraz wybranie i przysposobienie rejonów rozmieszczenia stanowisk dowodzenia.

4.4.2. DOWODZENIE PODCZAS ROZWIJANIA MOBILIZACYJNEGO

Rozwijanie mobilizacyjne związku operacyjnego dokonywane jest w wyniku realizacji przedsięwzięć przewidzianych do wykonania w ramach osiągania wyższych stanów gotowości bojowej. Działalność dowództwa związku operacyjnego w tym okresie sprowadza się przede wszystkim do kierowania uzupełnieniem ludźmi i sprzętem istniejących jednostek wojskowych do stanów przewidzianych etatem okresu wojennego oraz sformowania nowych jednostek wojskowych. Poza tym prowadzi ono i nadzoruje przebieg szkolenia w wojskach związku. Do realizacji tych zadań w poszczególnych stanach gotowości bojowej może być zaangażowane całe dowództwo związku operacyjnego lub jego część oraz inne ogniwa dowodzenia i organa specjalnie do tego celu przygotowane.

Sprawny przebieg rozwinięcia mobilizacyjnego wojsk wymaga specjalnego przygotowania. Proces to obejmuje: planowanie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i jego zorganizowanie oraz odpowiednie przysposobienie do tego organów, sił i środków.

Sztab związku operacyjnego z chwilą otrzymania rozkazu - sygnału - wprowadzającego odpowiedni stan gotowości bojowej, jest zobowiązany przede wszystkim do terminowego przekazania go wojskom, terenowym sztabom wojskowym i innym organom dowodzenia oraz sprawdzenia zrozumienia jego treści przez adresatów. Bezpośrednim wykonawcą tego zadania jest dyżurna służba operacyjna sztabu związku operacyjnego. Sztab ten, oprócz czynności, które wykonuje sam, powinien również śledzić przebieg realizacji zadań w jednostkach i sztabach, jakie należy wykonać dla osiągnięcia przez nie określonego stopnia gotowości bojowej.

Innym, również ważnym zadaniem sztabu związku operacyjnego w omawianym okresie jest kontrolowanie i egzekwowanie od wykonawców realizacji zaplanowanych i doraźnych, wynikających z konkretnej sytuacji, przedsięwzięć i czynności mających na celu ukrycie i zamaskowanie rozwinięcia mobilizacyjnego jednostek wojs-

kowych.

W sprzyjających warunkach, zwłaszcza gdy wojska osiągają pełną gotowość bojową w wyniku realizacji przedsięwzięć i czynności wykonywanych w poszczególnych stanach gotowości bojowej, pododdziały i oddziały rozwinięte, uzupełnione i zmobilizowane od nowa powinny zostać odpowiednio przeszkolone.

4.4.3. DOWODZENIE PODCZAS ROZWIJANIA OPERACYJNEGO

4.4.3.1. PLANOWANIE ROZWIJANIA OPERACYJNEGO

Ocena możliwości oraz zaplanowanie i realizacja rozwinięcia mobilizacyjnego wojsk związku operacyjnego są przedsięwzięciem nadzwyczaj złożonym i trudnym. Mechanizm tego działania musi być ściśle dostosowany i podporządkowany przede wszystkim zadaniom, jakie wojska związku operacyjnego mogą wykonywać, i myśli przewodniej /koncepcji/ dowódcy ich realizacji. Przedsięwzięcia i zamierzenia tego procesu muszą być również ściśle skoordynowane z planami i możliwościami mobilizacji wojsk.

Podstawą planowania rozwinięcia operacyjnego związku operacyjnego jest przede wszystkim: ocena zagrożenia militarnego strefy odpowiedzialności okręgu wojskowego /operacyjnego obszaru obrony/ oraz koncepcja dowódcy prowadzenia operacji obronnej i wykonania innych zadań operacyjnych, koncepcja i plany mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk, ocena wojsk własnych i warunków realizacji tego procesu.

W procesie planowania rozwinięcia operacyjnego należy uwzględnić między innymi sytuację polityczno-militarną, w jakiej może być ono realizowane.

4.4.3.2. ROZWINIĘCIE WOJENNEGO SYSTEMU DOWODZENIA

Przejście dowództwa związku operacyjnego na polowy system dowodzenia jest jednym z głównych przedsięwzięć procesu operacyjnego rozwinięcia wojsk. Może ono nastąpić jednocześnie z mobilizacyjnym rozwinięciem wojsk w dwojaki sposób: stopniowo przez wykonywanie czynności w poszczególnych stanach gotowości bojowej lub systemem alarmowym z pominięciem pośrednich stanów gotowości bojowej. Dowództwo to może również przejść na polowy - wojenny - system dowodzenia przed wprowadzeniem w wojskach

wyższego stanu gotowości bojowej.

Mechanizm rozwijania wojennego systemu dowodzenia może być następujący. Po wprowadzeniu stanu podwyższonej gotowości bojowej dowództwo związku operacyjnego wydziela siły i środki do organizazacji stanowisk dowodzenia tworzących wojenny system dowodzenia. Jego główne stanowisko dowodzenia może pozostać w garnizonie, zaś zapasowe - może opuścić garnizon i rozwinąć się w rejonie alarmowym, gdzie osiąga gotowość do pracy. Główne stanowisko dowodzenia może opuścić garnizon i zająć rejony poza nim w innym czasie, zgodnie z decyzją dowódcy.

4.4.3.3. ROZWINIĘCIE SYSTEMU ŁĄCZNOŚCI

Zagrożenie bezpieczeństwa państwa związane jest z ilościowym i jakościowym wzrostem zadań informacyjnych. Aby je zabezpieczyć, rozbudowuje się system łączności związku operacyjnego zgodnie z planami organizacji wojennego systemu dowodzenia i łączności, a także odpowiednio do rozwoju sytuacji strategiczno-operacyjnej.

Do podstawowych grup zadań wojsk łączności tego okresu można zaliczyć:

- wydzielenie rzutów awangardowych wojsk łączności do organizacji węzłów łączności stanowisk dowodzenia związku operacyjnego oraz organizacji /rozbudowy/ podstawowej sieci łączności;
- rozbudowę podstawowej sieci łączności o nowe relacje przewodowe, przekazywane z sieci telekomunikacyjnej państwa /powiększenie stanu łączy w dotychczas eksploatowanych traktach oraz organizacja nowych traktów/, zadania te realizowane są przy ścisłym współdziałaniu z organami resortu łączności;
- uruchamianie i budowę nowych punktów odbioru łączy dla związków /oddziałów, pododdziałów/ związku operacyjnego;
- uzupełnianie i mobilizację jednostek łączności związku operacyjnego;
- uaktualnianie planów łączności /dokumentów łączności/ związku operacyjnego odpowiednio do rozwoju sytuacji polityczno-militarnej kraju, zadań wojsk i potrzeb systemu informacyjnego;
- rozwijanie i eksploatację wojennego systemu łączności związku operacyjnego.

4.5. DOWODZENIE PODCZAS PRZEGRUPOWANIA OPERACYJNEGO

Doświadczenia z przeszłości, w tym i wojen lokalnych, oraz ćwiczeń prowadzonych współcześnie wskazują, że przegrupowanie operacyjne wojsk zazwyczaj jest zaplanowane i zorganizowane w okresie pokojowym. Przy czym planuje się je zwykle w kilku wariantach oraz systematycznie aktualizuje stosownie do warunków, sytuacji i potrzeb.

4.5.1. PLANOWANIE I ORGANIZOWANIE PZEGRUPOWANIA OPERACYJNEGO

W czasie wojny planowanie i organizowanie przegrupowania operacyjnego może mieć miejsce wtedy, gdy związek operacyjny otrzymał nowe - inne niż przewidywano - zadanie operacyjne. Można przewidywać, że będzie to zwykle zadanie wykonywane na korzyść innego okręgu wojskowego. Siły wydzielone do takiego działania tworzyć związek operacyjny. Związek ten dowodzony będzie przez dowódcę, sztab i inne organa dowodzenia zorganizowane na bazie dowództwa okręgu wojskowego, z którego został on wydzielony.

Nie można zrezygnować również z potrzeby wprowadzania korekt do planu rozwinięcia operacyjnego wojsk okręgu wojskowego opracowanego w okresie pokoju. Dowódca może także wprowadzać zmiany w uprzednio powziętej decyzji dotyczącej rozwinięcia operacyjnego i stosownie do tego należy skorygować plan przegrupowania wojsk.

Do zasadniczych przedsięwzięć związanych z przygotowaniem przegrupowania operacyjnego zalicza się: planowanie i organizowanie przegrupowania, przysposobienie sił i środków transportu do przegrupowania oraz stworzenie warunków do jego wykonania, np. dróg marszu.

Podstawą planowania i organizowania przegrupowania operacyjnego jest przede wszystkim: zadanie operacyjne i wytyczne sztabu wyższego; zamiar /decyzja/ dowódcy związku operacyjnego o przegrupowaniu; skład związku operacyjnego i dyslokacja /położenie/ wojsk oraz stopień ich rozwinięcia w okresie pokoju i koncepcja osiągnięcia pełnej gotowości bojowej.

Metoda, zakres i treść pracy dowódcy i sztabu związku operacyjnego podczas planowania i organizowania przegrupowania wojsk

zależą głównie od warunków, charakteru zadania i czasu.

Po otrzymaniu zadania, dotyczącego przegrupowania wojsk związku operacyjnego, dowódca, szef sztabu i inne kierownicze osoby funkcyjne zapoznają się z nim oraz nanosi się je na mapę.

Następnie dowódca związku operacyjnego przeprowadza analizę zadania, dokonuje kalkulacji czasu i - w niezbędnym zakresie oceny sytuacji.

Podczas przeprowadzenia **analizy zadania** dowódca związku operacyjnego może żądać od oficerów sztabu i innych osób, danych niezbędnych do określenia zamiaru przegrupowania wojsk. Mogą to być: dane liczbowe dotyczące np. odległości, czasu i wysiłku przegrupowania i o sytuacji na kierunku przegrupowania wojsk.

Po analizie zadania i kalkulacji czasu dowódca określa przedsięwzięcia, które należy niezwłocznie zrealizować, a także sposób /kolejność/ dalszej pracy dowództwa.

Na podstawie wyżej wymienionych ustaleń dowódcy i jego wytycznych lub wytycznych szefa sztabu zwykle oficerowie kierunkowi mogą przygotować **zarządzenia przygotowawcze** i przekazują je wojskom.

Ustalenia dowódcy i kalkulacje czasu są dla oficerów planowania podstawą do opracowania **kalendarzowego planu przygotowania przegrupowania wojsk** oraz **harmonogramu pracy dowództwa związku operacyjnego.**

Następnie dowódca związku operacyjnego, zwykle wraz z osobami pracującymi razem z nim, przystępuje do dokonania **oceny sutuacji i określenia zamiaru** przegrupowania wojsk. W tym okresie pracy ocenia on zazwyczaj niektóre elementy sytuacji w zakresie, umożliwiającym mu sprecyzowanie zamiaru przegrupowania wojsk.

Tryb postępowania oficerów pracujących razem z dowódcą zależy między innymi od warunków i sytuacji oraz stylu jego pracy.

W zakończeniu tego etapu pracy dowódca związku operacyjnego precyzuje zamiar przegrupowania wojsk. Zawarte w nim ustalenia oficerowie grupy planowania nanoszą na mapy.

Po opracowaniu zamiaru przegrupowania wojsk dowódca związku operacyjnego może zapoznać z nim kierownicze osoby funkcyjne oraz określić zadania, które wojska powinny wykonać niezwłocznie.

Następnie dowódca przystępuje zwykle do p r e c y z o w a n i a z a d a ń dla podległych wojsk, s p o s o b u i c h w s p ó ł d z i a ł a n i a oraz organizacji z a b e z p i e n i a o p e r a c y j n e g o, w s p a r c i a l o g i s t y c z n e g o w o j s k i d o w o d z e n i a. Do realizacji tych przedsięwzięć zaangażowany jest zazwyczaj szeroki krąg osób funkcyjnych. Podstawą ich pracy są: zamiar dowódcy związku operacyjnego dotyczący przegrupowania wojsk, wnioski z dokonanej przez niego oceny sytuacji oraz przygotowane przez sztab i szefów rodzajów wojsk niezbędne kalkulacje, obliczenia i propozycje.

W celu przygotowania danych niezbędnych dowódcy w czasie realizacji wyżej wymienionych zadań i zaplanowania przegrupowania wojsk szef komórki operacyjnej sztabu powinien również dokonać oceny sytuacji oraz przeprowadzić kalkulacje i obliczenia taktyczno-operacyjne i czasowo-przestrzenne.

4.5.2. DOWODZENIE PODCZAS PRZEGRUPOWANIA WOJSK

Przegrupowanie wojsk związku operacyjnego będzie się odbywać po ich mobilizacyjnym rozwinięciu, zazwyczaj z chwilą wybuchu wojny i w warunkach ciągłego oddziaływania nieprzyjaciela. Do głównych zadań sztabu związku operacyjnego, w tym okresie, należy między innymi: stworzenie warunków dogodnych do sprawnego dowodzenia wojskami odbywającymi marsz i przegrupowującymi się przy wykorzystaniu innych środków transportowych oraz wykonujących zadania bojowe; kierowanie przegrupowującymi się wojskami oraz zapewnienie terminowego ich przybycia w pełnej gotowości bojowej w rejon operacyjnego przeznaczenia lub bezpośrednio do pasów /rejonów/ obrony; rozpoczęcie przygotowywania operacji /po otrzymaniu zadania/ oraz stworzenie warunków zapewniających dogodne wejście wojsk do bitwy i wykonanie zadania operacyjnego.

Wojska związku operacyjnego rozpoczynają przegrupowanie zgodnie z terminami podanymi w odpowiednich dokumentach albo na rozkaz /sygnał/. Sztab może zatem przekazać wojskom rozkaz /sygnał/ do rozpoczęcia marszu lub załadowania na środki transportowe. Zawsze powinien on kontrolować terminowe rozpoczęcie i wykonanie marszu oraz załadowanie wojsk na środki transportowe i ich przewóz.

Nadzór i kontrolę nad sprawnym przebiegiem przegrupowania wojsk sprawują kierownicze osoby funkcyjne każdego dowództwa

oraz oficerowie kierunkowi i inne wyznaczone osoby funkcyjne. W tym celu można wykorzystać techniczne środki łączności oraz wyjazd /bądź wylot/ oficerów do wojsk. Ponadto mogą one studiować nadesłane do sztabu meldunki i sprawozdania.

Wojska w czasie przegrupowania, niezależnie od odległości od linii frontu, mogą być atakowane przez środki napadu powietrznego nieprzyjaciela, jego desanty i grupy specjalne. W rezultacie uderzeń przeciwnika mogą powstać w rejonach i na kierunkach przegrupowania wojsk olbrzymie zniszczenia oraz strefy skażeń, pożarów i zatopień.

Niekiedy po wykonaniu uderzeń przez nieprzyjaciela trzeba będzie wprowadzać znaczne poprawki do planu przegrupowania, a czasem - nawet go zmienić. Może bowiem zajść potrzeba: dokonania zmian w ugrupowaniu marszowym, przerwania przewozu wojsk transportem kolejowym lub innym i dalszego kontynuowania przegrupowania marszem, zmiany dróg marszu w celu obejścia lub pokonania stref skażeń, zniszczeń, zatopień i pożarów.

W takim wypadku sztab powinien przede wszystkim dokonać wyboru i zorganizować rozpoznanie nowych dróg marszu oraz określić wojska, czas i sposób dokonania zmiany ugrupowania marszowego.

Podczas przegrupowywania związek operacyjny może mieć zmieniony kierunek lub otrzymać nowe zadanie operacyjne. W tym wypadku jego sztab powinien przede wszystkim: ocenić i określić możliwości i sposób kontynuowania przegrupowywania wojsk; dokonać wyboru nowych dróg marszu i zorganizować ich rozpoznanie; dokonać nowych kalkulacji marszu; zorganizować służbę porządkowo-ochronną i inne zabezpieczenie na nowych drogach marszu.

Wojska związku operacyjnego są szczególnie narażone na uderzenia z powietrza i atakowane przez desanty nieprzyjaciela, jego grupy specjalne itp., zwłaszcza podczas podchodzenia i przekraczania rzek, rejonów zurbanizowanych i innych trudnych do pokonania rubieży i rejonów. W wyniku uderzeń nieprzyjaciela mogą powstać strefy zniszczeń, pożarów, zawałów i zatopień. Nieprzyjaciel może także wykonywać minowanie narzutowe.

W tych warunkach sztab powinien, między innymi, spowodować odbudowę lub budowę nowych przepraw, wykorzystując do wykonania tych zadań głównie siły i środki obrony terytorialnej lub przegrupowujących się wojsk.

W razie powstania na kierunku przegrupowania wojsk stref zniszczeń, pożarów i zawałów sztab powinien przede wszystkim zorganizować ich rozpoznanie, a następnie - ocenić możliwość i

ustalić sposób ich pokonania lub obejścia oraz przeprowadzić niezbędne kalkulacje.

Podczas przegrupowywania wojska mogą niekiedy ponieść nawet znaczne straty w stanach osobowych. Aby uzupełnić stany osobowe związków taktycznych i jednostek, sztab może, między innymi, spowodować zgromadzenie, za pośrednictwem stosownych wojskowych organów terenowych, w wybranych rejonach oraz w odpowiednim czasie, niezbędnej liczby żołnierzy o określonych specjalnościach z rezerw osobowych.

Zakres zadań sztabu związku operacyjnego i natężenie jego pracy wzrasta zwykle w czasie podchodzenia i zajmowania przez wojska pasów i rejonów obrony oraz rejonu wyjściowego do operacji, bądź przechodzenia do operacji /działań bojowych/ bezpośrednio z dróg marszu bez zajmowania rejonu wyjściowego.

Oprócz zwykle realizowanych przedsięwzięć zabezpieczenia wojsk w rejonie wyjściowym do operacji na korzyść innego okręgu wojskowego organizuje się także przeciwdziałanie środkom i systemom rozpoznania nieprzyjaciela. Sztab powinien zorganizować zwalczanie środków ogniowych nieprzyjaciela, w tym zwłaszcza systemów broni precyzyjnej, które mogą być wykorzystane do porażenia wojsk na duże odległości, to jest podczas zbliżania się ich do rejonu wyjściowego i w rejonie wyjściowym do operacji. Sztab organizuje również utrzymanie do ustalonego czasu rubieży, zapewniającej dogodne warunki wejścia wojsk związku operacyjnego do bitwy.

Sztab związku operacyjnego, zwykle jednocześnie z dowodzeniem przegrupowującymi się wojskami, planuje i organizuje zaczepną lub obronną operację bądź też bitwę spotkaniową.

4.6. DOWODZENIE W OPERACJACH

4.6.1. WARUNKI PRZEJŚCIA DO OPERACJI I ICH WPŁYW NA DOWODZENIE

Metody i treść pracy dowódcy i sztabu związku operacyjnego w operacji zależą od rodzaju operacji. Ponadto wpływają na to warunki i sytuacja, w jakich przechodzi się do obrony, a przede wszystkim: sytuacja strategiczno-operacyjna w strefie odpowiedzialności lub na kierunku działania; położenie, skład i możliwości bojowe wojsk własnych i nieprzyjaciela; czas, jakim dysponuje się na przygotowanie operacji oraz warunki terenowe.

4.6.2. PRZYGOTOWANIE OPERACJI

Przygotowanie operacji realizuje się w okresie pokoju, w czasie zagrożenia wybuchem wojny i w podczas jej trwania. Przygotowanie operacji zwykle obejmuje: planowanie i aktualizację sporządzonego uprzednio planu operacji obronnej, zorganizowanie operacji, osiągnięcie gotowości wojsk oraz innych sił i środków do wykonania zadania oraz inżynieryjną rozbudowę operacyjnego obszaru obrony /strefy odpowiedzialności okręgu/ lub rejonu wyjściowego do przeciwuderzenia.

4.6.2.1. PLANOWANIE OPERACJI

Planowanie operacji obejmuje: podjęcie decyzji, ustalenie głównych problemów współdziałania, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego wojsk oraz opracowanie dokumentów bojowych.

Sztab związku operacyjnego, w czasie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania wojsk w okresie zagrożenia wybuchem wojny i po jej wybuchu, śledzi działanie nieprzyjaciela, dążąc do ustalenia głównie: składu zgrupowań, które mogą być użyte do napaści i wtargnięcia do operacyjnego obszaru obrony /strefy odpowiedzialności okręgu/ oraz czasu, kierunku i rubieży uderzenia, a także celu ich natarcia; składu sił i środków mogących brać udział w przygotowaniu i wsparciu ogniowym tych wojsk; rejonów wysadzenia i składu desantów lub działania oddziałów desantowo-szturmowych; możliwości nieprzyjaciela w zakresie rozwijania operacji zaczepnej.

Z chwilą otrzymania informacji o możliwości rozpoczęcia wojny przez nieprzyjaciela i wtargnięcia jego wojsk do operacyjnego obszaru obrony /strefy odpowiedzialności/ - szef sztabu powinien wydać niezbędne wytyczne organom dowodzenia. Wytyczne te mogą dotyczyć zebrania aktualnych danych o położeniu nieprzyjaciela, wojsk związku operacyjnego, sąsiadów i terenie oraz przygotowania materiałów niezbędnych do wniesienia korekty w planie operacji.

Szef komórki operacyjnej sztabu, przy współpracy z szefostwami rodzajów wojsk i służb, uzupełnia dane dotyczące: aktualnego położenia oraz możliwości bojowych wojsk związku operacyjnego i sąsiadów, zwłaszcza obrony powietrznej i obrony terytorialnej; stanu gotowości artylerii, wojsk obrony przeciwlotniczej, wojsk inżynieryjnych i obrony przeciwchemicznej; terenu, głównie jego inżynieryjnej rozbudowy; możliwości wsparcia logistycznego wojsk. Ponadto zbiera on i opracowuje informacje dotyczące zabezpieczenia granicy państwowej i potrzeb w tym względzie.

Z chwilą otrzymania zadania dotyczącego operacji tok postępowania osób funkcyjnych może być następujący:

Dowódca związku operacyjnego zapoznaje się z nim i porównuje z zadaniem otrzymanym w okresie pokojowym, następnie nanosi się jego treść na mapy.

Dowódca związku operacyjnego, zwykle z szefem sztabu i innymi kierowniczymi osobami funkcyjnymi, przeprowadza analizę zadania oraz ustala zakres korekt, jakie należy wprowadzić do decyzji i planu operacji, jak też przedsięwzięcia, które należy niezwłocznie zrealizować w celu zapewnienia wykonania zadania. Na tej podstawie sztab opracowuje i przekazuje podległym wojskom zarządzenia przygotowawcze. Następnie dowódca przeprowadza lub zatwierdza kalkulację czasu, ocenia sytuację, określa zamiar operacji i może zameldować go przełożonemu. Z kolei opracowuje się, zwykle na mapie, zadania bojowe dla wojsk oraz można ustalić treść i opracować wstępne zarządzenia bojowe. Po podpisaniu tych zarządzeń przekazuje się je podległym związkom taktycznym i samodzielnym oddziałom. Ponadto wskazane jest określić zakres przedsięwzięć i terminy ich realizacji w dowództwie związku operacyjnego.

Równolegle z wypracowaniem zamiaru przez dowódcę powinno nastąpić zapoznanie dowództwa związku operacyjnego z otrzymanym zadaniem.

Podczas przeprowadzania kalkulacji czasu zwykle uwzględnia się przede wszystkim potrzeby i możliwości podwładnych w zakresie przygotowanie działań bojowych w nakazanym przez przełożonego terminie. Dopiero w stosunku do tych ustaleń rozpatruje się realizację przez dowództwo związku operacyjnego przedsięwzięcia, mające na celu przygotowanie operacji.

Dowódca związku operacyjnego, znając podstawowe dane o sytuacji przed otrzymaniem zadania, może dokonać jej oceny, ograniczając się tylko do wysłuchania /zapoznania się/ informacji podawanych przez szefów komórek organizacyjnych sztabu oraz szefów rodzajów wojsk i służb, dotyczących niedostatecznie jasnych dla niego problemów. Dane te mogą być przedstawione dowódcy w formie ustnej, graficznej /mapy, szkice/, tabelarycznej, itp.

S z e f k o m ó r k i o p e r a c y j n e j s z t a b u dokonuje oceny położenia i możliwości bojowych wojsk związku operacyjnego i sąsiadów, ocenia teren i jego wpływ na użycie rodzajów wojsk oraz sytuację skażeń i warunki hydrometeorologiczne. Powinien on być przygotowany do zameldowania dowódcy danych dotyczących:

- położenia, stanu i możliwości poszczególnych związków taktycznych i oddziałów wykonania zadania, możliwego stosunku sił i środków w pasie związku operacyjnego i na poszczególnych kierunkach oraz potrzeby i możliwości poprawy położenia wojsk i umocnienia się na zajmowanych pozycjach;
- możliwości przyjęcia przez wojska zamierzonego ugrupowania operacyjnego; możliwości zorganizowania i prowadzenia działań w pasie przygranicznym i dokonania przegrupowania sił i środków;
- kalkulacji czasu na przygotowanie operacji - ze szczególnym uwzględnieniem terminów i kolejności zajęcia obrony w pasie przygranicznym oraz pasów i rejonów obrony /dotyczy operacji obronnej/ organizacji systemu ognia, rozbudowy inżynieryjnej oraz osiągnięcia gotowości przez poszczególne elementy ugrupowania operacyjnego;
- wpływu warunków terenowych w operacyjnym obszarze - pasie
- działania /strefie odpowiedzialności/ związku operacyjnego i hydrometeorologicznych na przygotowanie i prowadzenie operacji;
- możliwości zorganizowania ochrony i obrony granicy państ-

wowej w operacyjnym obszarze działania /strefie odpowiedzialności/ związku operacyjnego oraz prowadzenia działań bojowych w strefie przygranicznej;

- możliwości i sposobów realizacji przedsięwzięć z zakresu maskowania operacyjnego, obrony przed środkami masowego rażenia, walki z desantem nieprzyjaciela oraz organizacji służby porządkowo-ochronnej.

S z e f s z t a b u z w i ą z k u o p e r a c y j n e g o, w razie nieobecności dowódcy, podczas wpłynięcia zadania dotyczącego operacji obronnej, po jego przybyciu powinien mu zameldować: położenie, stan i możliwości bojowe wojsk związku operacyjnego, wnioski z oceny sytuacji oraz propozycje decyzji.

W całokształcie przygotowania danych do decyzji dowódcy i planowania operacji istotne znaczenie mają kalkulacje i obliczenia dokonywane przez oficerów sztabu wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb.

Zazwyczaj jednocześnie z wypracowaniem decyzji przez dowódcę opracowuje się ją na mapie. Czyni to zazwyczaj dowódca przy współudziale osób z nim pracujących.

Związkom taktycznym, oddziałom i elementom ugrupowania operacyjnego zadania bojowe mogą przekazywać dowódca i oficerowie sztabu oraz szefostw rodzajów wojsk i służb. Zazwyczaj wraz z zadaniem bojowym przekazuje się podwładnym zasadnicze zagadnienia dotyczące współdziałania, zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego wojsk.

Podstawę do szczegółowego planowania operacji stanowią decyzja i wytyczne dowódcy. Planowanie rozpoczyna się z chwilą otrzymania zadania dotyczącego operacji i odbywa się zwykle jednocześnie z wypracowaniem decyzji. Przygotowane przez oficerów dane do decyzji, z chwilą zaakceptowania przez dowódcę, są również podstawą do planowania.

Przebiegiem planowania operacji kieruje szef sztabu. W wyniku planowania sztab, z udziałem szefostw rodzajów wojsk i służb, powinien określić sposób i terminy wykonania przez wojska związku operacyjnego zadań, dokonać podziału ich wysiłku według zadań, rodzajów i kierunków /rejonów/ przewidywanego działania nieprzyjaciela oraz ustalić sposoby ich współdziałania, organizację zabezpieczenia operacyjnego wsparcia logistycznego i dowodzenia. Wyniki planowania przedstawia się w planie operacji, który może obejmować plan: operacji obronnej /część operacyjną/ z legendą; współdziałania; łączności; użycia /działań bojowych/

wojsk rakietowych, artylerii i lotnictwa; obrony przeciwlotniczej; oraz plany zabezpieczenia operacyjnego /rozpoznania, walki radioelektronicznej, obrony przed środkami masowego rażenia, maskowania operacyjnego oraz zabezpieczenia inżynieryjnego, obrony przeciwchemicznej, zabezpieczenia topograficznego i hydrometeorologicznego/,a także plan wsparcia logistycznego wojsk.

Ponadto, w zależności od potrzeb oraz sytuacji i warunków przechodzenia wojsk związku operacyjnego do operacji, mogą być opracowywane i inne dokumenty.

Równolegle z wypracowywaniem decyzji dowódcy związku operacyjnego o operacji obronnej oficerowie grupy planowania ogólnego, współdziałając z pozostałymi organami dowodzenia, opracowują między innymi p l a n o p e r a c j i o b r o n n e j - część operacyjną - na mapie 1:200 000 i w legendzie. Plan ten jest szczególnym rozwinięciem decyzji dowódcy i zazwyczaj opracowuje się go o dwa szczeble dowodzenia niżej.

W okresie przygotowania operacji szefostwo wojsk łączności związku operacyjnego powinno zaplanować system łączności związku w operacji oraz opracować dokumenty dowodzenia łącznością i dokumenty planistyczno-eksploatacyjne łączności.

W rezultacie planowania powstaje szereg dokumentów, które dzielą się na dokumenty: kierowania łącznością /dowodzenia oddziałami i pododdziałami łączności oraz kierowania systemami łączności i ich elementami/, sprawozdawczo-informacyjne, eksploatacyjne i pomocnicze.

Do dokumentów kierowania łącznością /systemem łączności/ związku operacyjnego zalicza się:

- zarządzenia i wstępne zarządzenia łączności sztabu związku operacyjnego przeznaczone dla podległych sztabów;
- zarządzenia i wstępne zarządzenia bojowe łączności związku operacyjnego przeznaczone dla dowódców oddziałów i pododdziałów łączności;
- plan łączności składający się z trzech części: pierwszej obejmującej czynną i planowaną sieć teletransmisyjną i pocztową, drugiej przedstawiającej schemat struktur usługowej sieci i trzeciej będącej notatką zawierającą pozostałe informacje z decyzji szefa wojsk łączności, których nie można ująć w częściach poprzednich;
- mapy robocze szefa wojsk łączności związku operacyjnego

oraz innych oficerów szefostwa /w tym dyżurnych służb łączności/.

Do dokumentów sprawozdawczo-informacyjnych łączności związku operacyjnego zalicza się dzienniki działań szefostwa wojsk łączności, meldunki łączności, sprawozdania łączności, meldunki dyslokacyjne WPP oraz wykazy wykorzystanych dokumentów kluczowych i szyfrowych.

4.6.2.2. ORGANIZOWANIE OPERACJI

Na podstawie decyzji dowódcy związku operacyjnego i sporządzonych dokumentów planu operacji oficerowie kierunkowi opracowują rozkazy dla poszczególnych związków taktycznych i samodzielnych oddziałów. Niekiedy w miejsce tych rozkazów mogą być opracowywane zarządzenia bojowe. Oprócz zarządzeń bojowych dla poszczególnych związków taktycznych i samodzielnych oddziałów opracowuje się również zarządzenia dotyczące zabezpieczenia operacyjnego i wsparcia logistycznego wojsk.

Zadania bojowe dla podległych wojsk zwykle przekazuje się przez techniczne środki łączności. Natomiast rozkazy i zarządzenia przesyła się podwładnym na piśmie.

W przygotowaniu operacji szczególnie ważnym przedsięwzięciem w pracy dowódcy i sztabu jest organizacja współdziałania. Główne problemy współdziałania określa dowódca w swojej decyzji.

Sztab związku operacyjnego, na podstawie decyzji i wytycznych dowódcy oraz wytycznych sztabu wyższego, uzgadnia działanie podległych związków taktycznych i oddziałów, wojsk wspierających i współdziałających. Opracowuje on plan współdziałania i stwarza dowódcy warunki do jego organizacji. Sztab sporządza także i przekazuje wykonawcom wytyczne do współdziałania oraz organizuje odpowiednią łączność. Ustala też sygnały dowodzenia, powiadamiania i współdziałania oraz jednolitą numerację celów, kontroluje zrozumienie przez podwładnych sposobów współdziałania i zapewnia warunki jego realizacji.

Uzgodnień sposobów działania podległych związków taktycznych i oddziałów, w tym obrony terytorialnej, wojsk wspierających i współdziałających dokonuje się zwykle według zadań realizowanych podczas prowadzenia bitwy z uwzględnieniem rubieży i czasu. Do zadań tych w operacji obronnej za-.

licza się przede wszystkim: niszczenie i obezwładnianie nieprzyjaciela na dalekich podejściach do obrony, zwykle będzie to przed granicą; niszczenie nieprzyjaciela w czasie podchodzenia do granicy oraz rozwijania się i walki w pasie przygranicznym; odpieranie uderzeń nieprzyjaciela i prowadzenie bitwy o utrzymanie głównej rubieży /głównego pasa/ obrony; zwalczanie zgrupowań nieprzyjaciela, które wdarły się w głąb obrony; załamanie natarcia nieprzyjaciela przed przednim skrajem drugiej rubieży obrony i prowadzenia bitwy o jej utrzymanie; walkę z desantem nieprzyjaciela w głębi obrony.

Ponadto oficerowie sztabu uzgadniają sposób działania z sąsiadami.

W przeciwuderzeniu /w operacji zaczepnej/ sztab uzgadnia współdziałanie wojsk podczas wykonywania następujących zadań: przejście do przeciwuderzenia /natarcia/ i przełamanie obrony nieprzyjaciela; odparcie kontrataków i przeciwuderzenia odwodów nieprzyjaciela; wprowadzenie do bitwy drugiego rzutu itp.

Zabezpieczenie operacyjne i wsparcie logistyczne wojsk w operacji planuje i organizuje sztab związku operacyjnego wspólnie z szefami rodzajów wojsk i służb - zgodnie z decyzją dowódcy, jego wytycznymi oraz zarządzeniami sztabu wyższego. Sztab związku operacyjnego jest bezpośrednim organizatorem rozpoznania, ubezpieczenia, obrony przed środkami masowego rażenia, walki radioelektronicznej, maskowania operacyjnego, zabezpieczenia topograficznego i zabezpieczenia hydrometeorologicznego.

Dowodzenie w operacji organizuje szef sztabu zgodnie z decyzją i wytycznymi dowódcy oraz zarządzeniem i ustaleniami sztabu wyższego.

System dowodzenia do potrzeb operacji powstaje w rezultacie dostosowania do tych potrzeb systemu funkcjonującego. W razie potrzeby dokonuje się korekty zarówno co do rozmieszczenia, jak i składu oraz wyposażenia poszczególnych stanowisk dowodzenia.

Kontrolę i pomoc organizuje komórka operacyjna sztabu na podstawie wytycznych dowódcy, realizują zaś oficerowie dowództwa.

4.6.3. DOWODZENIE PODCZAS PROWADZENIA OPERACJI

Dowodzenie podczas prowadzenia operacji wyraża się głównie w: stałym kontrolowaniu pola bitwy i kształtowaniu sytuacji wedle własnej woli; kontrolowaniu gotowości wojsk do wykonania postawionych im zadań; przewidywaniu rozwoju sytuacji oraz dostarczaniu dowódcy opracowanych danych, potrzebnych mu do korygowania decyzji i planu operacji dla podjęcia nowej decyzji; przekazaniu wojskom zadań i kontrolowaniu ich realizacji; zapewnieniu warunków do wykonania zadań przez wojska; utrzymywaniu ciągłego współdziałania i dowodzenia oraz zabezpieczenia operacyjnego; przekazywaniu sztabowi nadrzędnemu meldunków o sytuacji oraz informowaniu o niej podwładnych i sąsiadów.

W operacji obronnej, z chwilą rozpoczęcia natarcia przez nieprzyjaciela, sztab ustala między innymi skutki jego ogniowego przygotowania ataku oraz kierunki uderzeń. Stwarza też warunki i zapewnia wykonanie manewru ogniem oraz siłami i środkami na zagrożone kierunki, aby załamać natarcie nieprzyjaciela.

Z chwilą rozpoczęcia ataku przez nieprzyjaciela sztab śledzi działanie wojsk własnych, broniących granicy i działających w pasie przygranicznym /przesłaniania/ oraz główne rubieże /pierwszego pasa/ obrony. Zbiera i opracowuje dane o sytuacji oraz melduje je dowódcy i sztabowi wyższemu. Ponadto - zgodnie z decyzją dowódcy - przekazuje zadania wykonawcom i kontroluje ich wykonanie.

Po odparciu ataku nieprzyjaciela oficerowie sztabu powinni niezwłocznie zebrać informacje o sytuacji.

W razie wysadzenia przez nieprzyjaciela desantu powietrznego w głębi obrony oficerowie sztabu uściślają rejon jego lądowania /wysadzenia/, ustalają skład i charakter działań oraz przekazują wojskom zadania związane z niszczeniem desantu i zapewniają szybkie ich przejście do działania.

W wypadku włamania się nieprzyjaciela w głąb obrony oficerowie sztabu powinni zastosować wszystkie możliwe środki, aby nie dopuścić do rozprzestrzeniania się jego wojsk.

Po powzięciu przez dowódcę związku operacyjnego decyzji o rozbiciu zgrupowania nieprzyjaciela, które włamało się w głąb obrony, sztab powinien przede wszystkim przekazać w odpowiednim czasie zadania związane z wykonaniem przeciwude-

rzenia oraz stworzyć warunki jego wykonania.

Jeżeli w toku bitwy obronnej niektóre oddziały pozostaną na tyłach nieprzyjaciela i będą nadal prowadzić aktywne działania, to sztab powinien utrzymywać z nimi ciągłą łączność, zapewnić wsparcie ich działania ogniem oraz ustalić sposób współdziałania tych oddziałów z wojskami wykonującymi przeciwuderzenie.

W operacji zaczepnej, do czasu rozpoczęcia realizacji przedsięwzięć związanych z podejściem wojsk i przełamaniem /pokonaniem/ obrony nieprzyjaciela, sztab związku operacyjnego powinien sprecyzować informacje o zgrupowaniu jego wojsk, ich ugrupowaniu i systemie obrony.

Sztab związku operacyjnego przekazuje wojskom pierwszego rzutu rozkaz /sygnał/ do rozpoczęcia marszu z rejonu wyjściowego oraz kontroluje jego obieg i prawidłowe zrozumienie przez wykonawców.

W czasie wykonywania ataku i przełamywania /pokonywania/ obrony nieprzyjaciela sztab powinien zbierać i oceniać dane o skutkach działalności ogniowej środków rażenia oraz możliwości i sposobach przeciwdziałania nieprzyjaciela, a także o postępach wojsk własnych.

W toku operacji sztab na podstawie oceny sytuacji i przewidywań jej rozwoju powinien przygotować i dostarczyć dowódcy dane potrzebne mu do powzięcia we właściwym czasie ostatecznej decyzji o wprowadzeniu do bitwy drugiego rzutu związku operacyjnego.

W czasie przygotowywania operacji dowódca związku operacyjnego w decyzji określa przedsięwzięcia zapewniające odparcie kontrataku odwodów nieprzyjaciela.

W toku operacji sztab, opierając się na wnioskach z oceny sytuacji i możliwego charakteru jej rozwoju, przygotowuje dane niezbędne dowódcy do powzięcia ostatecznej decyzji o rozbiciu kontratakujących odwodów nieprzyjaciela.

Powodzenie w operacji zapewnia się między innymi przez wymianę informacji, którą organizuje i zabezpiecza przede wszystkim system łączności związku operacyjnego.

System ten oraz jego funkcjonowanie i eksploatacja, w swych podstawowych substancjach, nie zależą od rodzaju prowadzonych działań operacyjnych. Różnice, jakie mogą występować to większa dynamika rozbudowy systemu, zmian położeń węzłów łączności stanowisk dowodzenia w działaniach zaczepnych lub

w obronie manewrowej oraz większa częstotliwość zmian w siatce połączeń łączy dalekosiężnych w działaniach o dużej dynamice działań.

Zasadniczą rolę w zabezpieczeniu informacyjnym w toku prowadzenia operacji spełnia podstawowa sieć łączności rozwijana w pasie działania związku operacyjnego.

Sprawne funkcjonowanie systemu łączności związku operacyjnego w toku prowadzenia operacji zapewnia odpowiedni podsystem kierowania tym systemem, na który składają się organa kierowania wyposażone w środki łączności, środki automatyzacji kierowania oraz dokumenty łączności.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawiona w niniejszym podręczniku wiedza operacyjna odzwierciedla aktualny stan badań nad teorią i praktyką przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych. Wiedza ta jest ciągle wzbogacana. Dlatego jej studiowanie nie może ograniczać się tylko do zapoznawania się z treścią podręczników, skryptów i innych opracowań dydaktycznych. Niezbędne jest sięganie do najnowszych opracowań naukowych oraz śledzenie bieżącej literatury wojskowej, zwłaszcza: "Myśli Wojskowej", "Przeglądu Wojsk Lądowych" i "Zeszytów Naukowych Akademii Obrony Narodowej". Konieczne jest również twórcze podejście do wszystkich problemów operacyjnych w czasie seminariów i ćwiczeń. Wiedzę z dziedziny sztuki wojennej najpełniej bowiem poznaje się podczas uczestnictwa w jej tworzeniu. O to autorzy apelują do studentów i wszystkich czytelników tego podręcznika.

Wszelkie uwagi, spostrzeżenia i sugestie prosimy przesyłać na adres: Wydział Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej, 00-910 Warszawa.

BIBLIOGRAFIA

1. Beaufre A.: Die Revolutionierung des Krigsbildes. Stuttgart 1975.
2. Beaufre A.: Strategia działania. Warszawa 1971.
3. Beaufre A.: Wstęp do strategii. Warszawa 1963.
4. Bielow M.I., Awilin W.F.: Aeromobilnyje opercii armii SSzA. Moskwa 1977.
5. Bloch Cz.: Generał Ignacy Prądzyński. Warszawa 1974.
6. Bloch J.: Przyszła wojna. Warszawa 1900.
7. Bondarenko W.M.: Sovremennaja nauka i razvitie voennogo dela. Moskwa 1976.
8. Boucher A.: Odwieczne prawa wojny. Warszawa 1924.
9. Brodie B.: Strategia w erze broni rakietowej. Warszawa 1963.
10. Broniarek Z., Karkoszka A.: Źródła spirali zbrojeń. Warszawa 1985.
11. Biekietov A.A.,Bielokon A.P.,Cermasencev S.T.: Maskirowka dejstwij podrazdelenij suchoputnych vojsk. Moskwa 1976.
12. Bellamy Ch.: The Future of Land Warfare. New York 1987.
13. Carver M.: The Apostles of Mobility. London 1979.
14. Clausewitz C.: O wojnie. Warszawa 1958.
15. Chocha B.: Rozważania o sztuce operacyjnej. Warszawa 1984.
16. Chocha B.: Rozważania o taktyce. Warszawa 1982.
17. Colin J.: Przeobrażenia wojny. Warszawa 1920.
18. Delbruck H.: Istoria voennogo iskusstwa. Moskwa 1936-1938.
19. Dęga Cz.: Środki walki wojsk lądowych. Warszawa 1986.
20. Douhet P.: Panowanie w powietrzu. Warszawa 1965.
21. Drzewiecki J., Pióro T.: Problemy rozwoju sztuki wojennej. Warszawa 1956.
22. Dupuy T.: The Ewolution of Weapons and Warfare. London 1980.
23. Dyrda M.: Morale w nauce wojennej. AON, Warszawa 1991.
24. Feret S.: Polska sztuka wojenna 1918 - 1939. Warszawa 1975.
25. Foch F.: Zasady sztuki wojennej. Warszawa 1924.
26. FÖrster G.,Paulus N.: Abriss der Geschichte der Panzerwaffe. Berlin 1978.
27. Frunze M.: Dzieła wybrane. Warszawa 1953.
28. Fuller J. F. C.: Druga wojna światowa 1939 - 1945. Warszawa 1958.

29. Galewski Z.: Czynniki powodzenia we współczesnej walce. Warszawa 1986.
30. Galewski Z.: Współdziałanie na polu walki. Warszawa 1983.
31. Gałaktionow M.: Cel strategiczny. Warszawa 1950.
32. Glazunov N. K., Nikitin N. S.: Operacija i boj. Moskwa 1983.
33. Gołąb Z.: Początkowy okres wojny. Warszawa 1972.
34. Gołąb Z.: Rozwinięcie wojsk lądowych w wojnie współczesnej. Warszawa 1967.
35. Handel M.: Sun Tzu and Clausewitz. SSI,USAWC, Carlisle Barracks 1991.
36. House J. M.: Toward Combined Arms Warfare: A Survey of 20th-Century Tactics, Doctrine, and Organization. CGSC, Fort Leavenworth 1984.
37. Howard M.: Wojna w dziejach Europy. Wrocław 1990.
38. Introduction to Military Theory. CGSC, Fort Leavenworth 1992
39. Jomini H.: Zarys sztuki wojennej. Warszawa 1968.
40. Jones A.: The Art of War in the Western World. New York, Oxford 1987.
41. Józef Piłsudski o państwie i armii. Warszawa 1985.
42. Kaczmarek J.: Uderzenie i ogień. Warszawa 1973.
43. Kołodziejczak B.: Co będzie jutro? Warszawa 1980.
44. Kotarbiński T.: Traktat o dobrej robocie. Wrocław 1965.
45. Koziej S.: Operacyjno-strategiczne problemy użycia i działania Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych. AON, Warszawa 1991.
46. Koziej S.: Podstawy sztuki wojennej. AON, Warszawa 1992.
47. Koziej S.: Polish Ground Forces Operational Art at the Threshold of the 1990s. FMSO, Fort Leavenworth 1992.
48. Koziej S.: Rajdy bojowe. Warszawa 1987.
49. Koziej S.: Wizja polskiej doktryny obronnej u progu XXI wieku. Warszawa 1990.
50. Koziej S.: Wstępne studium o obronności Polski u progu XXI wieku. AG WP, Warszawa 1990.
51. Koziej S., Łaski W., Sznajder R.: Teren i taktyka. Warszawa 1980.
52. Koziej S., Pawłowski J., Kordas R.: Działania operacyjne wojsk lądowych. AON. Warszawa 1992.
53. Kozłowski E., Wrzosek M.: Historia oręża polskiego 1795 - 1939. Warszawa 1984.

54. Krauze M., Nowak I.: Współczesne wojska chemiczne. Warszawa 1983.
55. Krzemień T.: Wojska rakietowe i artyleria. Warszawa 1984.
56. Kukiel M.:Wojny napoleońskie. Warszawa 1927.
57. Laszczyk M.: Walka w okrążeniu. Warszawa 1985.
58. Leonhard R.: The Art of Maneuver. Novato 1991.
59. Liddell Hart B. H.: Strategia. Działanie pośrednie. Warszawa 1959.
60. Liddell Hart B.: Vtoraja mirovaja vojna. Moskwa 1976.
61. Lokalnyje vojny. Moskwa 1981.
62. Ludendorff E.: Wojna totalna. Warszawa 1959.
63. Luttwak E.: Strategy. The Logic of War and Peace. Cambridge 1987.
64. Lobow V. N.: Voennaja chitrost v istorii vojn. Moskwa 1988.
65. Machura J., Sajak J.: Kariera bojowa śmigłowców. Warszawa 1980.
66. Maculenko V. A.: Operativnaja maskirovka vojsk. Moskwa 1975.
67. Madejski A.: Nauka wojenna. Warszawa 1981.
68. Majewski R.: Carl von Clausewitz. Teoria wojen. Wrocław 1990.
69. Mao Tse-Tung: Wybrane pisma wojskowe. Warszawa 1960.
70. Messenger Ch.: The Art of Blitzkrieg. London 1976.
71. Middeldorf E.; Taktyka w kampanii rosyjskiej. Warszawa 1961.
72. Miksche F.O.: Uwaga:broń atomowa. Warszawa 1958.
73. Miksche F.O.: Vom Kriegsbild. Stuttgat 1976.
74. Milsztejn M., Słobodienko A.: O burżuazyjnej nauce wojennej. Warszawa 1959.
75. Mossor S.: Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny. Warszawa 1986.
76. Münzel O.: Panzer-Taktik. Neckargemünd 1959.
77. Murray D. J., Viotti P. R.: The Defense Policies of Nations. A Comparative Study. Baltimore and London 1989.
78. NATO. Strategie und Streitkräfte. Berlin 1976.
79. Nowak T.M.,Wimmer J.: Historia oręża polskiego 963 - 1795. Warszawa 1981.
80. Nożko K.: Problemy strategii wojennej w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. AON, Warszawa 1991.
81. Nożko K.: Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1991.

82. Nożko K.: Walka o przewagę. Warszawa 1985.
83. Nożko K.: Zagadnienia współczesnej sztuki wojennej. Warszawa 1973.
84. Nożko K. : Zasady współczesnej sztuki wojennej w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1991.
85. Ogólna instrukcja walki. Warszawa 1931.
86. Orenstein H. S.: Selected Readings in the History of Soviet Operational Art. FMSO, Fort Leavenworth 1990.
87. Orzechowski J.: Dowodzenie i sztaby. Warszawa 1974, 1975, 1980, 1986.
88. Pawłowski J.: Przeciwnatarcie. AON, Warszawa 1992.
89. Perret B.: A History of Blitzkrieg. London 1983.
90. Picq A.: Studium o walce. Warszawa 1927.
91. Piekarski H.: Walka radioelektroniczna. Warszawa 1980.
92. Piłsudski J.: Rok 1920; Tuchaczewski M.: Pochód za Wisłę. Łódź 1989.
93. Powietrzno-lądowe działania operacyjne i taktyczne. AON, Warszawa 1991.
94. Pszczołowski T.: Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji. Wrocław 1978.
95. Radzijewski A.: Przełamanie. Warszawa 1979.
96. Radzijewski A.: Tankovyj udar. Moskwa 1979.
97. Regan G.:Błędy militarne. Warszawa 1992.
98. Rola-Arciszewski S.: Sztuka dowodzenia na Zachodzie Europy. Warszawa 1934.
99. Rudniański J.: Kompromis i walka. Warszawa 1989.
100. Sadykiewicz M.: Kawaleria powietrzna. Warszawa 1963.
101. Sawkin W.: Podstawowe zasady sztuki operacyjnej i taktyki. Warszawa 1974.
102. Sidorenko A. A.: Nastuplenie. Moskwa 1970.
103. Siemionow W.: Radziecka sztuka operacyjna. Warszawa 1961.
104. Sikorski J.: Polskie piśmiennictwo wojskowe od XV do XX wieku. Warszawa 1991.
105. Sikorski J.: Zarys historii wojskowości powszechnej do końca wieku XIX. Warszawa 1972.
106. Sikorski W.: Przyszła wojna. Warszawa 1984.
107. Simon J.: European Security Policy after the Revolutions of 1989. NDU, Washington 1991.
108. Simpkin R.: Race to the Swift. Oxford and London 1985.

109. Skibiński F.: Rozważania o sztuce wojennej. AON, Warszawa 1991.
110. Smirnow M., Baź S., Kozłow S., Sidorow P.: O radzieckiej nauce wojennej. Warszawa 1962.
111. Strategia wojenna (pod red. W. D. Sokołowskiego). Warszawa 1964.
112. Studium planu strategicznego Polski przeciw Niemcom Kutrzeby i Mossora. Warszawa 1987.
113. Studium ważniejszych konfliktów zbrojnych w świecie w latach 1970 - 1983. Warszawa 1984.
114. Świątnicki W., Świątnicki Z.: Bronie inteligentne. Warszawa 1992.
115. Taktika. Moskwa 1987.
116. Tarnowski J.: Consilium rationis bellicae. Warszawa 1987.
117. The World's Armies. New York 1991.
118. Tuchaczewski N.: Pisma wybrane. Warszawa 1966.
119. Użycki J.: Wojna konwencjonalna w Europie? Warszawa 1989.
120. Varvarovsky L.: Manewrowość. Warszawa 1962.
121. Voprosy strategii i operativnogo iskusstva v sovetskich vojennych trudach (1917 - 1940). Moskwa 1975.
122. Voprosy taktiki v sovetskich vojennych trudach (1917 - 1940). Moskwa 1970.
123. Weigley R. F.: The American Way of War. A History of United States Military Strategy and Policy. Bloomington 1977.
124. Wójcik T.: Rozważania o współczesnym natarciu. Warszawa 1987.
125. Wyszczelski L.: Polska myśl wojskowa 1914-1939. Warszawa 1978.
126. Zadania i organizacja Sił Zbrojnych RP wobec przemian w polityce europejskiej (Materiały z seminarium OKP, które odbyło się 24 lipca 1990 roku). Warszawa 1990.
127. Załuska J.: Taktyka. Bydgoszcz - Warszawa 1926.
128. Zawadzki S.: Teorie wojny partyzanckiej w Polsce w XIX wieku. Rembertów 1962.
129. Zawiałow J.: Szybkość, czas i przestrzeń w wojnie współczesnej. Warszawa 1967.
130. Żółtowski E.: Zaskoczenie w wojnie współczesnej. Warszawa 1966.

Druk AON nr 518/WW

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr inw. 60484
II